

2. dat thans naar billijkheid de kerken niet meer dringend kan worden verzocht, hangende een onderzoek van een studiedeputaatschap, geheel af te zien van het gebruik van de NBV in erediens- en besluit
1. een deputaatschap in te stellen dat de kerken dient met een gefundeerd voorstel inzake een uitspraak over het gebruik van de NBV in de kerken;
2. dit deputaatschap de opdracht te geven om:
  - a. de vertaalprincipes van de NBV te beoordelen in het licht van de huidige inzichten van de taal- en bijbelwetenschap;
  - b. alle kerken aan te schrijven om vóór 31 december 2005 hun eventuele op- en aanmerkingen over de NBV aan dit deputaatschap te zenden;
  - c. deze reacties en de beoordeling van de vertaalprincipes zodanig te verwerken dat een uitspraak gedaan kan worden over de betrouwbaarheid van de NBV;
3. de kerken te verzoeken tot die tijd terughoudendheid te betrachten bij het gebruikmaken van de NBV in de erediens- en.

C. D. Affourtit
E. Beldman
D. J. Steensma

BIJLAGE 30
Artikel 70, 75, 82, 83, 84, 85, 91, 112, 113, 114, 115

Rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

1. Inleiding

1.1. Opbouw

Ons rapport bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Inleiding
In dit deel gaat het over de opbouw van het rapport, de samenstelling van het deputaatschap, de gehouden vergaderingen, de uitgave van 'Zoeken naar kerkelijke eenheid'.
2. Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)
In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).
3. Nederlands Gereformeerde Kerken
In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten CGK/NGK^A.
4. Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk
In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de contacten met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.
5. Gereformeerde Gemeenten
In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de contacten met de Gereformeerde Gemeenten.
6. Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte
In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de participatie in het COGG.
7. Voorstellen

1.2. Samenstelling deputaatschap

De synode benoemde als deputaten ds. C.D. Affourtit, ds. J.M.J. Kieviet, prof. J.W. Maris, ds. M.C. Mulder, br. J.W. Overeem, br. A. Pothof en ds. J.W. Schoonderwoerd. Nieuwe deputaten waren ds. C.D. Affourtit en ds. J.M.J. Kieviet. Tijdens deze periode ontviel ons br. A. Pothof. Met dankbaarheid gedenken we zijn inzet gedurende meerdere perioden voor het werk van dit deputaatschap. Zijn plaats werd ingenomen door secundus-deputaat ds. C. van Atten.

Prof. J.W. Maris fungeerde als voorzitter en ds. J.W. Schoonderwoerd als secretaris.

Deputaten mochten op een goede wijze samenwerken. Twee broeders wensden evenwel niet voor herbenoeming in aanmerking te komen. Drukke werkzaamheden nopen hen hiertoe. Het zijn ds. J.M.J. Kieviet en ds. M.C. Mulder. Beiden hebben zij in de afgelopen drie jaar een wezenlijke bijdrage geleverd aan het werk van deputaten.

Er zullen dus nieuwe deputaten moeten worden benoemd. Wij zullen het moderamen een voordracht doen toekomen.

1.3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden 19 maal. Daarnaast hadden deputaten negenmaal een gesprek met Deputaten Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt); negenmaal met een delegatie van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, zesmaal met de Commissie Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid van de Gereformeerde Gemeenten. Met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken hadden deputaten in deze periode geen gesprek; wel was er een ontmoeting van de beide voorzitters en secretarissen. Samen met Deputaten Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) spraken we tweemaal met de gemeenten van de beide kerkverbanden die kanselruil hebben aangevraagd of gekregen.

1.4. *Uitgave van 'Zoeken naar kerkelijke eenheid'*

Overeenkomstig de opdracht van de generale synode van Leeuwarden-Nunspeet 2001 werd een publicatie verzorgd. Onder de titel 'Zoeken naar kerkelijke eenheid' werden daarin opgenomen de volgende hoofdstukken:

1. De verhouding tussen plaatselijke gemeente en landelijk kerkverband
2. Kerkelijke 'eigenheid' en de roeping tot eenheid
3. Federatief groeimodel
4. Overeenkomst inzake de toe-eigening des heils

De hoofdstukken 1 en 2 vormden de vruchten van bezinningsopdrachten uit de vorige periode die nu in opdracht van de synode de kerken werden aangeboden.

Hoofdstuk 3 bevat de rapportage van deputaten op de vraag of er een mogelijkheid bestaat in enige vorm een federatie tussen de CGK en de GKv te vormen. Daaraan toegevoegd is het besluit van de generale synode 2001 m.b.t. dit 'federatief groeimodel'. De generale synode vroeg deputaten de kerken te raadplegen over de mogelijkheid en de wenselijkheid van invoering van dit federatief groeimodel.

Hoofdstuk 4 bevat een gezamenlijke samenvatting van deputaten van CGK en GKv van de overeenstemming over de toe-eigening des heils, eerder als bijlage bij een gezamenlijke brief aan de kerken gezonden in maart 2000.

Als bijlage is in de publicatie het besluit van de generale synode 2001 met betrekking tot de Gereformeerde Bond opgenomen.

Het eerste hoofdstuk zal vooral actueel zijn in de contacten met de Gereformeerde Bond. Het derde hoofdstuk, evenals het vierde, is toegespitst op de overeenstemming met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Het tweede heeft misschien wel de sterkste spits in de wijze waarop binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken onderling de eenheid aan de orde is. Elk van de hoofdstukken vraagt om een zuiver en geestelijk omgaan met wat de Heere aan ons heeft toevertrouwd.

2. *Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (GKv)*

2.1. *Opdracht*

De generale synode van 2001 deed ten aanzien van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) de volgende twee uitspraken:

A. *Verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) – Algemeen*

De generale synode overwegende:

1. dat deputaten vermelden dat de gesprekken met deputaten GKv op basis van de bereikte punten van overeenstemming in een geestelijke sfeer van herkenning en aanvaarding konden worden voortgezet;
2. dat deputaten vermelden dat de aangereikte gesprekspunten aan de orde zijn geweest in een sfeer van wederzijds begrip waarbij van beide zijden moeite is uitgesproken met bepaalde situaties en gewoonten in onze kerken;
3. dat deputaten GKv hebben uitgesproken dat hun kerken met dezelfde problematiek te maken krijgen en dat zij erop aandringen als kerken gezamenlijk hieraan te werken;
4. dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKv brieven hebben gestuurd aan de plaatselijke kerken om daarmee uitvoering te geven aan de opdracht om na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren;
5. dat deputaten vermelden gezamenlijk met deputaten GKv overleg te hebben gevoerd met de gemeenten waar kanselruil is en dat zij uitspreken dat structureel overleg met deze gemeenten gewenst is;
6. dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKv een predikantenconferentie hebben georganiseerd en dat zij vermelden dat zij regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten willen (doen) organiseren waarin ambtsdragers elkaar ontmoeten en met elkaar doorspreken over de zaken waarover landelijk overeenstemming is bereikt en/of over andere zaken die relevant zijn voor het nadere contact tussen beide kerken;
7. dat deputaten vermelden dat zij door regelmatige publicaties samen met deputaten GKv willen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
8. dat deputaten vermelden dat samensprekingen met de NGK op sommige plaatsen een verandering vormen voor samenspreking met de GKv;
9. dat deputaten ten aanzien van hun bezinning op een federatie van kerken gezamenlijk met deputaten GKv gekomen zijn tot rapportage en voorstellen;

van oordeel:

1. dat het verblijdend is dat de gesprekken in een geestelijke sfeer van herkenning, aanvaarding en wederzijds begrip zijn voortgezet;
2. dat met inachtneming van de noodzakelijke voorzichtigheid gepoogd moet worden verandering te brengen in het omgaan met de perforatie van gemeentegrenzen met name waar het gaat om de benoeming van ambtsdragers;
3. dat het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken een van de doelstellingen is van de eenheid die we zoeken;
4. dat deputaten met de gezamenlijke brieven aan de kerken in het kader van hun opdracht de kerken hebben gediend;
5. dat het beperkte aantal reacties op de toegezonden enquêteformulieren en de summier analyse daarvan, reden geven om bij het verder gaan op de ingeslagen weg van het zoeken van elkaar geduldig en voorzichtig te zijn;

6. dat overleg tussen de gemeenten waar kanselruil is toegestaan en (gezamenlijke) deputaten dienstig is voor de zaak van de eenheid in eigen kerkverband en met de GKv;
7. dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKv willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen;
8. dat regelmatige publicaties van deputaten tezamen met deputaten GKv kunnen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
9. dat over de relatie met de NGK verder gesproken moet worden met deputaten GKv, te meer vanwege het besluit van de synode van Leusden van de GKv dat er plaatselijk met een Nederlands Gereformeerde Kerk tot kanselruil kan worden gekomen;

spreekt uit:

1. dat de gesprekken met deputaten GKv op dezelfde basis moeten worden voortgezet, waarbij met name de doorwerking van de bereikte overeenstemming en het tegengaan van zorggevende ontwikkelingen in beide kerken evenals de relatie met de NGK aandacht verdienen;
2. dat een structureel overleg met de gemeenten waar kanselruil is tot de taken van deputaten behoort;
3. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten om met deputaten GKv regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten te (doen) organiseren;
4. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten voor regelmatige publicaties met deputaten GKv;

en besluit:

1. de GKv te verzoeken deputaten te benoemen om het gesprek voort te zetten;
2. deputaten op te dragen het gesprek op de genoemde punten voort te zetten;
3. dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKv willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen;
4. met betrekking tot een mogelijke federatie van kerken een afzonderlijk besluit te nemen.

B. Federatief groeimodel met het oog op voortgaande kerkelijke eenheid

De generale synode

constaterende dat:

- deputaten eenheid n.a.v. de opdracht van de generale synode 1998 om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van hun rapport inzake het 'federatieve groeimodel' positief oordelen om tot een dergelijke vorm van federatie te komen en concrete voorstellen daarvoor gedaan hebben;

overwegende dat:

1. de overeenstemming in leer die de voorgaande generale synodes van beide kerken over en weer hebben uitgesproken reden geeft om volhardend te zoeken naar het verder gestalte geven aan de eenheid;
2. deputaten in hun rapport goede gronden noemen om bij het verder gestalte geven aan de eenheid te kiezen voor een federatief groeimodel;
3. de uitslag van de gehouden enquête aangeeft dat 87 van de 187 gemeenten gereageerd hebben en dat van meer dan de helft van de gemeenten dus niet bekend is hoe over het verder gestalte geven aan de eenheid wordt gedacht;
4. deputaten in de gevraagde toelichting hebben gezegd, dat de 87 reacties afkomstig zijn uit de breedte van ons kerkelijke leven, maar dat in de enquête gevraagd werd naar de verhouding tot de GKv en niet naar een vorm van federatie, terwijl bovendien de inhoud van de reacties zeer gevarieerd was;
5. de nota over de toe-eigening van het heil een overeenstemming is tussen deputaten van de CGK en GKv, die de kerken in de generale synode 1998 hebben overgenomen, terwijl toch ook het bezwaar gehoord werd, dat wat in de nota gesteld is niet voluit functioneert in de prediking binnen de GKv;
6. de opmerking van deputaten in hun rapport, dat een kant en klaar organisatie-model een te geforceerde en in één keer opgelegde eenheidsstructuur zou zijn, die te weinig rekent met het feit dat er een grote variatie is in de mate waarin plaatselijk onderlinge relaties tussen beide kerken zijn tot stand gekomen, ook van toepassing kan zijn op het 'federatieve groeimodel';
7. het gevaar bestaat, dat invoering van deze vorm van federatie door plaatselijke kerken te veel als een van bovenaf opgelegde zaak ervaren wordt, hetgeen ook in 1892 moeite gaf;
8. er met de uitspraak van de generale synode 1998 (onder spreekt uit 3), dat er in het contact met de plaatselijke GKv aandacht dient te zijn voor de nota over de toe-eigening van het heil, bespreking van preken van plaatselijke predikanten van beide kerken, de gemeentebeschuiving en de relatie met de NGK wanneer die er is, nog onvoldoende gewerkt is;
9. in het generale synode-besluit van de GKv ook wordt gesproken over 'verschil in medewerking van eigen kerken bij het zoeken naar plaatselijke vereniging, waarbij naast bereidheid ook enerzijds overbezorgdheid en onzekerheid en anderzijds haast en onzorgvuldigheid een rol kunnen spelen' en dat de kerken worden aangespoord om 'met voorzichtigheid en geduld om te gaan met alle moeiten en strubbelingen die het voortgaand proces opleveren';

besluit:

1. dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
2. gelet op de onder 3. t/m 9. genoemde overwegingen op dit moment niet tot invoering daarvan over te gaan;

3. in de komende periode de kerken opnieuw te benaderen en dringend te vragen op grond van de schriftuurlijke eis tot het zoeken naar eenheid en de uitspraken van de generale synode 1998 met plaatselijke of naburige kerken in het verband van de GKv in contact te treden en te spreken over de onder overwegende 5. en 8. genoemde gespreksonderwerpen;
4. de kerken op voorzichtige wijze te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het 'federatieve groeimodel';
5. aan de GKv te vragen om in een parallel proces aan de eigen kerken te verzoeken aandacht te geven aan het in besluit 3 en 4 genoemde;
6. over een en ander verslag te doen op de volgende generale synode.

2.2. Generale synode GKv – Zuidhorn 2002

Deputaten gaven gevolg aan een uitnodiging voor de generale synode van de GKv, die in 2002 te Zuidhorn werd gehouden. Namens deputaten waren daar op 21 juni 2002 aanwezig de broeders Affourtit, Maris en Schoonderwoerd. Onze voorzitter sprak de synode toe.

De synode ging met haar besluiten in het spoor van de besluiten van onze generale synode. Haar deputaten kregen overeenkomstige opdrachten als onze deputaten.

De synode besloot ondermeer:

Besluit 1:

Dankbaar voor de groeiende toenadering van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken tot elkaar de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Besluit 2:

Uit te spreken dat de vraag die besloten ligt in de opdracht van de generale synodes van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken, om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van het rapport van deputaten inzake het federatief groeimodel met ja kan worden beantwoord.

Besluit 3:

Uit te spreken dat het door gezamenlijke deputaten ontworpen federatieve groeimodel uitgevoerd wordt op een voor beide kerken geschikt tijdstip. Tot dat federatieve groeimodel behoren de volgende elementen:

- a. dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid openligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
- b. dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongcensureerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
- c. dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening erkennen en geen leden van elkaar accepteren zonder wederzijds goedvinden;
- d. dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voorzover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan.

Besluit 4:

Deputaten met het oog op de uitvoering van het federatieve groeimodel op te dragen – op een nader te bepalen tijdstip – samen met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken studie te maken van de volgende zaken en – zo mogelijk – de volgende synode te dienen met voorstellen daarover:

- a. de regelingen voor samenspreking, met speciale aandacht voor de taak van de classis in dezen;
- b. de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van artikel 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde; inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rondom samenwerkingsgemeenten en de positie van de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- c. deputaten verder op te dragen:
  1. gezamenlijk aandacht te geven aan de veranderingen van situaties en gewoonten in beide kerken en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
  2. gezamenlijk aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerk;
  3. gezamenlijk regionale en/of landelijke conferenties van ambtsdragers te (doen) organiseren;
  4. gezamenlijk overlegsamenvormingen van kerken die toestemming hebben tot kanselruil of om die toestemming gevraagd hebben, te (doen) organiseren;
  5. gezamenlijk verder door te denken over uitbreiding van gezamenlijke activiteiten en daarover gezamenlijk te rapporteren aan de volgende generale synode van beide kerken;
  6. indien nodig naar het oordeel van deputaten gezamenlijk publicaties te doen verschijnen met betrekking tot kerkelijke eenheid;
  7. gezamenlijk plaatselijke processen van eenwording te begeleiden en aan de volgende generale synode concrete voorstellen te doen over plaatselijke kerkelijke eenheid;
  8. gezamenlijk aandacht te schenken aan perforatie van kerkgrenzen.

Besluit 6:

Bij de benoeming en instructie van andere generaal synodale deputaatschappen rekening te houden met de mogelijkheid tot structureel overleg met corresponderende deputaatschappen van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

2.3. Samensprekingen

De samensprekingen met deputaten GKv vonden plaats in Apeldoorn, Bunschoten en Amersfoort op 19-02-02, 15-01-03, 12-02-03, 08-04-03, 10-06-03, 27-08-03, 21-01-04, 16-02-04, 02-04-04. De ene keer

waren wij de ontvangende partij, de andere keer waren dat deputaten GKv. Van de gehouden samensprekingen werd door de secretaris van het ontvangende deputaatschap steeds een verslag opgemaakt, dat in een volgende vergadering gezamenlijk werd vastgesteld.

In de gehouden samensprekingen zijn de besluiten van de beide synoden besproken en opdrachten daaruit voortvloeiend. Ook werd naar aanleiding van ingekomen stukken over enkele zaken gesproken. De volgende zaken zijn aan de orde geweest:

- regionale bijeenkomsten
- gezamenlijke publicaties
- liturgische verschillen
- procedures op weg naar 'kanselruil'
- Schriftgezag
- tekst van de belijdenisgeschriften (artikel 9, artikel 36)
- positie samenwerkingsgemeenten CGK/NGK
- enquête
- tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken
- de brief van de veertig christelijk-gereformeerde predikanten
- de plaats van de diakenen

2.3.1. Regionale bijeenkomsten

Besloten werd om regionale ambtsdragers-conferenties te beleggen teneinde de doorwerking van de gevonden overeenstemming te bevorderen. Met als thema de prediking vanuit de nota toe-eigening: hoe krijgen deze zaken inhoud in de prediking? Op elke avond zouden twee inleidingen worden gehouden door een cg-deputaat en een gk-deputaat. Prof. B. Kamphuis en prof. J.W. Maris zorgden voor een aantal gespreksvragen. De indeling van de PS-en van de CGK werd gevolgd en in elk ressort werden drie avonden belegd eind 2003 (in het noorden begin 2004).

Nadat deze regionale bijeenkomsten gehouden waren, vond evaluatie van de avonden plaats.

De opkomst in de verschillende regio's viel tegen: in het Oosten: 21, 27 en ± 40 ; in het Zuiden: 65, 57, 35; in het Westen: ± 20 , ± 10 , ± 35 ; in het Noorden: 33, 48 ± 50 .

Deputaten concluderen – mede op grond van gehoorde opmerkingen – dat dat waarschijnlijk mede te maken heeft met het onderwerp: er is al zo veel en zo lang gesproken over de toe-eigening van het heil. Kerkenraden die elkaar ontmoeten zitten tamelijk op één lijn. Op zo'n vergadering ontmoet je ook anderen. Er is verschil in gemeenten.

Enkele conclusie werden getrokken:

1. De manier waarop we het opgezet hebben is waardevol geweest. Het spreken over de praktijk van de prediking is zinvol geweest.
2. Bij een deel van de kerkenraden is gebrek aan enthousiasme om (opnieuw) hierover in gesprek te gaan. Hierdoor was de opkomst minder dan verwacht.
3. In de ontmoeting is zinvol met elkaar gesproken, maar op momenten is er ook iets geweest van niet herkennen van elkaar, waarin de overeenkomst wel aanwezig is maar niet in de praktijk.

Er is spanning op het punt van de herkenning. En er is gebrek aan wil om hierover verder te spreken. Een ander thema wordt voorgesteld. Het is de vraag of de onwil om over deze dingen te spreken doorbroken kan worden door een andere manier. Gedacht wordt aan het spreken over concrete preken van twee kerken. Het moet daarbij gaan over het centrale thema, waarover het ook ging in de Reformatie. Deputaten CGK hebben hun kerken daartoe al aangespoord via een besluit van de synode waarin gesproken wordt over het plaatselijk gezamenlijk doorspreken over de prediking. Daarnaast hebben regionale ontmoetingen een meerwaarde. Het organiseren van regionale conferenties, waarin een ander thema aan de orde wordt gesteld – ingeleid door een spreker – zou een alternatief kunnen zijn. Daarnaast zouden plaatselijke kerken aangespoord kunnen worden met elkaar in gesprek te gaan over door deputaten aangereikte zaken (bijv. een door één van de deputaten gemaakte preek). Aan beide synodes kan voorgesteld worden deputaten opdracht te geven landelijke, regionale en/of plaatselijke conferenties te (laten) beleggen van ambtsdragers en/of niet-ambtsdragers waar thema's aan de orde gesteld worden die de contacten tussen beide kerken bevorderen. Het thema 'toe-eigening van het heil' moet daarbij wel de richting aangeven. Hierbij valt te denken aan thema's als: het werk van de Heilige Geest, rechtvaardiging. Het zal er om gaan dat handreikingen voor gesprek worden gegeven, waarin aan de hand van praktische en concrete voorbeelden vanuit de Schrift – in de lijn van de belijdenis – dichterbij wordt gebracht waar het in de overeenstemming over gaat. Als de synodes een dergelijke opdracht verstrekken aan deputaten, kunnen deputaten in de volgende periode beslissen op welke wijze zij hieraan gestalte geven.

2.3.2. Gezamenlijke publicaties

Naast de publicatie van deputaten CGK in 2003, was er geen noodzaak om met een gezamenlijke publicatie te komen.

2.3.3. Liturgische verschillen

Deputaten hebben een overzicht gemaakt van liturgische gebruiken in de CGK en de GKv. U vindt dit in bijlage (1) bij dit rapport. Daarin staan naast elkaar de regelgeving t.a.v. liturgische zaken in beide kerken en de wijze waarop de gemeenten in beide kerken daarmee omgaan.

Van CGK-zijde is gevraagd waarop de selectie uit het Liedboek gebaseerd is. Ook dat is aangegeven.

In beide kerkgemeenschappen komt het voor dat plaatselijke kerken afwijken van wat synodaal is afgesproken (bijv. ten aanzien van te zingen liederen). Als deputaten kijken we naar de lijn die door de kerken gezamenlijk – in synodaal verband – wordt uitgezet.

De synode van Zuidhorn van de GKv heeft in een vastgestelde koersbepaling uitgesproken dat een synode meer faciliterend bezig is; de plaatselijke kerkenraden kunnen binnen een aangegeven kader beslissen welke zaken zij gebruiken in de plaatselijke liturgie.

De conclusie is dat de synodale bepalingen dicht bij elkaar liggen; wanneer er plaatselijk combi-diensten worden gehouden, is een goede afstemming tussen de voorgangers van groot belang, zodat in die combi-diensten geen dingen gebeuren die haaks staan op synodale bepalingen van de synodes van beide kerken.

Opgemerkt is wel dat het gebruik van verschillende bijbelvertalingen en het invoeren van veel liederen plaatselijk belemmeringen kunnen zijn om te komen tot samenspreking. Van GKv-zijde wordt opgemerkt dat de synode van Zuidhorn heeft uitgesproken dat het primaat in de te zingen liederen tijdens erediensten bij de psalmen ligt; die uitspraak is in lijn met een uitspraak van een CGK-synode.

2.3.4. *Procedures op weg naar kanselruil*

Gesproken is over de rol van de classes bij invoering van het federatieve groeimodel. Dit heeft geresulteerd in het volgende voorstel voor aanvulling van bijlage 6 KO in geval besloten wordt het federatieve groeimodel tussen CGK en GKv te aanvaarden:

'Indien besloten wordt om over te gaan tot het invoeren van het federatieve groeimodel tussen GKv en CGK dient men zich te realiseren, dat de voorwaarden om tot nauwer kerkelijk samenleven te komen, zoals omschreven in bijlage 6 KO, met het oog op de GKv (c.q. andersom) aangepast dienen te worden. In plaats van de toetsing die dient plaats te vinden door de classis, samen met deputaten artikel 49, verdient het aanbeveling dat er een nieuw soort van toetsing zal geschieden door de classis. Men denke aan de mogelijkheid dat visitatoren van de classis zich overtuigen van de wijze waarop de eenheid met de GKv ter plaatse is geconstateerd. In de kerkvisitatie zal onder meer gevraagd dienen te worden naar de wijze waarop de handreikingen die vanuit de generale synode gedaan zijn voor het plaatselijk contact met de GKv, aan de orde zijn geweest.

Door middel van een positief verslag van visitatoren kan de aanvraag om te komen tot nauwer kerkelijk samenleven op de classis besproken worden.'

Op deze wijze blijft de toetsing in stand, maar komt het accent sterker te liggen op de betrokkenheid van de hele kerkenraad en minder van het kerkverband (de PS).

Deputaten achten het bovendien zinvol om in het reglement op de kerkvisitatie een aanvullende vraag in te voegen bij de vraag naar de contacten met andere kerken van Gereformeerd belijden. In alle kerkvisitaties zal immers de roeping tot eenheid die in het kader van het federatieve groeimodel is erkend, een onderwerp van gesprek dienen te zijn.

2.3.5. *Schriftgezag*

De invalshoek van het gesprek is: ligt deze zaak nog tussen onze kerken?

Gesproken is over de verklaring van dr. B. Loonstra. En naar aanleiding van een ingekomen stuk (een boekje van ds. P. Niemeijer 'Bewaard en voortgegaan') is gesproken over de omgang met de uitspraak van Assen 1926 over dr. Geelkerken. Dit naar aanleiding van een opmerking van prof. Maris in een artikel, dat hij blij was dat de CGK geen uitspraak à la Assen-1926 hebben.

Deputaten hebben al enige jaren niet meer over dit onderwerp gesproken. Prof. B. Kamphuis stelde op de generale synode-Zuidhorn dat we vanuit het vertrouwen in elkaar deze zaak niet steeds weer aan de orde stellen bij de CGK. We hebben elkaar immers gevonden in de nota hieromtrent (nota Kamphuis). Vanaf de synode van Berkel en Rodenrijs is gesteld: het gaat niet over het Schriftgezag, maar over de omgang met het Schriftgezag.

Dr. Loonstra heeft een nadere verklaring in *De Wekker* gepubliceerd. De achtergrond daarvan wordt door CGK-deputaten toegelicht. In de bespreking spreken de GKv-deputaten hun dankbaarheid uit over het feit dat de kerkenraad blijkbaar een verklaring vroeg. Er is met de publicaties van Loonstra kerkelijk omgegaan. Zo kon in deze zaak ook winst geboekt worden. Het meest aangelegen punt is: wat is het beslissende punt voor de Schriftuitleg? De uitkomst is nu helder: erkend wordt dat de Schrift beslist over haar eigen uitleg. Theologisch kun je over deze zaken doorspreken. Maar dat is geen taak voor deputaten. Er is dankbaarheid voor de erkenning van de historische werkelijkheid van de heilsfeiten van Hemelvaart en Pinksteren.

Geconcludeerd wordt dat hier geen onderwerp van gesprek meer ligt voor deputaten. Dat zullen we ook rapporteren aan de generale synode-en. Helder is dat er bij de CGK nadrukkelijk aandacht was voor deze zaak. Het verwijt dat de CGK niets zouden doen, is duidelijk ongegrond.

Prof. Kamphuis concludeert dat de manier van omgaan met zaken als deze binnen de verschillende kerken niet zo verschillend is.

In het gesprek over Assen 1926 stelt prof Kamphuis dat het een uitspraak in een concreet geding was. Het betreft geen confessionele uitspraak. Een generale synode kan ook geen uitspraak doen over een concrete Schriftuitleg. Assen 1926 kan dus ook niet betekenen dat niemand ooit nog vragen zou mogen stellen over het al of niet zintuiglijk waarneembaar zijn van de boom van de kennis van goed en kwaad. Als een andere uitleg wordt aangedragen, dan moet dat echter wel gebeuren met argumenten aan de Schrift ontleend.

Verder wordt gesteld dat je bij een federatie elkaar als kerken niet mag binden aan uitspraken in concrete gedingen. Van CGK-zijde wordt opgemerkt dat men wel het idee heeft dat Assen 1926 wat gecanoniseerd is binnen de GKv. Assen 1926 heeft terecht gewaakt over het Schriftgezag; de wijze waarop was niet zo gelukkig. We moeten duidelijk maken dat er vrijheid is van de exegese. Van GKv-zijde wordt gesteld dat we bij elkaar kunnen komen op basis van de confessie. Als we ons verenigen doen we dat op basis van Schrift en belijdenis.

Een notitie waarin deze materie kort wordt toegelicht is ons toegezegd.

2.3.6. *Tekst van de belijdenisgeschriften (artikel 9, artikel 36)*

Gesproken is aan de hand van een notitie over de verschillen in de belijdenis bij de CGK en de GKv. Na enkele wijzigingen is de notitie door deputaten aanvaard. U vindt haar als bijlage (2) bij dit rapport. Hiermee is op het niveau van deputaten consensus bereikt op dit punt. Deputaten concluderen dat er op het niveau van de confessie geen materiële verschillen zijn.

2.3.7. Positie samenwerkingsgemeenten CGK/NGK

Deputaten CGK hebben hierover informatie gegeven.

In de jaren '80 waren de contacten makkelijker met de NGK en moeilijker met de GKv. Maar daarna ging de 'chemie' ontbreken in de contacten met de NGK. Dat leek ook te komen door de ontwikkelingen binnen de NGK. In 1998 heeft dat geleid tot de uitspraak dat bijlage 6 K.O. niet meer toepasbaar is op de NGK. De generale synode wilde er wel zorgvuldig mee omgaan: de samenwerking is tot stand gekomen door oproepen van de generale synode; plaatselijke samenwerking hoeft niet te worden ontbonden. Nieuwe situaties werden niet toegestaan. In 2001 is erbij gekomen dat samenleving ook mogelijk is in moeilijke situaties waar het voortbestaan van gemeenten in geding is. De status quo is dat kanselruil hier en daar is ingezakt, op andere plekken nog steeds gebeurt, hier en daar met z'n drieën. Daarnaast zijn er samenwerkingsgemeenten.

Van GKv-zijde is gevraagd of de CGK ergens een grens trekken als ze zeggen dat bestaande situaties kunnen blijven bestaan, bijvoorbeeld als de vrouw op de kansel komt. Geantwoord is dat men in een aantal gemeenten afziet van vrouwelijke ambtsdragers. Waar dat niet gebeurt zijn problemen te verwachten. Gewezen is op de uitspraak van de generale synode dat kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten nauwer kerkelijk samenleving blokkeren.

2.3.8. Enquête

Deputaten GKv hadden opdracht een enquête te houden over de plaatselijke contacten met CGK en NGK. Deputaten CGK was opgedragen de kerken te raadplegen over het federatief groeimodel19. Afgesproken is kennis te nemen van elkaars vragen en elkaar te zijner tijd te informeren over de uitslag.

Deputaten CGK hebben van hun synode opdracht gekregen aan de GKv-deputaten te vragen ook in hun kerken een peiling ten aanzien van het FGM te houden. Deputaten GKv delen mee dat dat niet nodig is, omdat a. de kerken het rapport van deputaten waarin het FGM is opgenomen, voor aanvang van de synode van Zuidhorn hebben ontvangen en b. de synode van Zuidhorn een uitspraak heeft gedaan over het groeimodel, zodat die uitspraak nu door de kerken getoetst kan worden. Deputaten CGK zullen dit aan hun synode rapporteren.

2.3.9. Tegengaan van zorggevende ontwikkelingen in beide kerken

Bij zorggevende ontwikkelingen in beide kerken valt o.m. te denken aan perforatie kerkgrenzen, gesloten kansels en 'de oproep tot reformatie'.

Van GKv-zijde is er een korte notitie over de 'nieuwe vrijmaking'. In die notitie wordt de stand van zaken aangegeven en door welke moeite bezwaarden worden gedreven.

Opgemerkt werd door een CGK-deputaat dat hij sommige moeiten deelt (bijv. inzake de kwestie sabbat/zondag en de Liedboek-liederen), maar niet kan instemmen met de weg die zij gaan (de weg van de 'vrijmaking').

Van CGK-zijde is aangegeven, dat er nog weinig veranderd is m.b.t. gesloten kansels en perforatie van grenzen.

In het rapport aan de beide synodes zal gemeld worden dat de GKv-deputaten over de 'nieuwe vrijmaking' informatie hebben gegeven. Aan beide synodes zal voorgesteld worden deputaten opdracht te geven aandacht te schenken aan zorggevende ontwikkelingen in beide kerken.

2.3.10. De brief van de veertig christelijke-gereformeerde predikanten

Deputaten CGK melden dat ze een zinvol gesprek hebben gehad met de 'veertig'. Inhoudelijk is er begrip uitgesproken voor een aantal zaken die in de brief signaleerd zijn. Deputaten hebben de vinger gelegd bij de wijze van het handelen van de 'veertig': de door hen aangesneden zaak moest niet op deze manier aan de orde komen, maar in gesprekken tussen CGK en GKv.

Besloten is om over het functioneren van de toe-eigening van het heil in de prediking te spreken; daarbij kunnen de conclusies van de 'veertig' besproken worden in combinatie met de rapportage van de regionale ambtsdragers-conferenties en in combinatie met een gespreksnotitie die de CGK-deputaten vervaardigen over hun gesprek met de 'veertig'.

2.3.11. De plaats van de diakenen

N.a.v. een brief die de kerk van Zoetermeer aan beide deputaatschappen heeft gestuurd, vraagt de voorzitter hoe de positie van de diakenen in de GKv is. Van GKv-zijde wordt uitgelegd, dat gesproken kan worden van een brede en een smalle kerkenraad. De diakenen maken geen deel uit van de (smalle) kerkenraad. Ze zijn in de GKv wel ambtsdrager. Allerlei beleidsbeslissingen worden genomen door de kerkenraad met de diakenen (wel genoemd de brede kerkenraad). Zaken van opzicht en tucht worden behandeld door de ouderlingen met de predikant(en), de (smalle) kerkenraad. Steeds meer diakenen zitten in diaconale deputaatschappen.

De voorzitter concludeert, dat er een verschil is in terminologie, maar dat we het eens zijn in de praktijk.

2.4. Vergaderingen met de 'kanselruilgemeenten'

Er werden in deze periode twee vergaderingen gehouden met 'kanselruilgemeenten' op 02-11-01 in Amersfoort onder leiding van deputaten GKv en op 23-05-03 in Hilversum onder leiding van deputaten CGK. In Amersfoort diende de kerkenraad van Zoetermeer (GKv) de vergadering met een notitie over 'Samenwerking in evangelisatie'. In Hilversum was het thema 'Sturen of stimuleren?' Op voorstel van de kerken in Deventer werd gesproken over het verschil tussen 'procesmatig' of 'beleidsmatig' werken, spontane contacten tussen beide gemeenten laten gebeuren of als kerkenraad sturen. De bijdragen van beide predikanten uit Deventer hebben een aanzet gegeven tot een zinvolle bespreking. Er waren deze keer 40 à 50 mensen. De vergadering heeft vastgesteld dat het goed is dat deze ontmoetingen plaats vinden onder leiding van deputaten. Voor toekomstige ontmoetingen wordt gedacht over een andere werkvorm, waardoor meer onderling contact mogelijk is.

2.5. Raadpleging van de kerken

2.5.1. De brief aan de kerken

In verband met de opdracht in het besluit van de synode van Leeuwarden met betrekking tot het FGM sub 3 en sub 4 (zie 2.1.) hebben deputaten een brief doen uitgaan naar de kerken.

De inhoud van de brief nemen we hieronder over:

Datum: 21 oktober 2003

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

De generale synode van 2001 droeg ons als deputaten op de kerken opnieuw te benaderen met enkele vragen. Middels dit schrijven willen wij aan deze opdracht uitvoering geven. Uit het besluit van de generale synode met betrekking tot het 'federatief groeimodel' citeren wij het volgende (voor het volledige besluit verwijzen wij u naar het besluitenboekje of de Acta blz.91,92):

3. in de komende periode de kerken opnieuw te benaderen en dringend te vragen op grond van de schriftuurlijke eis tot het zoeken naar eenheid en de uitspraken van de generale synode 1998 met plaatselijke of naburige kerken in het verband van de GKv in contact te treden en te spreken over de onder overwegende 5. en 8. genoemde gespreksonderwerpen;
4. de kerken op voorzichtige wijze te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het 'federatieve groeimodel';

De hierin genoemde overwegingen 5. en 8. luiden als volgt:
overwegende dat

5. de nota over de toe-eigening van het heil een overeenstemming is tussen deputaten van de CGK en GKv, die de kerken in de generale synode 1998 hebben overgenomen, terwijl toch ook het bezwaar gehoord werd, dat wat in de nota gesteld is niet voluit functioneert in de prediking binnen de GKv;
8. er met de uitspraak van de generale synode 1998 (onder spreekt uit 3), dat er in het contact met de plaatselijke GKv aandacht dient te zijn voor de nota over de toe-eigening van het heil, bespreking van preken van plaatselijke predikanten van beide kerken, de gemeentebesouwing en de relatie met de NGK wanneer die er is, nog onvoldoende gewerkt is vragen wij u op g;

In opdracht van de generale synode 2001 en in aansluiting op onze brief van maart 2000 aan de kerken leggen wij daarom het volgende aan u voor:

1. Dringend rond van de schriftuurlijke eis tot het zoeken naar eenheid en de uitspraken van de generale synode 1998 met plaatselijke of naburige kerken in het verband van de GKv in contact te treden wanneer u dit nog niet gedaan hebt.
2. Daarbij vragen wij u in deze contacten te spreken over de volgende gespreksonderwerpen: de nota over de toe-eigening van het heil, de functionering van het daarin gestelde, preken van plaatselijke predikanten van beide kerken, de gemeentebesouwing en de relatie met de NGK wanneer die er is.
3. Verder vragen wij u naar uw visie op een mogelijke invoering van het 'federatieve groeimodel'. Dat model is beschreven in het rapport van deputaten voor de generale synode 2001 (Acta blz.258-261) en in hoofdstuk 3 van de brochure 'Zoeken naar kerkelijke eenheid' die u eerder dit jaar is toegestuurd.

Naast uw antwoord op de laatste vraag zouden we ook graag iets van u vernemen naar aanleiding van de eerste en de tweede vraag. Aan de hand van de respons op deze vragen hopen wij een vollediger beeld te krijgen van de stand van zaken waar het gaat om de plaatselijke contacten tussen Christelijke Gereformeerde Kerken en Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). We zullen dit meenemen in onze rapportage aan de te houden generale synode. Daarom vragen we u om een antwoord op onze vragen voor 15 januari 2004.

Van harte wensen wij u Gods zegen toe bij uw werk in de plaatselijke gemeente en bij uw bezinning en eventuele contacten naar aanleiding van deze brief.

Met een hartelijke broedergroet,
namens deputaten,

w.g. J.W. Maris, J.W. Schoonderwoerd

2.5.2. Respons op de brief

Van 110 kerkenraden ontvingen wij een antwoord. De inhoud daarvan verschilt nogal.

Deze kerken worden door ons als volgt ingedeeld:

- A – kerken die in gesprek zijn (geweest) met de GKv;
- B – kerken waar (nog) geen gesprek was en waar geen GKv is;
- C – kerken waar (nog) geen gesprek was en waar wel een GKv is.

Over de contacten wordt het volgende gezegd:

66 kerken melden in gesprek te zijn (geweest) of opnieuw in gesprek te gaan met de GKv. Zij behoren dus tot categorie A. Hiervan melden er 15 dat er gesprekken zijn geweest en daarnaast 2 dat er opnieuw gesprekken komen.

38 kerken melden (nog) niet in gesprek te zijn (geweest) met de GKv; 6 kerken vermelden het niet. Zij kunnen geteld worden bij de kerken die niet in gesprek zijn, totaal dus 44 kerken. Hiervan behoren er 31 tot categorie B en 13 tot categorie C.

Voor het feit dat er (nog) geen gesprek is (geweest) worden verschillende redenen opgegeven: de crisis-situatie die de gemeente heeft doorgemaakt (3); de te verwachten onrust in de eigen gemeente waarin

velen afkomstig zijn uit de GKv (1); de verschillen in prediking etc. (3); de ervaring met gesprekken met de NGK in het verleden (1); de tijd en energie die het werk in eigen gemeente vergt (1); de gemeente is ontstaan uit leden van andere kerken van de gereformeerde gezindte (1); men heeft zich bereid verklaard tot gesprek en men wacht op de GKv (2); contacten zijn gelegd maar de gesprekken moeten nog van start gaan (1). Vaak worden meerdere redenen genoemd, bijv. dat contact met de GKv ter plaatse ook contact met de NGK impliceert (1).

Wat betreft de gesprekspunten die in onze brief worden aangereikt geven de kerken die behoren tot categorie A het volgende aan: 28 keer wordt geen van de punten genoemd, 27 keer wordt genoemd de toe-eigening des heils, 2 keer wordt gezegd dat er (nog) niet over gesproken is, 28 keer wordt gemeld dat men preken besproken heeft of elkaars preken gehoord heeft, 3 maal wordt gezegd dat dit (nog) niet is gebeurd, 12 keer wordt gezegd dat gesproken is over de relatie met de NGK. Soms worden de gesprekken bemoeilijkt door de relatie CGK-NGK, soms heeft de CGK aangegeven geen breuk te willen met de NGK, in een enkel geval zijn de gesprekken vanwege die samenwerking beëindigd, soms worden de gesprekken met z'n drieën gevoerd of zijn er waarnemers van de derde partij bij.

Gemeld wordt dat de gesprekken als resultaat hebben: kennismaking (1), het is nog de verkennende fase (1), er is nog geen overeenkomst (1), een stappenplan (1), een intentieverklaring (1), een verklaring (6), erkenning (3), samenwerking (1), groeien naar kanselruil (1), kanselruil (11), een zusterkerkrelatie (1), geïntegreerde gemeenten (1), samenwerking tussen de GKv en de NGK zonder de CGK (1), de gesprekken liepen moeizaam (1), hebben geleid tot weinig (1), tot niets (1), er bleken verschillen (1), wezenlijke verschillen (1), de constatering van een verschil in praktijk (1), verschil in prediking (1), een verschillend geestelijk klimaat (1), het gesprek is vastgelopen (1), is onderbroken (1), is afgebroken (1), is stopgezet (3).

Met betrekking tot het FGM laat men ons het volgende weten:

15 kerkenraden zeggen er nog geen visie op ontwikkeld te hebben al zeggen sommige van hen toch wel iets, daarnaast gaan nog eens zo'n 20 kerkenraden niet op de vraag in.

Van de kerkenraden die er wel iets over zeggen wordt hieronder het resultaat aangegeven per gemeente door middel van een citaat uit de brief.

A – Kerken die in gesprek zijn (geweest) met de GKv:

- Het spreekt aan dat het niet dwingend wordt opgelegd maar overgelaten aan de plaatselijke gemeente.
- Er wordt rekening gehouden met de verschillende situaties en standpunten van de verschillende gemeenten maar we zouden er nog enthousiaster over zijn wanneer de overeenstemming in de praktijk van de prediking duidelijker zou vaststaan.
- Als tussenfase een goede stap maar eenwording blijft het uiteindelijke doel, echter niet ten koste van de eenheid binnen onze eigen kerken.
- De gedachte aan een FGM met hen speelt bij ons (nog) niet.
- De kerkenraad wil de contacten met de GKv verder laten uitgroeien; dit mag niet overhaast plaatsvinden; we kunnen de invoering van een FGM dan ook van harte ondersteunen.
- Wij onderschrijven het FGM in grote lijnen.
- We zullen meer tijd moeten nemen om elkaar beter te leren kennen.
- Wij vinden het gepast dat de meerdere kerkvergaderingen de voorgestelde groei naar eenheid daadwerkelijk en consistent uitstralen en dat op lokaal niveau iedere gemeente in eigen tempo werkt aan het laten groeien van dwarsverbanden met het doel tot praktische eenheid te komen.
- Wij bepleiten zelf een groeipad naar eenheid dat het karakter heeft van een FGM.
- Het spreekt ons aan dat u t.a.v. de contacten van onze twee kerkverbanden oog hebt voor het feit dat die moeten groeien.
- Vanuit dit besef en deze grote verantwoordelijkheid staan wij afwijzend tegenover de invoering van het FGM.
- Wij onderschrijven het FGM.
- Tegenover een mogelijke invoering van het FGM staan wij uiterst gereserveerd ten opzichte van voortzetting van de samsprekingen.
- Aangezien wij moeten constateren dat er wezenlijke verschillen zijn ten aanzien van de bediening der verzoening, menen wij dat we als kerken er voornamelijk niet aan toe zijn om verder te denken aan een mogelijke invoering van het FGM.
- Gelet op (...) willen wij ons uitspreken tegen de invoering van het bedoelde groeimodel.
- Het door de synode voorgestelde model lijkt ons heel goed geschikt om op plaatselijk niveau na gevonden schriftuurlijke eenheid, dit ook in de praktijk gestalte te gaan geven.
- Wij kunnen ons vinden in het voorstel m.b.t. het FGM, dat op deze wijze in een proces van geleidelijkheid gestalte gegeven kan worden aan de eenheid van de kerken. Wel zijn wij van mening dat in de uitvoering rekening gehouden moet worden met het kerkverband.
- Als kerkenraad staan we niet negatief tegenover het FGM.
- Onze gedachten over de mogelijke invoering van het FGM zijn in meerderheid positief.
- Alles wat de toenadering dient van kerken die op hetzelfde fundament van Schrift en Belijdenis staan, is toe te juichen.
- Het proces van samenwerking en eenwording, zowel qua inhoud als qua tempo, dient primair op plaatselijk niveau gestalte te krijgen. Onzerzijds bestaat er geen behoefte aan een centrale regie door classis en/of synode.
- De verwachting is dat dit geen problemen zal geven als hiermee bedoeld is dat beide gemeenten naast elkaar kunnen optrekken, dus zonder directe integratie.
- Het FGM is zich (ter plaatse) aan het ontwikkelen.
- Het FGM is een fase die voor onze gemeenten deels al is gepasseerd.
- Het is nog te vroeg om hierop een antwoord te geven.

- De besprekingen zijn er in eerste instantie op gericht dat kanselruil mogelijk wordt. Verder staat ons voor ogen naar het voorbeeld van het groeimodel om te onderzoeken wat verder mogelijk en wenselijk is binnen de ons gegeven mogelijkheden in onze situatie.
- De raad kan zich goed vinden het zogenaamde FGM en staat achter de invoering daarvan.
- De raad heeft geen formeel standpunt ingenomen. Hier althans in gemeente en kerkenraad zou er onvoldoende draagvlak zijn om tot invoering over te gaan.
- In het groeimodel wordt het begrip federatie gehanteerd als middel om te komen tot het doel, namelijk fusie. Hoe ziet u de positie van een plaatselijke gemeente die niet meegaat in een proces dan federatieve groei (en uiteindelijk samensmelting)? U wilt het proces niet forceren. Zijn de verschillen diep genoeg gepeild? Wij zien de invoering van het FGM met de GkV als een risico voor de eenheid van de CGK.
- Hoewel de kerkenraad als zodanig geen besluit heeft genomen (...) zult u begrijpen dat wij een hartelijk voorstander zijn van verdere uitbouw en erkenning van elkaar als gereformeerde kerken in Nederland.
- Wij hopen dat onze contacten verder uit zullen groeien tot meerdere samenwerking op verschillend kerkelijk terrein, hetgeen op termijn mag uitgroeien tot een FGM.
- Wij zien geen heil in een verdergaand streven naar eenwording met de GkV. Dat zou alleen maar gaan ten koste van beginselen, waarop onze kerken in het verleden zijn voortgezet.
- De raad kan zich vinden in de visie ten aanzien van het FGM. De raad staat nog maar aan het begin van het proces. N.a.v. de regiobijeenkomst constateren wij dat het zoeken naar kerkelijke eenheid onvoldoende leeft binnen beide kerkverbanden. Dit aspect moet nadrukkelijk aan de orde komen op de generale synode.
- Het lijkt ons prima om de ontluikende samenwerking in dat kader te zetten en zo een reëel perspectief te bieden. Wat is de contacten met de NGK is nagelaten mag een les zijn om in de contacten met de GkV wel in te voeren en wellicht intussen ook van toepassing te verklaren voor contacten CGK-NGK.
- In ons stappenplan is daadwerkelijk sprake van een groeiproces. We staan positief tegenover het model.
- De kerkenraad heeft grote zorgen en twijfels vanwege het geestelijke klimaat in de GkV. Wij achten het niet wenselijk dat dit groeimodel er komt.
- Er zou niet direct aangestuurd moeten worden op een federatie, maar dient de nadruk gelegd te worden op een groeiproces, waarbij aandacht voor het bepalen van de gezamenlijke basis het belangrijkste is. Overwegingen hierbij: Plaatselijk kunnen de verschillen erg groot zijn; een federatie betekent het opgeven van een stuk eigenheid, dat is op dit moment een stap te ver; in de vraag wordt harmonie gesuggereerd, maar is die er wel voldoende?
- Wij roepen u op met klem bij de synode aan te dringen op invoering van het FGM. Als de synode niet besluit uitvoering te geven aan het FGM, hebben wij het idee dat we geblokkeerd worden in het traject dat we (hier) willen gaan en wat moet uitmonden in één federatieve gemeente.
- Binnen onze gemeente is naar onze mening voor een FGM geen enkel draagvlak.
- Wij hebben geen bezwaren tegen het voorgestelde model. Wel bevat het model weinig concrete voorstellen.
- Op meerdere vergaderingen zullen gemeenten die principiële moeite hebben met de vrijgemaakten tegen wil en dank er toch mee te maken krijgen. (...) We menen dat we door de invoering van een FGM met elkaar een verband aangaan die te nauw is, daar er nog te veel verschillen zijn in prediking op vele plaatsen.
- De kerkenraad zou het invoeren van het FGM zeer toejuichen. Dat zou in de toekomst wellicht ook t.a.v. andere kerkverbanden kunnen worden ingevoerd. Als op landelijk niveau door deputaten is vastgesteld dat er t.a.v. Schrift en belijdenis overeenstemming is hoeft op plaatselijk en klassicaal niveau niet opnieuw een langdurig gesprek, een uitvoerige rapportage en gedetailleerde toetsing plaats te vinden als twee plaatselijke gemeenten elkaar vinden en herkennen.
- Onze raad staat zeer afwijzend tegenover een mogelijke invoering van het FGM. Onze raad kan zich vinden in de nota ten aanzien van de toe-eigening des heils, maar onze ervaring is dat er bij de GkV ter plaatse weinig besef is wat de inhoud van deze nota betekent voor prediking en gemeentebesouwing.
- Wij hebben grote moeite met de invoering daarvan. Wij stellen dan ook voor dat niet te doen en op dit moment geen verdere eenwording met de GkV te zoeken.
- Op dit moment gaan wij de fase in van het daadwerkelijk vormgeven van dit model.
- De kerkenraad ziet geen heil in het invoeren van het FGM. Ons blijft geen andere conclusie over, dan dat van geestelijk leiding geven in de prediking niet of nauwelijks sprake is. Door het invoeren van een dergelijk model zal grote onrust ontstaan binnen ons eigen kerkverband.
- We willen dit plan van harte toejuichen en omarmen. We willen vragen aan deputaten en de komende generale synode om met duidelijke visie en concrete voorstellen te komen, zowel voor lokale eenheid tussen CGK en GkV als ook op landelijk niveau. Vooral dit laatste onderdeel zal aandacht moeten krijgen, zodat het werk op lokaal niveau niet getraumatiseerd zal worden.

B – Kerken waar (nog) geen gesprek was en waar geen GkV is:

- De behoefte wordt gevoeld tot een hechtere gemeenschap van onze eigen Chr. Geref. Kerken onderling.
- De kerkenraad staat sterk afwijzend tegenover het FGM; het einde is nog meer verdeeldheid (vgl. SoW).
- Gezien de landelijke diversiteit zal de mogelijke invoering zeer sterk plaatselijk afhankelijk zijn.
- Wij achten de invoering (...) niet wenselijk en op grond van het bovengenoemde niet mogelijk.
- Wij zagen graag dat er een einde kwam aan de samensprekingen en dat wij met elkaar gaan spreken over de prediking en de gemeentebesouwing.

- Wij zijn van mening dat het voor de hand ligt om in de ingeslagen richting verder te gaan; maar zal het voor de komende generale synode mogelijk blijken te zijn nadere stappen te zetten?
- Gezien het bovenstaande zult u begrijpen dat de gemeente hier een tegenstander van is. Gebrek aan eenheid in eigen kerkverband (...) Ontwikkelingen binnen de GKv (...) De visie op de gemeente in de praktijk van het vrijgemaakte kerkleven.
- Gelet op de geschetste situatie ziet de kerkenraad geen basis waarop een vruchtbare samenspreking met een GKv zou kunnen worden gevoerd. Derhalve zien wij ook een visie op het FGM voor ons als aanmatigend.
- Wij achten verder gaan op de weg naar een mogelijke federatie op dit moment een heilloze weg. Gelet op de onderlinge verdeeldheid binnen onze kerken achten wij het noodzakelijk en goed dat er aandacht komt voor de vraag in hoeverre we allen als predikanten van de eigen kerken in de leer en de doorwerking daarvan in de prediking voldoende aandacht geven aan de zaken waar het in 1892 om ging.
- Het FGM is opgesteld vanuit het gegeven dat op de generale synode is uitgesproken dat er tussen beide kerkverbanden van geestelijke eenheid sprake is. Plaatselijk wordt deze gedachte niet gedeeld. Het gegeven dat er ruimte is voor 'schriftuurlijke pluriformiteit' wordt te positief uitgelegd. 'Het beginsel' van de CGK verdient blijvende aandacht; dat is iets anders dan het koesteren van cultuurverschillen en het star vasthouden aan historische/eigen verworvenheden.
- Het is een goed werkbaar concept om naar elkaar toe te groeien. Kernpunt is dat het proces zich zal moeten ontwikkelen op het grondvlak van de kerk. Het zal ook meer dan nu het geval is een zaak van gebed moeten zijn. De gehoorzaamheid aan het gebod van Christus had wat sterker benadrukt mogen zijn.
- Laten we in plaats van de eenheid met de GKv de eenheid binnen onze eigen kerken zoeken.
- De kerkenraad heeft daar grote moeite mee. Wij voelen ons noch historisch noch geestelijk voldoende verbonden met deze denominatie in de Gereformeerde Gezindte.
- We denken dat het beter is op dit moment en in de nabije toekomst niet aan een FGM te denken. We zeggen dit met pijn in het hart.
- Dat toenadering tot elkaar op een zorgvuldige wijze moet plaatsvinden, laat zich verstaan en daarom is het (FGM) een verantwoorde stap in de goede richting. Het uiteindelijke doel is uiteraard samenvoeging.
- Voor ons is er maar één antwoord mogelijk op de gestelde vragen: stoppen!
- Men kan zich er wel in vinden hoewel er geen mogelijkheden zijn om contact te zoeken. Belangrijk is dat de eenheid niet van bovenaf wordt opgelegd.
- Met het oog op het heil van onze eigen kerken zouden wij het dan ook zeer gewenst achten wanneer uw deputaatschap de generale synode zou voorstellen de weg naar federatie/fusie met de GKv stop te zetten.
- Voorwaarde is wel dat er geestelijke herkenning is. Dit blijft o.i. een knelpunt. We moeten ons hoeden voor het forceren van eenheid zonder voldoende draagvlak in de gemeenten. Ontmoetingen tussen ambtsdragers e.d. dienen eerder op plaatselijk dan op classicaal niveau plaats te vinden.
- Wij achten dit in onze regio geen optie. In onze kerken zal er tegen de vraag hoe wezenlijk de verschillen zijn, verschillend worden aangekeken. En dat is in feite het probleem. Voor sommige gemeenten c.q. ambtsdragers zal het proces van federatie niet snel genoeg gaan. Anderen moeten er in de verste verte niet aan denken. De vraag dringt zich onweerstaanbaar op of we als christelijk gereformeerden niet eerst zeer grondig (verder) met elkaar dienen te spreken – hoe lang dit al niet gedaan wordt – alvorens een ingrijpend proces van kerkelijke eenwording in gang te zetten.
- Wij denken dat als de samenwerking met de GKv doorgedreven wordt dezelfde situatie ontstaat als in de Ned. Herv. Kerk. Wij raden dat ten sterkste af.
- Op dit moment staat de kerkenraad unaniem zeer afwijzend tegenover het zoeken naar eenheid met de GKv. Er bestaat op het punt van 'de toe-eigening van het heil' vooralsnog geen onderlinge overeenstemming tussen beide kerkverbanden, gelet op de wijze waarop deze in de prediking van de GKv functioneert of zelfs ontbreekt.

C – Kerken waar (nog) geen gesprek was en waar wel een GKv is:

- Het voorkomen van scheuren is belangrijker dan welk groei-model dan ook, daarom moeten we invoering afwijzen.
- Onze raad is ten diepste verontrust over het FGM.
- Het FGM lijkt ons een bruikbaar model voor het zoeken naar eenheid.
- De samensprekingen met de GKv dienen zo spoedig mogelijk te worden beëindigd gezien prediking en verdeeldheid aldaar.
- Wij zouden het toejuichen als deputaten ernstig zouden waarschuwen tegen het samengaan van gemeenten binnen ons eigen kerkverband met de GKv.
- Een FGM staat in onze beleving ver bij ons vandaan. Contacten met de GKv impliceert (hier) ook contacten met de NGK en dat is in strijd met de uitspraken van de generale synode.
- Wij denken dat het beter is voorlopig niet verder te gaan dan het leggen van contacten op plaatselijk niveau. Ook een FGM heeft het risico in zich dat gemeenteleden het gevoel krijgen dat we naar een bepaalde situatie toe moeten werken.
- Wij moeten echter constateren dat het FGM in de huidige situatie niet toepasbaar is. Als er inhoudelijk geen sprake is van eenheid, kan er ook geen structuur aan worden gegeven. Het is o.i. geheel onjuist om een algemeen besluit te nemen dat in alle gemeenten kanselruil in principe is toegestaan, op grond van overeenstemming die op deputaten-niveau of synodaal niveau is bereikt. De plaatselijke situatie kan geheel anders zijn. Eenheid moet van onderen af tot stand komen.
- (trekt hierin samen op met gemeente hiervoor)

- Binnen onze kerkenraad bestaat er in het geheel geen geestelijke affiniteit tot de GKv, laat staan dat wij ook maar enige stappen wensen te ondernemen tot nauwer samengaan met dit kerkverband.

Evaluerend maken we vooraf de opmerking dat een aantal kerkenraden kennelijk niet begrepen heeft waar het in het FGM om gaat. Zij vatten het op als een model voor de federatie van plaatselijke kerken in plaats van een model voor de federatie van kerkverbanden.

In de brieven wordt op meerdere zaken gewezen. Hier volgt een aantal opmerkingen.

Naar de regionale ambtsdragerconferenties verwijzen 17 kerkenraden (7A, 5B, 5C). Gemaakte opmerkingen: Ondermeer daar heeft men deelgenomen aan het gesprek; de verschillen kwamen er openbaar in uitleg van de Schrift, prediking, verstaan en betekenis van de Doop, verbond en bevinding; eerdere ervaringen en gevoelens werden bevestigd; de overeenstemming t.a.v. de toe-eigening van het heil blijkt zeer onvoldoende te functioneren; de opmerkingen daar gemaakt door GKv ouderlingen en predikanten stonden meer dan eens haaks op het in de nota gestelde; van het federatieve groeimodel heeft men daar begrepen dat gemeenten naast elkaar kunnen optrekken; de slechte opkomst laat zien dat het zoeken naar kerkelijke eenheid onvoldoende leeft binnen beide kerkverbanden.

Op de prediking wijzen 32 kerkenraden (14A, 11B, 7C) Hier volgen enkele voorbeelden van hen die er inhoudelijk wat van zeggen. De keus is niet eenzijdig negatief; de twee positieve getuigenissen die er bij zijn, hebben we hier beide opgenomen.

Een kerkenraad (A) constateert in samensprekingen verschil in de prediking, maar is er nog niet zeker van of het om accentverschillen of wezenlijke verschillen gaat. Daarbij ging het om de vraag of er ook gemeenteleden (kunnen) zijn die nog niet tot bekering, tot een levend geloof gekomen zijn en dus niet behouden zijn als daarin geen verandering komt.

Een kerkenraad (A) meldt dat over de eerste bekering of de wedergeboorte in engere zin, waarbij een mens van dood levend wordt, niet of nauwelijks wordt gesproken. Verder is er een goede schriftuurlijke uitleg en wordt goede leiding gegeven voor het leven van alle dag. Het niet onderscheidend preken doet sommige gemeenteleden aarzelen met toestemmen in nauwere samenwerking.

Een kerkenraad (A) spreekt van wezenlijke verschillen in de bediening van het Woord, onder andere het preken vanuit de Adamspositie en de Abrahamspositie.

Een kerkenraad (A) heeft in het kader van samensprekingen drie keer een preek besproken van een GKv-predikant en twee keer een preek van de CGK-predikant. Er werd over en weer een grote mate van herkenning geconstateerd.

Een kerkenraad (A) heeft aan de hand van preken dieper doorgesproken over de benadering van de gemeente, over de betekenis van het verbond, de plaats van de oproep tot bekering en geloof. Hieruit bleek dat in de praktijk van de prediking de wegen toch weer uiteengaan. In de vrijgemaakte prediking staat toch vooral de benadering van de gelovige gemeente centraal en wordt de verbondsgemeente aangesproken als kinderen van God en komt de oproep tot geloof en bekering maar zijdelings aan de orde, al wordt erkend dat deze oproep nodig is. In de christelijke gereformeerde prediking wordt veel meer rekening gehouden met het onderscheid dat er in de gemeente is. Er wordt er meer aandacht besteed aan de wijze waarop een zondaar het heil ontvangt door het werk van de Heilige Geest.

Een andere kerkenraad (A) meldt dat ten aanzien van de prediking is uitgesproken, dat er wel accentverschillen zijn, maar 'zowel op het punt van het verbond als op het punt van de toe-eigening van het heil zijn de kerkenraden het met elkaar eens. Beide kerken kunnen elkaar in deze zaken positief beïnvloeden.'

Verder wijzen 15 kerkenraden (6A, 6B, 3C) op het verschil in gemeentebeschouwing; 9 kerkenraden (4A, 3B, 2C) wijzen op verschillen in liturgie; 17 kerkenraden (6A, 5B, 6C) wijzen op zorggevend ontwikkelingen in de GKv. Daarnaast wijzen 26 kerkenraden (11A, 11B, 5C) op de verdeeldheid en onrust in ons eigen kerkverband en 5 kerkenraden (2A, 2B, 1C) zeggen dat ze rekening moeten houden met spanningen die het zoeken van eenheid in de eigen gemeente oproept.

Ook wordt op verschillende wijze uiting gegeven aan vrees. Een aantal keren wordt het SoW-proces als waarschuwend voorbeeld genoemd (5B, 2C). Ook wordt gewezen op de nieuwe 'vrijmaking'. Verder wordt de vrees uitgesproken dat het samenspreken met de GKv op dezelfde wijze zal eindigen als met de NGK (1B). Een kerkenraad die tot kanselruil is gekomen vraagt wat de toekomst is van gefedereerde gemeenten wanneer het landelijk proces stopt (1A).

Enkele kerkenraden (2B) herinneren aan twee van de motieven die in 1892 hebben gediend om de vereniging van kerken van Kuypers af te wijzen, namelijk dat de wederkerige liefde al te veel werd gemist en wat geleerd werd omtrent Wedergeboorte en Heilige Doop.

2.6. Regionale ambtsdragersconferenties

De generale synode van 2001 oordeelde 'dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKv willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen', sprak uit 'goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten om met deputaten GKv regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten te (doen) organiseren' en besloot 'deputaten op te dragen aan genoemde plannen en taken uitvoering te geven'.

Samen met deputaten GKv werden in het najaar van 2003 en het voorjaar van 2004 regionale ambtsdragersconferenties georganiseerd. Gesproken werd over de prediking met als gespreksonderwerpen bevinding, wedergeboorte, verbond en kerk. Inleidingen werden steeds gehouden door een CGK-deputaat en een GKv-deputaat, waarna met elkaar werd gesproken aan de hand van een aantal gespreksvragen over de genoemde gespreksonderwerpen.

De opkomst op deze avonden viel tegen. Als een van de redenen hiervoor wordt genoemd een zekere vermoeidheid en verzadiging m.b.t. de aan de orde gestelde thematiek. In het algemeen is met veel waardering over de inleidingen gesproken. In de besprekingen kwamen herkenning, verschillen en verlangen om van elkaar te leren naar voren. Sommige deelnemers gaven blijk geen inzicht te hebben in de materie.

In de gezamenlijke evaluatie met deputaten GKv van de gehouden avonden kwam zowel de noodzaak

naar voren dat in het voortgaande gesprek over dezelfde thematiek zou worden doorgesproken, als de constatering dat de bereidheid om daarover verder te spreken minder wordt.

2.7. De brief van veertig predikanten

De CGK-deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders en de GKv-deputaten voor kerkelijke eenheid kregen in de loop van 2003 te maken met een brief van veertig CGK predikanten, gericht aan CGK deputaten, die voortijdig in de publiciteit werd gebracht. In onderstaande notitie geven deputaten rekenschap van de feiten, en van hun handelwijze naar diverse kanten.

2.7.1. Achtergrond: gesprek over toe-eigening des heils

Toen in 1998 en 1999 door de synodes van CGK en GKv geconstateerd was dat er na jaren van gesprek op de wezenlijke punten overeenstemming gevonden was, is dat niet beschouwd als een eindpunt, maar als uitgangspunt voor een minder vrijblijvend traject. Daarin was nog wel het een en ander te doen. Door de synodes werd benadrukt, dat de gevonden overeenstemming diende door te werken op het grondvlak van de kerken. De gesprekken vonden in de loop van de jaren immers niet slechts rond een 'theoretisch' verschil van benadering plaats. Het had steeds betrekking op de praktijk van de prediking, en de geestelijke leiding van de gemeente.

De vervolgoedachten aan deputaten waren dan ook op de doorwerking van de overeenstemming in die praktijk gericht. Het gesprek erover moest in de diverse geleidingen van de kerkelijke ontmoeting gevoerd worden.

Deputaten hebben nooit de gedachte gehad dat de overeenstemming van 1998 een soort constatering inhield: nu is de toonzetting van prediking en pastoraat wederzijds op elkaar afgestemd. Er was wel de hoop dat in de verwerking van de notities en in de ontmoeting van elkaar de praktijk zou worden bevrucht. Daarbij werd door deputaten beseft dat daar een lange adem bij nodig zou zijn.

Toen deputaten in 1998 dan ook de opdracht meekregen te onderzoeken of een vorm van federatie tussen beide kerken mogelijkheden zou bieden is in 2001 als vorm daarvoor – in uitstekend onderling overleg door beide deputaatschappen ontwikkeld – het 'FGM' aan de synode aangeboden. Een vorm waarin de langst denkbare adem was ingebouwd.

De synode sprak uit dat het een goed model was, maar besloot op dat moment niet tot invoering over te gaan. De GKv-synode van 2002 volgde daarin. De opdracht verder te gaan met de benadering van ambtsdragers en gemeenten over de thematiek van de prediking lag logisch in het verlengde van de eerdere besluiten.

Deze tekening van de beleidskoers van synode en deputaten vormt de achtergrond zowel van het optreden van een groep van veertig predikanten als van de reactie van deputaten.

2.7.2. De brief

Begin 2003 ontvingen deputaten een schrijven, ondertekend door een veertigtal CGK-predikanten. De brief liep uit op een oproep aan deputaten om te stoppen met de verdergaande contacten met de GKv, en op een pleidooi om in die zin ook aan de komende synode voorstellen te doen.

Dit pleidooi werd onderbouwd door een analyse van een reeks preken van GKv-predikanten. De preken waren willekeurig gekozen: een recente jaargang uit de serie *Waarheid en recht*. Er werd geconstateerd dat de meerderheid van de preken ernstige geestelijke lacunes vertoonde, juist als de toepassing van de bijbelse boodschap werd vergeleken met de mooie overeenstemming over de toe-eigening van het heil.

Deputaten hebben serieuze aandacht besteed aan deze brief. Daarbij is vertraging ontstaan doordat enkele dagen nadat de brief was ontvangen, het *Nederlands Dagblad* er uitvoerig over schreef. Op die complicatie gaan we afzonderlijk in.

Deputaten hebben uitvoerig over de brief gesproken. Elk van de deputaten heeft ook de onderliggende reeks preken in kopie gekregen en die dus kunnen beoordelen. We hebben gemeend dat deze aandacht in het verlengde ligt van de ontvangen opdracht van de synode. In de eigen vergadering, eveneens in de gezamenlijke vergadering met de vrijgemaakte deputaten, en in een gesprek met vertegenwoordigers van de veertig predikanten, met wie we op ons verzoek een ontmoeting hadden, is er over gesproken.

Wat de inhoudelijke kant van het schrijven betreft, de analyse van de desbetreffende preken, hebben deputaten geconstateerd, dat de waarnemingen ten aanzien van de prediking die in de brief werden aangeduid, voor ons herkenbaar waren. Dat er tussen CGK en GKv met het oog op de praktijk van de prediking en de daarin gegeven geestelijke leiding, nog verder doorgesproken moet worden, onderstrepen deputaten. Daarvoor vormt de eerder gevonden overeenstemming juist de goede basis.

2.7.3. Andere koers^c

Aan de afzenders van de brief is zowel schriftelijk als mondeling te kennen gegeven, dat de koers die met deze brief gekozen is, in onze ogen anders is dan de weg die de synode gekozen heeft.

De synode heeft zich na een traject van jaren verheugd in de gevonden overeenstemming, maar daarbij beseft, dat de weg naar de praktijk nog lang zal zijn. Daarom volgde de oproep de inhoudelijke ontmoeting met elkaar te zoeken. De brief van de veertig kiest een tegengestelde richting: preken van GKv-collega's in het licht van de overeenkomst te analyseren en te beoordelen zonder daarover met hen te spreken. Op die manier wordt zelfs de conclusie getrokken dat verdere ontmoeting uit de weg moet worden gegaan. In het licht van de geschiedenis van enkele decennia van gesprekken, waarover we de zegen van de HEERE hebben afgebeden en opgemerkt, hebben deputaten voor de koers van de veertig predikanten geen begrip kunnen opbrengen.

In de brief van de veertig wordt weliswaar gesproken van een serieus nemen van het verlangen naar eenheid, ten aanzien van het contact met de GKv, waar de besluitvorming van de synodes op gericht was, is de beweging echter tegengesteld.

De brief wijst hiermee een andere koers dan de synode heeft gewezen. Deputaten hebben zich gerealiseerd de opdrachten van de synode te moeten uitvoeren, en niet met daaraan tegengestelde voorstellen te moeten komen. Deputaten hebben tegenover de veertig aan die overtuiging uiting gegeven.

Aanvankelijk hadden deputaten de indruk dat de veertig handtekeningen waren verzameld om aan een

schrijven van enkele initiatiefnemers kracht bij te zetten. Dat verwonderde ons, omdat dat een nogal wereldse werkwijze zou zijn. Ons is verzekerd dat het zo niet is gegaan. De veertig ondertekenaars waren al eerder betrokken bij het initiatief en hebben enkelen gemandateerd een gemeenschappelijke gedachte vorm te geven. Vandaar dat ook de bredere kring aan mede-ondertekening hechtte. Deputaten hebben wel te kennen gegeven dat het geestelijk gewicht van de brief door het aantal ondertekenaars niet groter of kleiner wordt.

Met de vrijgemaakte deputaten is ook over de brief gesproken. We hebben ons gerealiseerd, dat daarbij het inhoudelijke gesprek belast werd door de wetenschap dat hier een soort 'groepsop treden' achter zat, en door de onfrisse manier waarop de brief in de publiciteit is gekomen. Ook los van de brief was overigens de thematiek van de prediking in de gezamenlijke uitvoering van diverse opdrachten wel aanwezig. Juist bij de opdracht met deze dingen naar het grondvlak van de kerken te gaan, ontmoeten we elkaar rond de 'toepassing van het heil'.

De brief van de veertig heeft deputaten er eens te meer bij bepaald, dat de gevonden overeenstemming ten aanzien van de toe-eigening van het heil niet alleen als effect mag hebben dat wij er bij de gereformeerde-vrijgemaakten op aandringen in de spiegel te kijken. Ook bij christelijk-gereformeerden kan er diezelfde aanleiding zijn. GKv-deputaten stelden ons de retorische vraag wat het resultaat zou zijn van een soortgelijk onderzoek van een jaargang preken in *Uit de Levensbron*.

2.7.4. De publiciteit

Het blijkt dat 'iemand' een afschrift van de bewuste brief aan zowel het RD als het ND heeft toegespeeld. Het RD verkoos de schending van het briefgeheim niet door publicatie nog te verbreden; een journalist van het ND zocht contact met de voorzitter van deputaten met de vraag om commentaar, en met de mededeling dat de redactie zelf wel zou uitmaken of tot publicatie kon worden overgegaan. Aan degenen die eigenaar van de brief waren, als afzender c.q. ontvanger, had men geen boodschap. Protest achteraf bij de hoofdredacteur leverde geen enkel begrip op voor het feit dat hier de kerk geschoffeed werd. Gezamenlijk hebben beide deputaatschappen geconcludeerd, dat de band tussen deze krant en de kerken blijkbaar weinig betekent wanneer de krant haar eigen kansen ziet. Van de hoofdredacteur van het ND is wel zwart op wit gekomen, in de briefwisseling met de voorzitter van deputaten, dat de aanbrengrer van de brief een christelijk gereformeerd predikant is, die anoniem wenste te blijven. Ondanks een ernstige oproep in *De Wekker* heeft hij zich tot dusver niet bekend gemaakt. Van de afzenders van de brief is de verzekering gekomen dat het niet een van hen is. Hij moet dus in een wijdere kring gezocht worden.

De voortijdige publiciteit heeft een minder aangename smaak achtergelaten. De zaak die erin wordt ge-signaleerd, de verschillen in prediking tussen CGK en GKv, mag daardoor niet van de agenda verdwijnen. Daarvan waren deputaten al voor het ontvangen van deze brief overtuigd.

2.7.5. Minderheidsstandpunt

Een minderheid van deputaten taxeert de inhoud van de brief van de 'veertig' op andere wijze. Namelijk als een serieus en integer signaal van een aantal broeders die hun zorgen willen delen met deputaten. Dat zij in dit verband zelfs komen tot de suggestie om de koers in de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) om te buigen in een andere richting dan tot dusver is gegaan, accentueert slechts de ernst en het gewicht van hun overwegingen.

De minderheid waardeert het initiatief van de briefschrijvers in beginsel positief. De brief is geschreven vanuit een hartelijke betrokkenheid op de ernstige roeping tot eenheid in waarheid. Deze overtuiging wordt in de brief expliciet verwoord. De brief maakt kenbaar dat het juist vanwege deze bijbelse eis is dat ernstige zorg wordt geuit over het voorgenomen proces van toenadering tot de GKv. In het gesprek met de vertegenwoordigers van de 'veertig' is dit nog eens duidelijk gebleken.

Moet nu gesteld worden dat de teneur van de brief 'tegengesteld' is aan de weg die de synoden van onze kerken tot dusver gekozen hebben? En dat hij daarmee op onoorbare wijze afwijkt van en ingaat tegen de koers die tot dusver is gegaan? Dit lijkt de minderheid niet geheel een juiste voorstelling van zaken. Onmiskenbaar roept de brief op pas op de plaats te maken en vanaf heden een andere weg in te slaan. Maar er wordt deputaten door de 'veertig' in geen enkele zin verweten dat ze uitvoeren wat de generale synode 2001 hun heeft opgedragen. De inhoud van deze brief moet dan ook niet gezien worden in het licht van de besluiten van de laatstgehouden synode, maar eerder met het oog op de komende synode. En moet er dan toch gezocht worden naar een verband met de besluiten van de synode 2001, dan is er in deze brief eerder sprake van het doortrekken van een lijn die ook al werd gehoord in de beraadslagingen van de laatste synode en die zich heeft afgetekend in de besluitvorming. Immers, ten opzichte van de voorstellen van deputaten destijds is er in de synodebesluiten van 2001 een afremmende en daardoor vertragende impuls te ontdekken. Niet voor niets werd in bespreking en besluiten nadruk gelegd op 'zorggevend ontwikkelingen' en de noodzakelijk geachte 'doorwerking van de bereikte overeenstemming'. Ook het besluit om de kerken te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot invoering van het federatieve groei-model moet in dat licht worden bezien. Reeds de synode van 2001 heeft min of meer een pas op de plaats gemaakt. Het is die teneur die naar de mening van de minderheid in deze brief verder zichtbaar wordt.

De minderheid verwijt de briefschrijvers dan ook niet dat ze over de prediking in de GKv een oordeel ventileren zonder ontmoeting met de desbetreffende predikanten. Dat verwijt is niet reëel. De ontmoetingen waartoe door de synode is opgeroepen, betreffen het plaatselijke vlak. Een aanmerkelijk deel van de veertig heeft op dat niveau ook inderdaad contacten gehad. Ook heeft een groot aantal van hen deelgenomen aan de regionale ontmoetingsavonden.

De minderheid van deputaten wil de desbetreffende dienaren van het Woord dan ook niet het recht betwisten om daarnaast hun zorgen bekend te maken op de wijze zoals ze dat door middel van deze brief hebben gedaan.

2.8. Evaluatie van de ontwikkelingen t.a.v. de GKv

1. Deputaten hebben in de afgelopen periode in broederlijke harmonie samen met deputaten GKv uitvoering kunnen geven aan de opdrachten van de synode.

2. Plaatselijke samensprekingen hebben op een groeiend aantal plaatsen geresulteerd in een gezamenlijke verklaring en soms ook in een vorm van nauwer samenleven volgens bijlage 6 K.O. Dit is een voortschrijdend proces.
3. De gehouden raadpleging van de kerkenraden laat een divers beeld zien van de contacten tussen de kerken en van de visie op het FGM.
4. Uit de respons van de kerken op onze brief, de besprekingen tijdens de regionale ambtsdragersconferenties en de preken waar we kennis van namen, blijkt dat de gevonden overeenstemming t.a.v. de toe-eigening van het heil soms maar weinig in de prediking is terug te vinden. Deze constatering heeft deputaten uitvoerig bezig gehouden. Regelmatig is van gereformeerd-vrijgemaakte kant ook erkend dat er in de prediking in dit opzicht lacunes zijn.
5. Er is veel reden over de praktische doorwerking van de gevonden overeenstemming door te spreken, gezien het grote belang van de prediking voor het geestelijk leven in beide kerkgemeenschappen. Aan beide kanten is er bij velen echter weinig bereidheid gebleken door te spreken over de toe-eigening van het heil. Dat neemt niet weg dat naar de overtuiging van deputaten de zaak van de toe-eigening wel op de agenda van de kerk moet blijven staan, met het oog op de mogelijkheden tot een vruchtbaar gesprek daarover.
Er zullen handreikingen voor het gesprek op plaatselijk niveau moeten komen, waarin aan de hand van praktische en concrete voorbeelden vanuit de Schrift – in de lijn van de belijdenis – dichterbij wordt gebracht waar het in de overeenstemming over gaat.
6. Een beperkt aantal kerkenraden heeft zich (nog) geen oordeel over het FGM gevormd.
7. Het is niet eenvoudig met betrekking tot het FGM een eenduidige conclusie te trekken uit de gehouden voorzichtige raadpleging van de kerkenraden.
Enerzijds ligt er:
  - de blijvende roeping ernst te maken met de eenheid van de kerk van Christus;
  - de conclusie van de synode van 2001 dat het FGM 'een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven';
  - het feit dat er op een aantal plaatsen groeiende contacten zijn;
  - de betekenis van de gevonden overeenstemming betreffende de toe-eigening van het heil als een zegen die de Heere gegeven heeft over intensieve samensprekingen van heel wat jaren;
  - het oordeel van sommigen dat er weinig verschil is in prediking.
 Anderzijds staat:
  - naast een aantal kerken dat met de overeenstemming vruchtbaar bezig is geweest ook een aantal dat geen mogelijkheid ziet tot werkelijke geestelijke toenadering tot de GKv;
  - het feit dat het onder ambtsdragers van beide kerken moeizaam blijkt belangstelling te wekken voor het gesprek over de betekenis van de overeenstemming;
  - het oordeel van een aantal kerken dat ondanks de overeenstemming over de toe-eigening van het heil er in de praktijk van de prediking inzake wezenlijke aspecten een te groot verschil is tussen GKv en CGK;
  - het gevoel in een aantal kerken dat toenadering tot de GKv verwijdering binnen de eigen kerkelijke gemeenschap als gevolg heeft;
  - de bezorgdheid van een aantal kerken over de prediking in de GKv.
8. Binnen deputaten is de afweging van de onder 7. opgesomde factoren niet eenstemmig. Wij willen en kunnen onze verantwoordelijkheid om geestelijk leiding te geven aan de roeping tot eenheid zoals die op verschillende synoden onder woorden is gebracht enerzijds niet uit de weg gaan. Tegelijk zien we niet hoe we tot een verdere concretisering hiervan kunnen adviseren, nu er binnen onze kerken op dit punt een aanzienlijke verdeeldheid heerst en er ook binnen deputaten op verschillende wijze gedacht wordt over het vervolg van onze contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).
Er zijn argumenten die pleiten voor de invoering van het FGM op dit moment:
  - dit is een goede vorm om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
  - dit model plaatst plaatselijke kerken niet onder enige dwang;
  - een verdere gezamenlijke bezinning op de prediking, die noodzakelijk is, kan in de lijn van de overeenstemming te meer vruchtbaar zijn, als deze plaatsvindt binnen de kaders van het FGM;
  - het wordt moeilijk om aan de eerdere vaststelling dat het FGM een goed model is recht te doen, wanneer nog langer gewacht zou worden er gevolg aan te geven.
 Er zijn ook argumenten die pleiten tegen de invoering van het FGM op dit moment:
  - het feit dat een aanmerkelijk deel van onze kerken aan verdere toenadering tot de GKv niet toe is;
  - het feit dat deze beduchtheid voortkomt uit door velen geconstateerde tekorten in de prediking binnen de GKv, mede in het licht van de overeenstemming aangaande de toe-eigening des heils;
  - verder de verdrietige constatering dat zowel binnen onze eigen CGK als binnen de GKv veel ambtsdragers en gemeenteleden niet of nauwelijks te brengen waren tot de bezinning op en bespreking van de onderscheidene aspecten van de toe-eigening des heils, zoals daartoe door deputaten is opgeroepen;
  - de vrees dat een invoering van het FGM tot grote spanningen in ons eigen kerkverband zal kunnen leiden en de eenheid onder elkaar geen goed zal doen;
 Om deze redenen kunnen deputaten niet eenstemmig tot invoering van het FGM adviseren.
Een wezenlijk gesprek over hetgeen onze gemeenschap belemmert binnen ons eigen kerkverband zal moeten worden gevoerd. De roeping tot eenheid is geen vrijblijvende zaak. Daarom zullen er concrete stappen gezet moeten worden om een geestelijk gesprek te voeren over de zaken die we genoemd hebben, zowel naar binnen als naar buiten. De betrokkenheid hierbij zal zichtbaar maken in hoeverre we ernst kunnen en willen maken met de ernst van de oproep die hierin tot ons uitgaat. Wanneer dat niet gebeurt, heeft een voortzetting van het werk van deputaten voor eenheid van de Gereformeerde

belijders in Nederland naar ons inzicht geen geestelijk draagvlak en wordt daarmee tot een kerkelijk zinloze aangelegenheid.

9. Het feit, dat binnen de kerken verschillend wordt geoordeeld over het contact met de GKv, vraagt enerzijds om voorzichtigheid omdat we als CG kerken door de Heere aan elkaar gegeven zijn; anderzijds heeft ook de weg van de samsprekingen met de GKv vrucht gedragen waar we de Heere voor hebben gedankt.
10. Gesprekken over de prediking zoals die tussen CGK en GKv worden gevoerd, zouden ook binnen de CGK van betekenis kunnen zijn. De overeenstemming met de GKv kan als handleiding in beide gevallen nuttig zijn. Deputaten pleiten voor het zoeken naar een traject om de gesprekken tussen en binnen de kerkgemeenschappen wederzijds vruchtbaar te maken. Deputaten menen (zie ook hierboven onder 5) dat het mogelijk is bijbels en confessioneel betrouwbaar materiaal te ontwikkelen, waarmee dit gesprek kan worden gediend.
11. Deputaten denken eraan hoe in de afgelopen jaren openingen gegeven zijn op de weg die de kerken zijn gegaan. Deze openingen zijn door de kerken ervaren als zegeningen van de Heere. Het vertrouwen waarin Zijn leiding werd gezocht, is niet beschaamd. Deputaten ondervinden echter ook hoe de zaak van de eenheid spanning geeft in de kerken, en stuiten op barrières. Hoe nodig is opnieuw het ootmoedig gebed om Gods leiding in het licht van Woord en Geest. Wij mogen geen zelfgekozen wegen gaan, noch in de ene noch in de andere richting. Worstelend met hun opdracht hebben deputaten de noodzaak en de zegen van het oprechte gebed ondervonden. Zij dringen er bij de synode op aan zich bij de behandeling van deze belangrijke zaak voor de Heere te verootmoedigen, en ook de kerken op te wekken tot ernstig gebed voor de eenheid van Christus' kerk in Zijn waarheid.
12. Het is goed als kerken aandacht te blijven geven aan de positie van gemeenten die toestemming kregen tot kanselruil.

3. Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK)

3.1. Gesprekken

De generale synode van 2001 deed ten aanzien van de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken de volgende uitspraak:

De generale synode overwegende:

1. dat deputaten vermelden dat zij volgens hun mandaat contact hebben onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. dat deputaten vermelden dat deze gesprekken zinvol zijn geweest en in een betere sfeer konden worden gevoerd dan in de vorige periode;

besluit:

- deputaten op te dragen de gesprekken met de NG-commissie vooralsnog te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang.

In de afgelopen periode hebben geen gesprekken plaats gevonden. In plaats daarvan is er een ontmoeting geweest tussen beide voorzitters en secretarissen om af te tasten waarover zinvol gesproken zou kunnen worden. De conclusie was dat er wel zinvol gesproken zou kunnen worden.

3.2. Informatieronde bij de samenwerkende gemeenten

Deputaten kregen de volgende opdracht van de synode om bij de samenwerkende gemeenten te informeren:

De generale synode

Overwegende:

1. welke spanningen zich voordoen wanneer kerken in hun samenwerking met een NGK te maken krijgen met vrouwelijke ambtsdragers;
2. dat de synode van 1998 heeft uitgesproken:
  - a. dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt;
  - b. dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde kerken steeds heeft gegolden, Schriftuurlijk verantwoord is;

van oordeel:

- dat kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten nauwer kerkelijk samenleven blokkeren;

besluit:

1. de desbetreffende kerken op te roepen dit in hun samenwerking met de NGK aan de orde te stellen;
2. de classes op te roepen hierop toe te zien via de rapportages naar artikel 41 K.O. en/of via de kerkvisitaties;
3. deputaten op te dragen in de lijn van besluit 3 van artikel 305 van de Acta 1998 hiernaar te informeren bij de samenwerkende gemeenten en hierover aan de synode te rapporteren.

Om uitvoering te geven aan deze opdracht deden deputaten op 21 oktober 2003 een brief uitgaan naar de samenwerkende gemeenten met daarin enkele vragen:

'Met het oog op onze rapportage aan de te houden generale synode zouden wij u daarom de volgende vragen willen voorleggen:

1. Hebt u in uw samenwerking met de NGK te maken met vrouwelijke ambtsdragers?
2. Hebt u dit in uw samenwerking met de NGK aan de orde gesteld?
3. Heeft de classis u in dezen ook geadviseerd (zie hierboven besluit ad 2.)?
4. Wat betekent een en ander voor de samenwerking?'

Deputaten ontvingen van 28 van de 39 aangeschreven kerken antwoord.
Het resultaat is als volgt:

Hebt u te maken met vrouwelijke ambtsdragers?	Hebt u dit aan de orde gesteld?	Heeft de classis u in dezen geadviseerd?	Wat betekent een en ander voor de samenwerking?
Nee	Nee	Niet nodig	Nvt
Ja, Diakenen	Nee, Er wordt terughoudend gehandeld wanneer het gaat om daadwerkelijk dienstdoen in de dienst.	Nee	Heeft geen invloed op de samenwerking, die is uitstekend.
Nog niet	Er is over gesproken ivm onze rapportage naar de Landelijke Vergadering	Nee	Weten we nog niet. Al v.a. 1998 een samenwerkingsgemeente.
Nvt	'Er is geen samenwerking; (...) bestaat alleen uit een enkele keer kanselruil.'	Nvt	Nvt
Ja, Diakenen	Is aan de orde geweest. Onze kerkenraad en de gezamenlijke moderamina hebben geen eenparig standpunt in deze materie. Zo is de NGK geantwoord.	Nee. Wel is bij de aanvraag hiernaar gevraagd. Dat de NGK zich hield aan wat landelijk gold was bevredigend.	Staat samenwerking tot op heden niet in de weg.
Ja, Diakenen	Is aan de orde geweest. De gezamenlijke moderamina hebben geen éénparig standpunt in deze materie. Zo is de NGK geantwoord.	Idem	Idem
Ja, Diakenen	Idem	Idem	Idem
Nee, onze samenwerkingsgemeente heeft ze niet.	Uitspraak van de kerkenraad is bij de synode bekend.	Nee	De samenwerking heeft een positieve invloed op gemeente. De uitspraak van de generale synode t.a.v. vrouwelijke ambtsdragers is met teleurstelling ontvangen.
Nvt	We kennen geen samenwerking in de strikte zin des woords.	Nvt	Nvt
Nee	Ja, de NGK ziet ervan af i.v.m. CGK	We zijn er niet zeker van.	NGK zal geen vr. ambt dragers aanstellen om samenwerking niet in gevaar te brengen.
Nog niet, waren wel gekandideerd voor diaken.	Ja	Nee	Mochten vrouwen benoemd worden in het diakenambt, dan zal dit voor samenwerking geen gevolgen hebben.

Ja, diakenen en ouderlingen.	Ja, er zijn afspraken gemaakt over het wel of niet dienstdoen in ruildiensten en gecombineerde diensten.	Nee, is wel op de hoogte.	Staat intensivering van samenwerking in de weg. Kan ook invloed hebben op contacten met GKv. Overigens is de meerderheid van gemeente voor openstellen van ambten voor de vrouw maar de gem. conformeert zich aan de lijn van het kerkverband.
Ja, één diaken in de ene gemeente, in de andere niet.	Ja, wij onderschrijven het minderheidsrapport maar zullen ons houden aan het meerderheidsrapport.	Nee	In die ene jaarlijkse gezamenlijke dienst doet de vr. diaken geen dienst. Mocht de andere gemeente het overwegen, dan zullen we nader spreken, zo is afgesproken.
Nee	Ja, voorafgaande aan besluit tot nauwer samenleven. Afspraak is dat als de NGK het zal overwegen er eerst contact wordt opgenomen.	Nvt	Er zou een nieuwe situatie ontstaan. Dan zullen we overleggen welke consequenties het zal hebben.
Nee	Ja, voorafgaand aan nauwer samenleven. NGK is niet voornemens vr. a. aan te stellen.	Nvt	Kan wellicht nog eens aan de orde worden gesteld, maar NGK is zeker niet van plan dit te doen zolang in de CGK het huidige standpunt geldt.
Ja, één diaken.	Ja, in moderaminavergadering en gemeentevergadering. Heeft geen gevolgen voor samenwerking.	Aan classis gemeld in verslag artikel 41.	Afgesproken is dat de vr. diaken geen dienst zal doen in gezamenlijke diensten.
Nvt	Wij hebben geen intensief contact met de NGK; bestaat in principe uit 'kanselruil'	Nvt	Nvt
Nee	Ja, de NGK heeft uitgesproken dat men voortsnog aan de uitspraken van de Landelijke Vergadering geen uitvoering zal geven al kost het hen moeite sommigen te overtuigen van de redelijkheid van deze tegemoetkoming.	Van deze opstelling van de NGK is mededeling gedaan aan de classis.	
Ja, één diaken.	Ja	De classis is niet om advies gevraagd, wel op de hoogte.	De samenwerking heeft hier niet onder te lijden.
(niet beantwoord)	Ja	Ja	De classis heeft geadviseerd om de contacten met de NGK niet verder uit te breiden. We zijn dankbaar voor de samenwerking met de NGK.

(niet beantwoord)	Nee, we hebben op beperkte schaal contact; afstand is 60 km. Alleen kanselruil 1 à 2 diensten per jaar.	Nee	Deze 'samenwerking' geeft ons geen reden daar verandering in te brengen.
Nee, er wordt over gesproken.	Ja, wij hebben binnen de samenwerking onze bezwaren aan de orde gebracht.	Nee, het is nog in een beginfase.	Hierop kunnen we nog niet antwoorden, omdat de NGK nog in discussie zijn.
Nee	Ja, wel eens punt van bespreking geweest.	Nvt	Nvt
Nee	Er is regelmatig over gesproken. De kerkenraad (vd samenwerkingsgemeente) acht het niet in strijd met Schrift en belijdenis, maar gaat er niet toe over. Dit ter voorkoming van spanningen op plaatselijk niveau.		Op basis van deze besluitvorming ervaren wij geen problemen.
Nee	Ja, besloten is bij samengaan van beide gemeenten dat er geen vrouwen in het ambt zullen staan zolang hiertegen vanuit de generale synode CGK bezwaren bestaan.		
Nee	Nvt, er doen zich bij ons geen spanningen voor als kerken hiermee te maken krijgen. Omdat wij ook zelf graag de ambten zouden willen openstellen.	Nvt	Nvt
Ja, ouderlingen en diakenen	Ja, afgesproken is dat in gezamenlijke diensten en diensten van de NGK waarin een CG predikant voorgaat, geen vr. ouderlingen dienst doen.	Dit aspect van de samenwerking is besproken in de classis.	De NGK betreurt het dat enkelen van hun ouderlingen in de samenwerking beperkt kunnen functioneren.
Nee, niet met vrouwelijke ambtsdragers.	Ja, het is onderwerp van gesprek, maar de NGK respecteert ons kerkelijke standpunt.	Het is onderwerp van gesprek geweest bij aanvraag zusterkerkrelatie en bespreking synodeuitspraak inzake bezwaarschriften. De classis is akkoord gegaan met onze zienswijze.	De samenwerking staat op geen enkele manier onder druk.

3.3. Concept-rapport vrouwelijke ouderlingen en predikanten

Deputaten kregen het verzoek van NGK-zijde om hun visie te geven op het concept-rapport vrouwelijke ouderlingen en predikanten. Deputaten hebben daarop een reactie gegeven in de lijn van de besluiten van onze generale synode. Bevreemding is erover uitgesproken dat sommige gemeenten al op de aanvaarding van het rapport zijn vooruitgelopen door vrouwelijke ouderlingen aan te stellen. Verder is in onze reactie de vinger gelegd bij de gebruikte hermeneutische methode. Daarin schuilt het gevaar dat terzake van belang zijnde schriftgegevens als niet relevant terzijde worden gesteld. De stelling in het rapport dat verdergaande openstelling van de ambten de kleine oecumene belemmert, hebben wij onderschreven.²¹

3.4. Landelijke vergadering

Deputaten gaven gevolg aan een uitnodiging voor de Landelijke Vergadering in 2004 te Lelystad. Namens deputaten waren daar op 23 april officieel aanwezig de broeders Affourtit, Maris en Schoonderwoerd. De vergadering werd toegesproken door onze voorzitter.

3.5. Samenwerkingsoverleg

Deputaten krijgen steeds een uitnodiging voor de bijeenkomsten van het Samenwerkingsoverleg, waarin tweemaal per jaar gemeenten samenkomen die samenwerkende of samenwerkingsgemeenten zijn (met de NGK of thans ook wel met de GKv). Het beleid van deputaten is er één keer per jaar te zijn als waarnemer. Ook in deze periode werden enkele vergaderingen door een afvaardiging van deputaten bijgewoond.

4. Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (GB)

4.1. Opdracht

De generale synode van 2001 deed ten aanzien van de Gereformeerde Bond de volgende uitspraak:

De generale synode overwegende:

1. dat deputaten melding maken van zinvol contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk overeenkomstig de opdrachten van de synode van Haarlem-Noord;
2. dat deputaten mogelijkheden zien voor samenwerking met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. dat deputaten aan de synode vragen of de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
4. dat deputaten plaatselijke contacten willen stimuleren met hervormd-gereformeerde gemeenten om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau;

van oordeel:

1. dat onder andere de concentratie van schriftkritische modern-theologische tegenkrachten in onze postmoderne samenleving noopt tot stappen op de weg naar samenwerking en kerkelijk samenleven met allen die de naam van Christus liefhebben en naar zijn Woord begeren te leven;
2. dat er mogelijkheden zijn voor samenwerking met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk onder andere op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. dat de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
4. dat het in onze kerken gebruikelijk is om onderscheid te maken tussen samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven, waarbij dit laatste onder andere kanselruil insluit;

spreekt uit:

1. dat het zinvol is dat deputaten het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk voortzetten met hetzelfde doel als geformuleerd door de synode van Haarlem-Noord;
2. bereid te zijn tot zoveel mogelijk samenwerken met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. graag te zien dat plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten uitgroeit tot nauwer kerkelijk samenleven, waarbij dit laatste onder andere kanselruil insluit;
4. dat de bepalingen van bijlage 6 K.O. voornamelijk in de weg staan om tot nauwer kerkelijk samenleven met plaatselijke hervormd-gereformeerde gemeenten te komen;

besluit:

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk voort te zetten;
2. deputaten op te dragen uitvoering te geven aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven;
3. deputaten op te dragen te onderzoeken in hoeverre er ruimte is om met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd;
4. deputaten op te dragen te onderzoeken of en hoe de tekst van bijlage 6 K.O. herzien moet worden indien er ruimte is om plaatselijk met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven.

4.2. Contact en overleg met het hoofdbestuur

De contacten met het hoofdbestuur vonden plaats in Apeldoorn op 15-01-02, 20-06-02, 26-11-02, 26-03-03, 06-06-03, 20-10-03, 30-01-04, 05-03-04. De ene keer waren wij de ontvangende partij, de andere keer was dat het hoofdbestuur.

Gesproken is over:

4.2.1. De herziening van de Statenvertaling

Onze generale synode had uitgesproken bereid te zijn tot zoveel mogelijk samenwerken met de Gereformeerde Bond, onder andere bij de revisie van de Statenvertaling. Daarom kregen wij het verzoek om bestuursleden namens de CGK te zoeken voor de stichting Herziening Statenvertaling. Na overleg met het deputaatschap Vertegenwoordiging van de kerken leek het het beste dat dit door ons werd gedaan, omdat het besluit van de synode in het kader van onze opdracht was genomen. Deputaten vonden ds. J. van Amstel en ds. R. Kok bereid om zitting te nemen in het bestuur van de stichting.

Intussen is het werk van de stichting aan de gang. Op 05-06-04 werd een eerste proeve van de Herziene Statenvertaling gepubliceerd. De secretaris heeft deze bijeenkomst namens deputaten bezocht. Een exemplaar van de proeve mocht hij meenemen. Het is ter inzage in uw vergadering aanwezig.

4.2.2. Het stimuleren van de kerken om elkaar te ontmoeten

Ook over deze opdracht werd gesproken. Een brief voor de kerken werd voorbereid en verzonden. Opeens bleek dat het ook aan hervormde zijde niet zo eenvoudig was om tot 'kanselruil' te komen als altijd was gesuggereerd. De Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk had van de plannen gehoord. Dr. Plaisier deed de uitspraak dat het niet mogelijk was als het niet met de hele kerk geregeld was. Het was niet mogelijk om met een deel van de kerk afspraken te maken, dat kon alleen met het moderamen. Deputaten werd door het hoofdbestuur gevraagd of ze konden instemmen samen met het hoofdbestuur een gesprek met het moderamen te hebben. Deputaten verklaarden zich daar alleen toe bereid als het er om ging de zaak die ons voor ogen stond te dienen, de bezwaren uit de weg te ruimen. We wilden in zee gaan met de Gereformeerde Bond en niet met het geheel van de kerk. Intussen heeft het gesprek nog steeds niet plaats gevonden. Dit had te maken met de drukte die het SoW-proces heeft meegebracht.

4.2.3. De kerkordelijke regels

De kerkordelijke regels die thans wederzijds gelden bij samenwerking zijn uitgewisseld: bijlage 6 K.O. van onze kant en een nota van drs. P.J. Vergunst met de regels aan de andere kant.

4.2.4. Oefening van de tucht

Ten dienste van de kerken die elkaar ontmoeten waar artikel 29 NGB functioneert wordt gewerkt aan een nota over de oefening van de tucht. (zie 4.4) De nota wordt nog herschreven voor de nieuwe situatie. Zie verder 4.4.

4.2.5. De ruimte om hervormd-gereformeerde gemeente te zijn binnen de PKN

Uiteraard werden deputaten steeds geïnformeerd over de stand van zaken van het SoW-proces. Van de zijde van het hoofdbestuur is ons verzekerd dat een plaatselijke gemeente in de nieuwe kerk voluit gereformeerd kan zijn. Er komen binnen de PKN vier soorten kerken, hervormde, gereformeerde, lutherse en protestantse. Iedere kerk kan vastleggen waar hij voor wil staan. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het volgende stuk dat het moderamen van de synode aangereikt heeft in de Verklaring van mei 2003:

Als kerkenraad van de hervormde gemeente weten we ons door onze Nederlandse Hervormde Kerk gebracht op een weg die wij niet hebben begeerd en waarover wij in het geweten bezwaard zijn. Wij erkennen dat wij delen in de schuld van onze kerk. Gedachtig aan het woord van de apostel: 'indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw' (2 Tim. 2:13) weten wij ons echter, zelf levend van Gods trouw, verschuldigd binnen de kerk trouw te zijn aan de roeping waarmee de Koning der Kerk, Jezus Christus ons geroepen heeft.

Met de kerk belijden wij dat 'Christus een eeuwig Koning is, die zonder onderdanen niet zijn kan' (artikel 27 Ned. Geloofsbelijdenis) en dat Hij Zijn kerk bewaart.

Daarom beloven wij dat wij ons in gehoorzaamheid zullen onderwerpen aan het juk van Christus. Wij begeren ons te houden aan de verkondiging van Zijn Evangelie, de sacramenten te bedienen naar Zijn inzetting en de kerkelijke tucht te oefenen om elkaar te bewaren bij Zijn ontferming.

Wij beloven ons te houden aan het betrouwbaar Woord van God en alle dingen te verwerpen die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd.

Als wij zo als gemeente – met vreze en beven – onze plaats innemen binnen het geheel van de verenigde kerk, verklaren wij ons gebonden te weten aan de gereformeerde belijdenis. Met Gods hulp zullen wij weerspreken en weren al wat met dit belijden in strijd is. Bij de inrichting van het leven der gemeente zullen wij ons houden aan de instellingen die met deze belijdenis overeenstemmen.

In de gemeente zal de nodiging tot het Heilig Avondmaal en de roeping tot het ambt uitgaan naar hen die tot de openbare belijdenis des geloofs zijn gekomen. In de gemeente zal geen andere levensverbintenis worden ingezegend dan een huwelijk van man en vrouw dat wettig voor de overheid is gesloten.

Omdat wij ons schuldig weten onze gaven 'ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden' (antw. 55 Heid. Cat.) zullen wij de kerk en elkaar blijven oproepen om – in overeenstemming met de gereformeerde belijdenisgeschriften van de kerk – de weg van gehoorzaamheid aan God en Zijn Woord te gaan.

De kerkenraad van de hervormde gemeente te .....

preses

scriba

datum:

4.2.6. Spanningsveld

Diverse keren is in de gesprekken met het hoofdbestuur de vraag naar de grondslag van de PKN ter sprake geweest, onder andere blijkend uit de onduidelijke status en betekenis van onder andere de

Leuenberger Konkordie. Deputaten merken op, dat ook het Hoofdbestuur (nog) geen duidelijk antwoord heeft op de consequenties van deze onduidelijkheid in de praktijk.

In de gesprekken hebben deputaten ook duidelijk gemaakt, dat zij zich niet kunnen en willen distantiëren van de Hervormde Gemeenten die zich niet wilden scharen bij degenen die tot de PKN toetraden, ook al hadden deputaten geen opdracht met betrekking tot zulke gemeenten.

Op grond van deze in de PKN nog versterkte problematiek is te meer duidelijk, dat het zoeken naar eenheid met plaatselijke gemeenten van de Gereformeerde Bond altijd een beperkter karakter zal hebben dan het zoeken naar eenheid met kerken die ook in hun landelijk verband herkenbaar zijn aan de gereformeerde belijdenis.

4.3. Stimulering van de kerken om elkaar te ontmoeten

Deputaten gaven volgens hun opdracht uitvoering aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven. Samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond werd een brief aan de kerken gestuurd met de volgende inhoud:

Aan alle christelijke gereformeerde en hervormd-gereformeerde kerkenraden,

Maassluis, 18 februari 2002

Zeer geachte broeders,

Als gevolg van besprekingen tussen ondergetekenden en in lijn met de besluiten van de laatstgehouden synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken richten wij ons tot u, dankbaar voor de wederzijdse toenadering die wij ervaren hebben.

De Heere Jezus bad in het hogepriesterlijk gebed om waarheid en eenheid, opdat de wereld in Hem gelove. Het fundament daarvan legde Hij in de eenheid die er in God Zelf is. 'Ik kom tot U, Heilige Vader, bewaar ze in Uw Naam, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als Wij.' (Johannes 17: 11b) Steeds weer confronteren deze woorden uit het intieme gebed van de Heere Jezus ons met de verdeeldheid tussen kerken en christenen, ook in Nederland.

De woorden uit het Evangelie naar Johannes raken ook de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Het is bekend dat in theologisch en geestelijk opzicht tussen beide veel herkenning is en verwantschap ervaren wordt. Op diverse terreinen is er sprake van een hartelijke samenwerking. We denken aan de bevordering van de gereformeerde theologie in ons land, die onder andere gestalte krijgt in het tijdschrift *Theologia Reformata* en in gezamenlijke publicaties – over onder meer de sacramenten. We ontmoeten elkaar aan de bestuursafdeling van diverse hulpverleningsinstanties als Eleos en de SGJ. We onderhouden samen de contacten met studentenverenigingen als CSFR en IFES. Een aantal van onze predikanten ontmoet elkaar jaarlijks tijdens de zogenaamde Haamstede-conferentie. Deze verbondenheid neemt niet weg dat de visie op de kerk de ontmoetingen tot doordeweekse dagen beperkt. Op zondag blijven de kansels voor elkaar gesloten en de avondmaalstafel blijft gedeeld. We blijven gescheiden waar het hart van de gemeente klopt en waar de eenheid in Christus bij uitstek beleefd wordt.

Hervormd-gereformeerden weten zich geroepen, zich vastklemmend aan de God van het verbond, de Nederlandse Hervormde Kerk niet over te geven aan hen die krachtens haar belijdenis geen recht hebben op de kansel. Christelijke gereformeerden delen dezelfde zorgen over hen die zich niet gebonden achten aan Schrift en belijdenis, doch staan om die reden buiten de Nederlandse Hervormde kerk, als nazaten van hen die zich van deze kerk hebben afgescheiden. Zij bezien de Hervormde Kerk als een kerk, waar de leertucht te veel ontbreekt.

Samen delen we de overtuiging, dat de reine bediening van het Woord en van de sacramenten met de uitoefening van de kerkelijke tucht om de zonden te straffen, kenmerkend zijn voor de kerk van Christus (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 29).

Deputaten eenheid van de gereformeerde belijders van de Christelijke Gereformeerde Kerken en het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond – overigens een officieel kerkelijk deputaatschap respectievelijk een richtingsorganisatie binnen een kerk – zijn van mening dat wij niet mogen berusten in de gebroken kerkelijke situatie. Het gebed van de Heere Jezus dringt ons; daar komt de nood van de tijd bij, waarin we steeds duidelijker als christelijke minderheid in een seculariserende samenleving elkaars steun hard nodig hebben. Als we zien welke scheuren en brokken er in onze gezamenlijke geschiedenis gemaakt zijn, past ons samen ons hoofd te buigen voor Hem, in Wie de eenheid is gefundeerd. Tegelijkertijd blijft het onze roeping elkaar te zoeken, staande op het enige fundament, dat door apostelen en profeten gelegd is: Jezus Christus en Dien gekruisigd.

Samenwerking en samenspreking op plaatselijk niveau tussen een hervormd-gereformeerde gemeente en een christelijke gereformeerde kerk wordt belemmerd doordat van christelijke gereformeerde zijde de vraag wordt gesteld of er in de Nederlandse Hervormde Kerk als geheel toezicht kan zijn op de handhaving van de tucht. In artikel X van de kerkorde van de Hervormde Kerk wordt gesteld dat de kerk weert wat haar belijden weerspreekt. Daar mag iedere hervormde kerkenraad worden aangesproken. De moeilijkheid doet zich voor, dat het kerkelijk opzicht op de handhaving van deze belijdenis in menige plaatselijke gemeente zeer ruim is, naar onze opvatting te ruim.

Dat neemt niet weg dat elke hervormde kerkenraad net als iedere christelijke gereformeerde kerkenraad

vanwege het onderschrijven van artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hierop aanspreekbaar is.

Hierin zien we mogelijkheden om te komen tot nauwere kerkelijke contacten, wanneer twee kerkenraden die voluit onderschrijven wat wij belijden en zich daarop willen laten aanspreken nader tot elkaar komen. Ook binnen de Nederlandse Hervormde Kerk is het mogelijk om over tucht te spreken zoals Gods Woord dat doet en zoals de kerk het in haar belijdenis uitspreekt. Waar we elkaar kunnen vinden, terwijl wij ieder de zuivere bediening van Gods Woord, de zuivere bediening van de sacramenten en de christelijke tucht willen handhaven, zien we mogelijkheden om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau.

Door middel van dit schrijven willen we onze kerkenraden stimuleren elkaar te zoeken. Het gaat ons daarbij om meer dan meelevens in zorgen en vreugden, om meer dan het jaarlijks herdenken van onze gezamenlijke verworteling in de Reformatie. We erkennen dat er onder ons hier en daar verscheidenheid gegroeid is in de liturgie, in vormen van het gemeentelijk leven. Het onderlinge gesprek moet daarom gevoerd worden rondom het centrale thema: de inhoud van de Evangeliebediening, de betrouwbaarheid van de beloften van God en de noodzaak om door de Heilige Geest in een waar geloof die beloften te omhelzen, om zo de vergeving van zonden te ontvangen. De vastheid van wat God gedaan en gesproken heeft en het geloof als de weg waarlangs de zondaar Christus als Zijn Verlosser leert kennen en liefhebben, zijn immers onopgeefbaar de boodschap van de kerk. Wanneer we in de wezenlijke zaken de eenheid met elkaar kunnen vinden, is het onze taak te zoeken naar de wijze waarop dat ook kerkelijk gestalte kan krijgen.

Het hart waar de eenheid beleefd wordt, is de verkondiging van het Woord en de bediening van de sacramenten als teken en zegel bij dat Woord. Wat zou het een zegen zijn, als plaatselijke kerkenraden en gemeenten die elkaar in de eenheid van het ware geloof vinden, daar ook gestalte aan kunnen geven door middel van kanselruil en het ontvangen van elkaars ongecensureerde leden aan de avondmaaltafel. Waar kerkenraden onderschrijven wat we met elkaar in artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijden, hopen we hiertoe de kerkordelijke mogelijkheden te vinden. Waar dit plaatselijk mogelijk is, kan dezelfde eenheid ook beleefd worden met andere gemeenten waar hetzelfde gevonden kan worden. Het is ons gebed dat we zo samen meer en meer leren verstaan welke de diepte en de hoogte is van de liefde van God, in Christus Jezus.

Wij hopen en bidden dat dit appèl in kerkenraden en gemeenten weerklink mag vinden, in de wetenschap dat waarheid en eenheid in de Schrift bijeen horen. Ondertussen wensen we u van harte Gods zegen toe bij het leiden van de gemeente die Hij aan uw zorgen heeft toevertrouwd.

Deputaten eenheid van de gereformeerde belijders van de Christelijke Gereformeerde Kerken,
w.g. prof.dr. J.W. Maris, voorzitter; ds. J.W. Schoonderwoerd, secretaris

Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk,
w.g. ds. G.D. Kamphuis, voorzitter; drs. J. Harteman, secretaris

Uiteraard rijst na het tot stand komen van de PKN de vraag, of de brief aan de kerken qua inhoud niet achterhaald is. Hoe is de situatie nu; hoe zou de brief thans kunnen/moeten luiden? Samen met het hoofdbestuur hebben we daar naar gekeken. Ten behoeve van plaatselijke situaties is de brief herschreven. De aanpassingen zijn cursief aangegeven:

(...)

Hervormd-gereformeerden weten zich geroepen, zich vastklemmend aan de God van het verbond, ook u de Nederlandse Hervormde Kerk *zich per 1 mei 2004 voortgezet heeft in het bredere verband van de Protestantse Kerk in Nederland*, deze niet over te geven aan hen die krachtens de gereformeerde belijdenis geen recht hebben op de kansel. Christelijke gereformeerden delen dezelfde zorgen over hen die zich niet gebonden achten aan Schrift en belijdenis, doch *stonden* om die reden buiten de Nederlandse Hervormde kerk, als nazaten van hen die zich van deze kerk hebben afgescheiden. Zij *bezagen de Nederlandse Hervormde Kerk als een kerk, waar de leertucht te veel ontbrak en bezien de Protestantse Kerk in Nederland als een kerk waar de leertucht nog minder gewaarborgd is.*

(...)

Samenwerking en samenspreking op plaatselijk niveau tussen een hervormd-gereformeerde gemeente en een christelijke gereformeerde kerk wordt belemmerd doordat van christelijke gereformeerde zijde de vraag wordt gesteld of er in de *Protestantse Kerk in Nederland* als geheel toezicht kan zijn op de handhaving van de tucht. In artikel I,11 van de kerkorde van de *Protestantse Kerk* wordt gesteld dat de kerk weert wat haar belijden weerspreekt. Daar mag iedere hervormde kerkenraad op worden aangesproken. De moeilijkheid doet zich voor, dat het kerkelijk opzicht op de handhaving van deze belijdenis in menige plaatselijke gemeente zeer ruim is, naar onze opvatting te ruim.

Dat neemt niet weg dat elke hervormde kerkenraad net als iedere christelijke gereformeerde kerkenraad vanwege het onderschrijven van artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hierop aanspreekbaar is. *Daar komt bij dat in de PKN elke Hervormde Gemeente een door de synode erkende verklaring kan ondertekenen, waarmee zij de pluraliteit afwijst en waardoor zij zich gebonden weet aan de gereformeerde belijdenis.*

Hierin zien we mogelijkheden om te komen tot nauwere kerkelijke contacten, wanneer twee kerkenraden die voluit onderschrijven wat wij belijden en zich daarop willen laten aanspreken nader tot elkaar komen. Ook binnen de *Protestantse Kerk Nederland* is het mogelijk om over tucht te spreken zoals Gods Woord dat doet en zoals de kerk het in haar belijdenis uitspreekt.

(...)

4.4. Onderzoek naar de ruimte voor nauwer kerkelijk samenleven

Deputaten hebben met het hoofdbestuur gesproken over de oefening van de tucht in de plaatselijke gemeente. Deze gesprekken hebben geresulteerd een handreiking voor het gesprek tussen plaatselijke kerkenraden. De nota zal nog worden herschreven voor de nieuwe situatie (zie 4.2.4.). De inhoud is als volgt:

Overwegingen voor het gesprek:

1. In de gesprekken tussen de deputaten eenheid van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de delegatie van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond is het functioneren van de kerkelijke tucht een punt van overweging en gesprek. Beiden nemen wij ons vertrekpunt in artikel 29 van de NGB en in zondag 31 van de HC. Artikel 29 spreekt over de reine predikatie van het Evangelie over de reine bediening van de Sacramenten, en over de kerkelijke tucht om de zonden te straffen. Zondag 31 spreekt over de verkondiging van het heilig Evangelie en over de Christelijke ban of uitsluiting uit de Christelijke gemeente.

2. De tucht – over leer en leven – is een kenmerk van de kerk. De kerk is echter toch vooral daar waar de gemeente is. We moeten er op geen enkele wijze aan twifelen ... dat overal waar we zien, dat Gods Woord zuiver gepredikt en aangehoord wordt, en de sacramenten naar Christus= instelling bediend worden, een kerk van God is ...! (Calvijn) Opzicht en tucht over de leden van de christelijke gemeente voltrekken zich vooral binnen de gemeente. Christus brengt de tucht ter sprake. Hij leert ons hoe we hebben te handelen wanneer een broeder zondigt. De aanwijzingen die Hij ons geeft voltrekken zich binnen de context van de plaatselijke gemeente, want 'Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen.' (Mat.18) En wanneer Hij zegt: '... zo zeg het de gemeente' denken we daarbij in de eerste plaats aan de ambtelijke verantwoordelijkheid. Ambtsdragers zijn geroepen opzicht te houden over de leer en het leven.

3. Naar klassiek gereformeerde orde vindt de wijze van tuchttoefening allereerst plaats middels de verkondiging van het Woord van God. Daarnaast ook door vermaning, of zelfs uitsluiting van deelname aan de sacramenten en in het uiterste geval uitsluiting uit de gemeenschap van de kerk. De tucht echter wil helen en niet breken, verbinden en niet schaden. De tucht wil niet verstoten maar trekken binnen de gemeenschap van Christus en Zijn gemeente, niet verliezen maar behouden.

4. Functioneert de tucht binnen de gemeente? Tucht en opzicht staan in onze tijd onder spanning. Iedere hervormde gemeente vertoont de trekken van de Hervormde Kerk in haar geheel en kent de rand- en buitenkerkelijken. Christelijke gereformeerde kerken kennen -hoewel doorgaans minder- ook randleden. Heilzaam is hier het bijbels-gereformeerd principe dat de tuchttoefening via de Woordbediening voorop gaat.

Daarnaast heeft iedere (wijk)kerkenraad de opdracht de tucht ook in de praktijk van de gemeente ernstig te nemen. Zeker als het gaat om de bediening van de sacramenten. Dat betekent dat rond de bediening van de Heilige Doop er op toegezien wordt dat het sacrament heilig wordt gehouden. Dat gebeurt door middel van vermaan en gesprek. Rondom het Heilig Avondmaal wordt het Censura Morum als teken van de heiligheid van het sacrament in ere gehouden. Maar evenzeer rondom het huwelijk, het ambt, de openbare belijdenis des geloofs vindt op pastorale wijze tucht plaats. Ten principale met het oog op heel het leven én functioneren van de gemeente.

5. De tucht kan niet alleen een zaak zijn van de (wijk)kerkenraad. Er zal ook sprake moeten zijn van onderlinge tucht en onderling opzicht van de leden onder elkaar. Het uitgangspunt daarvoor is de wederzijdse pastorale zorg voor elkaar. Het ambtelijk opzicht is gegrond in de barmhartigheid van Christus en geschiedt tot eer van God, tot bewaring van de gemeente en tot behoud van hen die dwalen. Deze bijbelse lijnen zullen bij de opbouw van de gemeente van Christus wezenlijk hun plaats moeten hebben. De vermaning begint bij de gemeente. De Heere leert ons dat in Mat. 18. En op grond daarvan spreekt antwoord 85 uit de HC over broederlijk vermaan. Wij kunnen dus over de tucht niet spreken zonder deze bijbelse noties te beseffen.

6. Is het mogelijk tucht te oefenen? In de eerste plaats is de kerkelijke verdeeldheid mede ontstaan doordat geen tucht werd geoefend of doordat tucht op verkeerde wijze is geoefend. Meerdere keren is bovendien de tucht gehanteerd als een zwaard in plaats van als een medicijn. Dat maakt ons bescheiden en voorzichtig. Tucht uitoefening vraagt om een leven in directe nabijheid van de Heere. Anderzijds maakt de kerkelijke verdeeldheid tuchttoefening ook tot een aangevochten zaak. Wat in de ene gemeente/kerk niet kan wordt elders toegestaan en omgekeerd. Aan deze versplintering én verzwakking dragen we samen schuld. Als christelijke gereformeerde kerken en hervormde gemeenten erkennen wij de tucht van elkaar. Tucht is niet alleen een zaak van de plaatselijke (wijk)gemeenten maar evenzeer van de kerk(en) in haar geheel. De kerk(en) wren wat het belijden, in leer of leven, weerspreekt.

7. Kunnen hervormd-gereformeerde (wijk)kerkenraden tucht oefenen? In de eerste plaats herinneren we aan artikel X-6 van de hervormde kerkorde: De kerk weert wat haar belijden weerspreekt. De praktijk in het geheel van de kerk beantwoordt hier niet aan. Onder andere daár ligt het geding van hervormden die gereformeerd zijn met de kerk. Echter aan deze regel in de kerkorde houden zij de kerk en zichzelf. Bij de oefening van opzicht over de leer hebben zij de kerkorde aan hun kant. Hervormd-gereformeerde (wijk)kerkenraden zoeken ernst te maken met het opzicht over de prediking in het licht van de Schrift en de belijdenis. Dat betekent in de praktijk dat vele hervormd-gereformeerde kansels gesloten blijven voor niet-gereformeerde prediking. Dit behelst een expliciete vorm van leertucht. Op die wijze zoeken ambts-

dragers zorg te dragen Avoor het weiden van de kudde en het weren van de wolven. Het gaat haar erom dat de gemeente niet door niet-bijbelse verkondiging of leer op een dwaalspoor zou worden gebracht. Op deze wijze zoeken hervormd-gereformeerde (wijk)kerkenraden evenzeer leiding te geven aan het leven van en binnen de (wijk)gemeente. Het opzicht over de gemeenteleden wordt in beginsel gehouden door het consistorie, zo legde de generale synode in november '89 opnieuw vast. Dit in beginsel respecteert voluit de plaatselijke zelfstandigheid. Plaatselijke gemeenten zijn echter niet autonoom. Uitoefenen van de tucht vindt plaats binnen de regels van de orde van de kerk.

Ten dienste van het gesprek tussen kerkenraden van christelijke gereformeerde kerken en hervormd-gereformeerde gemeenten met de bedoeling een stap verder te komen in onze onderlinge verhoudingen dient de volgende verklaring ons:

Gezamenlijke verklaring:

Naar uitwijzen van het heilig Evangelie, in gehoorzaamheid aan het Woord van God en overeenkomstig de belijdenis van de Kerk, zoeken wij Christus = gemeente te dienen. Dat betekent tevens dat we overtuigd zijn van de noodzaak het leven van de gemeente in te richten naar de wil des Heeren. Wij realiseren ons dat wij in ons gemeentelijk leven stuiten op de weerbarstigheid van het kwaad in leer en leven. De Heere Zelf heeft echter ons de sleutelen van het koninkrijk des hemels aangereikt. Wij verstaan onder deze sleutels: de verkondiging van het heilig Evangelie en de christelijke tucht. Aan Christus, de Koning van de Kerk; zijn we verplicht het heilig Evangelie zuiver te bedienen, de sacramenten rein te houden, en de tucht te oefenen om de gemeente dicht bij Hem en Zijn Woord te houden. In liefde voor Hem én in verantwoordelijkheid voor de gemeente richten we ons gemeentelven in voor Gods Aangezicht. We verklaren dat we in de (wijk)gemeente zoveel als ons mogelijk is op deze wijze geestelijk leiding geven en willen ons daarop voluit laten aanspreken.

4.5. *Onderzoek naar eventuele herziening van bijlage 6 K.O.*

Deputaten hebben zich bezonnen op hun opdracht van de generale synode 2001. Als resultaat van hun bezinning reiken zij u de volgende concept-regeling aan:

Regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden.

1. *Algemeen*

In bijlage 6 van de KO wordt het nauwer samenleven gereguleerd met kerken die behoren tot een kerkverband waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welk kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten. Door dit nauwer samenleven wordt aanvankelijk gestalte gegeven aan eenheid tussen plaatselijke kerken van gereformeerd belijden.

Plaatselijk kan echter ook eenheid gevonden worden in erkenning en beleving van het Woord Gods en de belijdenis der kerken, alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijk leven gelden, met kerken die niet tot een kerkverband behoren als bedoeld in bijlage 6.

Onderstaande regeling is bedoeld om de plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden te reguleren en aan een aantal voorwaarden te binden.

2. *De weg tot plaatselijk nauwer samenleven*

- a. De nauwere samenleving kan alleen tot stand komen na genoegzame samensprekingen tussen de betrokken kerkenraden, waarbij gebleken is dat er metterdaad een eenheid is in erkenning en beleving van het Woord Gods en de belijdenis der kerken, alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijk leven gelden. De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk dient zich ervan te vergewissen dat plaatselijk met name artikel 29 van de Nederlandse geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd.
- b. De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk moet over de voorgenomen nauwere samenleving de gemeente horen en haar bewilliging vragen; slechts bij een naar het oordeel van de kerkenraad genoegzame eenparigheid van gevoelen in de gemeente kan de kerkenraad verdere stappen doen tot de voorgenomen nauwere samenleving.
- c. De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk moet vervolgens het oordeel van de classis vragen omtrent de voorgenomen nauwere samenleving.
- d. De classis zal, lettende op de noodzaak om de eenheid en de zuiverheid van de leer en van de kerkregering te bewaren, zich met bijstand van de deputaten naar artikel 49 K.O. overtuigen van de inhoud van de onder 2.a bedoelde eenheid.
- e. De classis zal door middel van de rondvraag naar artikel 41 K.O. en van de kerkvisitatie naar artikel 44 K.O. voortdurend haar aandacht geven aan de tot stand gekomen nauwere samenleving.

3. *De inhoud van het plaatselijk nauwer samenleven*

- a. Het nauwer samenleven kan uitkomen in gezamenlijke diaconale, missionaire en pastorale activiteiten, gezamenlijke toerusting ten behoeve van de opbouw van de gemeente, incidenteel gezamenlijke erediensten, de toelating van elkaars ongecensureerde leden tot elkaars avondmaalsviering en het van tijd tot tijd in de dienst des Woords laten voorgaan van elkaars plaatselijke predikanten.
- b. In het kader van deze regeling kunnen onze kerkenraden, die deze samenwerking kennen, ook predikanten van andere plaatselijke kerken van eigen kerkverband uitnodigen, die daartoe de bewilliging van hun eigen kerkenraad behoeven.

5. Gereformeerde gemeenten (GG)

5.1. Opdracht

De generale synode overwegende:

1. dat het lang geleden is dat er officieel contact is geweest met de Gereformeerde Gemeenten;
2. dat het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die Zijn naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is;
3. dat ook als er geen perspectief zou zijn op kerkelijke eenheid er niettemin aanleiding is om – gelet op de nood der tijden – met andere kerken en groepen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, contact te houden;
4. dat met dankbaarheid kan worden vastgesteld dat er op verschillende maatschappelijke terreinen wordt samengewerkt;

besluit:

1. om een verzoek te richten aan de Gereformeerde Gemeenten om met hen in gesprek te komen via deputaten;
2. om deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten het gesprek aan te gaan om te zoeken naar datgene wat samenbindt en zou kunnen leiden tot beleving van meer eenheid.

5.2. De beslissing van de Gereformeerde Gemeenten

In een schrijven d.d. 4 februari 2002 van het moderamen van de generale synode van de Gereformeerde Gemeenten 2001 aan deputaten werd meegedeeld dat het schrijven d.d. 24 januari 2002 van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland met betrekking tot mogelijke contacten aan de orde was geweest tijdens de vervolgzitting van de synode en dat de synode besloten had het verzoek om middels deputaten met elkaar in gesprek te komen te honoreren. Aan de commissie 'Kerkelijke eenheid en verscheidenheid' was gevraagd contact met ons te leggen.

5.3. Samensprekingen met de commissie 'Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid'

Deputaten spraken zes keer met de commissie 'Kerkelijke eenheid en verscheidenheid', (KEV) bestaande uit de predikanten L. Blok, J.J. van Eckeveid (voorzitter) en A. Schreuder en de ouderlingen M. van den Berge en A. Waaijenberg (secretaris). Wij ontvingen hen twee keer in Bunschoten en een keer in de TUA; zij ontvingen ons drie keer in Zeist. Van de gesprekken werd een verslag gemaakt door de secretaris van de ontvangende partij. Dit werd in de volgende ontmoeting vastgesteld.

De belangrijkste onderwerpen van gesprek waren:

- de inhoud en de resultaten van in het verleden gehouden bespreking tussen beide kerkverbanden;
- de visie op de toeëigening des heils en de predikatie van de beloften;
- de leer van de verbonden en de Heilige Doop;
- de praktijk ten aanzien van het Heilig Avondmaal en de openbare belijdenis des geloofs;
- de wenselijkheid van continuering van de contacten.

Belangrijke publicaties, die tijdens de besprekingen de deputaten en de commissie ter beschikking stonden, waren:

- De *'Toeëigening des heils' in de Belijdenisgeschriften: een overzicht*. Bezinningsstuk van deputaten Eenheid overgenomen door de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken gehouden in Apeldoorn 1992.
- *Louter Genade*. Verklarende uitgave over Verbond, Beloften en Prediking. Uitgave op last van de Generale Synode 2001/2002 van de Gereformeerde Gemeenten door het Deputaatschap Vertegenwoordiging en Voorlichting.
- *Getuigenis van de Generale Synode der Chr. Geref. Kerken aan de kerken*. Bijlage XLVI Acta generale synode Christelijke Gereformeerde Kerken 1953.
- *Een verkenning van de recente geschiedenis van de Gereformeerde Gemeenten*. Hoofdstuk A.1.a: Het tijdvak van de consolidatie (1931-1943). De voorgeschiedenis van '1931'. De officiële contacten tussen de Geref. Gemeenten en de Chr. Geref. Kerken in de eerste helft van de jaren twintig door M. Golverdingen vdm.
- Schrijven van het moderamen van de generale synode van de Gereformeerde Gemeenten van 1971 d.d. 14-1-1971 aan de deputaten eenheid van de Christelijke Gereformeerde Kerken.
- Artikel 18 van de Handelingen en Besluiten der Synodale Vergadering van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland gehouden den 16 September en volgende dagen van het jaar 1846 te Groningen.
- Artikel 61 met de bijbehorende bijlagen 36 en 37 van de kerkorde der Christelijke Gereformeerde Kerken handelend over het Heilig Avondmaal, de belijdenisvragen ontleend aan Voetius en een formulier voor de openbare belijdenis des geloofs.

5.3.1. Besprekingen in het verleden

Deputaten en commissie hebben samen nog eens nagegaan welke officiële contacten er in het verleden tussen beide kerkverbanden zijn geweest. Naast de acta van de generale synodi heeft de onder punt 4 genoemde publicatie van ds. M. Golverdingen daarvoor als bron gediend. Vastgesteld kon worden dat in de twintig jaren van de vorige eeuw samensprekingen hebben plaats gevonden, waarbij onder meer de predikanten Kersten, Fraanje, Van der Schuit en Van der Vegt betrokken zijn geweest. Deze hebben destijds niet geleid tot meer toenadering. In de jaren dertig is zelfs sprake geweest van een langdurige polemiek tussen ds. Kersten en ds. Jongeleen via de kerkelijke organen De Saambinder en De Wekker.

Geconstateerd is dat er bij de contacten in de twintiger jaren soms wel sprake was van een geestelijke herkenning en oprecht zoeken naar samenwerking, maar dat verschillen van opvatting over belangrijke leerstukken dit hebben verhinderd. Er is daarna een steeds verdere verwijdering gekomen en de leeruit-spraken van de Gereformeerde Gemeenten in 1931 hebben dit nog geaccentueerd.

In de jaren zestig zijn er van de zijde van de CGK pogingen gedaan weer tot een gesprek met elkaar te komen. De generale synode van de Gereformeerde Gemeenten van 1971 besloot echter aan de uitnodiging daartoe geen gehoor te geven omdat men onoverbrugbare verschillen tussen beide kerkverbanden constateerde.

5.3.2. De toeëigening des heils en de prediking van de beloften

Tijdens een aantal ontmoetingen heeft aan de hand van de publicatie *'De toeëigening des heils' in de Belijdenisgeschriften: een overzicht* een uitvoerige bespreking plaats gevonden over de visie op de toeëigening des heils en de wijze waarop deze in de prediking gestalte krijgt. Langdurig is daarbij ook stilgestaan bij de inhoud en de prediking van de beloften waarbij ook betrokken werd hetgeen daarover gezegd wordt in de publicatie *Louter Genade*.

Over de in de publicatie over de toeëigening des heils gegeven definitie hiervan en over hetgeen gezegd wordt over het begrip 'toeëigening' bleek geen wezenlijk verschil van mening te bestaan. Zowel de deputaten CGK als de leden van de commissie KEV konden zich vinden in de conclusie dat de toeëigening van het heil een soeverein werk is van God de Heilige Geest Die het geloof werkt in het hart van de mens en dat als vrucht daarvan het heil door dit geloof ook daadwerkelijk wordt toegeëigend.

Uitvoerig is met elkaar van gedachten gewisseld over het onderscheid tussen de schenking en de deelachtigmaking van het in de beloften toegezegde heil en wat hieronder dient te worden verstaan.

Daarbij is naar voren gekomen dat men in de CGK graag de volle nadruk wil laten vallen op de schenking en de aanbidding van het heil in de gepredikte beloften, waarbij de schenking in de beloften wel duidelijk wordt onderscheiden van de deelachtigmaking van het heil.

Door de commissie KEV is aangegeven dat men ook in de GG een welmenend aanbod van genade wil prediken aan alle hoorders, maar ook sterk wil benadrukken de noodzaak van het ontdekkende en plaatsmakende werk van de Heilige Geest. De zorg is uitgesproken dat een zeer nadrukkelijk voorhouden in de prediking van de schenking van Christus in de beloften soms gepaard gaat met een veronachtzamen van de noodzaak van het plaatsmakende werk van de Heilige Geest.

Door deputaten CGK is er op gewezen dat men ook in de CGK belijdt dat de Abrahamspositie de Adamspositie van de mens niet opheft en de deelachtigmaking van het heil door het werk van de Heilige Geest noodzakelijk is. Deputaten CGK gaven aan dat men soms het gevoel heeft dat in de GG in de prediking en in het pastoraat barrières worden opgeworpen die de prediking van een onvoorwaardelijk aanbod van genade ontkrachten.

De commissie KEV heeft erop gewezen dat in de prediking ook de verkiezing van eeuwigheid aan de orde dient te komen tot troost van Gods Kerk. Dit werd van de zijde van de CGK-deputaten erkend.

Er was ook geen verschil van mening over het feit dat Gods Geest in het deelachtig maken van het heil zowel *door* als *met* het Woord werkt, zoals dat ook in de belijdenisgeschriften wordt opgemerkt.

Met betrekking tot de wedergeboorte is gesproken over de wedergeboorte in engere zin en die in ruimere zin. De commissie KEV heeft aangegeven dat zij in de CGK de tendens waarneemt dat over de wedergeboorte dikwijls alleen in ruimere zin wordt gesproken. Uit publicaties blijkt dat men soms de gemeente beschouwt als alleen uit wedergeborenen bestaande en de aandacht in de prediking bijna uitsluitend richt op de heiligmaking.

Deputaten CGK wezen erop dat dit zeker niet het algemene beeld van de CGK is. Wel hebben ze aangegeven dat binnen de CGK met 'wedergeboorte' bijna altijd de wedergeboorte in engere zin wordt bedoeld en dat voor de wedergeboorte in ruimere zin het woord 'heiliging' wordt gebruikt.

Ten aanzien van de noodzakelijke kennis van de drie stukken van ellende, verlossing en dankbaarheid, werd vanuit het deputaatschap CGK aangegeven dat men in de CGK beducht is voor een vergaande systematiserende en voorwaarden stellende prediking in deze.

Door de commissie KEV is opgemerkt dat men in de GG er duidelijk aan wenst vast te houden dat de ellendekennis voorafgaat aan de Christuskennis en een omgekeerde volgorde wordt afgewezen.

De heldere en ernstige wijze waarop hierover gesproken is op de synode van de Christelijk Afgescheidenen in 1846 en ook door de generale synode van de CGK in 1953 had de duidelijke instemming van de commissie KEV.

Sprekend over de kenmerken en de standen in het geloofsleven kon de commissie KEV van harte instemmen met hetgeen hierover in de publicatie *'De toeëigening des heils'* wordt opgemerkt. Enerzijds dient gewaakt te worden voor een bouwen op kenmerken, anderzijds kan het noemen van kenmerken in de prediking dienen tot toetsing en tot troost.

5.3.3. Leer van de Verbonden en de Heilige Doop

Door deputaten CGK is aangegeven dat men, met verwijzing naar Zondag 27 van de H.C., in de CGK alle gedoopte kinderen beschouwt als zijnde in het Verbond begrepen. Nadrukkelijk is wel gesteld dat ook de gedoopte kinderen van nature in Adam verloren zijn en dat ook voor hen de wedergeboorte noodzakelijk is. Het begrepen zijn in het Verbond is echter wel een groot voorrecht en mag ook een pleitgrond zijn in het gebed. In de Doop wordt het heil in de belofte geschonken en toegezegd, hetgeen echter niet hetzelfde is als het reeds bezitten van de beloofde zaak.

Door de commissie KEV is gewezen op het onderscheid tussen het wezen en de bediening van het Verbond en dat er sprake is van tweeërlei kinderen des Verbonds.

Deputaten CGK gaven aan het er mee eens te zijn dat er tweeërlei kinderen des Verbonds zijn, maar het te betreuren dat de in de CGK aangehangen drieverbonden leer nog altijd, in navolging van ds. Kersten, een verbondontzenuwende leer wordt genoemd.

Door de commissie KEV is opgemerkt dat ds. Kersten zeer beducht was voor de gevaren van de drieverbonden leer en dat de ontwikkelingen wel hebben laten zien dat dit niet onterecht is geweest. Gemakkelijk

leidt een sterk benadrukken van het voorrecht en de betekenis van het in het Verbond zijn van de gedoopten tot een minder of geheel niet meer prediken van de noodzaak van wedergeboorte en bekering. Er is ook grote beduchtheid om te spreken over een reeds geschonken zijn van het heil in de beloften. Door deputaten CGK is opgemerkt dat men deze gevaren ook wel onderkent, maar dat een mogelijk misbruik geen reden mag zijn het goede gebruik na te laten. Graag zou men zien dat de betekenis en de intentie van hetgeen in de CGK ten aanzien van de Verbonden en de Heilige Doop beleeden en geleerd wordt, ook door anderen op eerlijke wijze gehonoreerd werd en dat daarvan geen karikatuur werd gemaakt.

5.3.4. *Het Heilig Avondmaal en de openbare Belijdenis des Geloofs*

Door de commissie KEV is aandacht gevraagd voor de praktijk van de viering van het Heilig Avondmaal omdat dit ook verband houdt met de vraag of er sprake is van geestelijke herkenning.

Door deputaten CGK is erkend dat ten aanzien van de praktijk van de viering van het Heilig Avondmaal binnen de CGK nogal grote plaatselijke verschillen zijn. In sommige gemeenten worden in de voorbereidingsprediking met ernst de kenmerken van de ware avondmaalganger genoemd en zal er sprake zijn van schroom in het naderen tot de avondmaalstafel, in andere gemeenten zal dit veel minder het geval zijn en zal de noodzakelijke zelfbeproeving veel minder aandacht krijgen.

In verband met de viering van het Heilig Avondmaal is ook uitvoerig gesproken over de toelating tot en het afleggen van openbare belijdenis des geloofs waarmee het kerkelijk recht tot deelname aan het Heilig Avondmaal wordt verkregen.

Tijdens de bespreking hierover werd zowel door deputaten CGK als door de commissie KEV onderkend dat bij het doen van belijdenis des geloofs vaak sprake is van een spanningsveld. Enerzijds wordt men geroepen tot het overnemen van de verantwoordelijkheid van de ouders en het doen van een keuze, anderzijds vraagt de Heere het hart en mag niet worden volstaan met het slechts belijdenis doen van de waarheid.

Deputaten en commissie waren het er over eens dat de persoonlijke verantwoordelijkheid ten volle moet blijven gehandhaafd en dat er geen sprake mag zijn van een automatisme, zodat het afleggen van de belijdenis des geloofs automatisch leidt tot deelname aan het Heilig Avondmaal.

Tijdens het gesprek hierover kwam naar voren dat in de CGK soms de vragen van Voetius worden gebruikt bij het afleggen van de openbare belijdenis des geloofs, maar ook in veel gevallen de vragen die zijn opgenomen in het formulier dat door de generale synode werd opgesteld voor het doen van openbare belijdenis. De in dit formulier opgenomen vragen leggen een relatie tussen het doen van openbare belijdenis en de deelname aan het Heilig Avondmaal.

De commissie KEV heeft aangegeven dat de in dit formulier opgenomen vragen er enerzijds toe zouden kunnen leiden dat jonge mensen worden afgehouden van het doen van openbare belijdenis en dat anderzijds het gevaar van automatisme hierbij wel heel groot is.

De deputaten CGK en de commissie KEV waren het er over eens dat het van groot belang blijft dat in de prediking gewezen wordt op de noodzaak van de zelfbeproeving en de bevindelijke kennis van de in het avondmaalsformulier genoemde zaken.

Door de commissie KEV is opgemerkt dat de samensprekingen die door de CGK gevoerd worden met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de nauwe samenwerking die er op plaatselijk niveau soms al is, toch wel vragen oproepen aangaande de avondmaalspraktijk in een deel van de CGK. De deputaten CGK gaven toe dat er inderdaad wel grote verschillen te constateren zijn en dat er ontwikkelingen zijn die ook bij hen soms vragen oproepen.

5.3.5. *Continuering van contacten*

De deputaten CGK hebben aangegeven een voortzetting van de contacten zinvol te achten, zij het met een lagere frequentie dan gedurende de achterliggende periode. De gesprekken zijn als leerzaam ervaren en werden nuttig geacht voor een beter verstaan van elkaars visie op verschillende wezenlijke zaken. De generale synode van de CGK heeft uitgesproken dat, ook wanneer er geen perspectief zou zijn voor het komen tot een kerkelijke eenheid, het toch gewenst kan zijn contact te houden. Naar de mening van de deputaten is het eerlijk te constateren dat dit perspectief er op dit moment niet is. Een voortzetting van de contacten wordt echter wel zinvol gevonden.

De commissie KEV heeft opgemerkt de besprekingen van de rapportage door de komende generale synode af te willen wachten en heeft voorgesteld elkaar over de resultaten hiervan te informeren. Indien de synodes een voortzetting van de contacten gewenst achten, kunnen dan vervolgens nadere afspraken worden gemaakt.

Deputaten CGK hebben aangegeven dat zij ook een participatie van de GG als lid of waarnemer van het COGG zouden toejuichen. Van de zijde van de commissie KEV is erop gewezen dat tijdens de laatst gehouden generale synode van de GG hierover is gesproken en afwijzend daarover is besloten.

De synode vond het samenwerkingsverband in het COGG te breed en vond het bovendien beter van kerk tot kerk met elkaar te spreken.

De deputaten CGK hebben er tijdens de gesprekken op aangedrongen dat bij het schrijven over elkaar in de kerkelijke bladen en periodieken de nodige zorgvuldigheid betracht zal worden. Men heeft geconstateerd dat dit in het verleden helaas niet altijd het geval was.

5.4. *Evaluatie*

In een zestal ontmoetingen hebben de deputaten en de commissie KEV van de GG met elkaar in een goede sfeer en op een openhartige wijze met elkaar gesproken over een aantal wezenlijke zaken aangaande de prediking en de praktijk van het kerkelijke leven.

Voor een beter verstaan van ieders visie op deze zaken zijn deze gesprekken nuttig geweest en dragen zij eraan bij dat karikatuurvorming wordt voorkomen.

In de gesprekken kwam duidelijk uit dat Schrift en belijdenis ons samenbinden, maar dat er een verschillend verstaan is van met name het verbond en de verbondsbelofte. Geheel in de lijn van de uitspraken van 1931 houden de GG eraan vast dat het verbond onder beheersing staat van de verkiezing. In die visie

komen de beloften van het verbond niet alle kinderen van het verbond toe. Het wordt gevaarlijk geacht te zeggen dat de beloften ons gegeven zijn omdat dit naar de opvatting van de GG zou betekenen dat ook de vervulling van de beloften aan ons allen vast zou liggen. Naar de gedachte van de GG worden wel de beloften van het evangelie aan alle gedoopten verzegeld, maar niet de beloften van het verbond. Hier wordt dus een onderscheid gemaakt.

Verder hebben de GG moeite met de grote verschillen in ons kerkelijk leven. Ook leeft de vrees dat over de noodzaak van de kennis van de zonde wordt heen gestapt.

Tegen deze achtergrond is het eerlijk te constateren dat er geen perspectief is op het komen tot kerkelijke eenheid.

Desondanks zijn zowel deputaten CGK en de commissie KEV van mening dat een voortzetting van de contacten, zij het met een lagere frequentie dan gedurende de achterliggende periode, zinvol kan zijn. Een periodiek contact kan nuttig zijn om verdere vervreemding van elkaar en karikatuurvorming te voorkomen en zonodig actuele ontwikkelingen met elkaar te bespreken.

6. Het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG)

6.1. Opdracht

Ten aanzien van de participatie in het COGG nam de generale synode van 2001 het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbende van het nadere verslag van deputaten inzake het COGG;

constaterende:

1. dat het COGG ernst maakt met de binding aan de gereformeerde belijdenis;
2. dat met het vertrek van de GKN de onderlinge ontmoeting binnen het COGG op basis van de gereformeerde belijdenis inhoudelijk weer een serieus karakter kan dragen;
3. dat in dit opzicht de grond voor de door eerdere synoden geuite twijfel over de waarde van verdere participatie in het COGG hiermee is weggenomen;

overwegende:

1. dat verdere versterking van het COGG hiermee tot de mogelijkheden behoort;
2. dat met uitbreiding en versteviging van het COGG een instrument kan ontstaan waardoor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland kan worden bevorderd;

besluit:

deputaten op te dragen

1. te blijven participeren in het COGG;
2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit contactorgaan.

6.2. Participatie

Deputaten hebben volgens hun opdracht in de afgelopen periode geparticipeerd in het COGG. De vergaderingen van het bestuur van het COGG werden in de regel bezocht door de deputaten Maris, Overeem en Schoonderwoerd. Namens deputaten bezocht ds. Schoonderwoerd de vergaderingen van het dagelijks bestuur.

In het COGG zijn nu met de status van waarnemer ook de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) vertegenwoordigd en in plaats van de Gereformeerde Kerken in Nederland participeert nu ook het Gereformeerd Confessioneel Beraad.

In het COGG participeren nu: de CGK, de NGK, de GKv (als waarnemer), de Gereformeerde Bond, de Confessionele Vereniging, het Confessioneel Gereformeerd Beraad; op persoonlijke titel doen enkele leden van de GG en de OGG mee.

Gesproken is over een notitie van de hand van prof. Maris betreffende de beëindiging van het lidmaatschap van de GKN. Deze is naar het moderamen van de GKN gestuurd. Er zal nog een gesprek plaats vinden met het moderamen (nu van de PKN).

Gezocht is in de afgelopen periode naar wegen om ook jongeren bij het werk van het COGG te betrekken.

Jaarlijks is een COGG-conferentie gehouden in De Aker in Putten.

2002 – thema: 'Worstelen om echte eenheid – Tussen historie en confessie' met onder andere een lezing van prof. Maris.

2003 – thema: 'Waarden en normen' met onder andere een lezing van prof. G.C. den Hertog.

2004 – Stilgestaan werd bij het veertigjarig bestaan van het COGG (10 sept. 1963). Ds. J.H. Velema sprak over 'Lessen uit het verleden met het oog op de toekomst van de Gereformeerde Gezindte'. Dr. P.J. Visser sprak over 'De vitaliteit van het gereformeerde belijden'. Drie studenten gaven een reactie: 'Is er toekomst voor de Gereformeerde Gezindte?'

In december 2003 werd een gebiedsbijeenkomst belegd te Zeist in verband met de zorgelijke kerkelijke situatie. De belangstelling hiervoor viel tegen.

Deputaten hebben zich in de gesprekken met de commissie van de GG beijverd voor verbreding van het COGG door participatie van de Gereformeerde Gemeenten.

Evaluerend mogen we stellen dat we iets optimistischer dan voorheen kunnen zijn ten aanzien van de plaats van het COGG als gespreksplatform binnen het geheel van de gereformeerde gezindte. Overigens geldt nog steeds dat de status en daarmee de werkelijke betekenis van het COGG door velen als (al te) vrijblijvend wordt ervaren. Wel mag worden gezegd dat de plaats van de gereformeerde belijdenis binnen dit orgaan duidelijker is geworden.

7. Voorstellen

7.1. Voorstel met betrekking tot de GKv

De generale synode
overwegende dat:

1. de plaatselijke kerken op voorzichtige wijze geraadpleegd zijn over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het 'federatieve groeimodel', en dat hierop uit de kerken zowel positieve als negatieve reacties gekomen zijn die in aantal weinig uiteen lopen;
2. een aantal kerken raden zich m.b.t. het fgm geen oordeel gevormd heeft of nog niet goed begrepen heeft wat de bedoeling van het federatieve groeimodel is;
3. het aantal kerken dat overeenkomstig de aanbeveling van de generale synode in gesprek is met de plaatselijke GKv, net als het aantal kerken dat tot enige vorm van samenwerking is gekomen, toegenomen is;
4. de gevonden overeenstemming inzake de toe-eigening van het heil niet wegneemt dat er over het algemeen gesproken in de praktijk van de prediking wel wezenlijke verschillen tussen CGK en GKv worden opgemerkt;
5. de gevonden overeenstemming op wezenlijke punten te belangrijk is om elkaar daar niet aan te houden;
6. de verschillen tussen plaatselijke kerken rond de toenadering tot de GKv aanzienlijk zijn;

van oordeel dat:

1. het zoeken naar kerkelijke eenheid in waarheid de kerken door Christus, ons Hoofd, op het hart gebonden is;
2. overeenstemming in de leer niet alleen op papier moet worden beleden maar ook in de praktijk moet blijken;
3. zorgvuldig moet worden omgegaan met de verschillen binnen het kerkverband;
4. er wegen gezocht dienen te worden om het gesprek over de prediking op een vruchtbare manier voort te zetten;

besluit:

1. te blijven bij de uitspraak dat het federatieve groeimodel een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
2. gelet op de diverse reacties van de plaatselijke kerken het federatieve groeimodel vooralsnog niet in te voeren;
3. deputaten de opdracht te geven in de komende periode met deputaten GKv door te spreken over het door velen opgemerkte verschil tussen de bereikte overeenstemming en de kerkelijke praktijk t.a.v. de prediking;
4. deputaten op te dragen samen met deputaten GKv materiaal te ontwikkelen om het gesprek over de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk en regionaal vlak te dienen, om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
5. deputaten op te dragen landelijke, regionale en/of plaatselijke conferenties te (laten) beleggen van ambtsdragers en/of niet-ambtsdragers, waar thema's aan de orde worden gesteld die de contacten tussen beide kerken bevorderen. Het thema 'toe-eigening van het heil' moet daarbij wel de richting aangeven;
6. de classes op te dragen de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot kanselruil over te gaan zorgvuldig te blijven hanteren, met aandacht voor het inhoudelijke aspect;
7. aan de GKv te vragen via parallelle besluitvorming mee te werken aan de onder 3., 4. en 5. genomen besluiten;
8. deputaten op te dragen contact te onderhouden met en leiding te geven aan de onderlinge ontmoeting van kanselruilgemeenten;
9. deputaten op te dragen aan de volgende generale synode verslag te doen van hun werkzaamheden.

7.2. Voorstel met betrekking tot de NGK

De generale synode
overwegende:

1. dat deputaten het mandaat hadden contact te onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. dat deputaten vermelden dat deze gesprekken in de afgelopen periode niet hebben plaats gevonden maar wel zinvol hadden kunnen zijn;

besluit

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de NG-commissie vooralsnog te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. deputaten op te dragen contact te onderhouden met samenwerkings- en samenwerkende gemeenten.

7.3. Voorstel met betrekking tot de Gereformeerde Bond

De generale synode
overwegende:

1. dat deputaten volgens hun opdracht het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk hebben voortgezet;
2. dat per 1 mei 2004 de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk met de meerderheid van die kerk is meegegaan in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN);

3. dat tengevolge hiervan een breuk binnen de hervormd-gereformeerde gemeenten is ontstaan;
4. dat dientengevolge kerkenraden in gesprek kunnen zijn enerzijds met hervormd-gereformeerde gemeenten binnen de PKN en anderzijds met hervormd-gereformeerde gemeenten buiten de PKN;
5. dat deputaten het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond uitdrukkelijk vragen hebben gesteld over de confessionele onduidelijkheid van de PKN en over de onmogelijkheid zich tegenover de PKN als geheel op de gereformeerde belijdenis te beroepen;
6. dat deputaten in samenwerking met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond volgens hun opdracht de plaatselijke gemeenten gestimuleerd hebben elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven;
7. dat het onderzoek van deputaten in hoeverre er ruimte is om met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd geresulteerd heeft in:
  - a. de vaststelling dat hervormd-gereformeerde gemeenten binnen de PKN de mogelijkheid hebben om in een verklaring hun gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis uit te spreken;
  - b. een handreiking aan de plaatselijke kerken ten behoeve van het gesprek over uitoefening van de tucht;
8. dat deputaten melden dat van de zijde van het moderamen van de PKN bezwaar gemaakt is tegen het maken van afspraken met de Gereformeerde Bond over eventueel nauwer kerkelijk samenleven;
9. dat deputaten in plaats van een herziening van bijlage 6 K.O. een aparte regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden nodig achten en deze ontworpen hebben;
10. dat deputaten melding maken van een vruchtbare samenwerking met de Gereformeerde Bond onder andere bij de herziening van de Statenvertaling;

van oordeel:

1. dat de redenen genoemd door de synode van Leeuwarden-Nunspeet 2001 om te zoeken naar samenwerking en eenheid met allen die de naam van Christus liefhebben en naar zijn Woord begeren te leven onverminderd gelden;
2. dat bezinning nodig is op de situatie die ontstaan is door de vereniging van de Nederlandse Hervormde Kerk met de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden en de breuk binnen de hervormd-gereformeerde gemeenten over het al of niet meegaan met deze fusie van kerken;

spreekt uit:

1. dankbaar te zijn voor het harmonieuze contact en overleg alsmede de vruchtbare samenwerking met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond;
2. dat de handreiking aan de plaatselijke kerken voor het gesprek over de tucht een goede handreiking is;
3. dat de 'Regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden' een goede regeling is;
4. hartelijk leedwezen en medeleven uit te spreken met de ontstane situatie binnen het geheel van de hervormd-gereformeerde gemeenten rond het ontstaan van de PKN;

besluit:

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen de handreiking voor het gesprek tussen de kerkenraden over de oefening van de tucht de kerken ter beschikking te stellen;
3. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te onderzoeken of en in hoeverre er afspraken gemaakt kunnen worden met hervormd-gereformeerde gemeenten binnen de PKN;
4. de 'Regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden' vast te stellen en aan de kerkenraden toe te zenden;
5. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de situatie die ontstaan is door de breuk binnen de hervormd-gereformeerde gemeenten en er met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond over te spreken;
6. deputaten op te dragen hiervan verslag te doen aan de volgende generale synode.

7.3. Voorstel met betrekking tot de GG

De generale synode

met dankbaarheid kennis genomen hebbende van het feit dat voor het eerst na vele jaren er een officieel contact met de Gereformeerde Gemeenten is geweest;

overwegende:

1. dat deputaten melden dat zij en de commissie van de Gereformeerde Gemeenten in een goede sfeer en op een openhartige wijze met elkaar gesproken hebben over een aantal wezenlijke zaken aangaande de prediking en de praktijk van het kerkelijke leven;
2. dat deputaten melden dat de gesprekken voor een beter verstaan van elkaars visie op deze zaken nuttig zijn geweest er eraan bijdragen dat karikatuurvorming wordt voorkomen;
3. dat nu er geen perspectief is op kerkelijke eenheid er niettemin aanleiding is om – gelet op de nood der tijden – met kerken en organen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, contact te houden;
4. dat een periodiek contact kan nuttig zijn om verdere vervreemding van elkaar en karikatuurvorming te voorkomen en zonodig actuele ontwikkelingen met elkaar te bespreken;

besluit:

1. om de Gereformeerde Gemeenten te verzoeken om het gesprek dat is gevoerd middels een commissie voort te zetten om verdere vervreemding van elkaar en karikatuurvorming te voorkomen en zonnodig actuele ontwikkelingen met elkaar te bespreken;
2. om deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten periodiek contact te houden met de commissie en hiervan verslag te doen aan de volgende generale synode.

7.5. Voorstel met betrekking tot het COGG

De generale synode
overwegende:

1. dat deputaten melden dat er reden is iets optimistischer dan voorheen te zijn ten aanzien van de plaats van het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) als gespreksplatform binnen het geheel van de gereformeerde gezindte;
2. dat de gereformeerde belijdenis een duidelijker plaats gekregen heeft in het functioneren van dit orgaan;
3. dat met de deelname van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en het Confessioneel Gereformeerd Beraad het COGG een waardevolle uitbreiding heeft gekregen;
4. dat met uitbreiding en versteviging van het COGG een instrument kan ontstaan waardoor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland kan worden bevorderd;

besluit:

deputaten op te dragen

1. te blijven participeren in het COGG;
2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit contactorgaan.

7.6. Voorstel met betrekking tot deputaten

Tenslotte stellen deputaten u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Namens deputaten:

J.W. Maris, voorzitter
J.W. Schoonderwoerd, secretaris.

Bijlage 1

Overzicht liturgische gebruiken CGK	Overzicht liturgische gebruiken GKv
<i>Kerkorde</i> In de kerkorde wordt in de artt. 56 tot 70 gesproken over 'van de sacramenten en andere ceremoniën'.	<i>Kerkorde</i> In de kerkorde gaan de artikelen 56 t/m 61 en 65 t/m 71 over liturgische zaken. De Generale Synode van 2002 heeft een <i>Koersbepaling</i> aanvaard. Daarin wordt uiteengezet dat er op hoofdlijnen overeenstemming in liturgische zaken behoort te zijn, maar dat er in verschillende gemeenten ook eigen accenten kunnen worden gelegd.
Doop Art. 58 <i>De dienaren des Woords zullen bij het dopen, zowel van jonge kinderen als volwassenen, de daartoe opgestelde formulieren gebruiken.</i> Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren: 1. de klassieke doopformulieren; 2. de formulieren die vastgesteld zijn door de generale synode 68/69, 71/72 en 74. Dit is een bewerking van de klassieke formulieren; 3. in samenwerkingsgemeenten wordt ook wel het formulier gebruikt dat ds van den Brink heeft geschreven; 4. soms wordt ook gebruik gemaakt van het formulier van de GKv.	Doop Art. 56 <i>Aan de kinderen van de gelovigen zal de doop als zegel van Gods verbond zo spoedig mogelijk bediend worden in de openbare eredienst.</i> Art. 59 <i>De predikanten zullen bij de doop van de kinderen en van volwassenen zich houden aan de formulieren die daarvoor zijn vastgesteld.</i> Er wordt gebruik gemaakt van één formulier voor de kinderdoop, te weten het klassieke, taalkundig gemoderniseerd en met een 'vrijgemaakte' toevoeging, namelijk de uitleg van de twee delen (partes) van het verbond als 'belofte en eis'. Er is ook een formulier voor de bediening van de volwassendoop. Op dit moment zijn deputaten eredienst van beide kerken gezamenlijk bezig een nieuw doopformulier te ontwerpen. Op de e.k. generale synodes zal een voorstel liggen. Het verschijnsel doopzondagen komt voorzover ons bekend niet voor. Er wordt hier en daar wel voorzichtig over gedacht.
Heilig avondmaal Art. 62 <i>Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren, als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande, dat de uitwendige ceremoniën, in Gods Woord voorgeschreven, onderhouden worden en dat het formulier van het avondmaal en de daarin opgenomen gebeden zullen worden gebruikt.</i> Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren: 1. het klassieke formulier; 2. het formulier zoals vastgesteld door de generale synode 68/69, 71/72 en 74. Dit is een bewerking van het klassieke formulier (ook wel een verkorting: de zondenlijst is bv niet meer opgenomen); 3. het verkorte formulier zoals vastgesteld door de generale synode 68/69, 71/72 en 74. De wijze van vieren verschilt al naar gelang situatie en gewoonte: met tafels, in de banken, in een kring. Art. 63 <i>(...) Het avondmaal des Heeren zal minstens eens per drie maanden, na gehouden voorbereiding, worden gevierd.</i> In sommige kerken wordt het avondmaal vier maal per jaar gevierd, in andere vijf maal of meer.	Heilig avondmaal Art. 61 <i>Het avondmaal van de Heere zal tenminste eens in de drie maanden gevierd worden in de openbare eredienst, volgens kerkelijke orde, onder toezicht van de ouderlingen, waarbij de daarvoor vastgestelde formulieren dienen gebruikt te worden.</i> Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren: 1. het klassieke formulier, taalkundig gemoderniseerd; 2. het zgn. korte formulier, een verkorting van het klassieke, de zondencatalogus is bijv. niet meer opgenomen, met een eschatologische toevoeging 3. kortere formulieren, vastgesteld door de generale synode van Zuidhorn 2002, met het oog op meer afwisseling en vaker vieren De wijze van vieren verschilt al naar gelang situatie en gewoonte: aan tafels, in de banken, staande en gaande viering. In de meeste kerken wordt het avondmaal zes maal per jaar gevierd, in een aantal gemeenten vaker (maandelijks) Er is een orde van dienst D, opgezet volgens de oudchristelijke ordinariumstructuur, die weliswaar niet voor algemeen gebruik in de kerken is vrijgegeven, maar die onder begeleiding van deputaten eredienst wel op proef in enkele kerken gebruikt wordt.

Kerkdiensten

Art. 64

Op de dag des Heeren zal de gemeente minstens tweemaal samenkomen onder de bediening des Woords. Het samenkomen op werkdagen wordt aan het oordeel van de kerkenraad overgelaten.

1. In elke gemeente zal des zondagsmorgens de wet des Heeren en des middags of des avonds de apostolische geloofsbelijdenis worden gelezen (1899, 1906)

Het is gebruikelijk dat 's morgens de tien woorden (of een vermanend gedeelte uit de Schrift) worden gelezen. 's Middags of 's avonds wordt de geloofsbelijdenis gelezen of gezongen of opgezegd. Dat is niet altijd de apostolische geloofsbelijdenis. Ook Nicea, of gedeelten uit andere belijdenissen worden wel gelezen. Soms wordt ook een belijdenis uit de bundel Opwekking of de Evangelische Liedbundel gezongen.

Art. 68

De dienaren des Woords zullen eenmaal des zondags in de bediening des Woords de Heidelbergse Catechismus verklaren.

Er zijn verschillende gewoonten: in sommige gemeenten wordt 's middags/'s avonds de HC zondag na zondag uitgelegd. In andere gemeenten wordt dat afwisselend 's morgens en 's middags gedaan. Er zijn ook gemeenten waarin andere belijdenisgeschriften dan de HC aan de orde gesteld worden. Ook zijn er gemeenten waarin ipv een belijdenisgeschrift ook wel thema's of bijbelse kernwoorden oid in leerdiensten behandeld worden.

Art. 69

In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden, alsmede berijmde Schriftgedeelten, door de generale synode vast te stellen.

- a. *Aan de Schriftuurlijke lofzangen die gezongen mogen worden in de eredienst, wordt de Lofzang der engelen toegevoegd (1959).*
- b. *Uit het Liedboek voor de kerken behoren de nummers 8, 13b, 14, 21, 25: 1-8, 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115 tot de in artikel 69 bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1974).*
- c. *De liederen in de bundel 'Schriftberijmingen proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken' (Buijten & Schipperheijn, 1987) behoren tot de in artikel 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1989).*
- d. *Ook de door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17:7 en Lucas 22: 15-20 behoren tot de in artikel 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1989).*

Er zijn gemeenten waar alleen psalmen in de berijming 1773 gezongen worden.

Er zijn gemeenten waar een mix van psalmen 1773 (ob) en 1967 (nb) gezongen wordt.

Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) ook de toegestane berijmde Schriftgedeelten worden gezongen.

Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) ook andere gezangen uit het LvdK worden gezongen.

Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) en gezangen LvdK (of Herv bundel 1938) ook liederen gezongen worden uit bundels als Johan de Heer, Opwekking, Evangelische Liedbundel, Alles wordt nieuw, Elly en Rikkert, Zingende gezegend, Zingend geloven, etc.

Het criterium voor de selectie van gezangen is de vraag of het een verantwoorde berijming van een Schriftgedeelte is.

Kerkdiensten

Art. 65

De kerkenraad zal de gemeente op de dag des Heeren tweemaal samenroepen voor de eredienst. De kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd.

De zgn. orde van Middelburg 1933 is in de Gereformeerde Kerken vrijwel geheel in onbruik geraakt. Tegenwoordig wordt het meest gebruikt orde van dienst B, vroeger de orde van Kampen 1975 geheten. Het is gebruikelijk dat 's morgens de tien woorden (af en toe in de vertaling Groot Nieuws 1996) worden gelezen. 's Middags of 's avonds wordt de geloofsbelijdenis gezongen of gelezen: de apostolische geloofsbelijdenis, maar ook Nicea. Gedeelten uit andere belijdenissen worden af en toe gelezen.

Intussen kennen we ook een orde van dienst C. Daarin hebben aan het begin van de morgendienst schuldbelijdenis en genadeverklondiging ene plaats, terwijl de wet gelezen wordt na de preek.

Art. 66

De kerkenraad zal er zorg voor dragen dat als regel eenmaal per zondag in de prediking de leer van Gods Woord verklaard wordt zoals die samengevat is in de Heidelbergse Catechismus.

Er zijn verschillende gewoonten: in sommige gemeenten wordt in de middagdienst de HC zondag na zondag uitgelegd. In andere gemeenten wordt dat afwisselend 's morgens en 's middags gedaan. In andere gemeenten is niet elke zondag een catechismusprek. In de kerken wordt momenteel een discussie gevoerd over het verschijnsel leerdiensten in combinatie met een discussie over de teruggang van het bezoek aan de tweede kerkdienst.

Art. 67

In de eredienst zullen de psalmen gezongen worden in een berijming die door de generale synode is aanvaard en verder de gezangen die de synode heeft goedgekeurd.

Uit de berijming 1773 wordt nergens meer gezongen.

Sinds 1986 kennen de Gereformeerde Kerken een eigen psalmbundel.

Daaraan toegevoegd is een aantal van 41 gezangen.

Sinds 1997 is een selectie van gezangen uit het Liedboek voor de kerken vrijgegeven. Vrijwel overal wordt uit die selectie – en niet breder – gezongen. Sinds 2002 (generale synode Zuidhorn) is het aantal gezangen uitgebreid met een selectie uit andere bundels. Binnenkort is een uitgave met deze liederen tegemoet te zien. In enkele kerken wordt daar al uit gezongen.

In enkele gemeenten wordt op incidentele momenten gezongen uit andere bundels. Bijvoorbeeld bij diensten met aanpassingen voor mensen met een verstandelijke handicap, bij trouwdiensten en bij jongerendiensten. In enkele gemeenten wordt ook zonder een dergelijke aanleiding met enige regelmaat uit bijv. de Opwekkingsbundel gezongen.

Criteria voor de selectie van liederen:

1. een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen;
2. een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift;
3. een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toonverhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.

Bijbelvertaling De CGK participeren niet in het project van het NBG (vertaling 2000). Wel zijn predikanten op persoonlijke titel betrokken. De CGK zijn betrokken bij de hertaling van de Statenvertaling. Er zijn gemeenten die de Statenvertaling gebruiken (in verschillende uitgaven). Er zijn gemeenten die de zgn nieuwe vertaling (1954) gebruiken. Er zijn gemeenten die naast de NV ook wel andere vertalingen (bv Groot Nieuws, of speciale vertalingen van de Psalmen) gebruiken.	Bijbelvertaling In vrijwel alle gemeenten wordt de Nieuwe Vertaling (1951) van het NBG gebruikt. Er zijn nauwelijks gemeenten die de Statenvertaling gebruiken. De kerken participeren tot op zekere hoogte in het project van het NBG (vertaling 2000). Deputaten bijbelvertaling zijn vanaf het begin van dit project betrokken geweest. Vanuit de kerken werken supervisors mee – op persoonlijke titel. Het is wellicht te verwachten dat deze vertaling in de Gereformeerde Kerken vrij soepel in gebruik zal worden genomen. Er zijn gemeenten die naast de NV ook wel de Groot Nieuws Vertaling 1996 gebruiken, bijv. in diensten met aanpassingen voor mensen met een verstandelijke handicap, in jongerendiensten.
Aangepaste diensten Aangepaste diensten worden in sommige kerken gehouden (gehandicapten: art 3;6; bijl 2 KO), er zijn geen specifieke regels anders dan de algemene regels; wel wordt door sommige kerken meer vrijheid genomen.	Aangepaste diensten Voor gemeentelieden met verstandelijke beperkingen worden plaatselijk en regionaal erediensten belegd met aanpassingen (eenvoudige preek, gebruik van hulpmiddelen, gemakkelijke liederen). Tot voor enkele jaren werd in dergelijke diensten soms erg veel aangepast aan het niveau van de gasten. De laatste jaren wordt meer gesproken over diensten met aanpassingen voor mensen met verstandelijke beperkingen.

Voorzichtige conclusies:

1. Er zijn veel overeenkomsten.
2. In de GKv is meer eenvormigheid dan in de Christelijke Gereformeerde Kerk, maar tegen de achtergrond van de *Koersbepaling* is wellicht te verwachten dat er in de komende jaren meer variatie zal ontstaan in het kerkverband. Sommige kerken zullen de vrijheid die in de *Koersbepaling* wordt aangereikt maximaal invullen, anderen minimaal.

Bijlage 2

Verschil in belijden?

Inleiding

Een van de zaken waarover tussen de beide kerkgemeenschappen, CGK en GKv, moest worden gesproken betreft het verschil inzake de tekst van de geloofsbelijdenis.

Drie elementen hebben in de bezinning van beide deputaatschappen de aandacht gehad:

1. Er zijn verschillende vertalingen van de belijdenis gangbaar in beide kerken.
2. Van de door de GKv aanvaarde editie zijn enkele tekstuele wijzigingen aangebracht.
3. In de CGK is geen passage geschrapt in de tekst van artikel 36 NGB, zoals sinds 1905 in de GKv wel het geval is.

1. De tekst van de belijdenisgeschriften

In de CGK zijn twee edities van de belijdenisgeschriften gangbaar: de klassieke tekst zoals die in het *Kerkelijk Handboekje* te vinden is, en achterin vele uitgaven van de Psalmen van 1773 is afgedrukt, en de tekst van de vertaling van 1983, van de commissie Dankbaar, een uitgave die door de generale synode van de CGK is aanvaard.

In de GKv is een in opdracht van de generale synode vervaardigde vertaling aanvaard, die in het *Gereformeerd Kerkboek* is afgedrukt en algemeen wordt gebruikt.

Van elk van deze edities kan worden gezegd, dat ze de inhoud van het belijden op een correcte manier weergeven. Er is deputaten op geen enkele manier gebleken, dat op grond van het verschil in vertaling van enig inhoudelijk verschil in het belijden van de kerk sprake is.

In de kerkelijke contacten is er naar de overtuiging van deputaten dan ook geen aanleiding hierin enig probleem te zien.

2. Wijzigingen in de Gereformeerde uitgave van artikel 4 en artikel 9 NGB

In het *Gereformeerd Kerkboek* is op twee punten een wijziging aangebracht in de tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Bij de opsomming van de canonieke bijbelboeken in artikel 4 staat vanouds de brief aan de Hebreëen gerangschikt onder de brieven van Paulus. Daar al eeuwen door exegeten onder andere door Calvijn – is geconstateerd dat de brief aan de Hebreëen niet van Paulus kan zijn, is in de gereformeerde editie de brief aan de Hebreëen niet meer onder de paulinische brieven geplaatst.

Van CGK zijde is begrip getoond weer het wegnemen van een onjuistheid. Tegelijkertijd wordt geargeld bij het door één kerkgemeenschap wijzigen van de tekst. Het feit dat de belijdenisgeschriften ge-

meenschappelijk erfgoed zijn van vele kerken van gereformeerd belijden pleit ervoor geen afzonderlijke amendementen aan te brengen. Bovendien de bedoeling van de belijdenis is ook in dit artikel niet om exegetische of specifieke canonieke kwesties te beslissen. De belijdenis zet juist in bij de identificatie van de boeken van de Heilige Schrift, omdat de tekst daarvan zelf de hoogste autoriteit in de kerk vormt, uitdrukkelijk boven de belijdenis. Het in de weg van zorgvuldig exegetisch onderzoek vaststellen dat de brief aan de Hebreeën niet door Paulus, maar door een andere – ons onbekende – auteur is geschreven, is daarom niet als ongehoorzaamheid aan de belijdenis te beschouwen. De belijdenis zelf beoogt het luisteren naar de Schrift te dienen.

Dit verschil tussen de edities van artikel 4 kan dus zeker niet als een confessionele afwijking ten opzichte van elkaar worden beschouwd.

In artikel 9 is in het *Gereformeerd Kerkboek* bij de bewijsplaatsen voor de bijbelse belijdenis van de Drie-eenheid de verwijzing naar 1 Johannes 5:7 weggelaten. Reeds lang is bekend dat in de oorspronkelijke tekst van dit hoofdstuk deze woorden niet voorkomen, maar dat ze waarschijnlijk bij het overschrijven als een glosse, een opmerking in de kantlijn, zijn geplaatst die bij een latere afschrijving in de tekst zijn gezet. Als bewijsplaats voor de leer van de Drie-eenheid is deze tekst dus beter niet te gebruiken, omdat deze plaats tekstkritisch omstreden is.

Om dezelfde redenen als bovengenoemd verdient het volgens de CGK deputaten daarom nog geen aanbeveling de tekst van de belijdenis zelfstandig te wijzigen. Dat er op dit punt geen sprake is van een principiële of confessionele verschil is eveneens duidelijk.

3. De 21 woorden van artikel 36 NGB

Het gaat bij artikel 36 om een kwestie waarbij wel degelijk een principiële punt van de confessie in het geding is. Een korte historische weergave van de door de GKv en de CGK genomen besluiten is hierbij wel op zijn plaats.

Het besluit van 1905

Op de synode van de Gereformeerde Kerken te Middelburg 1896 werd door onder andere A. Kuyper en H. Bavinck een gravamen ingediend tegen passages uit artikel 36. Hun bezwaar was dat de wereldlijke overheid verplicht werd afgoderij uit te roeien en dat de kerk dit aan de overheid moet voorhouden. Na voorbereidend werk van studietoelagen werd de zaak behandeld in 1905, op de synode te Utrecht.

De commissie concludeerde, dat de confessie historisch uitgelegd moest worden en dat de gewraakte zinsnede metterdaad bedoelt dat de overheid op het publieke terrein afgoderij, valse godsdienst en godslastering niet straffeloos mocht dulden. De overheid moest tegen deze dingen met maatregelen van dwang en geweld en desnoods met de doodstraf optreden.

De commissie meende op die grond dat het bezwaarschrift moest worden toegewezen. Toch ontraadde de meerderheid van de commissie in de confessie te schrappen, omdat men verminking van het artikel vreesde; de confessie is immers geen aaneenrijging van losse opinies maar een weldoordacht geheel. Bovendien vreesde de commissie dat schrappen ertoe zou leiden dat er niets overbleef van de positieve roeping van de overheid t.o.v. de eerste tafel van de wet. Men meende tegelijk dat de tijd nog niet rijp was om tot een positieve wijziging van artikel 36 te komen.

Toch besloot de synode, met 24 tegen 16 stemmen, tot het schrappen van de woorden: *om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valse godsdienst, om het rijk van de antichrist te gronde te werpen*.^E

Feit is, dat men op dezelfde gronden die werden aangevoerd ook tegen gehandhaafde passages in artikel 36 bezwaar kon maken. De preadviserende commissie had hier wel op attent gemaakt.^F

Christ. Geref. synodes over artikel 36 – I

In 1928 kreeg de CG synode een gravamen over dezelfde kwestie te behandelen. Het werd afgewezen op grond van de overweging dat artikel 36 te lezen was in het licht van synode-uitspraken van 1574 en 1581.

In 1937 werd tegen dit besluit bezwaar aangetekend door ds C. van der Zaal. De aangehaalde synode-uitspraken zeiden immers alleen iets over de taak van de kerk en van de predikanten, maar niet van de overheid. Er werd een commissie ingesteld, en daarna een deputaatschap. Het deputaatschap heeft in 1941 door omstandigheden niet gerapporteerd. Toen is het opgeheven!

Internationale bezinning

In de Christian Reformed Church in de USA is van 1912 tot 1946 dezelfde materie in discussie geweest. Toen werd de zaak in 1949 aan de GOS voorgelegd.

De behandeling op de GOS leidde tot een verklaring die met algemene stemmen werd aanvaard en aan de kerken werd aanbevolen.

De verklaring bestond uit vier onderdelen, waarvan de belangrijkste (B) luidde:

that consequently the magistrate is called to protect the preaching of the Gospel and all the holy service of God with all the means given it by God, in order that freedom of conscience to serve God according to His Word be guaranteed and every anti-Christian power which would threaten the church in the exercise of its holy ministry be resisted and prevented.^G

Via de GOS kwam het in de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) weer aan de orde. De overtuiging leefde dat de schrapping van 1905 onbevredigend was. Een deputaatschap stelde een nieuwe formulering voor. De synode van 1952/3 sprak uit dat er gegronde aanleiding is artikel 36 te wijzigen. Daartoe zou overleg nodig zijn met de kerken die de NGB ook hebben. Als richtlijn voor het overleg werd de volgende formulering gekozen:

En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de wet Gods, zich verre houdende van alle volstreekte machts-

oefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomende middelen, iedere belemmering voor de prediking van het evangelie en voor de heilige dienst van God weg te nemen, opdat het Woord des Heeren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan.

De GKN hebben deze formulering weer voorgelegd aan de GOS van Edinburgh in 1953 en vervolgens was het de bedoeling dat er overleg tussen de verschillende kerken zou plaatshebben.

Christ. Geref. synodes over artikel 36 – II

De CGK synode van 1959 heeft op de GOS uitspraak en de GKN suggestie gereageerd. Er werden opnieuw deputaten ter bestudering van de vragen in betrekking tot artikel 36 NGB benoemd.

In 1962 rapporteerde dit deputaatschap aan de generale synode van Haarlem-Santpoort. Het waardevolle rapport B met een uitvoerig minderheidsrapport van een tweetal deputaten¹¹ B leidde tot de volgende besluitvorming, en dus het volgende antwoord aan de generale synode van de GKN:

- 1) te antwoorden
  - 1) dat het volgens haar geen aanbeveling verdient tot wijziging van artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over te gaan als er ter zake niet genoeg klaarheid en eenparigheid bestaat in de kerken;
  - 2) dat zij wel van oordeel is dat deze zaak de aandacht der kerken behoort te hebben, omdat de wijze waarop het in artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis bedoelde beginsel onder woorden is gebracht, in de kerken vragen en bedenkingen oproept;
  - 3) dat zij daarom bereid is met de generale synode van de gereformeerde kerken c.q. haar deputaten hieromtrent nader overleg te plegen;
- 2) deputaten te benoemen voor overleg met de gereformeerde kerken c.q. met haar deputaten inzake artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis;
  - b) deze deputaten op te dragen in dit overleg de volgende conclusies als richtlijnen te gebruiken:
    - 1) de bedoeling van de derde zinsnede van artikel 36 der Nederlandse Geloofsbelijdenis was oorspronkelijk dat de overheid met de machtsmiddelen die haar ten dienste staan, zal optreden tegen alle afgoderij en valse godsdienst om deze te weren en uit te roeien; dit hield in dat in gevallen van openbare goddeloosheid de zwaarste straf kon worden toegepast;
    - 2) de gronden voor deze omschrijving van de taak van de overheid ten aanzien van de religie werden ontleend aan het Oude Testament, waarbij echter de bijzondere plaats van Israël als theocratisch volk niet genoeg in het oog werd gehouden;
    - 3) een correctie van de beslissing van de generale synode van 1928 over deze zaak (Acta, artikel 70) moet niet onmogelijk worden geacht;
    - 4) wanneer de gehele derde zinsnede van artikel 36 zou vervallen, zou een gewichtig beginsel in dit artikel worden gemist, namelijk dat de overheid binnen de grenzen van haar bevoegdheid de geboden Gods ook waar het de dienst des Heeren betreft, heeft te doen eerbiedigen;
    - 5) de wijze waarop dit beginsel in artikel 36 onder woorden wordt gebracht, roept vragen en bedenkingen op;
    - 6) het verdient geen aanbeveling om tot wijziging van artikel 36 over te gaan als er terzake niet genoeg klaarheid en eenparigheid bestaat in de kerken; wel behoort deze zaak de aandacht van de kerken te hebben.

In de daaropvolgende jaren is door deputaten nog overleg geweest met GKN-deputaten. Hun werd gezegd dat in de door hen voorgestelde formulering¹² gemist wordt, dat de overheid binnen haar bevoegdheid zorg heeft te dragen voor de eerbiediging van Gods geboden.

Deputaten hadden de indruk, dat de gereformeerde deputaten niet geheel afwijzend stonden tegenover de gedachte van een positieve aanvulling van de door de GKN voorgestelde formulering. Deze had echter reeds een zekere sanctie gekregen, daar de GOS haar had aanvaard.

Na een nieuwe periode van overleg wordt op de CGK-synode van Hilversum 1968 de volgende formulering aanvaard die aan de GKN en aan de GOS zal worden meegedeeld Bfeitelijk een amendering van de door de GKN voorgestelde formulering¹³:

- En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de Wet Gods, zich verre houdende van alle volstreckte machts-oefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomende middelen **te bevorderen dat het volk leeft naar de eis van Gods Wet, en voorts** iedere belemmering voor de prediking van het Evangelie en voor geheel de heilige dienst van God weg te nemen. **Zij heeft deze roeping te volbrengen**, opdat het Woord des Heeren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan.

De praktische onmogelijkheid bij de verdeeldheid van de kerken van gereformeerde belijdenis een wijziging in de tekst van de belijdenis aan te brengen bracht met zich mee, dat het hierbij gebleven is.

In de CGK zal het verstandig zijn artikel 36 NGB te lezen in het licht van deze nadere formulering, die gezien zou kunnen worden als de uitleg van wat eerder een gewichtig beginsel is genoemd, maar waarvan de formulering in de belijdenis niet het meest gelukkig is.

Huidige situatie van CGK en GKv

In het gesprek tussen beide deputaatschappen is geconstateerd:

- 1) dat de in 1905 gekozen inkorting van artikel 36 – die voor de GKv nog geldt – de vragen die hier aan de orde zijn, onvoldoende oplost;

- 2) dat in de praktijk, ook de politieke praktijk, van vandaag, de handhaving van een onverkort artikel 36 niet eenvoudig is. De politieke partij die de meest consequente toepassing voorstaat straalt, ook naar de waarneming van Van der Zwaag, een niet te miskennen onmacht uit op dit punt;
- 3) dat ook hier geldt, dat wijziging van de confessie met het oog op de gecompliceerde kerkelijke realiteit een niet eenvoudig te begane weg is.

Deputaten van de GkV zijn van mening dat de nadere verklaring die gegeven is door de synode van de CGK van Hilversum 1968 onderschreven kan worden. Zij zullen dan ook aan hun synode voorstellen uit te spreken dat er geen verschil in belijden is ten aanzien van artikel 36, als de GkV synode zich stelt achter de nadere verklaring. Het ligt niet op de weg van deputaten voorstellen te doen tot herinvoering van de in 1905 geschrapte woorden. Naar het oordeel van deputaten van de GkV is dat ook niet nodig, als de kerken uitspreken in te stemmen met de verklaring van de 21 woorden door de synode van de CGK in 1968. Deze visie heeft de instemming van de CGK-deputaten. Een dergelijke verklaring dient dan als handvat aan de weerbarstige materie van de tekst van artikel 36, terwijl de bestaande teksten niet behoeven te worden gewijzigd.

Noten

^A In dit rapport worden vaak de afkortingen gebruikt GKV voor Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), NGK voor Nederlands Gereformeerde Kerken, GB voor Gereformeerde Bond, GG voor Gereformeerde Gemeenten en COGG voor Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte.

^B 'Federatief groeimodel' wordt in dit rapport afgekort als FGM

^C Een minderheid van deputaten, te weten de brs. Kieviet, Overeem en Schoonderwoerd, taxeert de brief anders dan de meerderheid van deputaten doet. U vindt dit verwoord in 2.7.5.

^D De Landelijke Vergadering heeft inmiddels het rapport inzake vrouwelijke ambtsdragers aanvaard.

^E Zie voor de gang van zaken rond 1905 K. van der Zwaag, *Onverkort of gekortwiek?* Artikel 36 van de Nederlandse geloofsbelijdenis en de spanning tussen overheid en religie. Een systematisch-historische interpretatie van een omstreden geloofsartikel, Heerenveen 1999, 333-339

^F *Acta generale synode Gereformeerde Kerken in Nederland 1905*, 318

^G *Acts of the Reformed Ecumenical Synod of Amsterdam 1949*, 29

^H *Acta generale synode CGK Haarlem-Santpoort 1962*, bijlagen LXVIII en LXIX (blz 283-330)

^I *Acta idem*, art 184 (blz 89v)

^J zie boven

^K *Acta generale synode CGK Hilversum 1968/1969*, art 146

BIJLAGE 31
Artikel 70, 84

Rapport 1 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

- algemeen (1)
- GkV (2)
- brief GS GkV (10.14)

A. Algemeen

Uw commissie heeft grote waardering voor de inzet van deputaten om uitvoering te geven aan de niet geringe opdracht van de synode 2001. Het grote aantal vergaderingen getuigt daarvan.

Uw commissie heeft er kennis van genomen dat de deputaten Kieviet en Mulder niet voor herbenoeming in aanmerking wensen te komen. Zij sluit zich aan bij de waarderende woorden van deputaten. Hun komt dank toe voor hun werk.

Bij uw commissie is de vraag opgekomen of deputaten niet te zwaar belast worden. Een verdeling in secties achten deputaten zelf geen optie, omdat het bij de uitvoering van elk van de opdrachten goed is dat de breedte van de kerken vertegenwoordigd is. Toch geeft uw commissie de synode in overweging om het deputaatschap uit te breiden met twee broeders, zodat bepaalde deelopdrachten in kleinere kring uitgevoerd kunnen worden. De commissie is in elk geval van mening dat de secretaris van deputaten te zwaar belast is. Bepaalde onderdelen van zijn taak zouden ook door anderen uitgevoerd kunnen worden. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het om beurten notuleren door deputaten, terwijl het ook mogelijk is de verslagen van de samensprekingen met andere kerken door verschillende leden van het deputaatschap te laten maken.

Uw commissie kreeg bij het doornemen van het rapport de indruk dat er bij deputaten verlegenheid bestaat rond de vraag hoe het nu verder moet, met name in de verhouding tot de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt). Er is sprake van een zekere vermoeidheid.

Binnen uw commissie leeft de gedachte dat we als CGK moeten erkennen vanwege onze interne verdeeldheid niet voldoende gestalte te kunnen geven aan de opdracht van Christus tot eenheid in waarheid: een eenheid die primair een gave van Hem is aan Zijn bruidsgemeente en van daaruit een opdracht voor haar. Ons past op dit punt verootmoediging tegenover Hem en bescheidenheid tegenover de kerken waarmee we in gesprek zijn.

Wanneer uw commissie het woord 'verlegenheid' gebruikt om het rapport van deputaten te typeren, is dat niet een verwijt aan deputaten, maar een onderstreping van de noodzaak als kerken de hand in eigen boezem te steken.

In dit eerste rapport komt de verhouding tot de GkV aan de orde; over de andere onderdelen van het deputatenrapport ontvangt u een apart rapport van de commissie.

B. Verhouding tot de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) (2)

Wanneer uw commissie in het bovenstaande spreekt over 'verlegenheid' en 'vermoeidheid' die zij bij deputaten waarneemt, stelt zij vast dat deze met betrekking tot de GKv een onmiskenbaar contrast vormen met de verwachtingen op de GS 2001. Er blijkt een grote spanning te bestaan tussen de bezwaren tegen en het enthousiasme over de samenwerking met de GKv. Die spanning werkt door in de kerken, zowel tussen de verschillende gemeenten als tussen de landelijke CGK en vele plaatselijke gemeenten. Daardoor blijkt het ook voor deputaten heel moeilijk te zijn om tot een gezamenlijke stellingname te komen. In het gesprek met deputaten gaven zij aan dat het besluit van de GS 2001 met betrekking tot het federatief groeimodel vanaf het begin spanning opriep. Er leeft bij deputaten teleurstelling over de mogelijkheden van ons kerkelijk leven op het punt van de eenheid met andere kerken van gereformeerd belijden. De taxatie van 'verlegenheid' delen zij.

Op de opmerking van uw commissie dat zij graag had gezien dat deputaten meer richting hadden gegeven in hun rapport, antwoordden deputaten dat het boekje 'Zoeken naar kerkelijke eenheid' als grondslag gezien en gehonoreerd dient te worden. In de compacte formulering van hun voorstellen willen deputaten wel degelijk een richting aangeven; ze zijn dankbaar dat ze gezamenlijk nog zo ver konden komen, omdat het daar eerst niet naar uitzag.

Deputaten voelen ook verlegenheid bij de opdracht van de GS 2001 met betrekking tot het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken. Dat is van tijd tot tijd wel ter sprake geweest, maar deputaten komen er niet veel verder mee. Zij zijn bovendien van mening dat het tot de taak van andere kerkelijke vergaderingen behoort om daar iets aan te doen.

Met deputaten valt het te betreuren dat er voor de regionale bijeenkomsten niet meer belangstelling was uit de beide kerken. Niet alleen zijn de onderwerpen die daar werden besproken van belang voor een nadere kennismaking, maar ook hebben deze bijeenkomsten naar het inzicht van deputaten een meerwaarde: ambtsdragers van de CGK ontmoeten elkaar daar, terwijl ze aan zo'n ontmoeting anders niet toekomen, en ambtsdragers van de GKv ontmoeten zo broeders uit de volle breedte van de CGK.

Bij deputaten leeft de gedachte dat de thematiek niet alleen geconcentreerd moet blijven op de 'toe-eigening van het heil', al is het van belang dat de zaak waarom het daarin gaat centraal blijft staan. Uw commissie deelt deze gedachte. Vanuit de volheid van de Schriften zou in dergelijke bijeenkomsten een breed spectrum aan thema's aan de orde kunnen komen, zoals het werk van de Heilige Geest in zijn diepte en breedte, de vraag: 'wat is geloof', de verhouding kerk en Israël, de verhouding tussen het christelijk geloof en de andere godsdiensten, met name de Islam, en het christelijk geloof in onze huidige cultuur en maatschappij. Zo kan ook het gesprek over de prediking bevorderd worden.

Toch leeft bij uw commissie vanwege het geconstateerde gebrek aan belangstelling twijfel of dergelijke bijeenkomsten wel de genoemde meerwaarde hebben. Zij vraagt zich af of niet beter op een andere manier aan de bovengenoemde bezinning gestalte kan worden gegeven.

Uw commissie acht het gebruik van het woord 'chemie' onder 2.3.7. geen kerkelijke en geestelijke terminologie. Deputaten achten dit echter zakelijk een weergave van de feiten; het gaat terug op een gezamenlijke conclusie van de samsprekende deputaten van de CGK en de NGK.

Over de samenwerkingsgemeenten CGK/NGK is met deputaten GKv gesproken; het is hun duidelijk dat de CGK aan de positie van die gemeenten in principe niet tornen.

Deputaten bleken niet verrast te zijn door de uitslag van de enquête over het federatieve groeimodel, evenmin als de commissie. Enerzijds kan er van een toename van plaatselijke contacten met de GKv worden gesproken en ook van groei van reeds gelegde contacten. Niet zelden wordt in dit verband gewaagd van vreugde en zegen. Anderzijds blijken er bij een deel van de kerken bezwaren tegen verdergaande toenadering te leven, soms zo sterk, dat er voor wordt gepleit om alle contacten te beëindigen.

Uw commissie vroeg aan deputaten of een enquête wel een geëigend geestelijk middel is, omdat het gevaar bestaat dat de resultaten ervan overgewaardeerd worden. Deputaten antwoordden dat zij de opdracht van de GS 2001 hebben uitgevoerd en dat zij met de uitkomst daarvan zo zorgvuldig mogelijk zijn omgegaan.

Uw commissie heeft gevraagd waarom deputaten niet tot een geestelijke weging van de resultaten zijn gekomen. Zij blijken daartoe niet in staat te zijn geweest, vanwege de veelheid van opvattingen, verkeerdt begrijpen van het groeimodel in de kerken en door onderling verschillende taxatie van de resultaten van de enquête. Vandaar ook het voorstel om het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, hoewel deputaten ook aangeven dat het moeilijk wordt om aan het 'federatieve groeimodel' recht te doen als langer met de invoering ervan wordt gewacht.

Door commissielid br. D. Koole werd naar voren gebracht dat wellicht te denken is aan een alternatief voor het 'federatieve groeimodel', aangezien de praktijk uitwijst dat hierover binnen de kerken onduidelijkheid heerst en misverstanden bestaan en velen aan volledige organisatorische ineenmelting denken. Als gesproken zou worden over een 'samenwerkingsverband' zouden de bereikte/bestaande vormen van samenwerking in plaatselijke gemeenten onverlet kunnen worden gelaten, de bredere context van samsprekingen goed worden gedekt en de zorg binnen eigen kring worden getemperd.

De gedachte aan vervanging van het begrip 'federatief groeimodel' door 'samenwerkingsverband' werd mede bepleit uit overweging van de noodzaak om als gereformeerde kerken van de 'kleine oecumene' in de toekomst vooral ook samen na te denken over de vraag welke positie wij als christelijke kerken zullen moeten nastreven in een samenleving die steeds sterker door religieus pluralisme zal worden beheerst.

Uw commissie stemde deze gedachte af met deputaten. Zij maakten duidelijk dat de hele voorgeschiedenis van het 'federatieve groeimodel' dan uit beeld zou raken: deputaten hebben in een zorgvuldig denkproces de GS in deze richting geadviseerd. Een federatie zou op dat moment te massief zijn geweest; tegelijk wilden deputaten de vrijblijvendheid te boven komen. De term 'groeimodel' ondervangt zowel het een als het ander. Bovendien is het de vraag of de term 'samenwerkingsverband' een beter effect zou sorteren. Gehoord deze toelichting besloot uw commissie om niet met een voorstel in die richting te komen.

Ook is aan deputaten de vraag gesteld of het mogelijk zou zijn om het 'federatieve groeimodel' plaatselijk al in te voeren, omdat het voorkomt dat een classis bezwaren opwerpt die niet voortvloeien uit de toepassing van bijlage 6 K.O. Het 'federatieve groeimodel' geeft immers aan dat in het geval van toepassing van dit model bijlage 6 K.O. niet meer gebruikt behoeft te worden. Deputaten verklaarden dat het 'federatieve groeimodel' één geheel is; het plaatselijk element kan daar niet op die manier uit worden losgemaakt.

Over de rapportage met betrekking tot de brief van de veertig predikanten merkt uw commissie op dat zij niet lang stil heeft willen staan bij de wijze waarop deze tot stand is gekomen; ook binnen de commissie wordt daar verschillend over gedacht. Ronduit laakbaar acht de commissie het, dat een predikant de brief voortijdig in de publiciteit bracht en zichzelf vervolgens niet heeft bekend gemaakt.

Wel constateert de commissie dat er binnen deputaten naar aanleiding van de brief van de 'veertig' verschil van inzicht bestaat over de vraag hoe de uitspraken van de GS 2001 geïnterpreteerd dienen te worden: bedoelen die uitspraken de contacten met de GkV te stimuleren of af te remmen?

Uw commissie heeft doorgevraagd naar de taxatie van de brief van de 'veertig'. Deputaten hebben de preken die de 'veertig' beoordeeld hebben, ook gekregen om die zelf te kunnen beoordelen. In een heel aantal punten kunnen zij zich in de brief van de 'veertig' vinden. De meerderheid van deputaten is echter van mening dat de overeenstemming die er óók is, niet gehonoreerd is. Bovendien achten zij het onjuist dat er niet met de betreffende schrijvers van de preken gesproken is.

Overigens is het niet zo dat de brief van de 'veertig' inhoudelijk nieuwe dingen heeft opgeleverd. Het was deputaten ook voordat de brief verscheen al duidelijk dat er in de praktijk nog heel wat aan de doorwerking van de overeenstemming ontbreekt. Daarover is bij deputaten teleurstelling; daar zal ook in de toekomst over doorgesproken moeten worden.

Uw commissie onderstreept dat, maar acht het tegelijk noodzakelijk om ook naar binnen te kijken. Zij is van mening dat de vraag van deputaten GkV terecht is hoe het op het punt van de prediking bij onszelf is gesteld.

Uw commissie heeft uiteraard intern gesproken over de vraag met welke voorstellen de kerken het beste gediend kunnen worden, op zo'n manier dat de Koning van de Kerk ermee gediend wordt. Zij deelt met deputaten het verlangen naar duidelijkheid. Die duidelijkheid zou kunnen bestaan in de keuze tussen:

- a. het nemen van verdergaande stappen (invoering van het 'federatieve groeimodel' en tegelijkertijd het interne gesprek bevorderen) òf
- b. het trekken van de conclusie: wij zijn niet in staat om aan de roeping tot eenheid te voldoen en moeten derhalve de contacten op landelijk niveau beëindigen.

Toch acht uw commissie de zaak van de Koning en daarom van de kerken met die duidelijkheid niet gediend.

Wat bereikt is mag niet teloor gaan, zeker niet in het licht van wat voorgaande synoden hebben uitgesproken. Naar het oordeel van uw commissie dienen er besluiten te worden genomen waardoor plaatselijk vooruitgang kan worden geboekt, zonder dat onze interne kerkelijke problematiek dat belemmert. Tegelijk dient de synode ervoor te waken dat plaatselijke kerken die zwaarwegende bezwaren tegen verdergaande toenadering hebben, niet worden meegenomen in een proces waarmee zij niet kunnen instemmen. Uw commissie realiseert zich terdege dat in deze argumentatie dezelfde spanning zit die er op dit punt in onze kerken is. Alles overwegend stelt uw commissie de synode voor om tot de volgende uitspraak te komen:

de generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

1. dat de plaatselijke kerken geraadpleegd zijn over de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot invoering van het 'federatieve groeimodel' en dat hierop in vrijwel gelijke verhouding uit de kerken zowel positieve als negatieve reacties zijn ontvangen;
2. dat een aantal kerkenraden zich met betrekking tot het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd;
3. dat het aantal kerken dat op aanbeveling van de generale synode met de plaatselijke GkV in gesprek is gegaan, evenzeer als het aantal kerken dat met de GkV tot enige vorm van samenwerking is gekomen, toegenomen is;
4. dat een aantal kerken om uiteenlopende redenen bezwaren heeft tegen een verdergaande toenadering tot de GkV;

overwegend

1. dat het middel van een enquête niet overschat moet worden, maar tegelijk aan de resultaten ervan niet voorbijgegaan kan worden en dat een zekere geestelijke weging daarvan noodzakelijk is;
2. dat het feit dat een aantal kerken zich met betrekking tot het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd te maken kan hebben met onvoldoende inzicht in de bedoeling van het 'federatieve groeimodel';
3. dat de kerken die contact zochten of tot samenwerking kwamen met de plaatselijke GkV dat deden ingevolge de oproepen van de generale synode;
4. a. dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toeëigening van het heil' niet wegneemt dat er in het algemeen gesproken in de praktijk van de prediking nog steeds wezenlijke verschillen tussen GkV en CGK worden geconstateerd;

- b. dat de genoemde verschillen ook binnen het eigen kerkverband worden geconstateerd;
  - 5. dat het van het grootste belang is dat de op wezenlijke punten verkregen overeenstemming ook werkelijk functioneert in de praktijk van de prediking en dat men er wederzijds op aanspreekbaar dient te zijn;
  - 6. dat verdergaande toenadering tot de GKv binnen de kerken verschillend getaxeerd wordt;
  - 7. dat de opkomst bij de regionale bijeenkomsten tegenvalt;
- van oordeel
- 1. a. dat er enerzijds reacties vanuit de kerken ten aanzien van het 'federatieve groeimodel' zijn die te weinig verdisconteren wat in de loop van de jaren bij de landelijke samsprekingen is bereikt;
  - b. dat er anderzijds reacties zijn die onvoldoende rekening houden met de route die door de GS 2001 is geweest;
  - c. dat er ook reacties zijn die getuigen van terechte zorg over de prediking in de GKv;
  - 2. dat het noodzakelijk is de kerkenraden opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeimodel' uit te leggen, omdat een aantal kerkenraden zich over het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd of de bedoeling ervan niet goed begrepen heeft;
  - 3. dat het positief te duiden is dat de contacten met kerken van de GKv op plaatselijk niveau zijn toegenomen;
  - 4. a. dat het zorg geeft dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toe-eigening van het heil' te weinig is terug te vinden in de prediking van de GKv;
  - b. dat er op dit punt ook reden is de prediking in eigen kerken kritisch te doorlichten;
  - 5. dat de eenheid die er in Christus is en de opdracht die daaruit voortvloeit om te zoeken naar eenheid in waarheid de kerken ertoe dringt om het gesprek met de GKv voort te zetten over de vraag hoe we in prediking en pastoraat recht doen aan de wijze waarop onze belijdenisgeschriften spreken over de toe-eigening van het heil;
  - 6. dat zorgvuldig dient te worden omgegaan met de verschillen binnen het kerkverband;
  - 7. dat betwijfeld moet worden of nieuwe regionale bijeenkomsten het gewenste effect zullen hebben;
- spreekt uit
- 1. te blijven bij de uitspraak van de GS 2001 dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
  - 2. het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, omdat noch de naam, noch de bedoeling van dit model op dit moment aan alle kerken duidelijk is en de noodzakelijke eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt, wat het appèl om plaatselijk contact te zoeken overigens onverlet laat;
  - 3. deputaten op te dragen de kerken opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeimodel' uit te leggen;
  - 4. deputaten op te dragen de kerken opnieuw een oordeel over het 'federatieve groeimodel' te vragen, voor zover de toelichting van deputaten hun daar aanleiding toe geeft;
  - 5. deputaten de opdracht te geven in de komende periode met deputaten GKv nadrukkelijk door te spreken over het door velen opgemerkte verschil tussen de bereikte principiële overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking;
  - 6. deputaten op te dragen samen met deputaten GKv materiaal te ontwikkelen en nieuwe wegen te zoeken om
    - a. het gesprek over en het ambtelijk toezicht op de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk vlak te dienen, om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
    - b. thema's aan te reiken die de contacten tussen beide kerken kunnen bevorderen, zoals: het werk van de Heilige Geest, zowel in de persoonlijke beleving als in de heiliging, de relatie kerk en Israël, de houding tegenover de andere wereldgodsdiensten, met name de islam en andere hedendaagse godsdienstige stromingen, in een nauwgezet luisteren naar de Schrift en met het oog op de praktijk van de prediking en het gemeenteleven;
  - 7. deputaten geen nieuwe opdracht te geven om regionale conferenties te beleggen;
  - 8. dat de classes geroepen zijn om de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 KO, zonder dat persoonlijke opvattingen een besluit over die samenwerking belemmeren;
- besluit
- 1. deputaten opdracht te geven om uit te voeren wat is opgemerkt onder 'spreekt uit' 3 t/m 6;
  - 2. de classes op te roepen de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 KO;
  - 3. de GKv te verzoeken opnieuw deputaten te benoemen en via parallelle besluitvorming mee te werken aan wat is opgemerkt onder 'spreekt uit' 5 en 6.

C. Brief generale synode Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (10.14)

Uw commissie heeft met dankbaarheid kennis genomen van de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) d.d. 3 februari 2003.

Zij stelt u voor om dit schrijven te beantwoorden overeenkomstig het besluit van de generale synode na behandeling van het deel van rapport 9.22 dat betrekking heeft op de GKv.

Voorstel:

De generale synode **besluit** de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) d.d. 3 februari 2003 te beantwoorden.

P.D.J. Buijs, rapporteur

BIJLAGE 32
Artikel 70, 84

Brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland

Aan de eerstkomende generale synode
van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,

p/a Secretaris van deputaten voor de eenheid van de
gereformeerde belijders in Nederland
de weleerwaarde heer ds. J.W. Schoonderwoerd
Lisztstraat 1
3144 KL Maassluis

Zuidhorn, 3 februari 2003
Kenmerk 203

Zeer geachte en geliefde broeders,

De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Zuidhorn, heeft op 21 juni 2002 gesproken over het rapport van onze deputaten kerkelijke eenheid. Daarin kwam de stand van zaken in de samsprekingen tussen de beide kerkverbanden die u en wij vertegenwoordigen, aan de orde.

De synode heeft met belangstelling en dankbaarheid kennis genomen van de brief van uw voorganger, de generale synode van Leeuwarden 2001, en van de besluiten die deze synode heeft genomen ten aanzien van de relatie tussen onze beide kerken. Na uitgebreide bespreking heeft de GS Zuidhorn de besluiten genomen die wij u als bijlage 1 hierbij toezenden.

In deze besluiten wordt dankbaarheid uitgesproken voor de groeiende toenadering tussen onze beide kerken. Op die basis kunnen volgens de synode vervolgstappen worden gezet in het zoeken naar kerkelijke eenheid. De wens om die eenheid te blijven zoeken hebben we ook geproefd in de toespraak van prof. Maris aan het adres van onze synode. Wij spreken onze dankbaarheid uit voor de goede woorden en zegenwensen aan ons adres namens uw deputaten en in hen namens uw synode en uw kerken. Het was goed en hartverwarmend.

We zijn verheugd over de uitspraak van de GS Leeuwarden dat gepoogd moet worden verandering aan te brengen 'in het omgaan met de perforatie van gemeentegrenzen met name waar het gaat om de benoeming van ambtsdragers'. We hebben er alle begrip voor dat daarbij 'de noodzakelijke voorzichtigheid' in acht genomen moet worden. Verandering aanbrengen in wat sinds lang is gegroeid kan alleen met veel voorzichtigheid. We spreken de hoop uit dat het gesprek hierover binnen uw kerken op gang mag komen, in een opbouwende sfeer.

De generale synode van Leeuwarden heeft over het federatieve groeimodel enerzijds uitgesproken dat zo'n model 'een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven', anderzijds besloten 'op dit moment niet tot invoering daarvan over te gaan'. Verder om 'de kerken op voorzichtige wijze te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het federatieve groeimodel'. Hoewel van de kant van onze deputaten en ook vanuit de synode teleurstelling is geuit over het uitblijven van een verdere stap in de richting van het 'federatieve groeimodel' hebben wij wel begrip voor de bepleite voorzichtigheid en de daarvoor aangevoerde argumenten, vooral dat voorkomen moet worden dan een van boven af opgelegde vorm van federatie plaatselijke kerken in de moeite zou brengen.

We zijn blij met de positieve uitspraak over het 'federatieve groeimodel' en zien met belangstelling uit naar de resultaten van de raadpleging van de plaatselijke kerken.

De verhoudingen tot de Nederlands Gereformeerde Kerken blijven uw en onze kerken bezighouden. De generale synode van Zuidhorn heeft ook besluiten genomen over de verhouding tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken. Omdat, zoals de synode ook met zoveel woorden uitsprak, de verhouding tot de NGK steeds meer een 'gemeenschappelijke zaak' zal moeten worden voor kerken die naar elkaar toe groeien, zenden wij ook deze besluiten aan u toe (Bijlage 2). Afzonderlijk geven we u kennis van het besluit om de uitzonderingsclausule waarbij plaatselijke kerken ruimte kregen om met een gemeente van de NGK tot kanselruil en toelating tot elkaars avondmaal te besluiten, in te trekken. (Bijlage 3).

De synode besloot deputaten kerkelijke eenheid op te dragen in de contacten met uw deputaten de wederzijdse relaties met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en mogelijk op elkaar af te stemmen.

We bidden onze goede God of hij de gesprekken tussen onze kerken en ook die van onze beide kerken met deputaten van de NGK wil gebruiken om al meer naar elkaar toe te groeien, in de weg van de eenheid op grond van Zijn waarheid.

Van belang om te vermelden is verder dat in de algemene instructie van alle door de generale synode ingestelde deputaatschappen de opdracht is opgenomen contact te zoeken of te onderhouden met het deputaatschap dat binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken zich met dezelfde of vergelijkbare taken bezighoudt.

Als laatste zenden wij u het besluit van de GS Zuidhorn toe om deputaten kerkelijke eenheid te machtigen tot aan de volgende synode als waarnemers te gaan participeren in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG), een orgaan waarvan ook uw kerken deel uitmaken (Bijlage 4). Deputaten moeten door gesprekken nagaan of er voldoende basis is om de eerstvolgende synode voor te stellen als lid tot het COGG toe te treden.

Broeders, onze bede gaat op tot onze God en Vader of Hij de genomen besluiten wil zegenen, en wil doen meewerken tot het groeien van de eenheid waarom zijn Zoon Christus zo vurig gebeden heeft in zijn hogepriesterlijk gebed. Wij willen u als synode toebidden dat de Geest van onze goede God u leiden wil in alle waarheid. Geve Hij zijn zegen op uw beraadslagingen en besluitvorming, om met voorzichtigheid maar ook met moed en vertrouwen de ingeslagen weg te vervolgen. Zodat we door ons aan de waarheid te houden, in liefde in elk opzicht toegroeien naar Hem die het Hoofd is, Christus (Ef. 4:15), en zo ook al meer toegroeien naar elkaar, om al meer te zijn het ene lichaam van Christus.

Met hoogachting en broederlijke groeten,
namens de generale synode,

E.A. de Boer, preses
H. van Veen, scriba II

Bijlage 1

Christelijke Gereformeerde Kerken

Commissie: deputaatschap kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid;
2. tweede aanvullend rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid;
3. brief d.d. 31 januari 2002 van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, Leeuwarden 2001, met de besluiten over de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland;
4. brief d.d. 22 januari 2002 van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer, waarin gevraagd wordt:
  - a. door te spreken over perforatie van kerkgrenzen;
  - b. overeenstemming te bereiken over het Schriftgezag voordat er verder wordt samengesproken;
5. brief d.d. 14 maart 2002 van de Gereformeerde Kerk te IJmuiden met het verzoek om:
  - a. uit te spreken dat plaatselijke en (vrijgemaakt) Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde kerk één kerk kunnen vormen onder één kerkenraad;
  - b. deputaten op te dragen samen met de Christelijke Gereformeerde deputaten processen als in IJmuiden te begeleiden en aan de eerstvolgende generale synode concrete voorstellen te doen over plaatselijke kerkelijke eenheid;
6. brief d.d. 13 maart 2002 van de Gereformeerde Kerk te Waardhuizen, waarin zij oproept geen te grote stappen ineens te zetten;
7. brief d.d. 29 januari 2002 van br. Zijlstra te Drogeham met adhesiebetuigingen;
8. brief d.d. 7 maart 2002 van br. en zr. De Leeuw te Ermelo met een nieuw beleidsvoorstel;
9. brief d.d. 1 maart 2002 van br. Slagter te Emmen en brief d.d. 14 maart 2002 van br. Van der Worp te Hattem met in beide brieven ondermeer het verzoek de samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken te beëindigen.

Besluit 1:

dankbaar voor de groeiende toenadering van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken tot elkaar de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Grond:

op basis van de groeiende toenadering kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Besluit 2:

1. uit te spreken dat de vraag die besloten ligt in de opdracht van de generale synodes van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken, om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van het rapport van deputaten inzake het federatief groeiemodel met ja kan worden beantwoord;
2. niet te voldoen aan het verzoek als gesteld in materiaal 4.b.

Gronden:

1. a. de overeenstemming in de leer die voorgaande generale synodes van beide kerkverbanden over en weer hebben uitgesproken, dient een vervolg te krijgen ten aanzien van de dienst en de tucht en het kerkelijk en kerkverbandelijk leven;
- b. uit de Heilige Schriften uit de confessie is hier te noemen: Psalm 133:1 en 3b; Johannes 17:20-23; Efeziërs 4:1-6; Openbaring 1:13; HC zondag 21 antw. 54; NGB art. 27-32;
2. ten aanzien van het Schriftgezag is reeds principiële en confessionele overeenstemming geconstateerd.

Besluit 3:

uit te spreken dat het door gezamenlijke deputaten ontworpen federatieve groeimodel uitgevoerd wordt op een voor beide kerken geschikt tijdstip. Tot dat federatieve groeimodel behoren de volgende elementen:

- a. dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid open ligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
- b. dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongcensureerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
- c. dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening erkennen en geen leden van elkaar accepteren zonder wederzijds goedvinden;
- d. dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voorzover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan.

Besluit 4:

deputaten met het oog op de uitvoering van het federatieve groeimodel op te dragen – op een nader te bepalen tijdstip – samen met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken studie te maken van de volgende zaken en – zo mogelijk – de volgende synode te dienen met voorstellen daarover:

- a. de regelingen voor samenspreking, met speciale aandacht voor de taak van de classis in dezen;
- b. de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde; inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rondom samenwerkingsgemeenten en de positie van de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- c. deputaten verder op te dragen:
  1. gezamenlijk aandacht te geven aan de veranderingen van situaties en gewoonten in beide kerken en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
  2. gezamenlijk aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerk;
  3. gezamenlijk regionale en/of landelijke conferenties van ambtsdragers te (doen) organiseren;
  4. gezamenlijk overlegsamenvormingen van kerken die toestemming hebben tot kanselruil of om die toestemming gevraagd hebben, te (doen) organiseren;
  5. gezamenlijk verder door te denken over uitbreiding van gezamenlijke activiteiten en daarover gezamenlijk te rapporteren aan de volgende generale synode van beide kerken;
  6. indien nodig naar het oordeel van deputaten gezamenlijk publicaties te doen verschijnen met betrekking tot kerkelijke eenheid;
  7. gezamenlijk plaatselijke processen van eenwording te begeleiden en aan de volgende generale synode concrete voorstellen te doen over plaatselijke kerkelijke eenheid;
  8. gezamenlijk aandacht te schenken aan perforatie van kerkgrenzen.

Besluit 5:

1. niet te voldoen aan het verzoek als gesteld in materiaal 5.a;
2. de verzoeken uit materiaal 9, voorzover ze betrekking hebben op de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken, niet ontvankelijk te verklaren;
3. het voorstel uit materiaal 8 niet ontvankelijk te verklaren;
4. kennis te nemen van het gestelde in materiaal 6 en 7.

Gronden:

- ad 1. dit past (nog) niet in de huidige regels en afspraken tussen (vrijgemaakt) Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken;
- ad 2. een verzoek tot beëindiging van een samenwerkingsproces kan volgens artikel 30 K.O. alleen via voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda van de generale synode geplaatst worden;
- ad 3. een dergelijk verzoek kan volgens artikel 30 K.O. alleen via voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda van de generale synode geplaatst worden.

Besluit 6:

bij de benoeming en instructie van andere generaal synodale deputaatschappen rekening te houden met de mogelijkheid tot structureel overleg met corresponderende deputaatschappen van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Grond:

de deputaatschappen hebben het overleg dat in de laatste verslagperiode heeft plaatsgevonden, als zinvol ervaren.

Ds. G. Zomer Jzn, rapporteur

Bijlage 2

Nederlands Gereformeerde Kerken

Commissie: deputaatschap kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 3;
2. aanvullend rapport van deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 2;
3. brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Amersfoort 2001 d.d. 29 juni 2001.

Besluit 1:

met dankbaarheid uit te spreken dat de ontmoeting tussen deputaten en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waartoe de generale synode Leusden 1999 opdracht gaf, een zinvol gesprek heeft opgeleverd over de vraag hoe de Nederlands Gereformeerde kerken het bedoelen, wanneer ze zeggen dat ze elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis, en op welke manier daaraan invulling gegeven wordt.

Gronden:

1. de generale synode Leusden 1999 gaf deputaten de opdracht de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, waarin ruimte zou zijn om wederzijds de besluiten en de brieven van respectievelijk de generale synode Leusden 1999 en de Landelijke Vergadering Doorn 1998 toe te lichten. Eén van de gronden voor dat besluit was: 'Van onze kant blijft dan de vraag hoe ze dat bedoelen en op welke manier daar invulling aan gegeven wordt', namelijk dat de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis; deputaten hebben deze opdracht op een goede wijze uitgevoerd;
2. de vragen die de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 stelde, en door de generale synode Leusden 1999 zijn herhaald, zijn nog niet geheel beantwoord. Wel blijkt uit het rapport van deputaten dat er sprake is geweest van goede gesprekken betreffende o.a. de binding aan de belijdenis, en dat er sprake was van een zekere toenadering.

Besluit 2:

met dankbaarheid kennis te nemen van het besluit van de Landelijke Vergadering te Amersfoort 2001 om de CCS opdracht te geven een gesprek aan te gaan met de kerken, ter bezinning op de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer.

Grond:

met dit besluit laten de Nederlands Gereformeerde Kerken zien dat zij vragen die de Gereformeerde Kerken haar al lange tijd stellen serieus nemen en tot de hare maken.

Besluit 3:

aan deputaten Kerkelijke Eenheid opdracht te geven:

- a. de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, en tijdens die ontmoeting het gesprek voort te zetten in de lijn van de vragen die de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 aan de Nederlands Gereformeerde Kerken stelden, namelijk:
  1. Waarin binden de Gereformeerde Kerken boven Schrift en belijdenis, en bieden zij dus minder ruimte dan in een Gereformeerde Kerk verwacht mag worden?
  2. Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan? In het kader van deze ontmoeting kunnen onderwerpen aan de orde komen als bij voorbeeld: het beleid wat betreft de uitnodiging om deel te nemen aan het avondmaal; de vraag hoe er een plek kan zijn binnen de kerk om vragen te bespreken die kunnen opkomen betreffende onderdelen van de belijdenis; de vraag welke ruimte er binnen de kerk mag zijn voor verschillen;
- b. in deze gesprekken na te gaan, of er een basis is voor samensprekingen met het oog op herstel van de kerkelijke eenheid;
- c. daarbij eventueel al bekend geworden resultaten van de interne bezinning binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken op de omgang met Gods Woord en de belijdenis mee te wegen;
- d. in hun contacten met de 'deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en voorzover mogelijk op elkaar af te stemmen;
- e. van hun bevindingen aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport een half jaar tevoren aan de kerken toe te (laten) zenden.

Gronden:

1. de vragen die de generale synode Berkel en Rodenrijs 1996 stelde, en door de generale synode Leusden 1999 zijn herhaald, zijn nog niet geheel beantwoord. Wel zijn er in de periode tussen de generale synode Leusden 1999 en de generale synode Zuidhorn 2002 goede gesprekken geweest

- betreffende o.a. de binding aan de belijdenis, en was er sprake van een zekere toenadering. Daarom moeten die gesprekken voortgezet worden;
2. het doel van de huidige contacten is om na te gaan, of er een basis is voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid;
  3. deputaten hebben niet als taak zich bezig te houden met de interne bezinning binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken over de omgang met Gods Woord en de belijdenis. Wel is de uitslag van die bezinning van belang voor de vraag of er sprake is van een basis voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid;
  4. naarmate de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken meer naar elkaar toe groeien, zal ook hun beider verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken meer een gemeenschappelijke zaak moeten worden.
  5. we moeten bereid zijn van de Nederlands Gereformeerde Kerken te leren.

Besluit 4:

aan de eerstkomende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken antwoord te geven op het schrijven van de landelijke Vergadering van 2001, waarin:

- a. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het feit dat de ontmoeting na de generale synode van Leusden tot goede gesprekken geleid heeft, waarin vooruitgang is geboekt in het begrijpen van elkaar (zie besluit 1);
- b. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het besluit van de Landelijke Vergadering Amersfoort 2001 om een interne bezinning te starten over de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt, o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer (zie besluit 2);
- c. de Nederlands Gereformeerde Kerken bemoedigd worden in het streven om in voortgaande gesprekken tussen haar vertegenwoordiging en de deputaten duidelijkheid te geven over de vraag of er een basis is voor gesprekken, gericht op herstel van de kerkelijke eenheid (zie besluit 3a-c);
- d. wordt uitgelegd dat en waarom de deputaten de opdracht hebben gekregen om met de 'deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en voorzover mogelijk op elkaar af te stemmen (zie besluit 3d).

Bijlage 3

Revisie Regels van Leusden en Nederlands Gereformeerde Kerken

Commissie: commissie VIII

Materiaal:

1. Acta GS Leusden 1999, Artikel 86, besluit 2.8: de synode besloot het Kader voor plaatselijke samensprekingen, zoals vastgesteld door de GS Berkel en Rodenrijs 1996 (Acta art. 83, besluit 4), als volgt te verduidelijken c.q. op onderdelen te veranderen (wijzigingen cursief gedrukt):
 '8. het besluit tot voorgaan in elkaars diensten en het wederzijds toelaten aan het avondmaal zal alleen genomen worden, indien het kerken betreft waarmee landelijk wordt samengesproken en waarvan de landelijke vergaderingen wederzijds hebben uitgesproken dat ze staan of willen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenisgeschriften. *In incidentele gevallen kan met instemming van de classis en deputaten ad art. 49 K.O. een uitzondering gemaakt worden voor een Nederlands Gereformeerde kerk;*'

Gronden:

1. '2. Een uitzonderingsclausule is gewenst voor bijzondere situaties die zich voordoen met plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken. Waar plaatselijk vergaande overeenstemming groeit van kerkelijk samenleven mag dat uitdrukking vinden in de viering van woord en sacrament ook wanneer de desbetreffende kerkverbanden (nog) niet aan samensprekingen toegekomen zijn;'
2. brieven van de kerken te Assen-Zuid, Bergschenhoek, Den Helder (met één adhesiebetuiging), Drachten-Oost, Emmeloord, Hardenberg-Centrum, Rijnsburg, Spakenburg-Noord en Ten Boer en van ds. P. van Gorp te Dalfts en van L. Heeringa en 7 anderen te Hoogkerk (met bijlagen en met 2 adhesiebetuigingen), B. de Jong en T. de Jong-Tolsma te Drachten, H.J. Mooibroek te IJsselmuiden, S. de Marie te Berkel en Rodenrijs (met 3 adhesiebetuigingen), A. van der Molen te Amersfoort, L. Roorda te Rozenburg en A. Slagter te Emmen, waarin zij vragen de uitzonderingsclausule ten aanzien van plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken uit het midden van de kerken weg te nemen.
 De onderbouwing van deze verzoeken is als volgt samen te vatten:
  1. In een *algemene* regeling voor plaatselijke samensprekingen past niet een clausule waarin de Nederlands Gereformeerde Kerken een *aparte* positie krijgen; deze uitzonderingspositie is niet onderbouwd (wat is het specifieke van de Nederlands Gereformeerde Kerken dat een uitzonderingsclausule rechtvaardigt, waarom is deze uitzonderingsbepaling 'gewenst'?) en plaatst de Nederlands Gereformeerde Kerken in een voorkeurspositie boven andere kerken.
  2. De uitzonderingsclausule is ongeconditioneerd en bevat geen duidelijke handvatten om te beoordelen wanneer er plaatselijke sprake is van 'vergaande overeenstemming van kerkelijk samenleven'.
  3. Deze clausule harmonieert niet met de uitspraak van de synode (art. 84) dat er helaas geen mogelijkheden zijn om met de Nederlands Gereformeerde Kerken tot landelijke samensprekingen te

- komen met het oog op kerkelijke eenheid, onder andere omdat de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Doorn 1998 een duidelijk signaal heeft afgegeven dat ze geen strakkere binding aan de belijdenisgeschriften wil.
4. Samenspreken met kerken uit een kerkverband waarvan als zodanig niet is uitgesproken, dat het staat of wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis, kan niet zomaar aan de hand van de bestaande regeling, die juist principiële uitgaat van een kerkverband waarvan het bovengenoemde wel is uitgesproken; zou men toch een uitzonderingsclausule willen maken, dan vereist dat minstens een aanhangsel waarin duidelijkheid wordt verschaft over zaken als: hoe dient de desbetreffende kerk zich op te stellen ten aanzien van de binding aan de gereformeerde confessie en Kerkorde (regel 1); hoe moeten de relevante besluiten van meerdere vergaderingen, ook die van de – in dit geval – Nederlands Gereformeerde Kerken in dit gesprek functioneren (regel 4); hoe kan en moet een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk in haar samensprekingen afstemmen op het beleid van het landelijk kerkverband (regel 5 en 6)?
  5. In het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken zorgen de volgende punten voor onduidelijkheid: in de Nederlands Gereformeerde Kerken doen de leden belijdenis van ‘het ware geloof’ en zijn ze niet gebonden aan de gereformeerde leer; het is onduidelijk of het AKS ook leertucht kent, of de gemeente wordt ingeschakeld in voortgaande censuur, welke garanties er zijn in de Nederlands Gereformeerde Kerken voor bewaking van de kansel inzake gereformeerde koers van een genabuurde kerk of een regionale vergadering, wat de status is van een verklaring ‘ten genoegen van de eigen kerkenraad’ bij afwijking van de leer en hoe het zit met het appelrecht;
  6. Zowel de GS Berkel 1996 (art. 80, besluit 2.a) als de GS Leusden 1999 (art 86, besluit 1, grond 4; besluit 5 a en c, grond 1) drongen erop aan plaatselijke en landelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen.
  7. De formulering in grond 2 dat ‘de desbetreffende kerkverbanden (nog) niet aan samensprekingen toegekomen zijn’ suggereert ten onrechte dat van samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken nog niet veel werk gemaakt is; de werkelijke situatie is dat de synode van Berkel na verkennende gesprekken helaas moest constateren dat samensprekingen op dit moment ‘niet mogelijk zijn’; Leusden viel Berkel daarin bij;
  8. De Christelijke Gereformeerde Kerken besloten in 1998 de landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken te stoppen vanwege dezelfde obstakels die ook de Gereformeerde Kerken zien. Als kerken hebben wij jarenlang aangedrongen op deze duidelijkheid; nu deze stap gezet is, hebben we onze erkentelijkheid daarvoor uitgesproken. Het is tegenstrijdig met dit alles nu als kerken mogelijkheden te openen in de richting van vergaande plaatselijke samenwerking met Nederlands Gereformeerde kerken, temeer waar een dergelijke samenwerking tussen Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde kerken voor grote moeite heeft gezorgd.
  9. Door aan plaatselijke kerken vrijheden te bieden die aanzienlijk verder gaan dan het landelijk kerkverband wil gaan, wordt dat kerkverband als het ware opgeblazen; het toestaan van uitzonderingssituaties kan in de toekomst binnen het kerkverband bovendien zorgen voor gecompliceerde situaties die verdere besluitvorming t.a.v. samensprekingen onnodig onder druk kunnen zetten;
  10. Diverse schriftgegevens (Matt. 16 : 18, Ef. 1 : 22-23, Kol.1 : 18, Hand. 11 : 22, Hand. 15, Tit. 3 : 10, 1 Tim. 5 : 20-22, Ex. 23 : 2, 2 Petr. 2 : 1, Matt.18 : 15-17, 2 Kor.13 : 2, Rom. 16 : 7, 1 Kor.5 : 4-13, 2 Tess. 3 : 6, 2 Tess. 3 : 14, 2 Tim.3 : 5, 2 Joh. 1 : 10) alsmede art. 29 NGB (‘Kortom, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verworpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd’) bewijzen dat het deelhebben van een kerk aan een kerkverband inhoudt de medeverantwoordelijkheid voor het ingaan tegen Gods Woord door dat kerkverband;
  3. brief van de kerk te Emmeloord met het verzoek om besluit 2, uitspraak 8 als volgt aan te vullen: ‘Zo’n plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerk zal uitspreken dat zij staat of wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis. Zij zal eraan werken dat ook de landelijke NGK zich van harte en onverkort op deze basis gaat stellen’;
  4. de kerk te Den Helder verzoekt tevens ‘een aanhangsel aan de bestaande regelingen toe te voegen waarin op de hierboven aangesneden punten (bedoeld zal zijn: onduidelijkheden in het AKS) duidelijkheid wordt geboden’;
  5. A. van der Molen te Amersfoort verzoekt tevens besluit 2.8 zodanig te wijzigen ‘dat het besluit tot het voorgaan in elkaars diensten en het wederzijds toelaten aan het avondmaal alleen zal kunnen worden genomen, indien blijkt dat de desbetreffende plaatselijke kerk haar kerkverband heeft aangesproken op gebleken tolerantie van afwijking van Schrift en belijdenis. Van de uitkomst daarvan zal zij mededeling doen aan de kerk waarmee zij in overleg is. Deze uitkomst zal de instemming dienen te hebben van de betrokken samensprekende kerken, alsmede van classis en deputaten art. 49 K.O.’

Besluit 1:

ondanks haar vreugde over hoopgevende vorderingen in de besprekingen van haar deputaten Kerkelijke Eenheid met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken, de uitzonderingsclausule met betrekking tot Nederlands Gereformeerde Kerken, die door de generale synode Leusden aan regel 8 van het kader voor plaatselijke samensprekingen is toegevoegd, in te trekken onder betuiging van spijt voor de onvaste koers op dit punt.

Gronden:

1. de uitzonderingsclausule is innerlijk tegenstrijdig met de algemene bepaling in regel 8 en miskent de bedoeling ervan. Regel 8 bepaalt namelijk dat wanneer er plaatselijk wel overeenstemming bereikt kan worden terwijl dit landelijk niet het geval is, kerken elkaar wel wederzijds mogen erkennen, maar nog niet mogen overgaan tot effectivering van die erkenning door te komen tot eenheid in bediening van Woord en sacrament;

2. ook indien een Nederlands Gereformeerde Kerk plaatselijk wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenisgeschriften, biedt dit onvoldoende waarborg voor haar metterdaad (kunnen) staan op deze grondslag. Zij maakt immers deel uit van, staat in voortdurende uitwisseling met en draagt medeverantwoordelijkheid voor het verband van kerken die in hun Akkoord van Kerkelijk Samenleven (nog) geen ondubbelzinnige binding aan de gereformeerde leer verplichtend voor alle kerken en ambtsdragers hebben vastgelegd;
3. aanleiding tot de uitzonderingsclausule zijn de plaatselijke en landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken. De formulering van de uitzonderingsclausule beperkt zich echter zonder enige grond tot de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook noemt de clausule geen nadere condities waaraan een Nederlands Gereformeerde Kerk zou moeten voldoen, voordat de classis en de deputaten ad art. 49 K.O. hun goedkeuring kunnen geven aan wederzijdse kanselruil en openstelling van de avondmaalstafel;
4. het toestaan van vergaande vormen van plaatselijke eenwording bij het ontbreken van een dergelijke eenwording op kerkverbandelijk niveau kan de prikkel wegnemen om te blijven verlangen naar en te werken aan volledige eenheid van beide kerkverbanden;
5. deze pendelbeweging in het synodebeleid kan helaas – onbedoeld en onterecht – worden opgevat als een negatief signaal aan de Nederlandse Gereformeerde Kerken, juist in een fase waarin deputaten kerkelijke eenheid verblijdende ontwikkelingen melden.

Besluit 2:

kerken die reeds met een Nederlands Gereformeerde Kerk zijn overgegaan tot het voorgaan in elkaars diensten *en/of* het wederzijds toelaten aan het avondmaal of die daartoe reeds afspraken hebben gemaakt, in overweging te geven vooralsnog in goed overleg geen verdergaande stappen te zetten.

Gronden:

1. het zou onbillijk en onethisch zijn kerken te dwingen om terug te komen op reeds gemaakte afspraken op basis van de ruimte die de generale synode Leusden 1999 bood; wel mag aan deze kerken in overweging gegeven worden dat zij mede moeite dragen van het feit dat er nog steeds onduidelijkheden zijn inzake de binding aan de gezonde leer zoals hierboven verwoord bij besluit 1, grond 2 en deze moeite aan de plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk uitleggen;
2. ook wanneer de verstrekkende beslissing om in de dienst van Woord en sacrament tot eenheid te komen nog moet wachten tot ook landelijk overeenstemming is bereikt, blijft het volgens het kader mogelijk om elkaar wederzijds van harte te erkennen als kerk van Christus en op een aantal punten afspraken tot samenwerking te maken.

Besluit 3:

aan de verzoeken genoemd onder materiaal 3, 4 en 5 niet te voldoen.

Grond:

Besluit 1 maakt deze verzoeken overbodig.

Ds. G. Zomer Jzn, rapporteur

Bijlage 4

Participatie in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte

Commissie: deputaatschap Kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 4;
2. aanvullend rapport van deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 3.

Besluit 1:

de te benoemen deputaten kerkelijke eenheid de opdracht te geven:

- a. een gesprek aan te gaan met het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) met het oog op eventuele participatie in dat Contactorgaan;
- b. aan de volgende generale synode verslag uit te brengen van (de uitkomst van) dat gesprek.

Gronden:

1. de GS Leusden 1999 (zie Acta art. 85) gaf de deputaten opdracht:
  - a. vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zo nodig nader te verkennen en daarop actief te reageren;
  - b. onderzoek te doen naar de mogelijkheden om te komen tot een overlegorgaan waarin gesprekspartners namens verschillende kerken en groeperingen van gereformeerde belijdenis elkaar ontmoeten om informatie over de geestelijke ontwikkelingen in elkaars gemeenschappen uit te wisselen en te bespreken;
2. het COGG is, nu de (synodaal) Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) daarin niet langer participeren, een orgaan dat mogelijkheden lijkt te bieden om opdracht a. uit te voeren, en een overlegorgaan waarbinnen de zaken kunnen plaatsvinden die worden genoemd in opdracht b.;
3. de volgende generale synode kan, op grond van het rapport van de deputaten, een beslissing nemen over het participeren in het COGG.

Besluit 2:

als doelen van de participatie in het COGG vast te stellen, dat de deelnemers elkaar bemoedigen en opscherpen om in onze tijd gereformeerd te zijn; .op deze manier het onderling begrip en vertrouwen versterken, en zo voorkomen dat gereformeerde belijders verder uit elkaar groeien en zo mogelijk een basis leggen voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid.

Gronden:

1. de doelstelling moet in het kader staan van het zoeken van wegen tot kerkelijke eenheid en tegelijk ruimte laten om (in het kader van dat zoeken naar kerkelijke eenheid) ook te spreken over andere zaken dan 'kerkelijke eenheid';
2. het vaststellen van deze doelen maakt een evaluatie van een eventuele participatie aan het COGG mogelijk.

Besluit 3:

de te benoemen deputaten te machtigen om, wanneer het verloop van het gesprek met het COGG daartoe aanleiding geeft, tot aan de volgende generale synode als waarnemers namens de Gereformeerde Kerken in het COGG te participeren.

Grond:

deputaten kunnen zelf voorlopig beoordelen of de doelstelling, genoemd in besluit 2, inderdaad kan worden nagestreefd in het kader van het COGG. Wanneer dat zo is, is het nuttig om als waarnemer te gaan participeren in het COGG, in afwachting van de definitieve besluitvorming van de volgende generale synode.

Ds. G. Zomer Jzn, rapporteur

BIJLAGE 33

Artikel 75, 82, 85, 113, 114

Rapport 3 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

- NGK (3)
- Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (4)
- Hersteld Hervormde Kerk
- Gereformeerde Gemeenten (5)
- Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) (6)
- voorstel met betrekking tot deputaten (7.6)

A. De Nederlands Gereformeerde Kerken (3)

Ad 3.1. Uw commissie heeft met deputaten gesproken over het nagenoeg ontbreken van contact met de NG-commissie in de achterliggende periode. Er was geen afspraak gemaakt van wie de uitnodiging zou uitgaan.

De secretaris van deputaten blijkt, ergens in september 2002, contact te hebben gehad met de voorzitter van de NG-commissie, om te trachten een ontmoeting te arrangeren. Deze antwoordde echter dat er dan ook dingen moesten zijn waarover gesproken zou kunnen worden. Er kwam vervolgens van NG-zijde niet meer dan een verzoek om een gesprek tussen de voorzitters en de secretarissen. Dit gesprek vond plaats op 26 september 2003. Als mogelijke onderwerpen waarover in de toekomst gesproken zou kunnen worden, werden genoemd: de opleiding, de plaatselijke samenwerking, de toeïgening des heils naar aanleiding van de overeenstemming met de GKv, de kwestie van 'vrouw en ambt'. Maar veel meer dan een inventarisatie was dit gesprek niet. Concrete afspraken werden niet gemaakt. De ontmoeting vond plaats nadat het rapport van de NG-commissie naar de Landelijke Vergadering was opgestuurd – een rapport waarin vermeld stond: 'Wij hebben de deputaten van de CGK uitgenodigd voor een gesprek, maar het is er tot heden niet van gekomen. Op de valreep kunnen we melden dat er een ontmoeting gepland is tussen de voorzitters en secretarissen van het Christelijk Gereformeerd deputaatschap en onze commissie'.

Deputaten hebben de indruk dat er bij de NG-commissie geen behoefte bestond aan een gesprek met het deputaatschap. Volgens deputaten had de NG-commissie het omgekeerde gemeld aan de LV.

Wel werden deputaten uitgenodigd om bij de behandeling van het rapport van de NG-commissie op de LV aanwezig te zijn en de vergadering desgewenst toe te spreken. Deputaten zijn daarop ingegaan.

Deputaten zijn van mening dat er voldoende onderwerpen zijn waarover gesproken zou kunnen worden: naast de bovengenoemde onderwerpen is te denken aan een mogelijke bezinningsgroep NGK/GKv/CGK met betrekking tot de vragen rond 'vrouw en ambt' waarvoor de NGK opteert. Maar wederzijds bestaat daar geen opdracht toe.

Gevraagd naar de oorzaak van de hele gang van zaken en de bekoeling van de verhoudingen die daaruit naar het oordeel van uw commissie spreekt, antwoorden deputaten dat het besluit van de GS 1998 in NG kring hard gevallen is. Bij een deel van de NGK leeft het gevoel: de CGK heeft de deur naar ons dicht gedaan – moeten wij ons dan nog iets aan hen gelegen laten liggen, bijvoorbeeld met betrekking tot de vragen rond 'vrouw en ambt'?

Uw commissie is van oordeel, dat er in de positie van de samenwerkings- en samenwerkende gemeenten een directe aanleiding ligt om opnieuw contact te leggen met de NG-commissie. Dat is vooral nodig in het licht van de spanning die het recente besluit van de LV inzake 'de vrouw in het ambt' oproept. Maar

ook meer in het algemeen is het van belang om op een positieve manier oog voor deze gemeenten te hebben; er zijn immers geestelijke contacten gegroeid na oproepen van meerdere synoden. Deze positieve benadering sluit eventuele correctie niet uit, maar in.

Deputaten hebben, nadat het betreffende besluit over 'vrouw en ambt' genomen was (juni 2004) nog niet met de NG-commissie gesproken. Een opdracht daartoe door de GS achten zij zinvol. In reactie op opmerkingen vanuit de commissie dat ook onderwerpen als 'invloed van de evangelische beweging' en 'ontwikkelingen in de eredienst' besproken zouden kunnen worden, antwoordden deputaten dat dit niet zou sporen met de opdracht die deputaten hebben. Deze luidt namelijk niet: een platform met andere kerken vormen, maar zoeken naar de eenheid van de kerk.

Ad 3.2. Deputaten weten niet waarom slechts 28 van de 39 aangeschreven kerken hebben gereageerd. Deputaten hebben de antwoorden op hun brief aan de samenwerkende gemeenten gerubriceerd, maar niet 'gewogen'. Zij meenden daartoe geen opdracht te hebben. Uw commissie is van mening dat zo'n weging in de lijn van de opdracht van de GS had gelegen.

Bij deputaten en bij uw commissie leeft overigens verbazing over het feit dat op dit punt de rol van de classes marginaal is gebleven.

Ad. 3.3. Op een vraag vanuit de commissie of deputaten van mening zijn dat er sprake is van Schriftkritisch gedachtegoed in de NGK op het punt van 'vrouw en ambt' antwoordden deputaten ontkennend. Wel is door de gebruikte hermeneutische methode een aantal teksten 'uitgeschakeld', omdat de culturele situatie een belangrijke sleutel is geworden in de duiding van de teksten.

Alles overwegend stelt uw commissie u voor om tot het volgende besluit te komen:

de generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken;
2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

1. dat er in de achterliggende periode geen gesprekken met de NG-commissie hebben plaatsgevonden;
2. dat er wel een ontmoeting is geweest tussen de voorzitter en de secretaris van deputaten enerzijds en de voorzitter en de secretaris van de NG-commissie anderzijds, waarin wederzijds werd geconcludeerd dat er wel zinvol gesproken zou kunnen worden;

overwegend

1. dat deputaten de opdracht hadden om de gesprekken met de NG-commissie vooralsnog te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. dat deputaten vermelden dat deze gesprekken in de afgelopen periode niet hebben plaatsgevonden, maar wel zinvol hadden kunnen zijn;

van oordeel

1. dat het te betreuren is dat bedoelde gesprekken niet hebben plaatsgevonden;
2. dat het met het oog op de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten niet alleen nuttig, maar ook noodzakelijk is dat er gesprekken zullen plaatsvinden met de NG-commissie, vooral met het oog op de situatie die ontstaan is na het besluit van de Landelijke Vergadering 2004 met betrekking tot 'vrouw en ambt', opdat deputaten en NG-commissie zo mogelijk met gemeenschappelijke adviezen bedoelde gemeenten kunnen dienen en deze niet in een geïsoleerde positie terecht komen;

besluit

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de NG-commissie alsnog voort te zetten, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang, waarbij met name te denken is aan de situatie die ontstaan is na het besluit van de LV 2004 met betrekking tot 'vrouw en ambt';
2. deputaten op te dragen alles in het werk te stellen om samen met de NG-commissie te komen tot adviezen aan samenwerkende en samenwerkingsgemeenten met het oog op bedoelde situatie rond 'vrouw en ambt';
3. deputaten op te dragen contact te onderhouden met samenwerkende en samenwerkingsgemeenten.
4. deputaten op te dragen van hun handelingen verslag te doen aan de volgende generale synode.

B. De Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (4)

Uw commissie stelde de vraag of er perspectief zit in de contacten met de GB. In een aantal plaatsen bestaan goede contacten. Maar is het zinvol om zoveel energie te steken in deze gesprekken? Is het, gezien de totstandkoming van de PKN, geen illusie om daar iets van te verwachten? Deputaten antwoordden dat zij gehandeld hebben conform de opdracht van de GS 2001, die naar hun waarneming een bepaalde 'versnelling' aanbracht ten opzichte van wat deputaten wilden. Uw commissie concludeert dat deputaten inderdaad hebben gedaan wat de synode van hen vroeg.

Over het gestelde onder 4.2.2. valt op te merken, dat uit een brief van het hoofdbestuur van de GB blijkt dat dr. Plaisier de opmerking op persoonlijke titel maakte. Een officiële reactie van het moderamen is bepalend, en niet de genoemde uitspraak.

Uw commissie wijst erop dat deputaten in 'besluit 4' in dit stadium te veel vragen. Ook gelet op 'besluit 3' past de commissie dit aan.

Uw commissie stelt u voor om als volgt te besluiten:

de generale synode,

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk;

2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

dat deputaten volgens hun opdracht het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk hebben voortgezet;

overwegend

1. dat per 1 mei 2004 de GB in de NHK met de meerderheid van die kerk is meegegaan in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN);

2. dat tengevolge hiervan een breuk tussen hervormd-gereformeerden is ontstaan;

3. dat dientengevolge kerkenraden in gesprek kunnen zijn met hervormd-gereformeerde gemeenten zowel binnen als buiten de PKN;

4. dat deputaten het hoofdbestuur van de GB uitdrukkelijk vragen hebben gesteld over de confessionele onduidelijkheid van de PKN en over de onmogelijkheid zich tegenover de PKN als geheel op de gereformeerde belijdenis te beroepen;

5. dat deputaten in samenwerking met het hoofdbestuur van de GB volgens hun opdracht de plaatselijke gemeenten gestimuleerd hebben elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven;

6. dat het onderzoek van deputaten naar de vraag in hoeverre er ruimte is om met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk art 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd geresulteerd heeft in:

a. de vaststelling dat hervormd-gereformeerde gemeenten binnen de PKN de mogelijkheid hebben om in een verklaring hun gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis uit te spreken;

b. een handreiking aan de plaatselijke kerken ten behoeve van het gesprek over uitoefening van de tucht;

7. dat deputaten in plaats van een herziening van bijlage 6 KO een aparte regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden nodig achten en deze ontworpen hebben;

8. dat deputaten melding maken van een vruchtbare samenwerking met de GB, onder andere bij de herziening van de Statenvertaling;

9. dat deputaten in gesprekken met het hoofdbestuur van de GB erop gewezen hebben dat zij zich niet kunnen en willen distantiëren van de hervormde gemeenten die zich niet wilden scharen bij hen die tot de PKN toetraden;

van oordeel

1. dat de redenen genoemd door de GS 2001 om te zoeken naar samenwerking en eenheid met allen die de Naam van Christus liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven onverminderd gelden;

2. dat bezinning nodig is op de situatie die ontstaan is door de vereniging van de Nederlandse Hervormde Kerk met de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden en de breuk binnen de hervormd-gereformeerde gemeenten over het al dan niet meegaan met deze fusie van kerken;

spreekt uit

1. dankbaar te zijn voor het harmonieuze overleg alsook de vruchtbare samenwerking met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond;

2. dat de handreiking aan de plaatselijke kerken voor het gesprek over de tucht een goede handreiking is;

3. dat de 'Regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden' een goede regeling is;

4. mee te leven met het geheel van de hervormd-gereformeerde gemeenten rond het ontstaan van de PKN;

5. het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te willen voortzetten;

besluit

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;

2. deputaten op te dragen de handreiking voor het gesprek tussen de kerkenraden over de uitoefening van de tucht aan de kerken ter beschikking te stellen;

3. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de GB te onderzoeken of en in hoeverre er afspraken gemaakt kunnen worden met hervormd-gereformeerde gemeenten binnen de PKN;

4. de 'Regeling voor het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met hervormde gemeenten van gereformeerd belijden' vast te stellen en afhankelijk van de uitkomst van het onder 3 genoemde door deputaten aan de kerkenraden te doen toezenden;

5. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de situatie die ontstaan is door de breuk binnen de hervormd-gereformeerde gemeenten en daar met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond over te spreken;

6. deputaten op te dragen van hun handelingen verslag te doen aan de volgende generale synode.

C. De Hersteld Hervormde Kerk

Uw commissie nam er kennis van dat deputaten in gesprekken met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond erop gewezen hebben dat zij zich niet kunnen en willen distantiëren van de hervormde gemeenten die zich niet wilden scharen bij hen die tot de PKN toetraden.

Er is nog geen contact opgenomen met de Hersteld Hervormde Kerk. Maar deputaten kunnen erin meekomen als de GS daar opdracht toe zou geven.

Uw commissie is van mening dat er gezien de opdracht van Christus om te staan naar eenheid met allen die Zijn Naam liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven aanleiding is om de mogelijkheid tot het aangaan van contacten met de Hersteld Hervormde Kerk te onderzoeken.

Zij stelt u voor het volgende besluit te nemen:

de generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten eenheid voor de gereformeerde belijders in Nederland;
2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

1. dat deputaten in hun rapport terloops spreken over hen die zich niet wilden scharen bij hen die tot de PKN toetraden;
2. dat deputaten nog geen contact hebben opgenomen met de Hersteld Hervormde Kerk;

overwegend

dat deputaten in gesprekken met de Gereformeerde Bond erop gewezen hebben zich niet te kunnen en te willen distantiëren van hen die zich niet wilden scharen bij hen die tot de PKN toetraden;

van oordeel

1. dat deputaten het onder 'overwegend' genoemde standpunt terecht hebben ingenomen;
2. dat er gezien de opdracht van Christus om te staan naar eenheid met allen die Zijn Naam liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven aanleiding is om de mogelijkheid tot het aangaan van contacten met de Hersteld Hervormde Kerk te onderzoeken;

besluit

1. deputaten op te dragen de mogelijkheid tot het aangaan van contacten met de Hersteld Hervormde Kerk te onderzoeken;
2. van hun handelingen verslag te doen aan de volgende generale synode.

D. De Gereformeerde Gemeenten (5)

Uw commissie heeft deputaten de vraag gesteld wat volgens hen de winst van de vele gesprekken met de commissie KEV van de Gereformeerde Gemeenten is en waarover eventuele verdere gesprekken zouden moeten gaan. Deputaten zijn van mening dat in de gesprekken elkaar de spiegel wordt voorgehouden en dat dat waardevol is. De gesprekken waren niet louter een uitwisseling van vriendelijkheden; uit het verslag blijkt dat er inhoudelijk gesproken is. Tegelijk geldt dat er momenteel geen perspectief is op kerkelijke eenheid. Uw commissie deelt deze opvatting. De vraag is dan wel of er veel energie in deze contacten moet worden gestoken.

Enig contact lijkt uw commissie een goede zaak. Dat zou zich echter moeten beperken tot enkele keren per synodale periode, tenzij actuele ontwikkelingen om een intensivering vragen.

Uw commissie stelt u voor als volgt te besluiten:

de generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Gereformeerde Gemeenten;
2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

dat voor het eerst na vele jaren er een officieel contact met de Gereformeerde Gemeenten is geweest;

overwegend

1. dat deputaten melden dat zij en de commissie van de Gereformeerde Gemeenten in een goede sfeer en op een openhartige wijze met elkaar gesproken hebben over een aantal wezenlijke zaken aangaande de prediking en de praktijk van het kerkelijke leven;
2. dat deputaten melden dat de gesprekken voor een beter verstaan van elkaars visie op deze zaken nuttig zijn geweest en eraan bijdragen dat verkeerde beeldvorming wordt voorkomen;
3. dat deputaten melden dat er op dit moment geen perspectief is op kerkelijke eenheid met de Gereformeerde Gemeenten;

van oordeel

1. dat het feit dat er voor het eerst na vele jaren een officieel contact met de Gereformeerde Gemeenten is geweest een reden tot dankbaarheid is;
2. dat er – gelet op de nood der tijden – aanleiding is om met de Gereformeerde Gemeenten, als kerk die de gereformeerde belijdenis onderschrijft, contact te houden conform het besluit van de GS 2001, al is er op dit moment geen perspectief op kerkelijke eenheid;

3. dat een vorm van contact nuttig kan zijn om geestelijke herkenning te bevorderen en zonodig actuele ontwikkelingen te bespreken;

besluit

1. de Gereformeerde Gemeenten te verzoeken hun commissie KEV op te dragen het gesprek met deputaten eenheid voort te zetten, om geestelijke herkenning te bevorderen en zonodig actuele ontwikkelingen te bespreken;
2. deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten een geregeld contact te houden met de commissie KEV;
3. deputaten op te dragen van hun handelingen verslag te doen aan de volgende generale synode.

E. Het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) (6)

Uw commissie maakt hierbij de opmerking dat van mening is dat 'overwegend 4' in het voorstel tot besluit van deputaten iets 'gedempter' kan worden geformuleerd dan deputaten doen. De betekenis van het COGG moeten we niet overschatten, al mag er dankbaarheid zijn dat dit orgaan er is en als gespreksplatform iets positiever ingeschat kan worden dan voorheen wel het geval was.

Uw commissie stelt u voor om als volgt te besluiten:

de generale synode

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG);
  2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie; gehoord hebbend de bespreking op de vergadering;
- constaterend dat deputaten melden dat er reden is iets optimistischer te zijn dan voorheen ten aanzien van de plaats van het COGG als gespreksplatform binnen het geheel van de Gereformeerde Gezindte; overwegend dat naar de waarneming van deputaten de gereformeerde belijdenis een duidelijker plaats heeft gekregen in het functioneren van dit orgaan;

van oordeel

1. dat met de deelname van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en het Confessioneel Gereformeerd Beraad het COGG een waardevolle uitbreiding heeft gekregen;
2. dat door deze uitbreiding het COGG kan dienen tot bevordering van het contact tussen gereformeerde belijders in Nederland;

besluit

deputaten op te dragen:

1. te blijven participeren in het COGG;
2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit orgaan;
3. van hun handelingen verslag te doen aan de volgende generale synode.

F. Voorstel met betrekking tot deputaten

Uw commissie stelt u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren, onder dankzegging voor hun veelomvattende arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

P.D.J. Buijs, rapporteur

BIJLAGE 34

Artikel 76

Rapport van de commissie van redactie van De Wekker

1. Redactie

De generale synode van 2001 herbenoemde de volgende redactieleden: prof.dr. J.W. Maris (hoofdredacteur); ds. J. Jonkman (waarnemend hoofdredacteur); drs. G. van Roekel (eindredacteur); ds. J. Van Amstel; ds. M.J. Oosting en dr. J. Stolk.

In de vacature die ontstond omdat drs. A. Baars zich niet meer beschikbaar stelde, werd ds. H. Polinder benoemd. Tevens werd de redactie uitgebreid door de benoeming van drs. C.M. van Driel, mede vanwege zijn ervaring op journalistiek gebied.

Zij hebben met elkaar het redactionele beleid vorm gegeven, zoals dat in voorgaande jaren bij de nieuwe opzet van De Wekker was vastgesteld.

De hoofdredacteur, br. Maris stelt zich gezien de overige taken die hij heeft, niet beschikbaar voor herbenoeming. In de redactie is uitvoerig over zijn opvolging gesproken. Sinds vele tientallen jaren is het gebruikelijk dat een hoogleraar uit Apeldoorn hoofdredacteur is van De Wekker, mede door de band die er in het verleden was tussen de Theologische Universiteit en De Wekker. Nu er op dit punt wijzigingen worden voorgesteld (zie: 4. Relatie curatorium redactie De Wekker) is de noodzaak hiertoe niet meer aanwezig. Aangezien de hoogleraren van de Universiteit een zwaar takenpakket hebben, lijkt het de redactie niet wenselijk opnieuw een hoogleraar voor de taak van hoofdredacteur te benoemen. Als scribenten kunnen de hoogleraren uiteraard hun bijdragen blijven geven.

De redactie zal uw vergadering voorstellen doen inzake benoemingen.

2. Voortgaande lijn

De veranderingen in lay-out en opzet van De Wekker die vanaf 1999 hebben plaats gevonden, zijn op de synode van 2001 zeer positief ontvangen. Wat het redactionele beleid betreft, heeft de redactie van de synode geen bijzondere opdrachten ontvangen. Wij zijn dus voortgegaan op de ingeslagen weg.

Het blijft het streven van de redactie om het geheel van de kerken te dienen met informatie, opbouw, voorlichting, toerusting en bezinning. In een aantal gevallen is er (doorgaans schriftelijk) contact geweest met lezers naar aanleiding van wat geschreven was. Er wordt naar gestreefd ook met kritische reacties op een geestelijke en redelijke manier om te gaan.

Wel is er gezocht naar verdere uitbouw van de nieuwe opzet in rubrieken. Er is een nieuwe rubriek gestart over kerkordelijke zaken om op dit punt praktische handreikingen te doen. Eén keer per maand zorgt onze vroegere hoofdredacteur prof.dr. W. van 't Spijker voor een bijdrage in deze rubriek.

Daarnaast is er een nieuwe rubriek gestart met boekbesprekingen. De bedoeling hiervan is om naast de kortere boekaankondigingen te zorgen voor meer uitgebreide boekbesprekingen om bepaalde boeken onder de aandacht van de abonnees te brengen. Dit omdat er ook in kerkelijke kring steeds minder gelezen wordt en het in deze tijd zinvol is dat er van belangrijke boeken kennis wordt genomen.

Er zijn enkele keren klachten geweest over adresbandjes die vastgeplakt zaten aan De Wekker en die beschadigingen veroorzaakten. Hierover is met de drukkerij contact geweest. Er is gekeken naar de mogelijkheid van sealen, maar dit brengt behoorlijk wat kosten met zich mee. De laatste tijd horen we op dit punt geen klachten meer.

3. Financiën

De nieuwe opzet van De Wekker – die per 1 november 1999 is ingegaan – heeft in financieel opzicht gunstig gewerkt. In ons vorige verslag maakten we melding van grote verliezen in de boekjaren 1998 en 1999 en een kentering ten goede in 2000 die mede te danken was aan de verbetering van de lay-out en een geheel andere uitstraling van De Wekker.

Dat positieve saldo in het boekjaar 2000 heeft zich voortgezet. In 2001 was er een positief resultaat van f 36.000,-. In 2002 mochten we een positief resultaat boeken van € 6.500,-. En de voorlopige resultatenberekening van 2003 laat een positief saldo zien van € 12.500,-.

Dit positieve resultaat is mede te danken aan de gestegen inkomsten uit advertenties. Er is door zr. Aalderink-De Bruijne en haar man veel aandacht besteed aan de advertentieacquisitie met als gevolg deze gunstige resultaten. Daarnaast is onze indruk dat er bij adverteerders ook een grotere animo is om advertenties in De Wekker te plaatsen vanwege de betere uitstraling.

Die hogere advertentie-inkomsten zijn ten voordele van onze abonnees, omdat hierdoor de abonnementsprijs minder fors hoeft te stijgen. De redactie is daar blij mee, want we willen de abonnementsprijs graag zo aantrekkelijk mogelijk houden.

Op dit moment hebben we te maken met een economische recessie. Dat is wel van invloed op de advertentie-inkomsten. Na vele jaren van stijging gaf het tweede halfjaar van 2003 een lichte daling van advertentie-inkomsten te zien ten opzichte van 2002. Deze ontwikkeling heeft onze aandacht. Niettemin kunnen we dankbaar constateren dat het niveau van de advertentieopbrengsten aanmerkelijk hoger ligt dan enkele jaren geleden.

Wat het abonneebestand betreft is het volgende te melden: Voor de nieuwe opzet van ons blad was er jaarlijks een forse daling van het aantal abonnees. De nieuwe lay-out bracht een keer ten goede. De daling van het abonneebestand werd tot staan gebracht en er was zelfs sprake van een lichte stijging in het aantal abonnees. Helaas heeft die lijn zich niet voortgezet.

Vanaf 2001 is er weer sprake van een daling van het aantal abonnees, zij het veel geringer dan voor de nieuwe opzet. Dit zal ongetwijfeld te maken hebben met de afnemende leescultuur, ook in kerkelijke kringen. Deze ontwikkeling heeft de aandacht van de redactie, te meer omdat een te grote daling van het aantal abonnees weer een ongunstige ontwikkeling zal hebben op de abonnementsprijs. De redactie zoekt naar wegen om de inhoud van het blad aantrekkelijker te maken en in de kerken de betrokkenheid bij De Wekker te bevorderen.

Ook in praktische zin zijn wij bezig met abonneewerving. Jaarlijks ontvangen we giften ten behoeve van de abonneewerving. Het is onze intentie om dat geld zo goed mogelijk te besteden voor dit doel. De volgende zaken zijn te noemen:

1. Elk jaar ontvangen de kerkenraden een schrijven met een exemplaar van ons blad met het verzoek om het lezen van De Wekker te stimuleren en aandacht aan De Wekker te besteden in het plaatselijke kerkblad. In verband met de werkdruk op het Dienstenbureau worden elke maand één of twee classes aangeschreven.
2. Daarnaast is de mogelijkheid geschapen om een proefabonnement voor drie maanden te nemen tegen een sterk gereduceerde prijs om mensen de mogelijkheid te bieden zo De Wekker te leren kennen.
3. Vorig jaar zijn alle gemeentepredikanten schriftelijk benaderd om proefexemplaren van De Wekker aan te vragen om ze onder de belijdeniscatechisanten uit te delen.
4. Verder zijn er een aantal keren advertenties geplaatst in het Kerkblad voor het Noorden en het Kerkblad voor het Westen om De Wekker onder de aandacht te brengen en mensen aan te moedigen een proefabonnement te nemen. Hiervan wordt regelmatig gebruik gemaakt.

Samengevat kunnen we zeggen: Bij alles wat ons bezig houdt overheerst de dankbaarheid dat het met De Wekker financieel goed gaat.

4. Relatie curatorium – redactie De Wekker

4.1. Inleiding

In 2001, ten tijde van het vaststellen van de rapporten van het curatorium en van de redactie van De Wekker voor de te houden generale synode, werd van beide zijden geconstateerd dat de tekst van de

instructie voor de commissie van redactie onevenwichtig is: enerzijds is zij een deputaatschap (haar leden worden rechtstreeks door de generale synode benoemd) – en als zodanig is sprake van een gelijkwaardigheid t.o.v. het curatorium, dat immers eveneens een deputaatschap is -, anderzijds staat zij onder 'toezicht' van het curatorium.

Dat onder toezicht staan van het curatorium functioneert zeker de laatste jaren niet, zo werd aan de synode gerapporteerd. Vroeger werd het beleid in de kring van het curatorium besproken, meestal via de hoofdredacteur (Acta 2001, blz. 196v). De synode gaf opdracht om, na onderling contact tussen het curatorium en de redactie inzake de naleving van de instructie, in 2004 met eventuele voorstellen tot wijziging daarvan te komen (Acta 2001 art. 38). Het curatorium resp. de redactie van De Wekker gaf aan de di. H. van den Heuvel en D. Quant resp. ds. J. Jonkman en prof.dr. J. W. Maris opdracht om te komen tot voorstellen ter vervulling van deze opdracht.

4.2. *Geschiedenis van de huidige instructie*

De instructie van de redactie van De Wekker is te vinden in bijlage 15 KO (editie 1999). Na onderzoek is gebleken dat de tekst van deze instructie is vastgesteld, na een daartoe strekkend voorstel van het curatorium, door de generale synode van 1953 (Acta 1953 art. 105). In 1947 heeft de particuliere synode van het Noorden om een dergelijke instructie gevraagd, waarna de synode aan het curatorium opdracht gaf hiervoor een voorstel te doen (Acta 1947 art. 94). Dit bleek een dermate moeilijke opdracht dat de synode in 1950 er op moest aandringen haar nu toch uit te voeren (Acta 1950 art. 134). Maar de resultaten drie jaar later waren er dan ook naar: de tekst van de instructie is sindsdien (behoudens de naamswijziging van de Universiteit), tot op heden – dus een halve eeuw lang – nooit gewijzigd!

4.3. *'...ten voordele van...'*

In de tekst van de instructie staat in art 2 dat De Wekker wordt uitgegeven 'ten voordele van de Theologische Universiteit'. De band tussen het blad en de 'School' was in dit opzicht onweersprekelijk. In 1950 kan de redactie melden dat in de afgelopen drie jaar er elk jaar een bedrag van f 16.000,- in de kas van de Hogeschool is gestort (Acta 1950 blz. 149). Ter vergelijking: de generaal-synodale commissie stelt in dit jaar voor om de honorering van de hoogleraren van f 6.000,- te brengen op f 6.500,- (Acta 1950 blz. 141). De honoraria van de (op dat moment) drie hoogleraren kunnen dus voor het grootste gedeelte uit de opbrengsten van het blad worden betaald. In die tijd zorgde de redactie van De Wekker bovendien nog voor aangename verrassingen: in de Acta van 1950 is te lezen dat de hoofdredacteur, prof. J.J. van der Schuit, 'onder diepe stilte' een bedrag van f 10.000,- ter beschikking stelt ten behoeve van de meerdere vergoeding van de hoofdredacteur en zijn eventuele opvolger. Daarnaast wordt een bedrag van f 18.000,- geschonken, bestemd voor het emeriteringsfonds voor hoogleraren (Acta 1950 art. 66). Alhoewel in het rapport van het curatorium de zinsnede te lezen is dat deze het niet 'als ideaal beschouwt, dat de kas van de Theologische Hogeschool voor een belangrijk deel moet steunen op de baten van De Wekker' (blz. 134), zullen deze bijdragen in die tijd ongetwijfeld hebben bijgedragen tot het ervaren van de liefde die de kerk voor de School had. Gaandeweg is de inhoud van het '...ten voordele van...' aan versoering onderhevig geweest. In 1974 wordt in het rapport van de redactie aan de synode melding gemaakt van een uitspraak van de synode van 1971, namelijk dat 'een bijdrage van De Wekker aan de Theologische Hogeschool eerst en slechts in zoverre zal worden gegeven, als het kapitaal (...) een op f 40.000,- te bepalen grens overschrijdt'. De redactie meldt vervolgens dat zij gemeend heeft te moeten besluiten 'ondanks het feit dat deze grens niet is overschreden' toch een bedrag van f 1.000,- te storten, 'om zo de aanduiding in de kop van ons blad (...) waar te maken' (Acta 1974 blz. 105). Men zou de vraag kunnen stellen, n.a.v. het in de vorige alinea gestelde, of het curatorium dit nu een ideale situatie vond. Ongetwijfeld is hier sprake van de harde werkelijkheid van het sterk teruglopen van de baten van De Wekker. In de hierop volgende jaren wordt het steeds stiller rond dit onderwerp. Op vrijdag 19 juni 1998 verschijnt het weekblad nog met de zin op de omslag: 'Uitgegeven ten voordele van de Theologische Universiteit te Apeldoorn'. De vrijdag daarop, 26 juni 1998, is deze zin plotseling verdwenen. Een verantwoording daarvan wordt in het blad niet gegeven. Ook in het rapport aan de generale synode (Acta 1998 blz. 380) wordt er niet over gerept. En de synode komt terzake niet verder dan de vraag in de bespreking: 'Moet ook niet bedacht worden, dat De Wekker vanouds een sterke band met de Theologische Universiteit heeft gehad en dat dit zo moet blijven?' (Acta 1998 art. 79). Het leidt echter niet tot een besluit terzake. Op de synode daarvoor, die van 1995, maakt de redactie in haar rapport aan de synode nog melding over haar zorg m.b.t. het abonentenaantal en de tendens om grote regionale kerkbladen te maken, die 'de positie van ons blad van de kerken ten voordele van de Theologische Universiteit (...) bemoeilijkt, zo niet onmogelijk maakt' (Acta 1995 blz. 358). Blijkbaar zijn de kerken stilzwijgend tot de overtuiging gekomen dat het gaandeweg onvermijdelijk was de financiële band tussen De Wekker en de Universiteit als geëindigd te beschouwen. Tot een voorstel voor aanpassing van de instructie heeft dit echter niet geleid, hetgeen onjuist moet worden geacht.

4.4. *Een inhoudelijke band*

Dat de commissie van redactie haar werk verrichtte onder 'toezicht' van het curatorium had in de jaren '50 van de vorige eeuw ongetwijfeld ook een inhoudelijke reden: 'Apeldoorn' was beeldbepalend voor de Chr. Geref. Kerken. Van daaruit werd door de hoogleraren leiding gegeven aan het kerkelijk leven. En zij konden dit o.a. doen via artikelen in De Wekker, waarin zij van hun inzichten blijk konden geven. Ook de positie van de hoogleraren op generale synoden in die tijd mag als sprekend voorbeeld van hun leidinggevende taak worden aangeduid.

Toch betekende de formulering van de instructie niet dat het curatorium een sterk stempel op de werkzaamheden en het beleid van de redactie zette, althans, dat is niet te ontdekken. Het is opvallend dat het curatorium in zijn rapportage, als het om De Wekker gaat, zich beperkt tot korte mededelingen. De redactie komt, zoals in haar instructie staat, zelf met een rapport dat op de synode wordt besproken.

Het enige punt waaruit inmenging van het curatorium blijkt, is de benoeming van redactieleden: in 1956 bijvoorbeeld worden daartoe voorstellen in het rapport van het curatorium aan de synode gedaan (Acta 1956 blz. 113). In 1971 maakt de redactie in haar rapport aan de synode nog melding van haar dubbele verantwoordingsplicht: aan curatorium en synode (Acta 1971 blz. 138), maar het curatorium verwijst voor de inhoudelijke verantwoording naar het rapport van de redactie (blz. 143). In dit jaar ligt het voorstel voor benoeming nog op de tafel van het curatorium: het stelt voor om prof. W. Kremer op zijn verzoek onthefing te verlenen, terwijl toegezegd wordt: 'Voor de vervulling van de vacature zal u ter vergadering een voorstel worden gedaan'. In 1974 vindt de omslag plaats: het curatorium volstaat in zijn rapportage met de korte mededeling: 'Wat De Wekker betreft, verwijst het curatorium u naar het rapport van de commissie van redactie', (Acta 1974 blz. 117), terwijl deze nu ook zelfstandig meedeelt dat één van de redactieleden wegens gezondheidsredenen zijn arbeid moet beëindigen, zodat de synode in deze vacature zal moeten voorzien. 'Tevens wil de redactie voorstellen onze commissie uit te breiden met één lid, waarbij gedacht wordt aan een jongere predikant' (Acta 1974 blz. 104). De synode aanvaardt de gang van zaken stilzwijgend (art. 18).

4.5. Conclusie

De commissie komt tot de conclusie dat het curatorium en de redactie, en in hun voetspoor de kerken als geheel, vertegenwoordigd in de generale synode, steeds verder zijn weg gegroeid van dat, wat een halve eeuw geleden is bepaald: een blad dat wordt uitgegeven ten voordele van de School van de kerken, waarop het curatorium toezicht houdt. Daarnaast is er, het is reeds gesignaleerd, sprake van een onevenwichtigheid in de verhouding tussen beide deputaatschappen. Naar de mening van de commissie dient deze in ieder geval te worden opgeheven. Het is één van tweeën: óf het curatorium neemt zijn toezichthoudende functie opnieuw waar – maar dan dient het rapport aan de generale synode van de redactie ten principale een onderdeel te zijn van het rapport van het curatorium, dat daar dan ook verantwoordelijkheid voor draagt en dan dienen voorstellen tot benoeming van redactieleden weer door het curatorium gedaan te worden – óf de instructie wordt zodanig aangepast dat duidelijk wordt dat er sprake is van twee gelijkwaardige deputaatschappen, die door de generale synode worden benoemd en die beide rechtstreeks aan deze rapporteren. Op dit moment is er officieel sprake van een tussenvorm, die gelukkig nooit geleid heeft tot ernstige problemen, maar die daartoe wel kán leiden en die in elk geval leidt tot dubbel werk.

4.6. Voorstellen

Naar mening van de commissie heeft de gang der (kerkelijke) dingen in de loop der jaren reeds in een bepaalde richting geweten: meer en meer is er afstand gekomen, zowel inhoudelijk als financieel, tussen het curatorium c.q. de Universiteit, en de redactie van De Wekker. Er lijkt ons geen duidelijke reden te zijn deze – stilzwijgende – gang van zaken en de praktijk die op grond daarvan op dit moment gangbaar is, terug te draaien. Daarom adviseren wij om de generale synode voor te stellen de art. 2, 3, 6 en 7 van de instructie van de redactie te laten vervallen c.q. aan te passen, zodat de nieuwe tekst daarvan aldus luidt:

art. 1 Het weekblad De Wekker, orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, is eigendom van de kerken.

art. 2 De commissie van redactie bestaat uit zoveel leden als de generale synode bepaalt. De synode wijst een hoofdredacteur en een waarnemend hoofdredacteur aan. De hoofdredacteur bepaalt in overleg met de commissie van redactie de inhoud van het blad.

art. 3 De commissie van redactie is bevoegd zich te doen bijstaan door adviseurs.

art. 4 Op elke generale synode wordt een rapport ingediend over de afgelopen periode. Daarin legt de commissie van redactie verantwoording af van haar beleid en eventueel daarmee verband houdende beslissingen, zoals die voor het belang van het blad worden geëist.

Kortom, de redactie van De Wekker stelt de synode voor een nieuwe instructie voor de redactie vast te stellen en daarmee de formele relatie tussen het curatorium en de redactie te beëindigen.

5. Tenslotte

Zoals reeds gemeld zal de redactie uw vergadering een voorstel doen voor de benoeming van nieuwe redactieleden.

De redactie zegt uw vergadering dank voor het vertrouwen in de afgelopen periode geschonken. Zegene de Heere uw vergadering.

dr. J.W. Maris, hoofdredacteur
ds. M.J. Oosting, waarnemend secretaris

BIJLAGE 35
Artikel 76

Rapport 1 van commissie 5 inzake het rapport van de commissie van redactie van De Wekker

Uw commissie is dankbaar voor het vele werk dat wordt gedaan om wekelijks ons kerkelijk orgaan te doen verschijnen. We spreken onze waardering uit dat de commissie van redactie in de achterliggende periode haar beleid heeft gecontinueerd.

Prof.dr. J.W. Maris heeft gedurende twee periodes het hoofdredacteurschap bekleed. De arbeid die hij gedurende zes jaren voor De Wekker heeft verricht is zeer gewaardeerd.

De redactie stelt voor om niet opnieuw een hoogleraar tot hoofdredacteur te benoemen. Dit hangt samen met de toegenomen werkdruk van de hoogleraren, zodat zij dit werk er niet meer bij kunnen doen. Dit is na vele jaren een verandering in het beleid t.a.v. de redactie van De Wekker. Wij hebben begrip voor de argumentatie, maar we realiseren ons ook dat de hoogleraren een leidinggevende plaats innemen in het kerkelijke leven. Vanuit dit oogpunt betreurt de commissie het dat deze band nu wordt losgemaakt. Van de kant van de redactie is ons echter verzekerd dat er bij de hoogleraren evenwel de bereidheid blijft om artikelen in De Wekker te schrijven. Uw commissie vindt het van belang dat dit in de praktijk ook gestalte krijgt. De redactie is van mening dat zo de communicatie tussen De Wekker en de TUA in stand zal blijven.

Bij het voeren van het redactionele beleid staat het de redactie steeds voor ogen dat De Wekker een blad is voor het geheel van onze kerken. Daarbij ziet de redactie het als haar eerste taak om leiding te geven vanuit de Heilige Schrift met het oog op het kerkelijke leven.

In principe worden alle artikelen die in De Wekker worden geplaatst, tevoren gelezen door de hoofdredacteur of de eindredacteur. Al is de aansturing van de verschillende rubrieken onder de leden van de redactie verdeeld, de controle geschiedt toch gemeenschappelijk.

De weinige kritische reacties die binnenkomen, worden door de redactie zorgvuldig behandeld. Van de verslaggevers van de kerkelijke vergaderingen krijgt de redactie goede medewerking.

De redactie heeft het voornemen om begin 2005 het beleid te evalueren en daarbij aandacht te schenken aan de lay-out, de abonneewerving en de inhoud van het blad. De commissie acht het een goede zaak dat de redactie daarop alert blijft. We waarderen de pogingen die worden gedaan om meer abonnees te werven. Al blijft het te betreuren dat niet meer kerkleden ons kerkelijk orgaan lezen. In de ontwikkeling van het abonneebestand is een licht dalende lijn op te merken. Het aantal abonnees bedraagt nu ongeveer 4700. Er is wel eens over gedacht om De Wekker op internet te plaatsen, maar er zijn hiervoor nog geen concrete plannen; het is nog een punt van overweging.

In goed overleg met het curatorium stelt de redactie voor om de koppeling tussen De Wekker en de TUA los te maken. Uit de gezamenlijke bezinning blijkt dat deze loskoppeling logisch en verantwoord is. Uw commissie kan zich vinden in de argumentatie die men hiervoor geeft.

Wel acht de commissie het een goede zaak om in de instructie een artikel op te nemen met daarin vermeld de plicht tot financiële verantwoording. Dit kan betekenen dat er bij het verslag ook een financieel overzicht wordt gegeven. Dit stuit bij de redactie niet op bezwaren.

Het blijkt moeilijk te zijn om een planning van zittingsduur voor de leden van de redactie op te zetten. Door verschillende factoren kan hierin weer verandering optreden. De redactie wil nu graag uitbreiding met een vrouwelijk redactielid.

Uw commissie stelt u voor:

De generale synode besluit

1. de werkzaamheden van de commissie van redactie van De Wekker goed te keuren;
2. prof.dr. J. W. Maris hartelijk dank te zeggen voor het werk dat hij als hoofdredacteur gedurende zes jaren heeft verricht;
3. goedkeuring te hechten aan de beëindiging van de formele band tussen het curatorium en de redactie van De Wekker;
4. de instructie voor de commissie van redactie als volgt te vast te stellen:
'Instructie voor de commissie van redactie van De Wekker'.
art. 1. Het weekblad De Wekker, orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, is eigendom van de kerken.
art 2. De commissie van redactie bestaat uit zoveel leden als de generale synode bepaalt. De synode wijst een hoofdredacteur en een waarnemend hoofdredacteur aan. De hoofdredacteur bepaalt in overleg met de commissie van redactie de inhoud van het blad.
Art. 3. De commissie van redactie is bevoegd zich te doen bijstaan door adviseurs.
Art. 4. Op elke generale synode wordt een rapport ingediend over de afgelopen periode. Daarin legt de commissie van redactie verantwoording af van haar beleid en eventueel daarmee verband houdende beslissingen, zoals die voor het belang van het blad worden geëist.
Art. 5. De commissie van redactie legt aan de generale synode verantwoording af van haar financieel beleid;
5. goedkeuring te hechten aan de benoeming van een negende redactielid;
6. opnieuw leden voor de commissie van redactie te benoemen.

J.P. Boiten, rapporteur

BIJLAGE 36
Artikel 78

Rapport deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

1. Samenstelling van het deputaatschap

Het deputaatschap pastoraat in de gezondheidszorg wordt momenteel gevormd door de volgende personen:

Dhr. G. van Brenk	voorzitter
Ds. E.E. Slofstra	2 ^e voorzitter
Ds. P.W. Hulshof	secretaris
Dr. T. Brand	penningmeester
Mw. E. Bikker	werkgroep R.L.G.
Mw. A. Reitsma	
Dhr. H. van der Laan	
Drs. J.P. Roubos	
Drs. F. Visscher	
Mw. A. Valkenburg	secundus deputaat

Ds. A. Dingemans is als dovenpredikant betrokken bij de activiteiten van het deputaatschap.

Gezien de brede taak die het deputaatschap heeft, hebben deputaten de afgelopen periode bij wijze van proef met drie secties gewerkt: sectie toerusting, sectie dovenwerk en sectie contacten. Hieronder volgen de instructies voor de genoemde secties:

Instructie voor de sectie toerusting:

Bemensing: L. Bikker, T. Brand, A. Reitsma en F. Visscher

Opdracht:

- jaarlijks of om het jaar een ronde door de kerken organiseren om de kerken regionaal bij verschillende thema's, die betrekking hebben op het pastoraat in de gezondheidszorg, te bepalen.
- in de tijd tussen twee generale synodes contactdagen organiseren voor werkers in de gezondheidszorg. Daarbij kunnen ook ambtsdragers toegerust worden door bij de meer diaconale thema's ook diakenen uit te nodigen en bij de meer pastorale thema's de ouderlingen.
- zorgen voor de (verdere) toerusting van predikanten en kerkenraden op het gebied van pastoraat en catechese van verstandelijk gehandicapten door in samenspraak met de sectie contacten, die de taak heeft om het catechesemateriaal voor verstandelijk gehandicapten te verzamelen, een praktische catechisatieles voor verstandelijk gehandicapten aan predikanten en kerkenraden aan te bieden en daar met hen verder over door te praten (zie punt 2 van de brief van de generale synode van 2001).
- zorgen voor pastorale handreikingen voor kerkenraden en eventuele andere gewenste publicaties.
- uiterlijk 10 dagen voor een vergadering van het totale deputaatschap bij de secretaris verslag uitbrengen van haar activiteiten en eventuele punten voor de agenda van de plenaire vergadering doorgeven.

Instructie voor de sectie dovenwerk:

Bemensing: P.W. Hulshof, H. van der Laan en A. Valkenburg

Opdracht:

- participeren in de werkgroep SoW en deputaten om het dovenwerk met de andere kerken gestalte te geven.
- zich op de hoogte stellen van de ontwikkelingen in de geestelijke zorg voor doven en alles in het werk stellen om de samenwerking met SoW-kerken te continueren (dit in overleg met de sectie contacten).
- zich bezinnen op de relatie tussen dove broeders en zusters en de gemeente, waar zij lid van zijn.
- zich bezinnen op de toekomst en kijken in hoeverre het wenselijk en mogelijk is om het werk van de dovenpastores dichter bij de doven en de kerken te brengen (kleinere rayons met meer predikanten bijv.).
- aandacht hebben voor het werk van de dovenpredikant.
- uiterlijk 10 dagen voor een vergadering van het totale deputaatschap bij de secretaris verslag uitbrengen van haar activiteiten en eventuele punten voor de agenda van de plenaire vergadering doorgeven.

Instructie voor de sectie contacten:

Bemensing: G. van Brenk, J.P. Roubos en E.E. Slofstra

Opdracht:

- contacten onderhouden met deputaten ADMA, ICIG, RLG, CIO-G, Kerk en Gezondheid (SoW) en het Dovenwerk (SoW).
- een overzicht (laten) maken van catechisatie- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte ten behoeve van de pastorale zorg aan de verstandelijk gehandicapten (zie punt 3 van de brief van de generale synode van 2001).

- c. vóór de generale synode van 2004 onderzoek doen naar de mogelijkheid van vakantieweken voor verstandelijk gehandicapten en te kijken in hoeverre het mogelijk is om dit samen te doen met anderen uit de gereformeerde gezindte (zie punt 5 van de brief van de generale synode van 2001).
- d. n.a.v. punt 6 van de brief van de generale synode van 2001 in samenwerking met de RLG kerkenraden vragen naar de toegankelijkheid van het heilig avondmaal voor lichamen gehandicapten.
- e. n.a.v. punt 7 van de brief van de generale synode van 2001 in kaart brengen welke instellingen van belang zijn voor art. 6 predikanten en pastorale werkers in de gezondheidszorg. Tevens zal zij instellingen vragen, of zij getipt kunnen worden wanneer er een vacature is.
- f. contacten met art. 6 predikanten en pastorale werkers in de gezondheidszorg onderhouden en jaarlijks een bijeenkomst met hen en het hele deputaatschap beleggen.
- g. uiterlijk 10 dagen voor een vergadering van het totale deputaatschap bij de secretaris verslag uitbrengen van haar activiteiten en eventuele punten voor de agenda van de plenaire vergadering doorgeven.

2. Taak van het deputaatschap

Deze wordt omschreven in bijlage 2 (art. 6) van de KO.

Tot de taak van deputaten behoort:

- a. het informeren, stimuleren en begeleiden van de kerken aangaande de ambtelijke dienst met betrekking tot de lichamenlijk en verstandelijk gehandicapten;
- b. het zoeken van wegen, waarlangs de interkerkelijke samenwerking op basis van Schrift en belijdenis in de uitvoering van dit werk kan worden gerealiseerd;
- c. het bevorderen van de aanstelling van een geestelijk verzorger – door één of meer kerken –, hetzij een dienaar des Woords, hetzij een broeder die naar art. 3 K.O. sub 7 tot dit werk bevoegd is verklaard;
- d. het instrueren van een kerk als bedoeld sub c;
- e. het leggen en onderhouden van contacten met organisaties binnen en buiten eigen kerkelijk leven, die de belangen van de gehandicapten behartigen;
- f. het behartigen van de belangen van het ziekenhuispastoraat;
- g. het zoeken van wegen en mogelijkheden tot bezinning op de theologische, medische en ethische vragen met betrekking tot genoemde werkgebieden.

De generale synode van 2001 heeft de taakomschrijving op een aantal punten toegespitst. De synode besloot o.a.:

- deputaten de opdracht te geven onze predikanten en kerkenraden (verder) toe te (laten) rusten op het gebied van pastoraat en catechese met het oog op de geheel eigen plaats van de verstandelijk gehandicapte(n) in de gemeente;
- deputaten opdracht te geven een overzicht te (laten) maken van catechisatie- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte ten behoeve van de pastorale zorg aan de verstandelijk gehandicapten;
- deputaten te verzoeken opnieuw onderzoek naar de mogelijkheid vakantieweken voor verstandelijk gehandicapten te doen en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren; samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte kan hierbij overwogen worden;
- deputaten op te dragen t.a.v. de avondmaalsvieringen tijdens de recreatieweken voor lichamenlijk gehandicapten:
  - a. zich nader te bezinnen op de blijvende noodzaak dan wel wenselijkheid van deze vieringen;
  - b. er vooralsnog op toe te zien dat de vieringen van het Heilig Avondmaal plaatsvinden conform art. 63 van de kerkorde;
  - c. alles in het werk te stellen dat in de eigen gemeente het Heilig Avondmaal kan worden meegevierd;
- deputaten te verzoeken een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken;
- deputaten de opdracht te geven met prioriteit aandacht te schenken aan de veelomvattende problematiek die het werken in de gezondheidszorg bij en voor leden van onze kerken kan oproepen, overeenkomstig art. 2.g van de instructie;
- deputaten opnieuw te verzoeken in hun contacten met predikanten naar art. 6. K.O. duidelijker te werken volgens de richtlijnen van de kerkorde.

3. Sectie toerusting

De afgelopen periode heeft de sectie zich bezig gehouden met het organiseren van

1. Bezinningsavonden
2. Themadagen voor werkers in de Gezondheidszorg

1. Bezinningsavonden

Een zevental avonden zijn belegd door het gehele land. Deze toerustingsavonden, met als thema 'Omgaan met depressie', trokken veel belangstellenden, waaronder ook ambtsdragers. De lokale predikanten bleken bereid de opening en/of sluiting te verzorgen, terwijl mede-deputaat J.P. Roubos, psychiater bij ELEOS, het onderwerp inleidde. Op iedere avond waren er (ex-) patiënten en/of hun naaststaanden aanwezig om hun ervaringen aan de aanwezigen over te brengen, hetgeen goed inzicht gaf in de problematiek en diepe indruk maakte.

Ter ondersteuning van dit thema is er een pastorale handreiking geschreven, die aan alle kerkenraden is toegezonden en aan de bezoekers van de bezinningsavonden is uitgereikt.

2. Themadagen

Een tweetal landelijke themadagen is belegd voor werkers in de Gezondheidszorg. Naast deze werkers bleken er op beide dagen ook veel ambtsdragers en 'gewone' gemeenteleden aanwezig te zijn. De opkomst was op 25-1-2003 goed en op 7-2-2004 werd de maximale capaciteit van de zaal in Bunschoten bereikt. Zowel de Themadag 'Verstrikt in een conflict' als de Themadag 'Depressie.....mij een zorg?!' is schriftelijk geëvalueerd. De beoordeling door de aanwezigen spreekt voor zich: grote tevredenheid over inhoud en organisatie. Van beide dagen is een verslag in De Wekker verschenen.

De avonden en de dagen bleken in een behoefte te voorzien en werden door de aanwezigen als zinvol, opbouwend en samenbindend ervaren.

4. Sectie dovenwerk

Deze sectie heeft zich de afgelopen periode vooral beziggehouden met:

- a. de aandacht voor het werk en de persoon van ds. Dingemanse;
- b. een andere structuur in het dovenwerk;

a. Aandacht voor het werk en de persoon van ds. Dingemanse

Uit de gesprekken met en de verslagen van ds. Dingemanse blijkt dat hij de juiste man op de juiste plaats is. Met veel inzet en enthousiasme doet hij zijn werk onder doven. Dat neemt niet weg, dat het werk de laatste jaren onder grote druk kwam te staan door de lange vacature van een dovenpredikant in het midden van Nederland en door het tijdelijk uitvallen van ds. De Graaf in het zuiden van het land. Met name de benoeming van een vervanger van ds. Kamphorst, die veel voeten in de aarde had, gaf veel spanning. Deputaten hebben daarin niet alleen een luisterend oor geboden, maar hebben ook contact gezocht met de SoW-kerken en hebben gekeken naar de structuur van het dovenwerk. Deputaten zijn blij dat er per 1 september 2004 een vervanger is van ds. Kamphorst in de persoon van ds. F.C. van Dijke uit Woerden.

b. Een andere structuur in het dovenwerk

De werkdruk van een dovenpastor is groot. Bovendien werkt hij in een zeer uitgestrekt gebied. Daarom hebben deputaten gekeken naar een andere structuur in het dovenwerk. Omdat er hierin nog geen concrete besluiten zijn genomen, kan hier nog niet veel over gezegd worden. De gedachten van deputaten op dit punt zijn o.a.:

- de verantwoordelijkheid van de (pastorale) zorg voor doven ligt allereerst bij de plaatselijke kerken. Het is van belang de kerkenraden daar steeds weer op te wijzen;
- er moeten meer pastorale werkers in het veld komen, zodat het werk door meer schouders gedragen wordt;
- naast het pastoraat is het ook de taak van een dovenpastor om de werkers in het veld en de kerkenraden toe te rusten. Dat kan hij er niet gewoon bij doen. Daarom zal er in overleg met de dovenpastor gekeken worden welke taken hij zelf moet doen en welke taken hij aan anderen kan overdragen.

5. Sectie contacten

De werkzaamheden van deze sectie waren:

a. Bijeenkomsten art. 6 predikanten werkzaam in gezondheidszorg

Op 10 oktober 2002 vond een bijeenkomst van art. 6 predikanten en pastoraal werkenden plaats in het psychiatrisch ziekenhuis De Geestgronden te Bennebroek. De inleiding over geestelijke zorg aan psychiatrische patiënten werd verzorgd door ds. J.M. Aarnoudse.

Op 12 juni 2003 werd een dergelijke bijeenkomst gehouden in het verpleeghuis De Voord te Elburg. Daar hield de geestelijk verzorger ds. C.J. van den Boogert een inleiding over zijn arbeid van geestelijke zorg aan de patiënten van het verpleeghuis.

Op 3 juni 2004 zijn deputaten en de art. 6 predikanten bij elkaar gekomen in de 'Willem van de Bergh' te Noordwijk.

b. Contacten met deputaten ADMA, CIO-G, RLG en de synode van de SoW-kerken

Met deputaten ADMA wordt overlegd over enige vorm van samenwerking bijv. rond een bepaald thema dat te maken heeft met het aandachtsveld van beide deputaatschappen.

De afvaardiging in het CIO-G wordt waargenomen door deputaat ds. P.W. Hulshof

Het CIO-G heeft in de afgelopen periode zich vooral ingezet voor een beroepsstandaard voor de geestelijk verzorger in zorginstellingen. Daar hecht het CIO-G grote waarde aan in verband met de kwaliteitsbewaking van de professionele en ambtshalve begeleiding en hulpverlening aan mensen in zorginstellingen. In januari van het jaar 2004 heeft de VGVZ de nieuwe beroepsstandaard aangeboden aan de staatssecretaris van VWS, mevr. Ross-Van Dorp.

Met de werkgroep Recreatie Lichamelijke Gehandicapten (RLG) heeft geregeld overleg plaatsgevonden, o.a. over één van de opdrachten van de generale synode van 2001. Die opdracht luidde: Deputaten op te dragen ten aanzien van de avondmaalsvieringen tijdens de recreatieweken voor lichamelijke gehandicapten:

- a. zich nader te bezinnen op de blijvende noodzaak dan wel wenselijkheid van deze vieringen;
- b. er vooraan toe te zien dat de vieringen van het Heilig Avondmaal plaatsvinden conform art. 63 van de kerkorde.

Deputaten zijn in overleg met de RLG tot de conclusie gekomen, dat de avondmaalsviering tijdens een vakantieweek in het algemeen veel voor de deelnemers betekent.

Over de kerkordelijke aspecten hebben deputaten een notitie opgesteld. De conclusie luidt: Deputaten pastoraat in de gezondheidszorg concluderen dat in de kerkorde de specifieke situatie van de avondmaalsviering tijdens de vakantie voor gehandicapte leden van de kerken niet wordt genoemd. Deputaten concluderen tevens dat, voor zover de kerkorde wel van toepassing is, alle regelingen zorgvuldig in acht worden genomen. Deputaten zijn dankbaar dat voor veel gehandicapte leden van

onze kerken door de RLG vakanties worden georganiseerd die niet alleen gericht zijn op recreatie maar ook op versterking van het geloof.

Contact met de SoW-kerken was nodig doordat één van de dovenpredikanten, werkzaam in een samenwerkingsverband van de Hervormde, Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde kerken, afscheid had genomen. Het voorstel was dat in zijn plaats geen nieuwe dovenpastor benoemd zou worden. Deputaten hebben met het oog hierop de synode van de SoW-kerken bezocht en indringend met het moderamen gesproken, alvorens de definitieve besluitvorming plaatsvond. De uitkomst is dat de samenwerkingsovereenkomst toch gerespecteerd zal worden en een nieuwe dovenpredikant benoemd kan worden.

c. *Toegankelijkheid van kerken en ook van de avondmaalstafel voor mensen met een lichamelijke beperking*

De opdracht van de generale synode om alles in het werk te stellen dat in de eigen gemeente het Heilig Avondmaal door leden met een lichamelijke beperking kan worden meegevierd werd meegenomen in een enquête. Eerst werd gevraagd naar de toegankelijkheid van het kerkgebouw voor lichamenlijk gehandicapte mensen. Het aantal reacties was 110. Volgens 108 reacties was het kerkgebouw goed toegankelijk.

In de tweede vraag werd geïnformeerd naar de toegankelijkheid van de avondmaalstafel. Het aantal reacties was 110. Daarvan gaven 97 gemeenten aan dat de tafel goed toegankelijk was.

d. *Catechesemateriaal ten behoeve van pastorale zorg voor verstandelijk gehandicapten*

De generale synode heeft om een overzicht van materiaal voor catechese en bijbelgroepen gevraagd. Door deputaten is een overzicht samengesteld. Hierin is opgenomen materiaal o.a. van de organisaties 'Dit Koningskind', 'Helpende Handen', 'Op Weg Met De Ander', en 'Philadelphia Zorg' (zie bijlage). De beschikbaarheid van dit overzicht is gepubliceerd in De Wekker en Bewaar het Pand.

e. *Vakanties verstandelijk gehandicapte leden*

De generale synode van 2001 besloot deputaten te verzoeken opnieuw de mogelijkheid van vakantieweken voor verstandelijk gehandicapten te onderzoeken. Deputaten besloten over dit onderwerp de kerken te benaderen in de reeds genoemde enquête. De eerste vraag luidde: Zijn in uw gemeente leden met een verstandelijke beperking die gewend zijn op vakantie te gaan? Zo ja, met welke organisatie? Op deze vraag gaven 108 kerkenraden antwoord. Daarvan waren er 44 bevestigend. Er werden 27 verschillende organisaties genoemd werden. Vervolgens vroegen deputaten of er behoefte zou bestaan aan een eigen kerkelijke organisatie. Van de 106 reacties waren er 7 positief. Gezien het grote aanbod van organisaties, waarvan de meerderheid op christelijke grondslag, en gezien de geringe respons voor een eigen organisatie concluderen deputaten dat op dit moment de behoefte aan een eigen kerkelijke organisatie (eventueel in samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte) gericht op vakanties voor mensen met een verstandelijke beperking niet voldoende substantieel is.

f. *Instellingen die van belang kunnen zijn voor art. 6 predikanten*

De synode verzocht deputaten een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken. Deputaten besloten alert te zijn op relevante vacatures met name voor de functie van geestelijk verzorger. Eventueel zouden predikanten daarop geïnteresseerd kunnen worden. Deputaten hebben daarom een artikel in De Wekker geplaatst om predikanten hierop te wijzen. En in de gehouden enquête is aan de kerkenraden gevraagd of de kerken betrokken zijn bij daadwerkelijke geestelijke zorg aan patiënten en cliënten. Van de 100 reacties waren er 79 bevestigende antwoorden. De tweede vraag luidde of er ook betrokkenheid bestond bij enige vorm van overleg of bezinning over geestelijke zorg. Aantal reacties was 112. Daarvan waren er 67 positief. Slechts 3 kerkenraden geven specifiek aan betrokken te zijn bij benoemingen in zorgcentra. Deputaten hebben in de verslagperiode met twee kerkenraden overleg gepleegd in verband met een eventuele benoeming van een predikant ten behoeve van geestelijke zorg in enkele plaatselijke zorgcentra.

6. *Werkgroep recreatie lichamenlijk gehandicapten*

De werkgroep is in 1977 ontstaan vanuit de behoefte om lichamenlijk gehandicapten en ouderen en eventueel hun (gezonde) partner die niet zelfstandig op vakantie kunnen een aangepaste vakantie aan te bieden.

De werkgroep gaat uit van het deputaatschap 'pastoraat in de gezondheidszorg' van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Verantwoording

In het jaar 2002 is er op gepaste wijze aandacht geschonken aan het 25 jarig bestaan van de werkgroep, alle gasten en vrijwilligers kregen een drinkbeker met inscriptie als aandanken.

De werkgroep organiseert vier vakantieweken per jaar:

1. Vaarvakantie met de aangepaste boot de 'Prins Willem Alexander';
2. Midweek vakantie in een bungalowpark;
3. Vakantieweek voor jongeren van 20 jaar tot 39 jaar;
4. Vakantieweek in het 'F.D. Rooseveltthuis' te Doorn.

Tijdens de vakantieweken met de 'Prins Willem Alexander' en de vakantieweek in het 'F.D. Rooseveltthuis' te Doorn is er een predikant uit één van onze kerken alsmede een arts aanwezig.

Zowel bij de voorbereidingen als tijdens de vakantieweken zijn er contacten met kerkenraden en/of diaconieën van onze plaatselijke kerken met het verzoek om ambtelijke verantwoordelijkheid te dragen voor de kerkdiensten.

Men betreft op deze manier diaconieën en ook anderen bij de vakantieweken.

Begeleiding

De werkgroep is dankbaar dat er ieder jaar weer voldoende vrijwilligers zich beschikbaar stellen om een gedeelte van hun vrije tijd te besteden aan onze vakantieweken. Zonder inzet van verpleegkundigen, verzorgenden en overige vrijwilligers zouden wij deze weken niet kunnen organiseren.

De vrijwilligers doen dit met veel liefde en grote inzet.

De volgende predikanten hebben zich beschikbaar gesteld in de afgelopen periode:

Voor de bootreis met de 'Prins Willem Alexander'

2001 Ds. H. Last
2002 Ds. M. Oppenhuizen
2003 Ds. A.G. Boogaard

Voor de vakantieweek in het 'F.D. Roosevelthuis' te Doorn

2001 Ds. W. Steenberg
2002 Ds. C. Agterhof
2003 Ds. P.W. Hulshof

Financiën

Jaarlijks worden de boeken van de penningmeester gecontroleerd.

Ontmoetingsdag

Er wordt 1 x per jaar een ontmoetingsdag gehouden voor de vrijwilligers. Het doel van deze dag is toerusting en het bevorderen van de onderlinge contacten.

Met nieuwe vrijwilligers wordt kennis gemaakt en men krijgt nadere informatie over de vakantieweken.

In de periode van 2001 tot en met de ontmoetingsdag van 2004 zijn de volgende sprekers uitgenodigd:

2001 Ds. A. van der Veer met als onderwerp 'Radiopastoraat'.
2002 Mevr. A. T. Maris-de Kleine met als onderwerp 'Vrijwilligers in de Bijbel'.
2003 Mevr. A. Boogaard met een workshop over samenwerken.
2004 Mevr. H. Vink met als onderwerp 'Herbergzaamheid in de christelijke gemeente'.

Samenstelling van de werkgroep is per 1 januari 2004 als volgt:

Dhr. P. Hoogvliet	voorzitter	Oud-Beijerland
Mevr. C. M. Rolfes-Van Spronsen	secretariaat gasten en algem. zaken	Oud-Beijerland
Mevr. J.H. de Oude-Floor	secretariaat vrijwilligers	Zoetermeer
Mevr. I. Meijer-De Goede	penningmeester	Hengelo
Mevr. H.W. den Butter-De Haas	arts	Culemborg
Mevr. E. Bikker	verpleegkundige	Amersfoort
Dhr. J.W. Baan	algemeen lid	Bennekom

Er vindt jaarlijks een ontmoeting plaats met deputaten Pastoraat in de Gezondheidszorg.

7. Financiën

Hieronder volgt een opstelling van de begroting van het deputaatschap Gezondheidszorg voor de jaren 2005 t.e.m. 2007.

De bedragen zijn voor de jaren 2005 t.e.m. 2007 opgenomen in euro's.

Bij de omslagbepaling wordt uitgegaan van een ledenaantal van 74.000.

Baten	Begrotingen		
	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
Omslag	91.400	93.575	95.825
Rente	2.600	2.600	2.600
Bijdrage SOW kerken	9.075	9.075	9.075
Totaal inkomsten	103.075	105.250	107.500

Lasten

Traktament e.d.	65.000	66.600	68.200
Reiskosten	11.200	11.400	11.600
Afdracht emeritikas	7.750	7.750	7.750
Toerustingsavonden	2.300	2.300	2.300
Kosten Dienstenbureau	7.400	7.550	7.750
Secretariaatskosten	925	950	1.000
Werkgroep recreatie	2.000	2.000	2.000
Diverse algemene kosten	6.500	6.700	6.900
Totaal uitgaven	103.075	105.250	107.500

De berekening van de omslag over 2005-2007:

2002	91.400* (74.000 x 0,98)	= euro 1,26
2003	93.575* (74.000 x 0,98)	= euro 1,29
2004	95.825* (74.000 x 0,98)	= euro 1,32

Om de begroting over 3 jaar sluitend te houden is een omslagbijdrage van euro 1,29 nodig. Deputaten zijn echter van mening dat het eigen vermogen te laag is (ook volgens de norm van 1x de jaaruitgaven).

Daarom pleit men er voor om de omslagbijdrage te bepalen op euro 1,35 om hiermee het vermogen op een meer aanvaardbaar niveau te brengen.

De vermogenspositie zal per ultimo 2004 op ongeveer hetzelfde bedrag staan als ultimo 2003, en derhalve ongeveer € 66.000 bedragen.

Het eigen vermogen in een percentage van de jaarlijkse lasten bedraagt dan 68%.

T. Brand
penningmeester

8. Conclusies

- Deputaten hebben bij wijze van proef met drie secties gewerkt. Deze werkwijze is effectief gebleken. Deputaten willen deze manier van werken continueren.
- De bezinningsavonden en de themadagen voor werkers in de gezondheidszorg voorzien duidelijk in een behoefte.
- Wat de wens en de manier van de avondmaalsvieringen tijdens de vakantieweken betreft, zijn deputaten tot de conclusie gekomen, dat die wens er is en dat bij de vieringen, voorzover van toepassing, de regelingen conform art. 63 KO in acht worden genomen.
- Wat de toegankelijkheid van het kerkgebouw en van de avondmaalstafel betreft, geven de meeste gemeenten aan dat beide goed toegankelijk zijn.
- Wat betreft de vakanties voor verstandelijk gehandicapte leden, zijn deputaten tot de conclusie gekomen dat de behoefte aan een eigen kerkelijke organisatie (eventueel in samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte) gericht op dergelijke vakanties niet voldoende substantieel is.

9. Voorstellen

Deputaten komen tijdig met een voordracht van de namen van broeders en zusters, die door de synode benoemd kunnen worden als leden van het deputaatschap pastoraat in de gezondheidszorg.

Bijlage

Overzicht van catechesemateriaal voor mensen met een verstandelijke handicap verzameld door deputaten pastoraat in de gezondheidszorg op verzoek van de generale synode ten behoeve van catechese-projecten van de kerken voor mensen met een verstandelijke beperking

december 2003

Materiaal van de vereniging 'Dit Koningskind', vereniging van gereformeerde (gereformeerd vrijgemaakte) mensen met een handicap, hun ouders en vrienden.

Maliebaan 71m, Utrecht / postbus 85275, 3508 AG Utrecht tel. 030 236 37 88

- *Bijbelboeken in eenvoudig Nederlands door L.G. Boonstra.* Van € 3,45 tot € 4,55 per boek.
- *Boeken van H.R. Munneke, eenvoudig taalgebruik met opdrachten,* € 2,75 per boek.
  - Verbond, doop en avondmaal
  - Het gebed
  - Twaalf artikelen

- Dit moet je weten (voor belijdeniscatechese)
- De tien geboden
- Vraag en antwoord
- Van Salomo tot Elia
- Gelijkenissen
- Het leerboek van de kerk
- Openbaring deel 1
- Openbaring deel 2
- Daniël en Esther
- Van zegen en straf
- Eredienst en tabernakel
- *Catechesemateriaal voor moeilijk lerenden*
  - Zondag 1-52 € 12,50
  - Zondag 1-52 (CD-ROM) € 11,35
- *Catechesemateriaal voor zeer moeilijk lerenden* € 9,10
  - De Verlosser komt
  - De Middelaar werkt
  - Wat wij geloven
  - De tien geboden
  - Het gebed
- *Boeken/video's van P.R. Compaan (ontwikkeld voor doven en slechthorenden)*
  - Elia de profeet € 4,55
  - Jozua en het nieuwe land € 4,55
  - De wonderen van Elisa € 4,55
  - Idem (video) € 10,25
  - Idem (video en boek samen) € 13,65
  - Het geheim van Luther € 4,55
  - Idem (video) € 11,35
  - Idem (video en boek samen) € 13,65
  - Prins Daniël € 4,55
  - Idem (video) € 7,95
  - Idem (video en boek samen) € 11,35
  - Naar Jezus € 4,55
  - Idem (video) € 7,95
  - Idem (video en boek samen) € 11,35

Materiaal van de Uitgeverij Stichting Baruch, Postbus 15825, 2502 BV Den Haag tel. 070 36 30 393

- De Stichting Baruch geeft verwerkingsmateriaal uit voor bijbelvertelling – kleuren, knippen, plakken. Dit materiaal werd ontworpen voor kinderen maar is ook geschikt voor bijbelgroepen voor mensen met een verstandelijke handicap.
- Presentatiemap deel 1 t/m 4, min. 60 werkjes per map. Uitg. Stg. Baruch Postbus 15825 2502 BV Den Haag tel. 070 3630393. € 10,00.
- Catalogus Kinderwerk Baruch € 1,00. Uitg. Stg. Baruch Postbus 15825 2502 BV Den Haag

Helpende handen, uitgaven van de Gereformeerde Gemeenten, Postbus 404, 3440 AK Woerden tel. 0348 48 99 70

- Ds. Ledeboer, catechisatieboekjes, 3 delen € 1,35 per deel.
- Catechisatieprogramma voor mensen met een verstandelijke beperking, samengesteld door ds. J.S. van der Net en M.M. Natzijl, Gods Woord in de Kerk, 6 delen o.a. deel over de liturgie en deel over de geloofsbelijdenis € 1,80 per deel.
- Catecheseserie 'Bidden' Het Onze Vader met geleideboekje € 1,35 per deel.

Op weg met de ander, Nederlandse Hervormde vereniging op Gereformeerde grondslag van en voor mensen met een handicap. Landelijk bureau Bergweg 6, 3701 JK Zeist tel 030 6932827

- (Aan)gepaste Orde van Dienst, een handvat voor de aangepaste kerkdiensten (en catechese). € 4,50.
- *Mijn eigen Lees- en Kleurbijbel O.T. 14 kleurplaten met korte omschrijving van het Bijbelverhaal.* € 2,50.
- *Aangepaste Belijdeniscatechese*, samengesteld door Roel Bartels € 1,50.
- *Belijdenis doen?* Uitgave van catecheseteam Leerdam € 2,50.
- *Ik ga belijdenis doen!* Uitgave Willem van den Bergh te Noordwijk € 3,00.

Ook de volgende lectuur beveelt 'Op weg met de ander' aan voor catechese met mensen met een verstandelijke beperking

Catecheseteam Harderwijk p/a mevr. H. v.d. Brink, W. de Zwijgerlaan 56 3843 CP Harderwijk tel. 0341 425640

- Jaarboeken aangepaste catechese, seizoenen 1999-2000/2000-2001/2001-2002. Per deel € 4,50.

Bestellen bij Werkgroep Catechese HGJB Pr. Bernhardlaan 1 3722 AE Bilthoven tel. 030 285402

- Tien verhalen uit het O.T. en Tien verhalen uit het N.T.. Per deel € 7,80.

Hervormd Bondsbureau, Beatrixstraat 20a 3862 DB Nijkerk tel. 033 2456699.

- Mijn eigen boek, korte handleiding bij bijbelverhaal met mogelijkheid van bijplakken plaatjes over de vertelling, 4 deeltjes. € 2,25 per deel + plaatjesvel.
- Werkboekjes voor zondagschool. Kwartaaluitgave voor 3 leeftijden. € 1,15 per deel.

Aangepaste Catechese Groot-Ammers p/a Ds. M. van der Sluys, Wal 3 2965 BH Nieuwpoort tel 0180 602778

- 14 delen Heidelberger Catechismus, € 1,60 per deel.

Stichting Philadelphia Zorg, Postbus 505 8070 AM Nunspeet tel. 0577 411800.

- 18 lessen over de kerk (3A) en Handreiking bij de kerk (3B). Voorbereiding op het doen van belijdenis. Resp. € 5,00 en € 4,50.

Stichting Docete, Everhard Meijsterlaan 54 3533 CN Utrecht tel. 030 2936807

- 29 verhalen uit de Kijbibi van Kees de Kort. Per verhaal 12 dia's met een boekje met voorleestekst € 9,20 per serie.

Stichting Effatha Guyot Zorg, Postbus 184 2700 AD Zoetermeer tel. 079 3294500

- CD-Rom serie, deel 1 t/m 4 'De Startbijbel onder handbereik'. Verhalen uit de Startbijbel van het NGB voor dove jongeren in hun eigen taal, de Nederlandse Gebarentaal € 15,00 per stuk.
- CD-Rom serie, deel 1 t/m 3, verhalen uit De Kijbibi van Kees de Kort voor dove kinderen in hun eigen taal, de Nederlandse Gebarentaal € 15,00 per stuk

BIJLAGE 37

Artikel 78

Rapport 8 commissie 3 inzake het rapport van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

Uw commissie heeft met dankbaarheid vastgesteld dat de structuur en de inhoud van dit rapport weergeven wat de vorige generale synode bedoelde toen kritische opmerkingen over de rapportage gemaakt werden. Nu komen de onderscheiden gebieden op een overzichtelijke manier aan de orde. Het werken in secties blijkt zeker aan een en ander te hebben bijgedragen. We spreken dan ook graag een woord van hartelijke dank uit aan het adres van alle deputaten. In het bijzonder aan br. G. van Brenk, die dit deputaatschap diende vanaf 1989 en nu afscheid van dit werk neemt.

Bij de bespreking van het rapport volgt de commissie ook de driedeling in secties.

Sectie toerusting

Eén van de taken uit de instructie van deze sectie blijkt overgeheveld te zijn naar de sectie contacten, namelijk opdracht c.

Veel andere soortgelijke organisaties zullen met een zekere jaloersheid naar de bezoekersaantallen van de georganiseerde themadagen kijken. Er is veel werk voor verzet en de commissie heeft deputaten aangemoedigd om met deze dagen door te gaan.

Ook de gehouden bezinningsavonden over 'Omgaan met depressie' en de pastorale handreiking over dit thema hebben in een behoefte voorzien bijkens de bezoekersaantallen en positieve reacties op de verzonden handreiking.

Sectie dovenwerk

Door deputaten werd gemeld dat een tijd lang ds. Dingemans de enige dovenpredikant was voor het hele land. De andere dovenpredikanten waren door ziekte of overwerktheid uitgeschakeld. Deputaten hebben in die periode veel tijd geïnvesteerd om alles te doen wat in hun vermogen lag om te voorkomen dat ook ds. Dingemans zou bezwijken onder de hoge werkdruk.

Over de andere structuur van het dovenwerk (zie onder par. 4 b.) hebben deputaten het volgende gemeld. Het gaat erom dat de direct pastorale taak die de dovenpredikanten nu hebben meer een toerustende taak zal worden om via lokale commissies kerkenraden toe te rusten om hun pastorale taak ten aanzien van doven te kunnen vervullen. Dat vereist een omslag in het denken van zowel de dovenpastores als van de doven zelf. Wat dit laatste betreft is geweest op het verschijnsel dat iedere groep het immers fijn vindt iets eigens te hebben, ook een eigen dovenpastor. Nu worden ze als het ware weer teruggeworpen op de eigen gemeente. Wat deputaten in de achterliggende periode gedaan hebben, is proberen de gedachten over deze omslag – die in eerste instantie als negatief ervaren wordt – op een positieve manier (om) te vormen. In de komende periode kan een en ander een meer concrete uitwerking krijgen. Het is wel de bedoeling dat bijvoorbeeld regionale bijbelstudies en ontmoetingen georganiseerd blijven worden. Bij navraag bleek dat onze kerken zo'n 100 dove leden tellen.

Sectie contacten

– predikanten naar art. 6 K.O.:

De jaarlijkse ontmoetingen vinden bewust plaats 'op locatie', zodat ook van de werkplek van de predikanten kennis genomen kan worden. Van de rapportage die de predikanten overeenkomstig het gestelde in art. 6 K.O. aan hun kerkenraden uitbrengen, wordt door deputaten een afschrift ontvangen.

Deputaten zijn van mening dat er geen punten zijn in art. 6 K.O. waarin zij niet handelen in overeenstemming met het in dat artikel bepaalde.

Ten aanzien van benoemingen merken deputaten op dat ze minder voor verrassingen zijn geplaatst. Daarmee wordt bedoeld dat het voorheen vaker voorkwam dat de handtekening al onder het contract stond op het moment dat zij erbij betrokken werden. Ze hebben ook zelf een actiever beleid gevoerd t.a.v. (toekomstige) vacatures.

Deputaten wijzen uw vergadering er nadrukkelijk op dat het in dit verband ook tot de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken behoort met dergelijke zorginstellingen contact te onderhouden. Dan zijn we veel eerder op de hoogte met mogelijke vacatures.

– contacten CIO-G, ADMA:

De beroepsstandaard waar melding van gemaakt wordt is aan de staatssecretaris aangeboden. Deputaten bevestigen het signaal dat er steeds meer HBO-ers in zorginstellingen een plaats ontvangen en zo de band met de kerken steeds losser wordt. Ook in dit licht is het van belang dat een plaatselijke kerk contacten onderhoudt met de zorginstellingen ter plaatse.

In dit verband kwam ook de Wet Maatschappelijke Ondersteuning die van kracht wordt per 1 januari 2006 ter sprake. Een aantal voorzieningen in de gezondheidszorg die nu nog vallen onder de AWBZ (dus 'rechten' zijn) wordt dan overgeheveld naar de plaatselijke burgerlijke gemeente (als een 'voorziening'). Het lijkt deputaten van groot belang dat er tegen die tijd in groepen vrijwilligers die gevormd zullen worden per plaats juist christenen hun plaats zullen innemen. De commissie stelt uw vergadering om die reden voor hun een opdracht te geven om in contact te treden met deputaten ADMA om inzake deze ontwikkeling de kerken toe te rusten.

– viering Heilig Avondmaal tijdens de door de werkgroep RLG georganiseerde recreatieweken:

De commissie heeft met deputaten doorgesproken of de opdracht wel volledig uitgevoerd was. Er is metterdaad aandacht gegeven aan het gestelde in art. 63 K.O. Ook is er iets doorgegeven ten aanzien van de wenselijkheid van deze vieringen (ze betekenen 'in het algemeen veel voor de deelnemers'). Maar de vraag is of de noodzakelijkheid ervan aangetoond is. Gebleken is immers dat de tafel des Heeren over het algemeen goed toegankelijk is.

Deputaten hebben ter toelichting gewezen op het feit dat er toch nog altijd mensen zijn voor wie dit de enige mogelijkheid is om het Avondmaal te vieren en een nog groter aantal voor wie dit de enige gelegenheid is om dit binnen een gemeenschap te doen (dus afgezien van een klein aantal in een kamer van een verzorgingstehuis). De noodzakelijkheid hangt bovendien zeer nauw samen met het feit dat de wenselijkheid zo groot is. Bovendien is het nu al jaren in gebruik, zodat het beëindigen van deze vieringen door de deelnemers als een groot gemis zal worden ervaren.

Dat is uiteraard zeer begrijpelijk. Niettemin blijven enkele leden van de commissie toch moeite houden met deze gang van zaken, al begrijpen ze best dat het niet meer teruggedraaid kan worden.

Het is goed te beseffen dat om deze vieringen: a. er een aantal mensen uit onze kerken niet mee wil/kan doen aan deze weken, b. er predikanten zijn die moeten afzien van de begeleiding van deze mensen vanwege principiële moeite met deze vieringen.

Desgevraagd geven deputaten aan dat met de werkgroep is gesproken over het uitnodigingsbeleid om 'breder' uit te nodigen.

Bijlagen

De commissie stelt voor deze niet op te nemen in de Acta, behoudens bijlage 7. Daar hebben deputaten al aandacht voor gevraagd in de kerkelijke pers. Niettemin acht uw commissie het zinvol hen op te dragen deze bijlage te publiceren: a. op de website van onze kerken (zodat het overzicht uit to date kan blijven), b. via het kerkelijk bureau aan alle kerkenraden toe te zenden als een folder in de serie die onze kerken ondertussen opgebouwd hebben.

Dit heeft de instemming van deputaten.

Nog enkele verduidelijkingen

- Enkele afkortingen: ICIG = Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten (een adviescommissie), VGVZ = Vereniging van Geestelijke Verzorgers in Zorginstellingen.
- Uit de Acta GS 2001 blijkt dat werd gesproken over de pastorale zorg in revalidatiecentra. Deputaten hebben dat meegenomen in hun bezinning in die zin dat deze centra vallen onder gelijke aandacht met alle andere zorgcentra, dus niet een speciale plaats dienen te ontvangen.
- Bij navraag over de hoogte van het traktement (zie begroting) blijkt dat hierin ook opgenomen zijn enkele onkostenvergoedingen alsmede een woonvergoeding.

Voorstellen

De commissie stelt u het volgende voor te besluiten:

- de handelingen van deputaten onder dank goed te keuren;
- deputaten op te dragen het overzicht catechesemateriaal voor verstandelijk gehandicapten verder gereed te maken voor publicatie, zowel digitaal als middels een folder en er zorg voor te dragen dat de kerken hiervan in kennis gesteld worden;
- deputaten op te dragen in contact te treden met deputaten ADMA inzake de ontwikkelingen die de Wet Maatschappelijke Ondersteuning met zich mee zal brengen, voorzover daarin een gelegenheid kan liggen voor de kerken om te participeren in de maatschappij;
- deputaten te verzoeken blijvend een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de reformatorische kerken en erop te wijzen in hoeverre hier juist voor de plaatselijke kerkenraden (nog) een taak ligt;

5. deputaten op te dragen voort te gaan met de bezinningsavonden en themadagen, omdat deze in een duidelijke behoefte blijken te voorzien en op die wijze ook blijvende aandacht gegeven wordt aan de veelomvattende problematiek die werken in de gezondheidszorg met zich meebrengt;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

M.J. Kater, rapporteur

BIJLAGE 38
Artikel 89

Rapport deputaten radio- en televisiediensten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

1. Uniek

Deputaten beginnen graag met de dankbare vermelding dat er in Nederland een unieke situatie is met betrekking tot het uitzenden van radio- en televisiediensten. Die unieke situatie bestaat daarin dat de overheid zendtijd en geld beschikbaar stelt voor het uitzenden van levensbeschouwelijke programma's, waaronder kerkdiensten. Nergens ter wereld wordt het uitzenden van kerkdiensten door de overheid betaald. Het mag ons met dankbaarheid vervullen dat dit in Nederland wel het geval is. Ook in een andere zin is het woord 'uniek' van toepassing. 'Zendtijd voor Kerken' is in Nederland de enige landelijke stichting, die (met geld van de overheid) televisiediensten uitzendt. De IKON is namelijk in de achterliggende periode gestopt met het op de buis brengen van kerkdiensten.

2. Samenstelling deputaatschap

Door de generale synode van 2001 werden benoemd drs. C. van Atten, ds. M. Groen, drs. J. van Mulligen en ds. N. Ribbers. Na het vertrek van drs. W.J. Quist, die met ingang van de synode van 2001 zijn zitting in het deputaatschap beëindigde, heeft ds. M. Groen zijn plaats als voorzitter van het deputaatschap ingenomen. Tevens werd ds. M. Groen voorzitter van de Raad van Toezicht en Advies van de Stichting Zendtijd voor Kerken, welke raad bestaat uit de deputaatschappen, c.q. commissies van de verschillende in de stichting participerende kerkgemeenschappen. Het secretariaat van het deputaatschap werd van ds. M. Groen overgenomen door ds. N. Ribbers. Drs. J. van Mulligen heeft zitting in het bestuur van Zendtijd voor Kerken (hierna ZvK). Drs. J. van Mulligen heeft aangegeven zijn zitting in het deputaatschap na 21 jaar, waarin hij zich in de verschillende verbanden op zeer verdienstelijke wijze van zijn taak gekweten heeft, te willen beëindigen.

3. Werkzaamheden

Deputaten vergaderden in de regel twee maal per jaar (in 2003 drie maal) in de kring van de Raad van Toezicht en Advies van de Stichting ZvK; daarnaast afzonderlijk verschillende keren en één maal gezamenlijk met de deputaten van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt. Er vonden gesprekken plaats met ds. A. van der Veer, voorzitter van de Evangelische Omroep.

4. Stichting 'Zendtijd voor Kerken'

Deputaten informeren u graag hoe de zaken formeel in elkaar steken. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben zendtijd in het verband van de Stichting ZvK. In deze stichting participeren ook de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Unie van Baptistengemeenten en gemeenten onder de noemer van 'Zendtijd Evangelische Gemeenten'. De stichting beschikt over een eigen organisatie en eigen middelen. Aan de zogeheten 'Koepelstichting', waarin ZvK en IKON vertegenwoordigd zijn, wordt door het Commissariaat voor de Media zendtijd toegewezen, telkens voor een concessieperiode van vijf jaar. In het jaar 2004 zal een nieuwe aanvraag voor zendtijd bij het Commissariaat ingediend moeten worden voor de concessieperiode 2005 en volgende jaren.

Binnen het Commissariaat voor de Media wordt nagedacht over en gewerkt aan nieuwe criteria voor zendtijdtoewijzing, hetgeen de ZvK en IKON met zorg vervult. Mochten de nog niet uitgekristalliseerde criteria gaan gelden, dan betekent dat voor ZvK/IKON dat op termijn ongeveer 30% van de zendtijd 'ingeleverd' moet worden.

De door het Commissariaat toegewezen zendtijd aan ZvK/IKON wordt volgens een vaste verdeelsleutel tussen IKON en ZvK verdeeld.

ZvK kwam voor het jaar 2004 voor een omvangrijke, door het kabinet Balkenende II geïnitieerde, bezuinigingsoperatie te staan. Het heeft de ZvK-medewerkers heel wat hoofdbrekens gekost om de begroting rond te krijgen.

Deputaten hebben grote waardering voor de enthousiaste en deskundige inzet van de ZvK-medewerkers.

5. De kloof proberen te overbruggen

Stichting Zendtijd voor Kerken heeft in haar 'Mission Statement' o.a. staan: 'Door de uitzendingen te verzorgen wil ze enerzijds kijkers en luisteraars bereiken die, om welke reden dan ook, de kerk niet meer bezoeken en anderzijds een wervend appèl doen uitgaan tot hen die geen relatie met de kerk en het evangelie (meer) hebben'; en: 'Voor het bereiken van de kijkers en luisteraars streeft zij er naar dat taalgebruik en vormgeving eigentijds zijn'.

Dit sluit naadloos aan bij uw besluit dat de televisiediensten het karakter van diensten met belangstellenden moeten hebben. Wij proberen deze notie in het uitnodigen van voorgangers te verdisconteren.

In het kader van de poging de moderne kijkers en luisteraars te bereiken, hebben de ZvK-kerken in de afgelopen periode uitvoerig nagedacht over mogelijke verbeteringen.

Er werd en wordt – door gemeenten en ZvK-bureau – veel aan gedaan om kerkdiensten een zo goed mogelijke plek binnen de media radio en televisie te geven. Maar juist als je dit weet, moet je scherp blijven. Reden waarom ZvK enkele zaken anders, scherper wil (gaan) oppakken. Dit is onder woorden gebracht in een tweetal beleidsnotities die namens het ZvK-bestuur, en het bureau, in 2000 en in 2002 verschenen zijn en die door de Raad van Toezicht en Advies besproken en geaccordeerd zijn.

Voor wat radio betreft: er is voor kerken de mogelijkheid om iets radiofonisch aan de uitzending van een reguliere kerkdienst toe te voegen. Dit kan zijn een interview met gemeenteleden over het thema van de dienst, of over iets dat zij in hun leven meegemaakt hebben. Denkbaar is ook het (vooraf) opnemen en uitzenden van een getuigenis, een gesprekje met kinderen van de gemeente, etc. Dit radiofonische stukje lijkt op en heeft verwantschap met het zogenaamde voorfilmpje dat al langer bij televisie-kerkdiensten gebruikt wordt; het radiofonische is bedoeld om een extra brug naar de luisteraar(s) op te zetten en zo herkenbaar en menselijk mogelijk te zijn.

Ook voor het medium televisie worden handige, journalistieke tips aan het gereedschap toegevoegd. Die staan voortaan standaard op enkele lijsten die door bureaumensen gebruikt worden en in het gesprek met leden van de gemeenten/voorgangers aan de orde kunnen komen. Doel ervan is dat de afstand tussen kijkers en sprekers zo klein mogelijk gemaakt wordt. Daarvoor zet men oude(re), eerder al beproefde én nieuwe hulpmiddelen in. Eén ervan is een vaste presentator die de ZvK-tvuitzendingen een gezicht geeft, niet in plaats, maar ten dienste van voorganger en gemeente. ZvK probeert aan de diensten een sfeer en uitstraling mee te geven die bij de geloofsbeleving binnen de ZvK-deelnemer en het medium televisie past en die 'rekent' met de huidige cultuur en tijdgeest.

Het voorgaande leidt tot een boeiende kerkelijke uitzending van een plaatselijke gemeente met herkenbare elementen: een vaste presentator, filmische elementen waarin (kerk)mensen en/of (kerk)activiteiten heel dichtbij komen én een kerkdienst/samenkomst.

ZvK wil volgens het missionstatement ook mensen bereiken die niet met het Evangelie bekend zijn. Men wil iets van de ons ten dienste staande middelen – in geld, in zendtijd, in energie – gebruiken om die doelgroep, gerichter dan tot nu toe kon of gebeurd is, aan te spreken. Dit betreft met name de zogenaamde 'zoekers', mensen die zoekende zijn, die zich realiseren dat er meer is dan dit leven is en die belangstelling hebben voor bijbel en geloof. Men zet daar, aanvullend op de uitzending van kerkdiensten op zondagmorgen, een apart, kort programma van maximaal 10 minuten voor in. Deze programma's worden doordeeweeks in een blok van bijv. 16 weken achter elkaar uitgezonden; de programma's worden in diezelfde weken ook herhaald in dagtelevisie. Er zijn diverse ideeën qua invulling. Die hebben gemeen dat ze als doel hebben om een ander, (iets) jonger publiek te bereiken dan met een reguliere kerkdienst/samenkomst op een zondagmorgen mogelijk is. Bij het bedenken en produceren van deze korte programma's worden kerken/gemeenten van de ZvK-deelnemers zo veel en zo goed mogelijk betrokken.

Bij al deze ideeën en inspanningen zijn deputaten zich ervan bewust dat wij mensen kunnen werken aan een goed programma, maar dat beslissend is het werk van de Heilige Geest, Die een mens door het evangelie moet raken en de kloof tussen een heilig God en een zondig menskind in Christus moet overbruggen.

6. Ontmoeting met deputaten Gereformeerde Kerk vrijgemaakt

Reeds enige jaren geleden ontvingen deputaten het verzoek van de gezamenlijke deputaatschappen 'Eenheid van Gereformeerde Belijders in Nederland' (Christelijk Gereformeerd) en 'Kerkelijke Eenheid' (Gereformeerd vrijgemaakt) om 'contact te zoeken met het deputaatschap van de andere kerk, dat werkzaam is op het terrein waar u als deputaten ook werkzaam bent. Het mooiste zou zijn, als dat contact uitloopt op een vergadering van beide deputaatschappen'.

Wellicht anders dan voor menig ander deputaatschap geldt dat ons deputaatschap reeds jarenlang intensief contact heeft met het Gereformeerd vrijgemaakte deputaatschap, namelijk binnen het kader van de vergaderingen van de ZvK. Evenwel hebben deputaten besloten te voldoen aan het verzoek van de gezamenlijke deputaatschappen 'Eenheid'. Om agendatechnische redenen kon een gezamenlijke vergadering vaak niet plaatsvinden. Uiteindelijk hebben beide deputaatschappen elkaar ontmoet in een vergadering op 28 november 2002. We hebben uitvoerig en grondig kennis genomen van de werkwijze van het andere deputaatschap. Deputaten GkV meldden dat hun rapport op de generale synode in drie ronden uitvoerig besproken wordt. Beide deputaatschappen hebben afgesproken elkaar 1 maal per jaar te ontmoeten in een gezamenlijke vergadering, gekoppeld aan een vergadering van de Raad van Toezicht en Advies (RvTA), mits er agendapunten voor zo'n gezamenlijke vergadering zijn.

7. Uitzendingen, voorbereiding en nazorg

Vanuit onze kerken worden per jaar negen à tien kerkdiensten via de radio en drie of vier diensten via de televisie uitgezonden. Het thans hogere aantal televisiediensten heeft te maken met het feit dat ZvK voor 2004 vier uitzendingen van de NCRV 'overgenomen' heeft. Die vier extra uitzendingen moesten op een zo goedkoop mogelijke manier gemaakt worden. Reden waarom twee uitzendingen een herhaling van een eerdere uitzending waren. Zodoende is ook een CGK-televisiedienst een herhaling van een eerdere uitzending geweest.

Het aantal luisteraars naar een radiokerkdienst is gemiddeld zo'n 40- à 50.000. Naar een televisiedienst kijken gemiddeld meer mensen: heel vaak 80.000, en soms nog meer.

Over het algemeen is er bij predikanten die gevraagd worden bereidheid om mee te werken, daarbij in acht genomen dat een aantal kerken en predikanten heeft aangegeven niet mee te willen werken aan radio en een groter aantal niet aan televisie. Soms lijken de predikant en zijn kerkenraad op dit punt niet met elkaar in de pas te lopen.

Deputaten zijn er dankbaar voor dat het mogelijk is om van tijd tot tijd ook een dienst uit te zenden vanuit een van de kerken waarmee we een zendingsrelatie hebben.

In de voorbereiding is belangrijk de instructiedag, die twee maal per jaar wordt belegd. Op deze dag ontvangen zij die in een radio- of televisiedienst zullen voorgaan, informatie en instructie over de aanpak van een uit te zenden dienst. Telkens weer worden deze dagen goed ontvangen. Het merendeel van de CGK-predikanten, die hun medewerking aan een uitzending toezegden, is aanwezig geweest op zo'n instructiedag.

Na elke uitzending is er voor de luisteraars en kijkers gelegenheid om via de telefoon of schriftelijk te reageren. De nazorg wordt gegeven door een team van leden van de uitzendende gemeente. Via een centraal nummer in Hilversum wordt men doorgeschakeld. Van de mogelijkheid tot nazorg wordt over het algemeen goed gebruik gemaakt, soms met uitzonderlijk veel reacties na een uitzending.

Luisteraars en kijkers kunnen ook de tekst van de verkondiging, een audio- of een videocassette bestellen. Er zit een stijgende lijn in het aantal bestellingen. Dat aantal lag in 2004 tegen de 3150.

Al met al blijkt dat de uitzendingen ook werkelijk iets betekenen en dat de Heere erdoor wil werken.

8. Contact met ds. A. van der Veer

Deputaten hebben in de verslagperiode één maal een uitvoerige ontmoeting gehad met ds. A. van der Veer. Dit geringe contact heeft te maken met de ingrijpende operatie, die ds. Van der Veer enige jaren geleden ondergaan heeft en de geruime tijd die nodig was voor herstel. De uitvoerige ontmoeting op 28 november 2002 was een heel zinvolle ontmoeting. Ds. Van der Veer ervaart het als een wonder dat hij zijn werk weer kan doen. Zijn werk heeft – naast andere dingen – ook een duidelijk verkondigend karakter (de uitzendingen op de zondagmorgen) en er geschiedt een grote hoeveelheid pastoraat via de beantwoording van brieven. Ds. Van der Veer heeft volle vrede met de plaats die hij mag hebben.

9. Besluiten generale synode 2001

Uw synode besloot in 2001 ten aanzien van het deputaatschap radio- en televisiediensten:

- 2 deputaten op te dragen om op de volgende synode met een voorstel tot instructie te komen;
- 3 deputaten op te dragen zich te bezinnen op de mogelijkheden die er liggen voor het uitzenden van kerkdiensten via andere kanalen dan de landelijke publieke omroep, zoals bijvoorbeeld via commerciële omroepen en het internet;
- 4 deputaten op te dragen zich te bezinnen hoe ze ondersteunend kunnen werken voor plaatselijke kerken die betrokken zijn bij uitzendingen via lokale omroepen.

Ad 2

Deputaten hebben verwoede pogingen ondernomen om de instructie voor deputaten te achterhalen, tot op heden echter zonder resultaat. Er zijn naspeuringen verricht in het gebouw van de TU in Apeldoorn, maar die leverden niets op. Thans ligt een verzoek tot opsporing bij het Dienstbureau in Veenendaal. Wanneer ook daar de instructie niet gevonden wordt, willen deputaten op de volgende synode komen met een voorstel tot instructie.

Ad 3

Deputaten zien geen mogelijkheid dat onze kerken hun taak ook via commerciële zenders kan uitvoeren. Het is te duur om zendtijd te kopen, de logistieke en technische kennis en middelen om programma's te maken en uit te zenden ontbreken ons kerkverband. De uitzendingen zoals die nu geschieden via ZvK voldoen.

Ad 3 en 4 (internet en lokale omroep)

Deputaten hebben een enquête voor de kerken opgesteld rondom deze zaken en deze de kerken toegezonden. Deputaten zijn heel tevreden met de respons. Van de 186 verstuurd formulieren zijn er 103 teruggekomen. Opvallend is dat veel gemeenten meedoen aan het uitzenden van kerkdiensten via de lokale omroep, namelijk 51 stuks. Bovendien zijn in 31 gemeenten leden betrokken bij de technische gang van zaken voor wat betreft de uitzending van kerkdiensten via de lokale omroep. Zeven gemeenten hebben behoefte aan instructie inzake het uitzenden van kerkdiensten. Deputaten kunnen niet zelf die instructie geven. Zij hebben wel een adres van een betrouwbare organisatie, die bedoelde instructie kan geven. Middels een schrijven – gericht aan alle kerken – hebben deputaten de kerken van dit adres in kennis gesteld. In dat schrijven zijn ook opgenomen de gegevens van de landelijke organisatie kerktelefoon, die informatie kan geven met betrekking tot het uitzenden van kerkdiensten via internet.

10. Tenslotte

Deputaten willen hun dankbaarheid uitspreken over de zegen die de Heere geeft om te mogen werken aan het uitdragen van het evangelie, ook via de media; eveneens over de goede harmonie, waarin in ZvK verband gewerkt mag worden.

Moge de Heere uw vergadering zegenen.

Namens deputaten,

ds. M. Groen, voorzitter
ds. N. Ribbers, secretaris

BIJLAGE 39
Artikel 89

Rapport 1 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten radio- en televisiediensten

Met belangstelling en veel waardering heeft uw commissie kennis genomen van het werk van deputaten radio- en televisiediensten. Op meer plaatsen in de wereld worden kerkdiensten uitgezonden. Dat kerken zelf zendgemachtigde zijn, is bijzonder te noemen.

Drs. J. van Mulligen treedt na 21 jaar terug uit het deputaatschap. Hij maakte daarbij deel uit van het bestuur van Zendtijd voor Kerken (ZvK). De commissie spreekt haar waardering uit dat hij zich zo lang heeft ingezet voor het deputaatschap

Deputaten maakten de commissie deelgenoot van zorgen met betrekking tot de toewijzing van zendtijd. Omdat het Commissariaat voor de Media andere religieuze groeperingen (jodendom, islam, hindoeïsme etc.) meer zendtijd toewijst, moet de zogeheten 'Koepelstichting' Verzorging Kerkelijke Zendtijd (VKZ) zendtijd inleveren. Daardoor krijgt ook de ZvK minder uren toegewezen. Afspraak is namelijk dat ZvK 12% van de aan VKZ toegewezen zendtijd krijgt en de IKON 88%.

Uw commissie heeft met deputaten gesproken over het Mission Statement van de ZvK. Met name werd gesproken over de uitspraak dat er naar gestreefd wordt om taalgebruik en vormgeving eigentijds te laten zijn. Heeft dit niet als risico dat plaatselijke kerken bij voorbaat worden uitgesloten? Alle kerkenraden hebben in de afgelopen periode een formulier ontvangen waarin gevraagd werd of men deel wil nemen aan uitzendingen voor radio en/of televisie. Wel is het zo dat bij een televisiekerkdienst er meer geselecteerd wordt. De diensten voor televisie zijn evangelisatiediensten. Dit wordt ondersteund door het onderzoek naar de kijk- en luistercijfers. Van de kijkers is 55% niet (meer) aan een kerk verbonden. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de uitzendingen ligt bij de plaatselijke kerk die uitzendt. Ook zorgt deze voor de nazorg.

Deputaten hebben contact gehad met ds. A. van der Veer, die als predikant naar artikel 6 KO verbonden is aan deputaten. Door de ziekte van ds. van der Veer was er slechts één officiële ontmoeting. De commissie vroeg zich af of zijn ziekte juist niet intensiever contact nodig maakte. Deputaten vertelden dat er ook vanuit de kerkenraad van Zwolle is meegeleefd. Naar het oordeel van de commissie moet in zulke situaties voorkomen worden dat een predikant in stilte zijn weg moet gaan. Deputaten stemden daarmee in.

De generale synode 2001 droeg deputaten op met een instructie te komen. Het onderzoek naar een reeds bestaande instructie leverde niets op. Uw commissie betreurt het dat er geen nieuwe instructie aan uw vergadering kan worden voorgelegd. Ze stelt voor deputaten op te dragen een nieuwe instructie te maken en deze voor te leggen aan de generale synode van 2007.

Er is door deputaten onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om plaatselijke kerken te ondersteunen bij het uitzenden via de lokale omroep. De kerken die uitzenden hebben daarbij nauwelijks ondersteuning nodig. Wel lijkt het uw commissie van belang om de kerken te wijzen op de mogelijkheden om via de lokale omroep het evangelie uit te dragen.

De commissie stelt u voor te besluiten:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen hartelijk te danken voor het werk dat is verricht;
2. deputaten op te dragen de volgende synode een voorstel tot instructie ter goedkeuring aan te bieden;
3. deputaten op te dragen de kerken te informeren over de mogelijkheden om via de lokale omroep het evangelie uit te dragen;
4. opnieuw deputaten te benoemen;

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 40
Artikel 90

Rapport deputaten kerk en Israël

1. Algemeen

1.1. Samenstelling deputaatschap

Momenteel is de samenstelling van het deputaatschap kerk en Israël als volgt.

We kennen twee zendende kerken, te weten Groningen en Zierikzee, die beide in ons deputaatschap vertegenwoordigd zijn. Namens Groningen hebben br. K. van Smeden en drs. H.M. van der Vegt zitting in ons deputaatschap. Zierikzee wordt vertegenwoordigd door br. M. Wesdorp.

De particuliere synode van het Noorden vaardigt ds. A. Brons (sec. ds. D.J.K.G. Ruter) en ds. R. van de Kamp (sec. drs. F.H. Meijer) af. De particuliere synode van het Oosten benoemde ds. H. Biesma (sec. drs. A. Wagenaar) en ds. P.D.J. Buijs (sec. drs. E.J. van der Linde). De particuliere synode van het Westen laat zich in ons deputaatschap vertegenwoordigen door drs. G.J. Capellen (sec. drs. J.G. Brienen) en br. drs.

ing. C. van der Spek (sec. drs. C.C. den Hertog). Tenslotte heeft de particuliere synode van het Zuiden ds. M. van der Sluys (sec. ds. H.J.Th.Velema) en ds. C.J. Droger (sec. drs. M.C. Mulder) benoemd. De generale synode van Leeuwarden/Nunspeet 2001 benoemde tot eerste secretaris ds. M.W. Vrijhof, tot tweede secretaris ds. H.D. Rietveld, tot eerste penningmeester br. P. Vree, tot tweede penningmeester br. H.H. van Braak en tot adviseur dr. G.C. den Hertog en tot adviseur ad hoc drs. C.J. van den Boogert.

1.2. Samenstelling moderamen

Het moderamen wordt gevormd uit de door de generale synode benoemde deputaten en adviseurs. Tevens maken ds. H. Biesma, die voorzitter van het deputaatschap is, en ds. P.D.J. Buijs, die tweede voorzitter is, deel uit van het moderamen.

1.3. Wijzigingen in de samenstelling van het deputaatschap

In de verslagperiode traden enkele wijzigingen op in de afvaardiging van de particuliere synoden.

Wij namen in het najaar van 2001 afscheid van ds. J.P. Boiten, die 19 jaar lid van ons deputaatschap is geweest namens de particuliere synode van het Zuiden. We vermelden met grote dankbaarheid de plaats die hij in ons midden had en het werk dat hij heeft gedaan.

Hij werd opgevolgd door ds. J.G. Schenau. Maar inmiddels heeft ook hij ons deputaatschap weer moeten verlaten vanwege vertrek naar een ander ressort. We betreuren zijn vertrek, omdat hij steeds beter ingroeide in het werk en een zeer gewaardeerde bijdrage leverde.

In zijn plaats benoemde de particuliere synode van het Zuiden in 2003 ds. C.J. Droger.

2. Zendende kerken

Met dankbaarheid maken we melding van de goede samenwerking met de zendende kerken Groningen en Zierikzee. In de afgelopen periode hebben we afscheid moeten nemen van ds. J. Oosterbroek als vertegenwoordiger van Zierikzee. We willen hem op deze plaats bedanken voor de bijdrage die hij geleverd heeft aan het werk van ons deputaatschap.

We hebben ons bezonnen op de plaats van de zendende kerken in ons deputaatschap, aangezien er door de benoeming in het kader van het CIS (Centrum voor Israëlstudies) van drs. C.J. Rodenburg – waarop we verder in dit rapport uitvoerig ingaan – niet meer direct sprake is van een zendende kerk. We beseffen dat de beide zendende kerken door de generale synode als zodanig zijn aangewezen. Het is daarom ook aan de generale synode om vast te stellen of beide gemeenten als zendende kerk gehandhaafd moeten blijven.

Wel verzoeken wij u om in elk geval Zierikzee als zendende kerk te handhaven in verband met het feit dat drs. C.J. van den Boogert als afgevaardigde van deze kerk onze vergadering zal bijwonen en recent benoemd is tot eindredacteur van ons blad 'Vrede over Israël'. Wij zouden graag van zijn expertise gebruik willen blijven maken.

3. Vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden we twaalf maal, en wel in 2001 op 11 september en 28 november; in 2002 op 15 en 16 februari, 4 juni, 26 september, 11 december; in het jaar 2003 op 19 februari, 8 mei, 19 en 20 september, 12 december; tot dusver in het jaar 2004 op 4 februari en 21 april.

Ter voorbereiding van de deputatenvergadering wordt er in de regel een moderamenvergadering gehouden, waarnaast de leden van het moderamen en de adviseurs ook – indien gewenst of nodig – afgevaardigden van (één van) de zendende kerken aanwezig zijn. In de verslagperiode was daartoe geen aanleiding.

De vergaderingen waarbij twee data staan vermeld zijn onze zogenaamde 'bezinningsweekenden' geweest, waarop we twee dagdelen (vrijdagavond en zaterdagochtend) geheel gewijd hebben aan bezinning op centrale thema's van ons werk.

In februari 2002 hadden we dr. S. Janse te gast, die een inleiding hield over zijn boek 'Paulus en Jeruzalem, een onderzoek naar de heilshistorische betekenis van Jeruzalem in de brieven van Paulus' en ook dr. P.J. Tomson, die een lezing hield getiteld 'Terug naar de joodse context van het Evangelie'. Verder hebben we ons bezonnen op ons beleid, waarbij met name aan de orde is gekomen hoe we zelfstandig of met andere participanten een werker kunnen uitzenden naar Israël/Jeruzalem, zoals ook door de generale synode was goedgekeurd. We hadden de stellige indruk gekregen, dat de samenwerking met de GZB (Gereformeerde Zendingsbond) en CHE (Christelijke Hogeschool Ede) ons verder kon helpen. Aan de orde kwam de vraag vanuit welke visie een werker uitgezonden moest worden. We spraken uit dat we de visie handhaafden die we tot nu toe hadden gevolgd, te weten die van de betrouwbaarheid van Gods beloften, waarbij er geen plaats was voor de vervangingsleer en ook niet voor de twee-wegenleer.

In september 2003 besteedden we het bezinningsweekend aan verschillende zaken. Allereerst aan het thema: 'Hoe spreken Oude en Nieuwe Testament over het oordeel ten aanzien van Israël?' Concreet bespraken we 1 Thessalonicenzen 2:13-16. Verder kwam het functioneren van het CIS aan de orde. De directeur van het CIS, drs. M. van Campen, leidde het onderwerp in. In dit kader presenteerde br. P. Vree een contourennota 2004-2007 over de activiteiten die het CIS (financieel en qua menskracht) zou kunnen ontplooiën. Ook hadden we een kennismakingsgesprek met drs. C.J. Rodenburg, die door het CIS benoemd was tot de nieuwe Israëlwerker. Tevens kwam de samenvoeging van de instructie en het reglement van ons deputaatschap aan de orde (opdracht van de generale synode 2001).

4. Bezinning: 'Plaatsbepaling'

Het is dit jaar 50 jaar geleden dat een begin kon worden gemaakt met de daadwerkelijke en persoonlijke ontmoeting tussen onze kerken en Israël: in januari 1954 werd drs. M. Boertien aan de kerk van Groningen verbonden 'voor de Evangelieverkondiging onder Israël'. Na zijn werkzaamheden in Hamburg diende hij van 1960-1967 in Israël, met als standplaats Jeruzalem. Zijn werk is voortgezet door de predikanten W.

van Dijk, J.L.C. Boertjens, H.M. van der Vegt en C.J. van den Boogert. Sinds december 2003 woont en werkt drs. C.J. Rodenburg in Jeruzalem, uitgezonden vanuit het samenwerkingsverband van onze kerken, de Gereformeerde Zendingbond in de Nederlandse Hervormde Kerk en de Christelijke Hogeschool te Ede. Dankbaar maken we melding van dit feit dat gedurende een halve eeuw zo – zij het met enige onderbrekingen – de ontmoeting in Israël gerealiseerd kon worden.

In al die jaren zijn we ook voor principiële vragen gesteld. De relatie tussen kerk en Israël is nu eenmaal uniek en gecompliceerd.

In vogelvlucht willen we u enkele momenten uit bezinning en beleid doorgeven.

4.1. De bezinning op de bedoeling van ons beleid, op het waarom en het hōe daarvan, doet ons gedurig ervaren dat we op een **kruispunt van twee sporen** staan.

4.1.1. Het ene spoor is dat wij, heidenen-van-huis-uit en daardoor ooit 'uitgesloten en vreemd' (Efez. 2:12), dankzij Gods genade in Christus tegen onze afkomst en aard in deel hebben gekregen 'aan de sapprijke wortel van de olijf' (Rom. 11:17) en dat wij tussen (niet: in de plaats van!) de edele takken zijn geënt. Zo is er sprake van een onbrekkelijke en onopgeefbare verbondenheid tussen Israël en de christelijke gemeente uit de heidenen.

Van hoe grote betekenis dit is voor het zelfverstaan van de kerk is in de loop van de eeuwenlange geschiedenis nauwelijks iets gebleken. Integendeel: vaak heeft de kerk zichzelf gezien als 'gekomen-in-de-plaats-van', met alle rampzalige gevolgen van dien. En nog altijd zal gewerkt moeten worden aan het besef dat de nieuw-testamentische gemeente 'erbijgekomen' (Efez. 2:13) is, door Christus deel heeft gekregen aan de vervulling van Gods beloften, die eerst aan Israël zijn gegeven. Dit besef moet telkens weer brengen tot ootmoed, verwondering en beleving van de verbondenheid.

4.1.2. Aan de andere kant kennen we – als het goed is – als kerk ook 'een voortdurend hartzeer' (Rom. 9:2): juist het hart van de belijdenis van de kerk – Jezus Christus, Zoon van God en Zoon des mensen, als Messias uit Israël voortgekomen, als Borg en Zaligmaker aan de wereld gegeven – vormt een diepe kloof met Israël. Hoe pijnlijk is het dat op dit kardinale punt de sporen uiteen lopen!

4.1.3. Op dit kruispunt zal het zoeken naar contact met Israël gekenmerkt moeten worden door een grondhouding van: luisteren, dienen en getuigen, bescheiden en beslist, zorgvuldig en duidelijk. Voortdurend moet het besef aanwezig zijn dat Israël Gods eerstgeroepene is en dat de onberouwelijkheid van Zijn genadegaven aan Israël en roeping van Israël (Rom. 11:29) nóg geldt. Met daarnaast de volstrekte duidelijkheid dat Christus 'de weg, de waarheid, en hēt leven' is (Joh. 14:6), niet alleen voor de volkeren, maar ook en niet minder voor Israël. Zo weten we ons, vanuit die grondhouding, geroepen om in de ontmoeting met Israël, het evangelie – het Woord én de dienst van de verzoening door Christus – te laten doorklinken.

4.1.4. In deze gezochte ontmoeting met Israël, en niet minder ook naar onszelf en naar andere christenen toe, is niet te ontkomen aan theologische en praktische spanningen. Zowel de 'vervangingsgedachte' (de kerk in de plaats van Israël gekomen) als de 'twee-wegen-leer' (een eigen weg voor Israël en voor de kerk) wijzen we af. Ook kunnen we niet meegaan met tendensen die de theologie willen joodsen, noch met charismatisch en/of chiliastisch gekleurde Israëlvisies. Het niet kunnen en niet willen meegaan met één van deze gedachten heeft als onlosmakelijke keerzijde de uitdaging in zich om duidelijk te maken hoe we dan Israël en de ontmoeting daarmee, en ook onze taak daarin, wél zien.

Dát is het ook waar we als deputaten gedurig mee bezig zijn en wat we graag zowel naar Israël als naar de kerk toe helder willen maken. Het spreekt vanzelf dat we daarbij steeds met oude en nieuwe vragen geconfronteerd worden. In een volgend onderdeel komen we daarop terug.

Als praktische spanning moeten we nuchter constateren dat in Israël niemand zit te wachten op de boodschap van de kerk. Gezien de vele eeuwen van (ook 'christelijk') antisemitisme is er bij veel joden nog altijd een (begrijpelijk) wantrouwen jegens de christenen en hun boodschap. 'Bekering' betekent voor hen ongeveer hetzelfde als het opgeven van hun jood-zijn.

Daarnaast leven we in een wereld van toenemende theologische en geestelijke onzekerheden. Als voorbeeld noemen we onduidelijkheid met betrekking tot de inhoud en de relevantie van de bijbelse boodschap en daarmee gepaard gaande vervaging van het 'waarheidsbegrip'.

Complicerend is daarbij dat in Israël zelf de inheemse kerken over het algemeen weinig tot geen oog hebben voor hun roeping met betrekking tot Israël. De Jezus-als-Messias-belijdende Joden, weliswaar in aantal toenemend, zijn getalsmatig té gering, onderling té verdeeld en theologisch té onvolgroeid om enige invloed te kunnen uitoefenen. Bovendien wordt een al te nadrukkelijk contact met hen van joods-orthodoxe zijde als een belemmering gezien.

Tenslotte moet gezegd worden dat ook de 'overlevingsstrategie' zoals die in Israël gevoerd wordt rondom 'intifada' en een (stagnerend) vredesproces niet bevorderlijk is voor joods-christelijke ontmoetingen.

4.2. *Wat we in de afgelopen 50 jaren geprobeerd hebben te doen met het oog op eigen kerken én naar Israël toe, kan als volgt samengevat worden:*

4.2.1. Intern was er doorlopende bezinning, waarvan in diverse rapporten aan generale synodes een weergave is gegeven; het werven en begeleiden van onze Israëlpredikanten; het geven van voorlichting via 'Vrede over Israël'; de tournees van Israëlpredikanten; het beleggen van studiedagen voor predikanten en het jaarlijks verzenden van een predikantenpakket met informatiemateriaal; het aandacht vragen voor de 'Israëlzondag', het contact met classicorrespondenten; het stimuleren tot het instellen van plaatselijke Israëlcommissies; de aanwezigheid op zendingsdagen met woorden van appél en stands; de medewerking aan de zaterdagse vormingscursussen; etc.

4.2.2. In en met betrekking tot Israël heeft de arbeid vanuit onze kerken zich geconcentreerd op: het leggen van contacten tussen joden en christenen; het leggen van contacten met joden en joodse instellingen; het leggen van contacten met christenen en christelijke instellingen; het deelnemen aan diverse

gespreksfora; het pastoraat aan 'verstrooiden' (vrijwilligers, met de bedoeling hen toe te rusten tot contact met joden); en (in de laatste jaren) het zoeken van contact met 'Messiaanse' gemeenten.

4.3. Voor wat ons in de komende jaren te doen staat, denken we aan het volgende:

4.3.1. Vanuit voortgaande interne bezinning die in verband staat met het werk dat gaande is, willen we komen tot duidelijke formulering van beleidspunten waarbij -zo is in de praktijk gebleken- het stellen van prioriteiten onvermijdelijk kan zijn.

Naar de kerken toe gezien hebben we het gevoel dat er stellig sprake is van hartelijke liefde jegens 'het oude Bondsvolk' die méér is dan algemene sympathie, maar dat het daarbij noodzakelijk is het besef te verlevendigen dat we 'in Israël zijn ingelijfd'. Daarbij gaat het om de wortels van het gemeente-zijn en om de manier waarop we dat zichtbaar maken, binnen het gemeente-zijn zélf en naar buiten toe. In het bezig zijn met 'gemeente-opbouw' mogen deze basale gegevens niet veronachtzaamd worden.

De genoemde bescheidenheid en zorgvuldigheid (4.1.3) willen geenszins onduidelijkheid betekenen, maar brengen wel met zich mee dat de zaken niet altijd zo zwart-wit, en dus zo gemakkelijk, liggen en gezegd kunnen worden als door sommigen wellicht gewenst geacht wordt.

Bij de voorlichting aan de kerken kan dankbaar gebruik gemaakt worden van wat vanuit de diverse werkgroepen van het CIS wordt aangereikt. We menen dat landelijke, misschien nog méér: regionale en/of plaatselijke, studiedagen of cursussen van groot belang zijn. Dat de redactie van 'De Levensbron' op ons verzoek heeft toegezegd jaarlijks, rond de Israëlzondag, ruimte te geven voor een 'Israëlpreek' kan de gemeente(n) dienen in het meer besef krijgen van geworteld-zijn en roeping en houding daarin. Om jongeren bij het Israëlwerk te betrekken overwegen we geschikt materiaal te (laten) maken voor zondagscholen en clubs, alsmede bijvoorbeeld een lesbrief voor de catechese. Van de bestaande colleges 'Judaica' in Apeldoorn hopen we dat die, behalve kennisverrijkend, ook tot een dusdanige betrokkenheid bij en belangstelling voor Israël leiden dat deze universiteit een 'kweekvijver' wordt voor mogelijk latere deputaten dan wel een Israëlwerker. De daar bestaande Israël-bibliotheek kan daarbij nuttige diensten bewijzen.

In publicitair opzicht blijft 'Vrede over Israël' een belangrijk informatiekanaal. De 'leesbaarheid' wordt gedurig onder de aandacht van de scribenten gebracht. De bestaande website wordt geregeld geactualiseerd en uitgebreid.

4.3.2. Wat de contacten naar buiten toe betreft, hebben we goede verwachtingen van het CIS Via de kanalen van de Christelijke Hogeschool Ede kan de naamsbekendheid van dit samenwerkingsverband toenemen.

De bestaande contacten met andere instanties worden getoetst op de vraag wat we aan elkaar hebben en hoe we elkaar van dienst kunnen zijn. Contacten binnen de gereformeerde gezindte kunnen worden uitgebreid; mogelijk kan het in april 2004 te houden overleg daarvoor nadere perspectieven bieden (zie 6.4.2). De Protestantse Raad voor Israël, een adviesorgaan van de dienstenorganisatie SoW, heeft ons gevraagd een gastlid, c.q. waarnemer, af te vaardigen. Men stelt dit op prijs vanuit historische banden (het vier-moderamen-overleg), met het oog op contacten in Jeruzalem (drs. C.J. Rodenburg) en met het oog op theologische doordenking van allerlei zaken die de relatie Israël-kerk raken.

We zouden het op prijs stellen als in de gesprekken met de GKv en de NGK, zowel plaatselijk als door deputaten, de al of niet bestaande kerkelijke Israëlvisie aan de orde wordt gesteld. Als het gaat over bijvoorbeeld 'verbond en kerk' lijkt het ons onmogelijk in de samensprekingen Israël daarbuiten te houden.

4.3.3. Al het voren genoemde is bedoeld om zo toegerust mogelijk als deputaten en kerken onze verbondenheid met en onze roeping ten aanzien van Israël te verstaan en gestalte te geven, in het 'land der vaders', maar ook in ons eigen land. Hoe dat in Israël wordt aangevat, is te lezen in de aan drs. Rodenburg gegeven taakomschrijving (zie bijlage C). Binnen onze eigen landsgrenzen dient hartelijke aandacht te worden gegeven aan de joodse gemeenschap én aan de diverse gemeenten van Jezus-als-Messias-belijdende joden.

4.3.4. Om ons werk intern als deputaatschap zo goed mogelijk te kunnen doen, denken we ook aan de volgende punten:

- a Het is gewenst dat elke (zeker elke nieuwkomende) deputaat de beschikking krijgt over een handig boekje, waarin de voornaamste punten van eerdere bezinningen en gevoerd beleid zijn gebundeld, opdat hij zich zo snel mogelijk goed kan inwerken in de hoofdlijnen van het werk;
- b Elke PS-deputaat legt in zijn ressort zijn oor goed te luisteren om te vernemen hoe daarin over allerlei zaken betreffende Israël wordt gedacht; van zijn kant kan hij binnen zijn ressort informatie/voorlichting geven en enthousiasmeren;
- c Overwogen wordt of en op welke wijze de PS-deputaat de classisrespondenten in zijn ressort kan activeren en stimuleren;
- d Inzake de 'bemensing' van het deputaatschap zoekt elke PS-deputaat, wanneer hij het deputaatschap zal gaan verlaten, in zijn ressort naar bewaarde en geïnteresseerde broeders (zusters?) die een mogelijke opvolger zouden kunnen zijn. Deputaten vragen aan hun particuliere synode om het recht een voordracht daartoe in te dienen.

4.4. **Zaken die nadere bestudering en bezinning verdienen** zijn, enigszins gerubriceerd, aangegeven in een 'nota' die sinds ruim tien jaar circuleert binnen ons deputaatschap. In 2003 is die nota enigszins bijgesteld. Enkele relevante zaken daaruit willen we met u delen, mogelijk ook als onderwerpen waarvan u, als synode, zou wensen dat daar nader op wordt ingegaan.

4.4.1. *Met betrekking tot Israël:*

- a Hoe verstaat Israël zichzelf? nog steeds als volk van Gods verbond of als een volk dat in niets van andere volken verschilt? En: wat zou de kerk van dit joodse zelfverstaan kunnen leren? Heeft dit ook iets te zeggen over de wijze waarop de kerk de ontmoeting met Israël zoekt?
- b Hoe is de verhouding tussen het verbond van de Heere met Abraham, het Sinaï-verbond, het spreken

- van de profeten over een 'nieuw verbond' (bijvoorbeeld Jeremia 31) enerzijds en anderzijds wat we lezen in bijvoorbeeld 2 Corinthiërs 3 en over het 'betere' verbond in de brief aan de Hebreëen? En: welke plaats moet in het denken over het verbond worden gegeven aan het Noachitische?
- c Wat is de betekenis van Jeruzalem voor de joden en welke plaats neemt deze stad in in de toekomstverwachting van Israël?

4.4.2. Met betrekking tot **de kerk**:

- a Welke plaats heeft Israël in het dogma en in het belijden van de kerk?
- b Hoe ervaren we als kerk het 'geënt/ingelijfd-zijn' in Israël en welke plaats neemt dit in in de verkondiging, de gemeente-opbouw, de liturgie van de christelijke gemeente?
- c Hoe kunnen we, gelet op de geschiedenis én op de huidige stand van zaken binnen de kerk, Israël 'tot jaloersheid wekken'?

4.4.3. Met betrekking tot **de Bijbel**:

- a Welke betekenis heeft het joodse lezen en verstaan van TeNaCH voor het lezen en verstaan van de Schriften voor de kerk?
- b Hoe is de relatie, c.q. het onderscheid, tussen belofte en profetie? Mag binnen de beloften onderscheid worden gemaakt tussen 'centrum' en 'periferie', of tussen 'aards' en 'geestelijk'? En: hoe gaat de kerk om met beloften/profetiën die in eerste instantie aan Israël gedresseerd zijn?
- c Welk Godsbeeld en mensbeeld geven O.T. en N.T.? Hoe wordt dat door Israël gezien en hoe door de kerk? Deze vragen kunnen ook gesteld worden inzake zonde en verlossing, wet en genade.

4.4.4. Met betrekking tot **de Christologie**:

- a Wat betekent het voor de kerk 'daß ein Jude unser Herr sei' (Luther)?
- b Heeft – en zo ja, in hoeverre – de oudchristelijke confessievorming inzake de Christologie invloed (gehad) op de relatie van de kerk naar Israël?
- c Welke Messiaanse opvattingen en verwachtingen zijn er binnen het jodendom en hoe wordt in het huidige jodendom over Christus gedacht?

4.4.5. Met betrekking tot **de eschatologie**:

- a Welke 'eind-tijdelijke' verwachtingen zijn er met betrekking tot Israël, bij de joden zelf, in kerken en bij diverse (min of meer chiliastische) groeperingen?
- b Welke invloed heeft de stichting van de staat Israël in 1948 daarop gehad en is binnen die verwachting ook nog plaats voor de Palestijnen?

4.4.6. Met betrekking tot **volk, land en staat**:

- a Leert Gods woord dat Israël een eeuwig recht heeft op het land en zijn voor dat land ook bijbelse grenzen aan te wijzen?
- b Hoe is de relatie tussen de landbeloften en de koninkrijksgedachte in het N.T.?
- c Zijn land en staat onontbeerlijk voor het functioneren van Israël naar bijbelse bedoeling en ligt een nationaal herstel in het verlenge van de bijbelse beloften?

4.4.7. Met betrekking tot **het werk**:

- a Waarop baseert de kerk het recht/haar roeping om het contact met Israël te zoeken?
- b Zijn er mogelijkheden om samen met inheemse christenen (Palestijnen) en Messias-belijvende joden het gesprek vanuit de Schriften met Israël aan te gaan, respectievelijk te intensiveren?

Deze vragen, gemakkelijk met veel andere te vermeerderen, zullen ons nog ettelijke jaren bezig kunnen houden.

5. Bezinning op Bijbelwoorden over het ongeloof van Israël

Deputaten hebben op verzoek van de vorige synode een aantal teksten bestudeerd dat op de negatieve reactie van het joodse volk op het evangelie wijst.

5.1. **Mattheüs 23:37-39**:

'(37) Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt, en stenigt, wie tot u gezonden zijn, hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert, en gij hebt niet gewild. (38) Zie, uw huis wordt aan u overgelaten. (39) Want Ik zeg u, gij zult Mij van nu aan niet meer zien, totdat gij zegt: Gezegend Hij, die komt in de naam des Heeren!'

De scherpe kritiek van Jezus op de huichelachtigheid van de geestelijke leidslieden staat niet op zichzelf; ook de profeten deden dat. Jesaja (5:8-24) sprak het zesvoudig wee uit over de rijken en machtigen, Jeremia (11:1-14) veroordeelde de afgoderij van Juda en de inwoners van Jeruzalem, Ezechiël (34) bekritiseerde namens God de slechte herders van Israël.

Sprak Jezus in de voorafgaande verzen de schriftgeleerden en Farizeëen aan, in vers 37 lijkt Hij een andere, grotere groep mensen op het oog te hebben. *Jeruzalem* is de stad van de geestelijke leiders, die in hun ontheiliging van de tempel (zie Matth. 21:12-17) en hun verzet tegen de verkondiging van het Koninkrijk Gods de hele stad hebben meegezogen. Jezus bedoelt echter niet het gehele joodse volk, zoals F.W. Grosheide in zijn commentaar wel beweert.

Na de aanklacht komt het oordeel in vers 38: 'Uw huis wordt leeg (of verwoest) aan u overgelaten.' *Uw huis* betekent niet alleen de tempel, maar Jeruzalem als woonplaats van God en mensen. Er is een parallel tussen Mattheüs 24:1 en 26:30 (Jezus verlaat de tempel, resp. Jeruzalem) en Ezechiël 11:23: 'de heerlijkheid des Heeren steeg op uit het midden der stad en plaatste zich op de berg die ten oosten van de stad ligt.' Het woord *achterlaten* ziet met name op het leeg achterlaten van gebouwen. God trekt Zich terug uit de tempel, uit Jeruzalem, maar ook de mensen zullen Jeruzalem moeten verlaten als de stad een puinhoop zal worden.

F.W. Grosheide en J. Gnlika denken dat God met de woorden van vers 38 Zijn verbond met Israël opzegt (Grosheide: een definitieve terugtrekking; Gnlika: het einde van de geschiedenis van Israël als uitverkoren volk van God). Maar heeft dit voldoende grond? Jezus profeteerde de verwoesting van stad en tempel, hetgeen Hij verbond met de verwerping door de joodse leiders van Zijn zending. Maar Jezus zei niet: 'Nu is de speciale band van God met heel Zijn volk voorbij.' Hij sprak ook vers 39!

Met *van nu aan* wijst Jezus erop dat er nu een verandering in Zijn relatie met 'Jeruzalem' zal zijn. Dat is een zaak van grote ernst, omdat Hij de Heilbrenger is, de Beschermers op de dag van het oordeel. Groesheide meent dat de woorden *'totdat gij zegt enz.'* het antwoord van enkelen uit Israël aangeeft, die aan de roepstem van het Evangelie gehoor geven. Maar op welke grond? Gnika denkt aan een noodgedwongen erkenning bij de wederkomst van Jezus ('Het hoofdstuk van het oude Israël is voor Mt gesloten'). Het is evenwel opmerkelijk dat Jezus de woorden uit Psalm 118:26 *'Gezegend Hij...'* aanhaalt. Deze woorden hadden ook al geklonken bij Zijn intocht in Jeruzalem. Psalm 118 is een vreugdepсалm. De door de bouwlieden versmadede steen is tot hoeksteen geworden. Het is moeilijk voorstelbaar dat zulke opgetogen woorden uiting zullen zijn van een noodgedwongen erkenning van Jezus' heerlijkheid. Het gaat om een hartelijke, blijde erkenning van Jezus vóór de wederkomst. Gods verbond met Israël is niet opgezegd, al heeft God stad en tempel verlaten. Er is nog redding wanneer Jeruzalem buigt voor Jezus en zegt: *'Gezegend Gij, die komt in de naam des Heeren.'*

5.2 Een tweede tekst is **Mattheüs 27:25**:

'En al het volk antwoordde en zeide: Zijn bloed kome over ons en onze kinderen.'

In de vierde druk (1974) van de bekende Korte Verklaring schreef dr. H.N. Ridderbos nog over deze tekst: 'Het is de onbewuste zelfvervloeking van het joodse volk, staande tegenover den Messias en tegenover de historie, een vervloeking waarvan het de vervulling op een vreselijke wijze heeft moeten dragen. Het joodse volk heeft met de Messias niet alleen zijn geheim en zijn eer, maar ook zijn bestaan als volk des Heeren, zijn verkiezing door God prijsgegeven'.

- Het Griekse woord dat Mattheüs hier gebruikt, *laos*, staat meestal voor het volk Gods van de oude beveling, Israël. Maar er is ook de betekenis van 'bevolking, mensengroep' in Mattheüs 4:23; 26:5 en 27:64. Al het volk zal niet letterlijk alle joden bedoelen, maar de menigte ter plaatse. Mogelijk speelt toch de notie 'verbondsvolk' mee, maar of zij het hele joodse volk vertegenwoordigen is nog de vraag.

- De 'bloedroep' heeft oudtestamentische achtergronden. Uit teksten als Leviticus 20:9,11; Jozua 20:19; 2 Samuël 16:16; Jeremia 26:15; Ezechiël 18:13 blijkt dat het gaat om schuld die men op zich geladen heeft, hetzij door misdaad, ongehoorzaamheid of nalatigheid. Dit wordt persoonlijk afgestraft; daarbij kunnen ook familieleden of het volksverband betrokken zijn. In het N.T. vinden we een dergelijke notie in Handelingen 5:28 en 18:16. 'Bloed over iemand' betekent schuldig gesteld worden, c.q. verantwoordelijkheid voor de schuld op zich nemen. Dat doen de op Gabbatha verzamelde joden tegenover Pilatus. Het is daarom onjuist om met Ridderbos van 'zelfvervloeking' te spreken; het gaat om verantwoordelijkheids-aanvaarding, weliswaar uit blindheid en opgehittheid. Men acht het bloed van Jezus minderwaardig; het is bloed van een Godslasteraar (Matth. 26:65).

- Deze tekst heeft een kwalijke uitwerking gekregen. Origenes (ong. 185-254) zei dat het bloed van Jezus alle volgende generaties getroffen heeft. Hiëronymus (ong. 348-420) achtte de schuld van de joden blijvend. Luther zei in een preek over deze tekst: 'De joden gaan vandaag nog gebukt onder het bloed van Christus, dat zal ze uiteindelijk ook in de hel neerdrücken'.

Er waren ook mildere stemmen. Leo de Grote (440-461) wees op de voorbede van Jezus aan het kruis. Calvijn knoopte aan bij de gedachte dat God een 'rest' heeft overgelaten, opdat Zijn verbond niet door de ondergang van het gehele volk ophoudt. Velen hebben vanuit deze tekst een rechtstreekse lijn gezien naar de vervulling van wat Jezus in Mattheüs 23:35-38 heeft aangekondigd. Dit hoeft niet geheel onmogelijk te zijn, ook wanneer we bedenken dat Jezus daarbij meer ziet naar het totaal-gedrag van het joodse volk in het verleden dan naar het Gabbatha-gebeuren.

- We moeten beginnen te lezen wat er staat: een ernstig 'neen' tegen Jezus op dat moment en die plaats, ten overstaan van de wereldlijke rechter en het nemen van de volle verantwoordelijkheid daarvoor. Helaas heeft de werking van deze tekst de uitleg daarvan ver overtroffen.

- Mattheüs schrijft voor zijn joodse volksgenoten om hen aan te tonen dat Jezus de beloofde Messias is. Maar zijn eigen volk heeft Hem niet aangenomen. Ondubbelzinnig wijst Mattheüs dit aan: onwil, verzet, schuld... culminerend in 27:25, 41-43 en 63,64. Maar dit schuld-voorhouden is meteen een appel.

- Wie Mattheüs 23:35 erbij wil betrekken moet beseffen dat Jezus dan spreekt tot en over 'dit geslacht'.

Het rechtvaardige bloed wordt vergolden aan de dán levende generatie.

- Naar Gods wet (Exod. 20:5) houdt de straf op bij het 3^e en 4^e geslacht.

- Zou de eerste kruisbede van Jezus tot God (Lucas 23:34) niet van veel meer gewicht zijn dan de fanatieke, ondoordachte roep van een opgehitste menigte?

- In Zijn genade heeft God de bloedkreet omgebogen tot een ontdekkend en nodigend aanbod van gebleven verbondsgenade, zoals Petrus daar in zijn Pinksterpreek van getuigt. (Hand. 2:23,36-39). In zijn verkondiging na de genezing van de verlamde grijpt Petrus terug naar dit gebeuren (Hand. 3:14) en noemt hij het een daad 'uit onkunde' (Hand. 3:17) en kan hij op grond van Gods wonderlijk handelen door al het menselijke heen het volk oproepen tot berouw en bekering en geloof in Christus, *'die voor u te voren bestemd was'* (vers 20); *'in de eerste plaats voor u...'* (vers 26).

- Wanneer de hogepriester in Handelingen 5:28 Petrus en de zijnen verwijt: *'Gij hebt Jeruzalem vervuld met uw leer en gij wilt het bloed van deze mens op ons doen neerkomen'* – dus in de zin van een goddelijke straf –, dan antwoordt Petrus dat die verkondiging van de kruisiging en opstanding van Jezus juist ten doel heeft dat God bekering en vergeving van zonden aan de joden zal schenken (vers 29-32). Het bloed van Jezus schreeuwt niet om wraak (Hebr. 12:24), maar roept verzoening uit naar Israël en de volken met de oproep om dit gelovig te aanvaarden en de waarschuwing het niet te versmadden.

5.3. Een derde Schriftgedeelte dat besproken is, is **1 Thessalonicenzen 2:13-16**:

'(14) Want gij, broeders, zijt navolgers geworden van de gemeenten Gods in Christus Jezus, die in Judea zijn, omdat ook gij hetzelfde te verduren hebt gehad van uw eigen volksgenoten als zij van de Joden, (15) die zelfs de Heere Jezus en de profeten gedood en ons tot het uiterste vervolgd hebben, die Gode niet behagen en tegen alle mensen ingaan, (16) daar zij ons verhinderen tot de heidenen te spreken tot hun behoud, waardoor zij te allen tijde de maat hunner zonden vol maken. De toorn is over hen gekomen tot het einde.'

Paulus spreekt van de sterke tegenwerking ten opzichte van de evangelieprediking, waar de christenen in Thessalonica last van hadden, zoals de joodse christenen in Judea dat ook hadden. Volgens Handelingen 17:5 kwam het verzet in Thessalonica van de joden, die straatschuimers te hulp riepen.

Er was dus een gezamenlijk joods-heidens verzet. Paulus schrijft naar aanleiding van het verzet van de joden in Judea en dit gezamenlijke verzet in Thessalonica toch speciaal over de ongelovige joden dat zij 'zelfs de Heere Jezus en profeten gedood en ons tot het uiterste vervolgd hebben, Gode niet behagen en tegen alle mensen ingaan, daar zij ons verhinderen tot de heidenen te spreken tot hun behoud' (vs. 15,16a). De profetenmoord is een oudtestamenteisch motief (2 Kron. 36:15,16; Matth. 23:31-35; Lucas 11:49-51). Paulus noemt de hoogste profeet het eerst.

Ook de opstand tegen God is een oudtestamenteisch motief (woestijnreis, richterentijd, koningentijd, ballingschap). In deze lijn ziet Paulus voortgang: profeten vermoord, Jezus gekruisigd, apostelen gehinderd, Messiasbelijders uit de synagoge verwijderd, christenen vervolgd. Een lange reeks van misstappen, 'waardoor zij te allen tijd/voortdurend hun zonden vol maken/vervullen' (vers 16b).

Wat betreft het gehele 16^e vers is op te merken dat Paulus hier geen tijdloze uitspraak doet over het wezen van het jodendom en dat hij zeker geen antisemitische gedachten vanuit de heidenwereld sanctioneert. Het gaat hem niet om het joodse volk als geheel, maar om bepaalde joden die de uitdrukkelijke heilswil van hun God negeren en hun medemensen daardoor te kort doen (Baarda, Van Houwelingen).

Bij het *volmaken van hun zonden* moeten we naar analogie van Genesis 15:16 en Mattheüs 23:32 denken aan het volmaken van de maat van hun zonden. Daarbij is aan te tekenen dat Paulus niet zegt dat die maat nu al vol is. Het is een nog voortgaand proces, maar er komt wel een eind aan.

'De toorn is over hen gekomen tot het einde.' Af te wijzen is de gedachte dat deze woorden pas na de val van Jeruzalem geschreven zijn of tijdens de vervolging onder de keizers Caligula en Claudius. Anderen denken aan een emotionele uitval van de apostel; een kreet waar niet te veel aan moet worden verbonden. De meest voor de hand liggende uitleg is dat Paulus wist van de waarschuwing van Christus aan het adres van de joden die Hem afwezen (Matth. 21:43; 23:38; 24:15-28). Het ligt eveneens voor de hand om bij *toorn* (evenals in 1:10) te denken aan de toorn die zich zal openbaren als Christus wederkomt (vgl. Rom. 2:5).

Wat betekenen de woorden *tot het einde*? Daarover bestaat veel verschil van inzicht.

Sommigen denken aan een modale opvatting: in hoogste mate, in volle zwaarte, in de hoogste graad. Eerder is te denken aan het temporele aspect. Maar ook dan moet men niet kiezen voor: nu al tot het definitieve einde, voor eeuwig. Dit zou namelijk strijden met wat Paulus in Rom. 11 als zijn verwachting ter attentie van Israël schrijft. Bovendien miskent men dan, dat wat Paulus aan de Thessalonicenzen schrijft specifiek over joden gaat, die zich vijandig jegens het evangelie gedragen. 'Neen, er is nog het heden van de genade voor ieder mens, jood of heiden, die zich bekeert van zijn zonden en gelooft in Jezus Christus, die ons verlost van de komende toorn' (1:10). Maar de hemel betreft al, zoals bij naderend onweer. Er komt een eschatologische ontleding van Gods toorn, opgeroepen door het volgroeiend raken van het zondenproces, het culminatiepunt daarvan. Het gericht komt wanneer die grens is bereikt.

Met D. Visser is te zeggen: De verkondiging is van eschatologische betekenis. Alles staat onder de spanning van het einde dat begonnen is. Daarom is het verzet tegen de evangelieverkondiging nu ernstiger dan ooit. Wie zich daaraan schuldig maakt – of hij nu een jood in Judea of een heiden in Thessalonica is – zal niet alleen met Gods oordeel te maken krijgen, maar Zijn toorn is reeds over hem gekomen. Dat moeten we niet zo opvatten alsof daarmee gezegd is, dat wie daardoor getroffen is, verloren is. Denk aan Paulus zelf. Het zegt wel dat wie op die weg doorgaat tenslotte ten volle door Gods toorn zal worden getroffen. Dat is de ernst van dit woord jegens alle vijanden Gods, die de evangelieprediking tegenstaan. Dat zijn niet dé joden, maar die joden, die Paulus verhinderen om tot de heidenen te spreken. En dat zijn ook degenen die dat verhinderen in Thessalonica.

5.4. Jesaja 6:9,10. De letterlijke tekst luidt:

(9) Ga en zeg tot dit volk: Horende hoort, maar begrijpt het niet en ziende ziet, maar weet het niet.

(10) Maak het hart van dit volk vet en maak zwaar zijn oren en sluit zijn ogen opdat het niet ziet met zijn ogen en met zijn oren niet hoort en met zijn hart niet begrijpt en terugkeert zodat Hij het geneest.

Deze woorden vormen de opdracht die Jesaja kreeg toen hij in een visioen de Heere had gezien. Ze laten de profeet weten dat hij al predikende op tegenstand en ongelooft moet rekenen. Maar zijn dit werkelijk Gods laatste woorden over een onbekeerlijk Israël? En wat zeggen de aanhalingen van deze tekst in het N.T.?

▪ Jesaja is zo diep onder de indruk van dit zware oordeel over zijn volksgenoten dat hij met een bange vraag komt: *Tot wanneer, Adonai?* Tot hoelang moet ik deze boodschap verkondigen? Een andere uitleg: wanneer zal God met Zijn oordeel ophouden? Gods antwoord duidt op een volledige verwoesting van land en volk. Maar dan eindigt vers 13 met een genadewoord: Zoals de bomen na geveld te zijn een tronk overhouden, zo is ook deze tronk een heilig zaad. Hier ontmoeten we de rest-gedachte, zo karakteristiek voor Jesaja's profetieën (4:2v.; 7:3; 11:11; 28:5): er zullen altijd ontkomenen, overgeblevenen van Israël zijn. Ook bij de aankondiging van het oordeel blijft er dus heilsperspectief voor het joodse volk!

▪ Hoe is dat met de citaten van Jesaja 6:9,10 in het N.T.? In de parallele plaatsen Mattheüs 13:14,15; Marcus 4:12 en Lucas 8:10 staan de woorden in het verband van de uitwerking van Jezus' gelijkenissen. In Mattheüs 13 is het meest uitgebreide citaat. Op de vraag van de discipelen zegt Jezus: 'Daarom spreek Ik tot hen door gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien en horende niet horen noch ook verstaan. En aan hen wordt vervuld de profetie van Jesaja, die zegt ...' In Marcus 4 wordt, evenals in de nog kortere verwijzing naar Jesaja 9 en Lucas 8, het woord 'opdat' i.p.v. 'omdat' gebruikt: *opdat* zij ziende niet zien enz. Wil dat zeggen dat Jezus de gelijkenissen vertelde met de bedoeling dat Israël niet zou zien en verstaan? J.van Bruggen stelt terecht dat het niet willen horen en zien van Israël niet het doel, maar de aanleiding van Zijn spreken in gelijkenissen is. De gelijkenissen bewerken geen verharding, maar zij hebben een signaal-functie bij de al aanwezige verharding en verblinding. Er is immers ook een deel van Israël dat wél ziet en

hoort en verstaat! 'Omdat' en 'opdat' zijn niet tegen elkaar uit te spelen. In Johannes 12:38,39 komen we namelijk beide na elkaar tegen. Hier wordt Jesaja 6 aangehaald in een commentaar van Johannes zelf: Hoewel Jezus zoveel tekenen voor hen gedaan had, geloofden zij niet in Hem, 'opdat het woord van Jesaja de profeet vervuld werd dat hij gesproken heeft: Heere, wie heeft onze prediking geloofd en aan wie is de arm des Heeren geopenbaard?' Direct na dit citaat uit Jesaja 53 volgt dan: 'Daarom konden zij niet geloven omdat Jesaja wederom gezegd heeft: Hij heeft hun ogen verblind en hun hart verhard' enz.

Terecht zegt H.N. Ridderbos dat de oorzaak van het ongelof van Israël hier niet in predestinatiaanse zin bij God wordt gelegd, maar veeleer als een straf van God wordt aangeduid, waarin Hij de mensen in hun ongelof aan zichzelf overgeeft. De toelichting van Johannes (vers 41) is: 'Dit zeide Jesaja omdat hij Zijn heerlijkheid zag en van Hem sprak.' Volgens de meeste uitleggers zegt Johannes hier dat Jesaja, die in de tegenwoordigheid Gods geplaatst werd, tegelijk de pre-existente Christus gezien heeft. Evengoed is met Ridderbos te zeggen dat Jesaja de heerlijkheid Gods aanschouwde, die geen andere was dan de heerlijkheid die de Zoon bij de Vader had eer de wereld was en die in de vleeswording openbaar zou worden. Hoe dit ook zij, Johannes zet een is-gelijk-teken tussen de heerlijkheid van God en die van Jezus Christus. Opvallend is nu dat na deze scherpe belichting van het ongelof bij de joden in vers 42 wordt medegedeeld: 'En toch (niettemin) geloofden zelfs uit de oversten velen in Hem, maar vanwege de Farizeeën beleden zij het niet, opdat zij niet uit de synagoge geworpen zouden worden.' Velen geloofden! Opnieuw zien we dat Jesaja 6:9,10 niet Gods laatste woorden zijn.

- In Handelingen 28:26,27 vinden we een complete aanhaling van deze verzen. Opvallend is dat de gebiedende wijs van de Hebreeuwse tekst: 'maak het hart vet, maak hun oren doof, doe hun ogen dichtkleven', in de Griekse vertaling (Septuagint) is geworden: 'Want het hart van dit volk is zwaar geworden en met het oor hebben ze zwaarlijk gehoord en hun ogen hebben ze sluimerend gesloten'. Het bevel tot verstokking is tot een uitspraak over geconstateerde verstoktheid geworden. Hier stuiten we op vragen inzake de verhouding van de Hebreeuwse tekst en de vertaling daarvan in het Griekse O.T., welke we laten rusten. Het moet evenwel opvallen dat het boek Handelingen niet eindigt met de algehele verstoktheid van Israël. De koinè-tekst waarop de Statenvertaling is gebaseerd, laat zien in vers 29 dat Lucas tot op het laatst verschillende reacties binnen de joodse gemeenschap waarneemt. De joden lopen onderling redetwistende weg; ze zijn nog volop met Paulus' boodschap aangaande Jezus Christus bezig! Even eerder (vers 24) had Lucas al geschreven dat sommigen wel en anderen niet geloofden.

- Een laatste zinspeling op Jesaja 6 vinden we in Romeinen 11:8. 'God heeft gezonden een geest van diepe slaap, ogen om niet te zien, en oren om niet te horen.' Dit is een vrij letterlijk citaat uit Deuteronomium 29:3 (*gelijk geschreven is*), dat in de lijn van Jesaja 6 ligt. Er is een verharding van de joden, een miskennen van Gods daden, eenmaal bij de uittocht uit Egypte, nu bij de komst van Christus. Mozes schreef: *tot op deze dag*. Paulus schrijft: *tot op de huidige dag*. Er is een blijvende actualiteit van dit Schriftwoord. Het verzet van Israël wordt in het licht van Gods raad gezien, zoals we dat van de behandelde Schriftcitaten kunnen zeggen. Maar dat zijn niet Gods laatste woorden. Er blijft hoop voor Israël. De verharding is 'slechts' gedeeltelijk of tijdelijk, namelijk met het oog op de verkondiging van het evangelie aan de volken.

6. Het Centrum voor Israëlstudies (CIS)

6.1. Participatie

Na de dankbaar ontvangen goedkeuring-in-principe door de generale synode 2001 aan deputaten om 'te participeren in de eventuele oprichting van een Centrum voor Israëlstudies met de GZB (= Geref. Zendingbond in de Ned. Herv. Kerk) en de CHE (= de Christelijke Hogeschool te Ede)' is in eensgezindheid en met voortvarendheid gewerkt aan de totstandkoming van dit Centrum. Op 1 maart 2002 kon door de daartoe gemachtigde bestuurders van de 3 participanten de samenwerkingsovereenkomst (zie bijlage A) worden ondertekend. In de toespraken rondom deze ondertekening is de dankbaarheid jegens de God van Israël vertolkt 'voor het feit dat de participanten binnen zeer korte tijd tot overeenstemming konden komen, gedragen en gestimuleerd door een grote mate van geestelijke verwantschap en herkenning wat betreft de visie op Israël'. Eveneens is met grote erkentelijkheid en waardering melding gemaakt van de royale medewerking door de CHE, die facilitaire mogelijkheden en middelen ter beschikking stelde.

De genoemde 'visie op Israël' kan kortweg met de volgende vier 'piketpaaltjes' worden weergegeven:

- a. geen vervangingsleer;
- b. geen twee-wegenleer;
- c. geen chiliasme;
- d. geen Groot-Israël-gedachte.

Deze – met opzet negatief geformuleerde – begrenzings zijn van meet af gezien als uitdaging om op positieve wijze een bijdrage te leveren aan de relatie tussen Israël en de kerk.

6.2. Regelingen

Enkele zakelijke regelingen met betrekking tot de werkwijze van het CIS zijn vastgelegd. Daarvan noemen we:

6.2.1. Dat het bestuur wordt gevormd door twee vertegenwoordigers uit elk van de drie participanten, die onderling de taken verdelen. Sinds de oprichting fungeert ds.ir. N.M. Tramper als voorzitter. Vanuit ons deputaatschap hebben de broeders Vree (als penningmeester) en Biesma (als 2^e voorzitter) zitting in het bestuur.

6.2.2. De directeur van het CIS, drs. M. van Campen, is secretaris, adviseur van het bestuur en beheerder van het Instituut. De directeur voert de werkzaamheden uit aan de hand van een instructie. Hij is de eerst-verantwoordelijke, maar de eindverantwoordelijkheid ligt bij het bestuur.

6.2.3. Jaarlijks levert het bestuur een werkplan voor het komende en een verslag over het afgelopen jaar, voorzien van een financiële paragraaf met begroting en de resultaten daarvan.

6.2.4. Om tot een duidelijke werkstructuur en een evenwichtige taakverdeling te komen én om in verband

daarmee ook een beeld van de noodzakelijke kosten en de beheersing daarvan te komen, heeft het bestuur in de loop van 2003 een 'contouren-nota' vastgesteld voor de jaren 2004-2007. In die nota is enerzijds een aanscherping van taken en verantwoordelijkheden aangebracht met het oog op het bereiken van de doelstellingen van het CIS, terwijl anderzijds daardoor ook een duidelijker beeld is ontstaan van de (voorlopige) grenzen van de mogelijkheden.

6.3. *Israëlconsulent*

Vanuit het verlangen om zo spoedig mogelijk een werker in Jeruzalem te hebben, is grote prioriteit gegeven aan de taak van de werkgroep 'Jeruzalem-post'. Naast het vaststellen van een 'Convenant' (zie bijlage B) zijn ook afspraken gemaakt over de sollicitatie-procedure en de selectie-criteria. Ook is een voorlopige en globale taakomschrijving gemaakt (zie bijlage C). Drie leden uit de werkgroep vormden de wervings- en toetsingscommissie.

Een eerdere wervingscampagne vanuit ons deputaatschap bleef – helaas – zonder resultaat. Nu werd via een bericht in *De Wekker*, in *De Waarheidsvriend*, in het orgaan van de CHE en via de website de mogelijkheid tot solliciteren geboden. Uit een vijftal aanmeldingen werden er drie uitgenodigd voor een nader gesprek. Ze werden bevestigd op: levensloop en 'roeping', opleiding en wetenschappelijke kwaliteiten en hun visie op Israël aan de hand van de vier genoemde 'piketpaaltjes'.

Unaniem werd drs. C.J. Rodenburg uit Utrecht benoemd. Doorslaggevend daartoe waren: zijn duidelijke bijdragen aangaande de Heere Jezus als de Messias, zijn reeds opgedane ervaringen met wonen en werken in Israël en zijn basiskennis van het Ivriet, zijn duidelijk gebleken theologische interesse in en ook kennis van de joods-christelijke ontmoeting, en zijn communicatieve vaardigheden. Een later toegepast psycho-technisch onderzoek bevestigde de juistheid van de keuze. Om zich verder op zijn taak voor te bereiden heeft br. Rodenburg als opdrachten gekregen: studie inzake de betekenis van Gods verbond met Israël, taal- en cultuurstudie aan het H. Kraemer-Instituut, verbreding van zijn vaardigheid in het Ivriet, kennismaken van de rapporten van onze ex-Israëlwerker drs. C.J. van den Boogert, een opleiding volgen aan de CHE tot supervisor en het leggen van zoveel mogelijk contacten met mensen en instanties die een relatie met Israël hebben. Voor verdere persoonlijke gegevens mogen wij u wel verwijzen naar de informatie in *Vrede over Israël* van september en november 2003.

De benoeming is ingegaan per 1 juli 2003 en geldt in eerste instantie voor de periode van twee keer twee jaar, met de mogelijkheid van verlenging. Rechtspositioneel valt br. Rodenburg onder de regelingen van de GZB; de verantwoordelijkheid voor zijn veiligheid berust bij de GZB, na overleg met de directeur en het bestuur van het CIS. Opzicht over leer en leven en leven berust bij de generale synode van de N.H. Kerk. Na de beroeping door de generale synode van de N.H. Kerk tot 'predikant voor buitengewone werkzaamheden' kon de bevestiging van br. Rodenburg plaatsvinden op de Israëlzondag, 5 oktober 2003, in een dienst onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van de N.H. Nieuwe Kerk en de Chr. Geref. Singelkerk te Utrecht. De bevestigingspreek werd gehouden door de voorzitter van ons deputaatschap en drs. M. van Campen verrichte de bevestigingshandelingen, waarbij voor een groot deel gebruik is gemaakt van het formulier dat onze generale synode in 1974 vaststelde. Met erkentelijkheid maken we hier ook graag melding van de hartelijke medewerking en betoende betrokkenheid door raad en gemeente van de Utrechtse Singelkerk. Hoe de relatie tussen br. Rodenburg en onze kerken nog nader vorm zou kunnen krijgen is nog een punt van onderzoek. We willen daarbij nader kennis nemen van hoe de band is tussen dr. B. van den Toren en de gemeente van Gorinchem.

Kennismaking tussen br. en zr. Rodenburg en deputaten vond uitvoerig plaats tijdens ons bezinningsweekend op zaterdag 29 sept. 2003 in Elspeek.

Op 15 december is het gezin Rodenburg naar Jeruzalem vertrokken. Voorlopig hebben ze een visum voor de tijd van één jaar gekregen.

De taak van deze werkgroep zal nu voornamelijk bestaan uit het begeleiden en aansturen van onze 'Israelconsulent', waarbij de directeur van het CIS een spilfunctie heeft. Prioriteit wordt nu gegeven aan een verdere concretisering van de werkzaamheden van de 'consulent' binnen de kaders van de vastgestelde taakomschrijving. Ter voorbereiding is een werkbezoek van drs. C.J. van den Boogert aan de consulent met het oog op de overdracht van bestaande contacten en relaties in Israël.

Er is bij het CIS en in ons deputaatschap grote dankbaarheid dat binnen betrekkelijk korte tijd de doelstelling – namelijk om te komen tot het aanstellen van een werker in Israël – kon worden gerealiseerd.

6.4. *Werkgroepen*

Om zoveel mogelijk aan de doelstellingen toe te komen, zijn **verschillende werkgroepen** ingesteld. In elk daarvan zit(ten) één of meer vertegenwoordiger(s) van onze kerken.

6.4.1. De beraadsgroep '*Theologische bezinning*' fungeert als 'denktank' en heeft de bevoegdheid het bestuur (on)gevraagd van advies te dienen. In de eerste bijeenkomst van deze groep zijn talrijke theologische en praktische aspecten naar voren gekomen. Een eerste publicatie is in voorbereiding, rond het thema: Israël – volk, land en staat. Verder zal, zo mogelijk één keer per jaar, een studiebijeenkomst worden belegd, naar aanleiding van een recent verschenen boek.

Op 25 maart 2003 kon de eerste bijeenkomst gerealiseerd worden rondom de studie van dr. A. v.d. Beek 'De kring om de Messias', waarbij prof.dr. G.C. den Hertog en dr. J. Hoek als inleider op de discussie hun visie gaven. De presentie op die avond was hoog, behalve – helaas – vanuit onze kerken.

6.4.2. Al bijna 20 jaar bestaat binnen ons deputaatschap een werkgroep '*Vorming en Toerusting*', die als breedomschreven taakstelling heeft gekregen: het bevorderen van de bewustwording van de betekenis die de relatie Israël-kerk heeft. In dat kader zijn contactdagen met classisrespondenten en studiedagen voor predikanten belegd. En jaarlijks is, rond de Israëlzondag, een zogeheten 'predikantenpakket' verzonden.

Deze werkgroep is nu, met de bestaande taken, overgeheveld naar en uitgebreid met leden van het CIS, waarbij de afspraak is gemaakt dat 'onze' werkgroep blijft bestaan met het oog op mogelijke zaken die specifiek ons deputaatschap, c.q. onze kerken, raken.

Deze CIS-werkgroep wil zich, toerustend en stimulerend, zich richten op plaatselijke kerken, commissies, predikanten en studenten.

Gezamenlijk met de beraadsgroep 'Theologische Bezinning' is het in 6.4.1. vermelde symposium belegd. Een eerste gezamenlijk predikantenpakket is in september 2003 aan ongeveer 900 adressen (225 Chr. Geref. en 675 Geref. Bond) verzonden. Dit bevatte het boekje 'Gedeelde hoop' van dr. G.C. den Hertog, alsmede een uitgave van *Theologia Reformata*, waarin onder meer de lezingen van 25 maart 2003 waren opgenomen (zie bij 6.4.1.).

Een eerste poging om afgevaardigden van kerken, plaatselijke commissies en classis-correspondenten bijeen te krijgen op 20 nov. 2003 moest door gebrek aan opgave worden afgeblazen. Inmiddels is een nieuwe uitnodiging daartoe gedaan voor 28 april 2004. Om elkaar zo duidelijk mogelijk van dienst te kunnen zijn is bij deze hernieuwde invitatie een poging tot inventarisatie gevoegd: welke activiteiten worden bij/door u ondernomen en op welke wijze zou u daarbij ondersteuning van het CIS kunnen gebruiken?

Om tot (meer) bekendheid van het CIS te komen, is een 'powerpoint-presentatie' gemaakt, geschikt voor Israëlavonden. Op ons bezinningsweekend in sept. 2003 hebben we als deputaten daarmee kennis maakt. Ook de opgestarte website, www.kerkenisrael.nl, kan in dit opzicht goede diensten bewijzen.

Eveneens in het kader van meer-bekendheid-geven kon met dankbaarheid gebruik worden gemaakt van de mogelijkheid die aan br. C.J. Rodenburg op 18 nov.2003 werd geboden om enkele colleges in Apeldoorn te geven.

Voor 2004 staan op het programma: op D.V. 3 juni een symposium naar aanleiding van het laatste boek van dr. H. Vreekamp *'Zwijgen bij volle maan'*, en in het najaar naar aanleiding van het boek dat door de werkgroep Theologische Bezinning wordt voorbereid over de problematiek Israël – land, volk en staat. Voorts: een predikantenpakket; een handreiking voor de prediking op de Israëlzondag en voor het opzetten van plaatselijke en classicale commissies en een cursus-aanbod.

Voor 22 april 2004 staat, na de eerste bijeenkomst in februari 2001, een voortgezette besloten consultatie gepland, waartoe afgevaardigden uit de GZB, de Geref.Gemeenten en de GKV zijn uitgenodigd. Op de agenda voor die bijeenkomst staan:

1. Israël als subject of object van de zending;
2. Hoe we tot een praktische samenwerking kunnen komen;
3. Een powerpoint-presentatie van het CIS.

6.4.3. De werkgroep *Publicaties* is bezig met het maken van een planning voor het uitgeven van een serie CIS-boekjes. Daartoe zijn en worden afspraken gemaakt met diverse auteurs en zijn de onderhandelingen met de uitgever afgerond. In vergevorderd stadium zijn de voorbereidingen voor een publicatie over Israël – land, volk en staat. Het is de bedoeling daarover ook een symposium te houden.

6.4.4. De werkgroep *'Messias-belijvende Joden'* heeft tot nu toe niet zo kunnen functioneren als de bedoeling was. Dit kwam doordat prioriteit werd gegeven aan de invulling van de Jeruzalempost en doordat de 'bemensing' van deze werkgroep wat meer tijd vroeg.

Als doelstellingen zijn onder meer geformuleerd: een onderzoek naar Jezus-als-Messias-belijvend Jodendom in Nederland en het aangaan van contacten daarmee; het leggen van relaties tussen Messias-belijvende gemeenten in Israël en gemeenten in Nederland; en het vinden van stageplekken bij Messias-belijvende gemeenten in Israël ten behoeve van studenten Godsdienst Pastoraal Werk aan de CHE.

6.5. Enkele algemene opmerkingen

6.5.1. Om tot een meer effectieve werkwijze te komen is besloten tot wat meer zelfstandig laten functioneren van de werkgroepen. Daartoe is een samenroeper aangesteld, die agendeert en leiding geeft. De rol van de directeur, die binnen het kader van het CIS al een zeer uitgebreid takenpakket heeft en die dat binnen een zeer kort tijdsbestek moet uitvoeren, kan daardoor beperkt worden tot participatie en supervisie.

6.5.2. Een eerste 'functioneringsgesprek' met de directeur heeft in het najaar van 2003 plaatsgevonden. Er is grote waardering voor zijn betrokkenheid en inzet. Het is echter ook de vraag of hij, gezien de beschikbare tijd, alle taken zo kan uitvoeren als noodzakelijk wordt geacht en gewenst is. Vandaar dat uit dit gesprek aan het bestuur is voorgesteld te zoeken naar inhoudelijke en materiële ondersteuning. Ten dele is dit laatste ondervangen doordat vanuit CHE-Transfer secretariële ondersteuning wordt gegeven.

6.5.3. Omdat het soms lang kan duren voordat de (getekende) notulen van de bestuursvergaderingen bij ons deputaatschap terecht komen, is de afspraak gemaakt dat onze bestuursleden vanuit hun gemaakte aantekeningen zo tijdig mogelijk het deputaatschap op de hoogte brengen van genomen besluiten en voorgenomen plannen.

6.5.4. In de korte tijd van het bestaan van het CIS is er veel werk gedaan. Het is voor onze afgevaardigden daarin een grote vreugde geweest om aan totstandkoming en werkzaamheden te kunnen deelnemen, in goede onderlinge eensgezindheid met en aanvaarding van elkaar.

Graag besluiten we dit onderdeel van ons verslag met de slotzin uit het jaarverslag van het CIS over 2003: *Al met al mag op het eerste volle CIS-jaar worden teruggekeken met verwondering en dankbaarheid jegens de God van Israël, de Vader van Jezus Christus, voor de vele mogelijkheden die ons werden geschonken om een begin te maken met de realisering van de doelstellingen van het Centrum voor Israëlstudies.*

7. Samenvoeging regeling en instructie

Ingevolge de opdracht van de generale synode 2001 bieden deputaten u de volgende samenvoeging van regeling en instructie aan.

Algemeen deel

Artikel 1

Ten einde gestalte te geven aan de roeping van de kerken om zich met de verkondiging van het Evangelie te richten tot Israël worden door zowel de particuliere synoden als door de generale synode deputaten benoemd, onder de naam 'deputaten kerk en Israël'.

Artikel 2

Door iedere particuliere synode wordt een tweetal deputaten met hun secundi aangewezen. Zij hebben zitting voor de tijd van twee jaar, tenzij zij in die tijd het ressort van hun particuliere synode verlaten.

De generale synode benoemt een eerste secretaris en een tweede secretaris, alsmede een eerste en een tweede penningmeester. Dezen treden op elke generale synode af en zijn opnieuw herkiesbaar, zulks binnen de bepalingen van de maximale zittingstijd, door de generale synode vastgesteld.

De generale synode kan adviseurs aan het deputaatschap toevoegen.

De deputaten worden door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd. Zij zijn gehouden een verslag van hun werkzaamheden te geven aan elke particuliere en generale synode.

Artikel 3

De deputaten zijn geroepen de geestelijke en stoffelijke belangen van de Evangelieverkondiging onder Israël te behartigen.

Zij zijn gemachtigd om bij de uitvoering van hun opdracht samen te werken met het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond in de Nederlandse Hervormde Kerk en het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de Christelijke Hogeschool Ede, in het 'Centrum voor Israëlstudies', zich daarbij gebonden wetend aan de met het oog daarop vastgestelde 'Samenwerkingsovereenkomst'.

Artikel 4

De zorg voor de bibliotheek en het archief ten behoeve van de Evangelieverkondiging onder Israël is aan de deputaten opgedragen. Zij benoemen functionarissen voor het beheer daarvan volgens hun instructie.

Artikel 5

De penningmeester van het deputaatschap heeft onder verantwoordelijkheid van de deputaten het beheer van de gelden. Hij zorgt voor een goede bewaarplaats en eventuele belegging van de gelden.

De benodigde gelden voor de generale kas worden bijeengebracht door giften, schenkingen, erfelingen en collecten, met name door de Paascollecte. De deputaten hebben het recht, indien nodig, een extra collecte van de kerken te vragen, zulks na toestemming van deputaten financiële zaken.

Deputaten zijn krachtens artikel 84 van de Kerkorde en binnen de grenzen van hun Instructie bevoegd tot:

- a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
- b. het verrichten van betalingen.

Het beheer van de generale kas is toevertrouwd aan de penningmeester van deputaten. Hij ontvangt zijn instructies van deputaten financiële zaken en doet uitbetalingen binnen de door de generale synode goedgekeurde begrotingen.

De penningmeester doet jaarlijks rekening en verantwoording aan de deputaten in een door hen vastgestelde vergadering. Dezen zullen alleen hun goedkeuring geven na de goedkeurende verklaring van de accountant die jaarlijks wordt aangezocht om de boeken na te zien.

De deputaten doen eens in de drie jaar rekening en verantwoording aan de generale synode.

Bijzonder deel**Artikel 6**

Bij de uitvoering van de roeping tot Evangelieverkondiging onder Israël zijn binnen de orde van Christus' kerk de volgende elementen van belang:

- a. de diensten;
- b. de samenwerking tussen zendende kerk(en) en deputaten;
- c. het opzicht over de leer en de christelijke tucht.

De diensten**Artikel 7**

De diensten zijn tweërlei:

- a. de kerndienst, zijnde de ambtelijke dienst des Woords in prediking, sacramentsbediening, zielzorg en catechese;
- b. de nevendiensten, zijnde de beoefening van de christelijke barmhartigheid, en het geven van onderwijs.

Dit alles voor zover dat in de gegeven situatie mogelijk is.

Artikel 8

De toelating tot de dienst des Woords en der sacramenten voor de Evangelieverkondiging onder Israël van hen die het ambt van dienaar des Woords in de Christelijke Gereformeerde kerken nog niet hebben bekleed, geschiedt overeenkomstig artikel 4 van de Kerkorde.

Artikel 9

De beroeping van een dienaar des Woords voor de Evangelieverkondiging onder Israël die reeds aan één van de Christelijke Gereformeerde kerken verbonden is, geschiedt overeenkomstig artikel 5 van de Kerkorde.

Artikel 10

Zij die volgens de voorgaande artikelen beroepen zijn, zullen opgeleid worden voor de dienst van de Evangelieverkondiging onder Israël. De wijze waarop dit geschiedt, wordt geregeld door de deputaten binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies. Hiervan wordt verslag gedaan aan de generale synode.

Artikel 11

Vóór de uitzending tot de Evangelieverkondiging onder Israël zullen de deputaten zich overtuigen van de goede uitslag van de opleiding volgens artikel 10 door een examen dat de volgende vakken omvat:

1. kennis van de geschiedenis en de cultuur van het joodse volk en de joodse religie;
2. kennis van met name betrekking tot het terrein waar de beroepene zal arbeiden;
3. geschiedenis van de Evangelieverkondiging onder Israël;
4. theorie daarvan naar gereformeerde beginselen;
5. de elenctiek in betrekking tot de joodse godsdienst.

De deputaten kunnen gehele of gedeeltelijke vrijstelling van dit examen verlenen.

Artikel 12

Na aanneming van het beroep zal voor een kandidaat het peremptoir examen plaatsvinden naar artikel 4 van de Kerkorde door de classis waaronder de roepende kerk ressorteert en zonodig het examen naar artikel 6 van de Kerkorde.

Artikel 13

Na gunstige uitslag van de in voorgaande artikelen genoemde examens zal de bevestiging van de beroepene plaats hebben in de kerk door welke hij voor de Evangelieverkondiging onder Israël beroepen is, volgens het formulier daartoe door de generale synode vastgesteld (zie Acta 1974, artikel 141).

Artikel 14

De dienaar des Woords blijft ook op het terrein waar hij arbeidt de dienaar van de zendende kerk. Hij ontvangt zijn instructies voor het werk van de raad van de zendende kerk en de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies) en vraagt in twijfelachtige gevallen advies inzake zijn arbeid aan deze raad en aan de deputaten.

Artikel 15

Tot de taak van de dienaar des Woords behoort dat hij het Evangelie verkondigt onder Israël en onder de zegen des Heeren meehelpt aan de bouw van de kerk van de Heere Jezus Christus ter plaatse waarheen de kerk hem zendt.

Artikel 16

Het verlenen van emeritaat aan de dienaar des Woords en, in geval van overlijden, de onderhouding van zijn eventuele weduwe en wezen zal geschieden volgens de bepalingen van artikel 13 van de Kerkorde.

Artikel 17

De regeling en verzorging van de nevendiensten, alsmede de vaststelling van de instructie van hen die in deze nevendiensten werkzaam zijn, wordt overgelaten aan de zendende kerk in overleg met de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies) volgens bepalingen door de generale synode vastgesteld.

De samenwerking tussen zendende kerk(en) en deputaten*Artikel 18*

De uitzending van een dienaar des Woords voor de Evangelieverkondiging onder Israël geschiedt door de plaatselijke kerk, hetzij met, hetzij zonder medewerking van andere plaatselijke kerken.

Artikel 19

De kerken verlenen door haar deputaten medewerking aan de zendende kerk tot het uitzenden van een dienaar des Woords voor de Evangelieverkondiging onder Israël.

Artikel 20

De raad van de zendende kerk en de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies) zullen zo dikwijls bijeenkomen als door de kerkenraad of door de deputaten zal nodig geacht worden. De kerkenraad kan zich doen vertegenwoordigen door gecommiteerden.

De deputaten hebben het recht van alle stukken die betrekking hebben op deze arbeid kennis te nemen en hun oordeel ter kennis te brengen van de kerkenraad die in overleg met en in tegenwoordigheid van de deputaten deze arbeid behartigt.

Artikel 21

Het werk van de beroeping en uitzending van een dienaar des Woords voor de Evangelieverkondiging onder Israël geschiedt door de zendende kerk uit een voordracht door de kerkenraad en de deputaten vastgesteld.

De beroepsbrief en de instructie worden vastgesteld door de kerkenraad en de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies).

Artikel 22

De zendende kerk is verplicht haar dienaar die haar in het Evangelie dient, een behoorlijk honorarium voor levensonderhoud te waarborgen, alsmede een redelijke kostenvergoeding.

De financiële verplichtingen die hieruit voortvloeien worden overgedragen aan deputaten kerk en Israël.

Artikel 23

Het arbeidsveld van de uit te zenden dienaar wordt door de zendende kerk aangewezen op advies en met goedkeuring van de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies), die daartoe de machtiging van de generale synode behoeven.

Indien ingeval van dringende noodzaak van arbeidsveld veranderd moet worden, treden de kerkenraad en de deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies) handelend op onder verantwoordelijkheid aan de generale synode.

Het opzicht over de leer en de christelijke tucht

Artikel 24

De bij de dienst te gebruiken Bijbelvertalingen, catechetische leer- en dienstboeken, formulieren voor doop en avondmaal enzovoort worden door de dienaar aan de kerkenraad van de zendende gemeente voorgelegd en met advies van deputaten (binnen het samenwerkingsverband van het Centrum voor Israëlstudies) goedgekeurd.

Artikel 25

Het toezicht op de belijdenis en wandel van de dienaar voor de Evangelieverkondiging onder Israël berust bij de raad van de zendende kerk, in geval de betreffende dienaar het ambt bekleedt in de Christelijke Gereformeerde kerken.

Indien hij zondigt ten opzichte van leer of leven en de zendende kerk daarvan zekerheid krijgt, zal zij hem overeenkomstig de daarvoor in de Kerkorde vervatte bepalingen behandelen.

Slotbepaling

Artikel 26

De artikelen van deze regeling kunnen door de generale synode gewijzigd, vermeerderd of verminderd worden. Daartoe mogen de deputaten voorstellen indienen.

8. Vrede over Israël

8.1. Jaargang 48...

Op ons blad 'Vrede over Israël' wordt dit jaar (2004) vermeld: jaargang 48. Gezien het feit dat de eerste nummers verschenen in 1954 zou je eerder 'jaargang 50' verwachten. Maar de eerste jaargang verscheen in het zendingsblad 'Uw Koninkrijk Kome', waarin welwillend 'een bescheiden hoeksken' werd ingeruimd voor de Israël-deputaten. Vanaf oktober 1955 verscheen ons blad zelfstandig. Naderhand is er nog eens verkeerd geteld: er is twee keer een jaargang 15 verschenen.

Voor het jubileumnummer ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van 'Vrede over Israël' (jaargang 41, nummer 1/2) is toch maar uitgegaan van de foutieve telling, in plaats van het feitelijke aantal jaren.

Hoe het zij, nu al 50 jaar lang, hebben we als deputaten onze kerken op deze manier mogen informeren over allerlei aspecten van de relatie van de kerk c.q. van onze kerken met Israël. We zijn daar dankbaar voor; het is een belangrijk onderdeel van ons werk.

8.2. Verspreiding

'Vrede over Israël' verschijnt tegenwoordig vijf keer per jaar, met een oplage van ongeveer 28.500 exemplaren. Het wordt toegezonden aan bijna alle adressen uit het centraal adressenbestand, minus die uit een klein aantal gemeenten die geen prijs stellen op toezending van ons blad aan hun leden.

De verzending geschiedt nu in combinatie met het blad 'Doorgeven'. Deze gezamenlijke toezending levert een aanzienlijke besparing op.

Eén keer per jaar wordt een acceptgiro gezonden en wordt gevraagd om een bijdrage voor ons blad. In 2002 en 2003 werd deze acceptgiro apart toegezonden. Wellicht is het mede hierdoor dat de opbrengst vanuit de acceptgiro's verblijdend hoog is.

We denken anderzijds ook dat daarin waardering voor de inhoud en voor de nieuwe vormgeving tot uiting komt. Vanaf juni 2001 heeft ons blad een nieuwe lay-out. Deze is ontworpen door zuster. J. van Keulen-Lentink. Het gebruik van kleur en diverse markeringen maakt het blad aantrekkelijker en leesbaarder.

8.3. Inhoud

Elk nummer begint met een Schriftstudie. Dat geeft aan dat wij de Schriften voorop willen stellen en van daaruit willen bezig zijn.

We geven ook informatie over het werk van ons deputaatschap, over wat er gebeurt in het samenwerkingsverband 'Centrum voor Israëlstudies', en de laatste tijd in het bijzonder ook over de Israëlconsulent drs. C.J. Rodenburg. Zie daarvoor de artikelen 'Van de Voorzitter'. Maar ook een verslag als 'Samenwerking in nieuw studiecentrum een feit' (jrg. 46 no. 2) en 'Gesprek over het CIS' (46/3), alsook een interview met drs. C.J. Rodenburg (47/5) en een verslag van zijn hand over de eerste periode in Jeruzalem (48/2). We hopen zeer regelmatig dergelijke berichten 'Vanuit Jeruzalem' te kunnen doorgeven.

In artikelen als 'Vrede zij over Israël...' (45/4) en 'Israël na 11 september' (46/1) werd aandacht gegeven aan de actualiteit.

Er is een serie artikelen gewijd aan de zeven vragen die K.H. Miskotte noemde in zijn artikel 'Het jodendom als vraag aan de kerk'.

8.4. Redactie

Het is de bedoeling dat in de loop van 2004 drs. C.J. van den Boogert het eindredacteurschap zal overnemen van ds. A. Brons. Laatstgenoemde zal zich wel blijven bezighouden met de website van ons deputaatschap.

9. De website: www.kerkenisrael.nl

Vanaf medio januari 2003 hebben wij een eigen website, waarop onder andere alle artikelen die vanaf jaargang 41 zijn verschenen in 'Vrede over Israël' te vinden zijn (inmiddels ruim 180 artikelen). Daarnaast is er natuurlijk ook allerlei informatie over ons deputaatschap en de verschillende activiteiten, over de

Israëlconsulent, enz. Ook zijn er diverse pagina's met informatie over joodse feesten, en over voorwerpen als de *mezoza*, de *tefillin* en de *talliet*.

De website wordt behoorlijk goed bezocht. Uit de statistische gegevens die automatisch worden bijgehouden blijkt dat er in zo'n veertien maanden (gerekend tot 21 april 2004) in totaal 76.061 bezoekers zijn gesignaleerd, die samen in totaal 204.334 pagina's bezochten. Een groot aantal van de bezoeken komt tot stand door middel van de zgn. 'zoekmachines'. Bijzondere belangstelling was er voor de pagina's over *rosj hasjana*, *soekot* en *chanoeka*, en wel met name rond de betreffende feestdagen. Hoog scoren ook voortdurend de artikelen over Marc Chagall (V.o.l. 45/1) over Anti-semitisme (47/1), en de Schriftstudie onder de titel 'Dewijl dan nu de doop in de plaats der besnijdenis gekomen is...' (42/4). Via de website komen ook diverse vragen en reacties binnen.

Het is een goede zaak dat we op deze manier velen – ook van buiten onze kerken – kunnen bereiken en van dienst kunnen zijn.

10. Contacten binnenland

10.1. OJEC

10.1.1. Bestuur

Reeds geruime tijd waren er problemen rond de vervulling van vacatures die in het dagelijks bestuur zouden ontstaan door het vertrek van D. Pruiksmas (voorzitter) en L. Evers (secretaris en waarnemend penningmeester). Lange tijd hebben zij beiden het leeuwendeel van de werkzaamheden van het dagelijks bestuur voor hun rekening genomen.

Met ingang van februari 2004 is een interim dagelijks bestuur aangetreden bestaande uit H.J. van Ogtrop (RK), voorzitter; L. Levisson (LJG), secretaris; J. Moëd (NIK), penningmeester; en J.G.K. Littooi (PKN), lid. Dit bestuur heeft tot taak:

- het waarborgen van de continuïteit;
- het uitwerken van een voorstel voor de toekomstige doelstellingen en structuur van het OJEC.

In het algemeen bestuur wordt ons deputaatschap vertegenwoordigd door ds. J. Groenleer.

10.1.2. Bureau

Het bureau van het OJEC is opgeheven. Wel is er een part-timer aangesteld om de noodzakelijke bureauzaken te behartigen.

10.1.3. Activiteiten

Van de verschillende activiteiten die hebben plaatsgevonden noemen we u de volgende:

- Op 6 november 2001 werd de jaarlijkse OJEC-conferentie gehouden te Tilburg. Rabbijn dr. David Rosen sprak daar over *Dabru Emet*, de verklaring die ruim een jaar eerder door vier Amerikaans-joodse geleerden aan het *Institute for Christian-Jewish Studies* in Baltimore werd gepubliceerd. Het Amerikaanse stuk is vooraf ook intern binnen het OJEC onderwerp van gesprek geweest. Van christelijke zijde wordt aan de joodse partners gevraagd hoe zij staan tegenover de inhoud van *Dabru Emet*. Het blijkt dat de Amerikaanse stem door velen nog niet zomaar overgenomen kan worden. Men neemt er kennis van. Maar aan (orthodox) joodse zijde is weinig belangstelling voor de dialoog tussen joden en christenen. Dat illustreert het verschil tussen de Nederlandse en Amerikaanse situatie.
- Naast de novemberconferentie was er in november van dat jaar ook de lustrumviering die bestemd was voor een brede kring van belangstellenden. Alle aangesloten instellingen waren hiervoor uitgenodigd. Er was een redelijke belangstelling. Op deze bijeenkomst werd de stand van de dialoog tussen joden en christenen sinds de oprichting van het OJEC van joodse en christelijke zijde nader bekeken.
- Op 18 april 2002 ontving het OJEC tijdens de algemene bestuursvergadering de nieuwe ambassadeur van Israël, de heer Eitan Margalit, die met het OJEC wilde kennis maken en zich op de hoogte wilde stellen van de activiteiten.
- Op 12 maart 2003 vond in samenwerking met de SoW-kerken een conferentie plaats in het LDC van deze kerken met als onderwerp: 'joods-christelijke betrekkingen onder druk'. Het recht van de Palestijnen op een eigen staat en het even onbetwistbare recht van Israël op een veilig bestaan brengt velen in verlegenheid. Wat betekent in dit verband de door de SoW-kerken openlijk beleden onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël?
- Op 14 april 2003 vond er een studiemiddag plaats in de Weesper synagoge met als onderwerp: 'Op weg naar een OJCM?' Er zijn geluiden binnen het OJEC die sterk pleiten voor een zogenaamde trialoog. Anderen voelen er niets voor.
- Van 29 juni tot 3 juli 2003 vond de conferentie plaats van de ICCJ (*International Council of Christians and Jews*). De conferentie was dit keer georganiseerd door het OJEC, de Katholieke Universiteit Utrecht en de theologische faculteit van de Universiteit van Utrecht. Het thema was: '*Imagining the Other. Jews, Christians and Muslims in Modernity, between self-determination and the imagined other.*' Zo'n 22 nationaliteiten waren vertegenwoordigd.

10.1.4. Toekomst

Het OJEC is in 1981 opgericht om een platform te zijn waarop joden en christenen elkaar ontmoeten om te komen tot wederzijds begrip en om te bevorderen dat in de samenleving vooroordelen ter attentie van elkaar worden weggewomen. Uitdrukkelijk is bepaald dat één en ander geschiedt zonder enig oogmerk van zending.

Tegen de achtergrond van wat er in het verleden had plaatsgevonden, was dit een unieke gebeurtenis. De gedachte die erachter zat was deze, dat de catastrofe die had plaatsgevonden nooit meer mocht gebeuren. De kerken waren in verlegenheid over het gebeurde en grepen deze mogelijkheid van wederzijdse ontmoeting met beide handen aan. De eerste jaren vroegen veel inspanning om elkaars vertrouwen te winnen, een moeizaam proces waarvan je af en toe nog wel eens wat tegenkomt.

Reeds eind 1994 werd besloten tot bezinning op de vraag hoe het OJEC zich verder zou moeten ontwikkelen. Daarbij kwam een spanningsveld aan het licht. Is het OJEC alleen maar een orgaan waar prak-

tische zaken geregeld worden met betrekking tot de relatie van joden en christenen? Of mogen er ook meer inhoudelijke theologische discussies plaatsvinden?

Een andere vraag die al wat langer leefde, werd na 11 september 2001 steeds sterker: moeten de moslims ook niet aanschuiven zodat in plaats van de dialoog de dialoog kan plaatsvinden? Binnen het OJEC wordt over deze vraag verschillend gedacht. Voor sommigen zou het OJEC mogen opgaan in een OJCM. Anderen vinden de relatie Kerk-Israël toch van zo'n unieke orde, dat ze het OJEC ook echt OJEC willen laten en de dialoog op een andere wijze willen voeren. Orthodoxe joden voelen in de huidige omstandigheden helemaal niets voor een dialoog.

Momenteel vindt er een heroriëntatie op doelstelling, taak en structuur van het OJEC plaats.

Het is de bedoeling dat in de loop van het jaar (2004) een stuk ter tafel komt, waarover elke aangesloten instelling zich zal kunnen uitspreken.

10.1.5. **Onze relatie met het OJEC**

Het OJEC is één van de weinige plekken in Nederland waar joden en christenen elkaar ontmoeten en met elkaar in gesprek zijn. Er zijn perioden dat het – in onze ogen – echte gesprek opbloeit. Zo bijvoorbeeld rond een eeuwenoude liturgische tekst uit de christelijke traditie (Beklag Gods) of na de voorlezing van de Psalm waarmee de vergaderingen worden geopend.

Daarnaast vindt over en weer informatie plaats, waarbij niet alleen kerkelijke, maar ook maatschappelijke aangelegenheden aan de orde zijn die betrekking hebben op de relatie Kerk-Israël.

Omdat we in het OJEC zijn vertegenwoordigd, zijn we voor de deelnemende joodse gesprekspartners geen onbekende.

De inbreng van onze kant is gering. Gelet op de hoeveelheid aan instanties die deelnemen, zijn wij maar een heel kleine partner in het gesprek. Zoals er 'een ander joods geluid' is, zo is er van onze kant af en toe ook wel eens 'een ander christelijk geluid' te horen waarnaar geluisterd wordt. Resultaten zijn in dit geval niet te meten. Bovendien geldt ook hier dat het doel van deze organisatie in het oog gehouden moet worden.

Nu er binnen het OJEC een heroriëntatie plaatsvindt op doelstelling, taak en structuur, hebben deputaten een brief gezonden aan het dagelijks bestuur waarin zij kenbaar hebben gemaakt geen voorstander te zijn van het omvormen van het OJEC tot een OJCM. Tevens is erop gewezen dat het goed is meer ruimte te geven aan de bestaande diversiteit van meningen binnen joodse en christelijke kring. Het nastreven van een consensus op basis van bijvoorbeeld een religieus pluralisme bewerkt ons inziens eerder vervreemding dan toenadering. Uiteraard dient de basishouding van wederzijds respect te blijven. We hebben daarbij de oorspronkelijke doelstelling van het OJEC onderstreept.

Met belangstelling zien deputaten uit naar de resultaten van de heroriëntatie. Nog steeds willen we in alle openheid de ander ontmoeten. Tegelijk zijn we in het gesprek met Israël niet neutraal. Als kerk belijden we Christus als onze Heere en Heiland. In die spanning van openheid enerzijds en overtuiging anderzijds willen we staan. In die gezindheid nemen we ook onze plaats binnen het OJEC in en willen we dat ook in de toekomst doen.

10.2. *Nes Ammim*

Bij Nes Ammim zijn wij als deputaten met name betrokken via de Contactcommissie Kerken en Nes Ammim (CCK-NA). Deze commissie is er om de pastorale zorg voor de bewoners van Nes Ammim te behartigen en de identiteit van Nes Ammim te bewaken (dit in samenwerking met de ITTK (*Internationale Theologische Kirchliche Kommission*)). Wij hebben ten aanzien van Nes Ammim geen bestuurlijke of financiële verantwoordelijkheid.

In de commissie hebben namens onze deputaten zitting de brs. A. Brons en P. Vree. Laatstgenoemde nam afscheid van de commissie op 12 februari 2004, na meer dan 20 jaar daarin zitting gehad te hebben. Daarbij werd met veel waardering en dank gesproken over zijn positieve bijdrage.

Ook de verslagperiode was voor Nes Ammim weer moeilijk en veelbewogen.

In okt. 2001 werd het bestuur van Nes Ammim vernieuwd: twee bestuursleden traden af; naast de drie overgeblevenen kwamen zeven nieuwe bestuursleden. Tevens werd een adviesraad ingesteld. Met veel inzet is gewerkt aan een economisch saneringsproces. Aan de rozenkwekerij en de avocadoteelt kwam een einde. Van het *guesthouse*/hotel (met kosjere keuken) wordt door veel Israëlische gasten gebruik gemaakt. Een en ander heeft tot een goed resultaat geleid. Medio 2003 kon worden gemeld dat voor het eerst sinds een groot aantal jaren een financieel evenwicht is ontstaan tussen inkomsten en uitgaven. De situatie in Israël blijft echter voortdurend moeilijk en spannend. Bijzonder punt van zorg is de personele bezetting: deze is nu wel uiterst minimaal geworden (20 à 25 bewoners).

Projecten waarop men zich nu richt zijn:

- Er zijn contacten met een Hotelschool die internationale studenten in Nes Ammim stage kan laten lopen. Het internationale karakter van Nes Ammim kan worden versterkt, en studenten kunnen na hun stage 'ambassadeurs' voor Nes Ammim' worden
- Een nieuwbouwwijk in de onmiddellijke omgeving van Nes Ammim, voor met name 50-plussers, die dan ook gebruik kunnen maken van voorzieningen die Nes Ammim biedt. Dat zal Nes Ammim minder economisch kwetsbaar maken en ook kunnen leiden tot verbetering van de kwaliteit van het *guesthouse*/hotel.
- Vredeswerk tussen joden en Arabieren. Nes Ammim wil als 'centrum van ontmoeting en gesprek', en als in zekere zin 'neutrale en veilige plaats' ruimte bieden aan groepen joodse en Palestijnse Israëli's. Er hebben inmiddels al diverse seminars plaatsgevonden.

Sinds het vertrek van Jowien van der Zaag in juni 2000 is er geen vaste pastor meer in Nes Ammim. Door de financiële situatie in de SoW-kerken bleek dat niet meer haalbaar. Er zijn wel telkens predikanten bereid gevonden om voor kortere tijd in Nes Ammim te werken. Dat voorziet gedeeltelijk in de behoefte. De wens – ook vanuit het NA-bestuur – blijft om weer een vaste predikant in Nes Ammim te hebben; mogelijk iemand die 50% voor de geestelijke verzorging en 50% voor 'Nes Ammim als centrum voor ontmoeting en gesprek' werkzaam zal zijn.

Voor het eerst sinds jaren is er weer een ITTK-conferentie gehouden. Daar is gepoogd om vanuit de basis constructieve voorstellen te doen aan het internationale bestuur ten aanzien van het toekomstig functioneren van Nes Ammim.

Over onze plaats in de CCK-NA hebben wij doorgesproken, zowel binnen ons deputaatschap als in de commissie. We hebben onze zorg uitgesproken ter attentie van het theologische klimaat binnen Nes Ammim en onze stellige indruk dat door de leiding van Nes Ammim steeds duidelijker de zgn. twee-wegenleer wordt voorgestaan. Binnen de commissie kwam naar voren dat bepaalde uitlatingen daartoe wel aanleiding gegeven kunnen hebben, maar dat er geen sprake van is dat dit het standpunt van Nes Ammim is. Onze zorg werd herkend en begrepen.

Na het positief verlopen gesprek met de CCK-NA hebben deputaten besloten om hun betrokkenheid bij Nes Ammim via deze commissie voort te zetten, waarbij zij wel op dit punt alert willen blijven.

10.3. ICI

In de tweede maand van dit jaar bestond het 'Interkerkelijk Contact Israël' 60 jaar. Het is ontstaan vanuit de behoefte aan gezamenlijk overleg naar aanleiding van de anti-joodse maatregelen van de bezetter. De na de oorlog omschreven doelstelling luidt: een bijdrage leveren aan opbouw en verdieping van de relatie tussen joden en christenen. Met daarnaast overleg met betrekking tot concreet werk dat door deelnemende kerken aan en in Israël wordt gedaan. Dit bleek vooral nodig te zijn toen méér kerken in Israël present waren met enige vorm van arbeid.

Overigens heeft het ICI (waarin sinds de oprichting officieel vertegenwoordigd zijn: de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Nederlandse Hervormde Kerk, de Rooms Katholieke Kerk en de Unie van Baptistengemeenten, en van joodse zijde 'Hadderech', de Vereniging van Jezus als Messias-belijvende Joden (waarbij van de ADS en de ELK in de laatste jaren niets gemerkt is) een wat moeizame periode achter de rug: niet zozeer door het stelselmatig ontbreken van afgevaardigden van sommige aangesloten kerken, maar vooral door het S.o.W.-proces. Ook de situatie in Israël en het ontbreken van kerkelijke werkers daar speelde een rol. Zo was er weinig inbreng vanuit de participanten en nauwelijks enige voortgang in het werk.

In de achterliggende verslagperiode heeft de nieuwe voorzitter (ds. H. Biesma) via een brief aan de participanten gevraagd op welke wijze zij hun betrokkenheid en inbreng denken te vergroten en hoe zo vanuit hun achterban een bijdrage kan worden geleverd aan een herleving van het ICI. De reacties daarop gaven duidelijk aan dat men voortbestaan van het ICI van belang achtte; de wijze waarop is nog volop in discussie. Daarbij zal, mede in verband met mogelijk opnieuw te organiseren seminars, contact worden gezocht met andere instanties, onder andere het CIS. Het ontbreekt momenteel aan 'menschkracht' om zelfstandig activiteiten, bijvoorbeeld in de zin van publicaties, te ondernemen.

Uniek, en overgebleven uit voorgaande jaren, is het contact met dr. G.F. Willems te Knokke: vanuit de Verenigde Protestantse Kerk van België en als secretaris van het 'Belgische OJEC' verricht hij veel werk met betrekking tot de relatie van joden en christenen. Jaarlijks levert hij een verslag, één maal in de twee jaar komt hij op de ICI-vergadering.

11. Seminars

In samenwerking met Drietour Reizen in Driebergen hebben we in voorjaar 2003 een seminar georganiseerd naar Oost Europa. Het betrof een 8-daagse busreis naar Polen voor predikanten en theologisch geïnteresseerde gemeenteleden om er joodse gedenkplaatsen te bezoeken. Het thema van de reis luidde: 'Gedenken voor het heden'. Het is een indrukwekkende reis geweest, waarbij met name het bezoek aan de vernietigingskampen Auschwitz/Birkenau diepe indruk op de deelnemers heeft gemaakt.

Het samenwerkingsverband met COME (*Communication Middle East*, voortgekomen uit onder andere het Instituut voor Internationale Excursies te Bergen) met het oog op het organiseren van studiereizen naar Israël/Jeruzalem is beëindigd. De laatste jaren is het onmogelijk gebleken reizen naar Israël te organiseren in verband met de gespannen politieke situatie. Omdat onze positie veranderd is vanwege onze participatie in het CIS, ligt het voor de hand dat we in de toekomst reizen zullen gaan organiseren in het kader van het CIS en niet met COME.

12. Financiën

12.1. De financiële gegevens (staat van baten en lasten, balans, specificaties bij de staat van baten en lasten en de berekening van de minimum bijdrage) zijn als bijlage D aan dit rapport toegevoegd.

12.2. Toelichting op de staat van baten en lasten en de bijbehorende specificaties.

12.2.1. Kosten Israëlwerker

Ingaande 2003 hebben deze kosten betrekking op de Israëlconsulent die is aangesteld door het Centrum voor Israëlstudies (CIS) waarin ons deputaatschap participeert. De kosten zijn gebaseerd op de begroting van het CIS.

12.2.2. Saldo exploitatie Vrede over Israël (VOI)

De exploitatie van VOI gaf over de jaren 2000 en 2001 een negatief saldo te zien van € 6.253 respectievelijk € 20.143. Zowel in 2002 als in 2003 was er echter een klein positief saldo. Deze aanzienlijke verbetering is veroorzaakt door een substantiële toename van de ontvangen bijdragen. In 2002 waren deze circa € 20.000 hoger dan in 2001 en dit hogere niveau werd in 2003 voortgezet. De toename van de bijdragen lijkt te zijn veroorzaakt doordat in beide jaren de acceptgiro afzonderlijk van het blad werd verzonden. In het eerste halfjaar 2004 wordt het oorzakelijke verband tussen afzonderlijke verzending en hogere opbrengsten geëvalueerd. Op basis daarvan zal moeten worden besloten of de hogere kosten van het afzonderlijk verzenden voor de toekomstige acceptgiro's gerechtvaardigd zijn. In de begroting werd voornamelijk uitgegaan van het voortzetten van de afzonderlijke verzending.

12.2.3. **Centrum voor Israëlstudies**

Deze post vormt ten opzichte van de begroting 2002 tot en met 2004 door de generale synode 2001 goedgekeurd nieuw beleid en heeft betrekking op ons aandeel in de kosten van dit samenwerkingsverband naast de kosten genoemd onder 'Kosten Israëlconsulent'. De begrote kosten zijn gebaseerd op de begroting van het CIS.

12.3. *Toelichting op de berekening van de minimumbijdrage en de begrote bijdrage*

Het eigen vermogen is sinds 2000 vrij sterk gestegen door met name twee oorzaken. Ten eerste waren de lasten van de Israëlwerker in de jaren 2001 tot en met 2003 belangrijk lager dan begroot doordat er gedurende ongeveer twee jaar geen Israëlwerker was. Verder werden in 2004 enkele grote legaten ontvangen.

Bij de berekening van de minimumbijdrage zijn wij uitgegaan van de geraamde kosten van 2004. Hiervoor werd gekozen omdat de kosten van 2003 geen juist beeld geven met betrekking tot de kosten van de Israëlwerker die in de loop van dat jaar zijn werk begon. In 2004 drukken deze kosten voor een heel jaar op de begroting.

De berekening van de minimumbijdrage uitgaande van een eigen vermogen ultimo 2007 gelijk aan de jaarlasten van het jaar 2004 leidt (ten gevolge van het fors interen op het eigen vermogen) tot een bijdrage per lid per jaar van slechts € 0,27.

Naar onze mening is het echter niet gewenst de minimumbijdrage tot dit uitzonderlijk lage niveau te laten dalen. Wij noemen daarbij de volgende overwegingen.

12.3.1. De bijdrage van de kerken heeft ook een symbolische waarde. Het bedrag per lid per jaar moet niet zo laag worden dat het werk van deputaten kerk en Israël in het geheel van de omslagen als het ware 'van het netvlies verdwijnt'.

12.3.2. Als we de begroting doortrekken naar 2008 en verder, dan is gemakkelijk in te zien dat ingaande 2008 een forse verhoging van de bijdrage per lid per jaar zal moeten worden gevraagd. Bij gelijkblijvend ledental belooft het tekort zonder omslag volgens de begroting van 2007 al € 1,38 per lid. Om dan te blijven voldoen aan een minimaal eigen vermogen van eenmaal de jaarlasten zal de bijdrage dan moeten worden vastgesteld op € 1,52.

12.3.3. Substantiële matiging van de bijdrage ingaande 2008 zal alleen mogelijk zijn als in de jaren 2005 tot en met 2007 belangrijke extra inkomsten genoten worden, dan wel bijzondere kostenbesparingen mogelijk blijven. Daarover kan echter slechts speculatief gesproken worden.

12.3.4. Al te grote sprongen in de bijdrage lijken ons niet gewenst. Voor de jaren 2005 tot en met 2007 teruggaan van € 1 per lid naar een bijdrage van € 0,27 gevolgd door meer dan een vervijfvoudiging ingaande 2008 betekent echter wel het maken van grote sprongen. Dit effect kan aanzienlijk gedempt worden door de bijdrage voor de periode 2005 tot en met 2007 hoger vast te stellen dan de berekening van de minimumbijdrage aangeeft.

Op grond van onze overwegingen menen wij dat een bijdrage van € 0,75 per lid per jaar als minimum moet worden gezien. Wij hebben daarom in de begroting daarmee rekening gehouden.

Als de bijdrage voor de jaren 2005 tot en met 2007 wordt vastgesteld op € 0,75 per lid per jaar leidt dit ertoe dat, op basis van de begrote jaarlasten 2007 en het begrote eigen vermogen ultimo 2007 bij overigens ongewijzigde cijfers, de bijdrage voor de jaren 2008 tot en met 2010 weer kan worden vastgesteld op circa € 1 per lid per jaar.

13. **Voorstellen**

Wij verzoeken u:

1. zich uit te spreken over de positie van de zendende kerken;
2. aan deputaten op te dragen zich te bezinnen op de band van drs. C.J. Rodenburg aan een gemeente, mogelijk conform de relatie van dr. B. van den Toorn en de gemeente te Gorinchem;
3. goedkeuring te hechten aan de samenvoeging van regeling en instructie voor de Israëlwerker;
4. de goedkeuring 'in principe' voor de samenwerking in het CIS om te zetten naar een definitieve goedkeuring;
5. de bijdrage per lid per jaar voor de jaren 2005 tot 2007 vast te stellen op € 0,75.

Wat de benoeming van deputaten door de generale synode betreft: daarover willen wij u gaarne op een later tijdstip een schrijven doen toekomen.

Bijlage A: Samenwerkingsovereenkomst van het CIS

Het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond in de Nederlandse Hervormde Kerk en het deputaatschap voor kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken en het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de Christelijke Hogeschool Ede (hierna te noemen 'participanten')

overwegende dat:

1. het van betekenis is zich blijvend te bezinnen op de joods-christelijke ontmoeting, waarbij een werkelijke ontmoeting met Israël als een ontmoeting met geheel Israël wordt gezien: met Messias-bellijdende, religieuze en seculiere joden;
2. de aard van deze joods-christelijke ontmoeting gekarakteriseerd dient te zijn door de kernwoorden **luisteren, dienen en getuigen**; daarbij dient ook de Missio Dei ter sprake te komen; de zendingsopdracht kan immers niet vervuld worden zonder dat het volk Israël daarin betrokken is; de manier waarop God Israël en de volken be-

trekt in de komst van Zijn Rijk is een belangrijk gesprekspunt in het contact tussen Israël en de kerk; Israël is en blijft de eerst geroepene om een licht te zijn voor de volken. Daarom zijn de drie woorden in de relatie met het joodse volk fundamenteel:

- a. de houding van luisteren als implicatie van de wederkerigheid in de joods-christelijke relatie;
  - b. de houding van dienen als teken van theologisch en historisch gefundeerde ootmoed;
  - c. de houding van getuigen als uiting van christelijke identiteit in de dialoog;
3. deze bezinning optimaal plaats kan vinden in een Centrum voor Israëlstudies;
  4. bovengenoemde participanten in een samenwerkingsverband verantwoordelijkheid wensen te dragen voor een op te richten Centrum voor Israëlstudies.

komen het volgende overeen:

Artikel 1

Per 1 januari 2002 vormen de participanten een samenwerkingsverband dat een Centrum voor Israël studies in stand houdt dat zich ten doel stelt het stimuleren en organiseren van bezinning en activiteiten op het terrein van de joods-christelijke ontmoeting.

Artikel 2

Teneinde de in artikel 1 genoemde doelstelling te verwezenlijken onderneemt het Centrum onder andere de volgende activiteiten:

- Inrichting van een bibliotheek met gedrukte en digitale bronnen op het terrein van de relatie kerk en Israël, de joodse religie en het Messiasbelijdend jodendom. Deze bibliotheek wordt ondergebracht in het Documentatiecentrum van het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie;
- Onderzoek en publicaties op het terrein van de joods-christelijke ontmoeting;
- Entameren en begeleiden van contacten tussen Messiasbelijdende joodse gemeenten in Israël en gemeenten/kerken in Nederland;
- Bezinningsdagen, conferenties voor geïnteresseerde gemeenteleden;
- Cursussen op het terrein van de joods-christelijke ontmoeting, de joodse religie en Hebreeuws;
- Uitzenden en begeleiden van studenten die in Israël hun stage willen lopen;
- Organiseren van seminars in Israël en in Nederland voor theologen op universitair- en HBO-niveau;
- Creëren van een 'ontmoetingsplek' in Israël, inclusief het rekruteren en aansturen van een consulent. Naast het fungeren als luisterpost en het participeren in joods-christelijke ontmoetingsfora kan worden gedacht aan het mede organiseren van seminars in Israël, het begeleiden van stagiaires, pastoraat onder jongeren die voor langere tijd in Israël verblijven, het leiden van kerkdiensten in Israël.

Artikel 3

Het bestuur van het Centrum bestaat uit zes leden. Elk van de participanten benoemt twee gemandateerde vertegenwoordigers in het bestuur. De vertegenwoordigers treden op namens de participant en hebben binnen het door de participanten vastgestelde jaarbeleid vrijheid van handelen. Het bestuur van het Centrum draagt de eindverantwoordelijkheid, zowel voor inhoudelijke als voor organisatorische en financiële aspecten.

Artikel 4

De uitvoering van het door het bestuur vastgestelde beleid geschiedt door het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie. De beheerder van genoemd Instituut heeft als directeur de dagelijkse leiding en draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid. Voor zijn werkzaamheden ten behoeve van het Centrum wordt de directeur door de CHE voor 0.2 fte ingezet.

Artikel 5

Het bestuur c.q de directeur kan zich laten bijstaan door deskundigen en/of in het leven te roepen werkgroepen. De leden van deze werkgroepen worden bij voorkeur gerekruteerd uit een breed samengestelde beraadsgroep, die minimaal twee keer per jaar met het bestuur vergadert.

Artikel 6

Administratieve en secretariële ondersteuning van het Centrum vindt plaats vanuit het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de CHE. Voor de opbouw van de bibliotheek van het Centrum verleent de mediatheek van de CHE ondersteunende diensten.

Artikel 7

Het Centrum is gehuisvest in het gebouw van de Christelijke Hogeschool Ede.

Artikel 8

Participanten verplichten zich tot realisering van de gestelde doelen en stellen daarvoor binnen het kader van hun mogelijkheden de nodige financiën beschikbaar. De financiering van het Centrum, en de door het Centrum aangestelde directeur, geschiedt op grond van een door het bestuur op te stellen jaarplan en een jaarlijks in te dienen begroting. Jaarplan en begroting behoeven de goedkeuring van de participanten. Voor het beheer van het Centrum is per participant een jaarlijkse bijdrage van f 7.500,- het minimum.

Artikel 9

De duur van de overeenkomst is drie jaar, waarbij de intentie tot voortzetting na deze drie jaar is verondersteld.

Tussentijdse beëindiging van de overeenkomst van samenwerking kan uitsluitend ingaan per 1 september van enig jaar en deze geschiedt niet dan na schriftelijke opzegging door één van de participanten, waarbij deze opzegging vóór 1 januari van datzelfde jaar dient te geschieden.

Ede, februari 2002

Namens de Gereformeerde Zendingbond

Namens het Deputaatschap voor Kerk en Israël van de Chr. Ger. Kerken

Namens het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de CHE

Bijlage B: Convenant Jeruzalempost

Het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond in de Nederlandse Hervormde Kerk en Het Deputaatschap 'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde kerken en Het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de Christelijke Hogeschool Ede

alle drie participerende in het Centrum voor Israëlstudies (CIS),
gevestigd in het gebouw van de Christelijke Hogeschool Ede

overwegende dat:

voor het op vruchtbare wijze inhoud en gestalte geven aan de relatie tussen Kerk en Israël een ontmoetingsplek in Jeruzalem, inclusief het permanente verblijf van een Israëlconsulent aldaar, onmisbaar is,

komen het volgende overeen:

1. per 1 januari 2003 gaan participanten een convenant aan inhoudende de inspanningsverplichting om op zo kort mogelijk termijn een Israëlconsulent te werven en uit te zenden;
2. de Israëlconsulent wordt gerekruteerd uit de Christelijke Gereformeerde Kerken of uit de achterban van de Gereformeerde Zendingbond en, afhankelijk hiervan, aangesteld conform de regels van de Christelijke Gereformeerde Kerken c.q. de Uitzendvoorwaardenregeling SoW-kerken;
3. indien de consulent lid is van de Christelijke Gereformeerde Kerken, zal de eindverantwoordelijkheid met betrekking tot de arbeidsrechtelijke aspecten van het dienstverband, alsmede het opzicht over leer en leven, berusten bij het deputaatschap 'Kerk en Israël';
4. indien de consulent lid is van de Nederlandse Hervormde Kerk, zal de eindverantwoordelijkheid met betrekking tot de arbeidsrechtelijke aspecten van het dienstverband berusten bij de Gereformeerde Zendingbond; en wat opzicht over leer en leven aangaat bij de synode van de Nederlandse Hervormde Kerk;
5. de Israëlconsulent wordt vanaf de dag van uitzending gedetacheerd bij het Centrum voor Israëlstudies;
6. de door de Israëlconsulent uit te voeren taken vinden plaats binnen de kaders van het jaarlijks door de participanten goed te keuren jaarplan en de door het bestuur van het CIS vastgestelde taakomschrijving;
7. de aansturing en begeleiding (inclusief de beoordeling van zijn functioneren via een halfjaarlijkse evaluatie) geschiedt vanuit het Centrum, door de directeur van het CIS, waarbij in situaties van breder belang dan in de punten 3, 4 en 6 is omschreven, overleg wordt gepleegd met de daartoe aangewezen vertegenwoordigers van de uitzendende participanten die zitting hebben in het bestuur van het CIS;
8. de benoeming vindt plaats op basis van een projectaanstelling voor een termijn van 2 jaar met de bedoeling deze periode met telkens 2 jaar te verlengen;
9. wat betreft veiligheidsaspecten valt de Israëlconsulent onder verantwoordelijkheid van de uitzendende organisatie. Bij een negatief reisadvies heeft de Christelijke Hogeschool Ede een adviserende stem;
10. voor wat betreft het plaatsen van stagiaires in het kader van het CIS gelden in principe de uitgangspunten zoals die binnen de CHE zijn vastgesteld, tenzij de leiding van de CHE op goede gronden besluit daarvan af te wijken;
11. in de berekening van de totale kosten van de Jeruzalempost wordt onderscheid gemaakt tussen:
  - a. salariskosten;
  - b. werkkosten;
  - c. huisvestingskosten.
 Voor wat betreft de salariskosten stelt de Christelijke Hogeschool Ede zich garant voor 1/10 fte, vanwege stagebegeleiding en supervisie vanuit de CHE ten behoeve van twee of meer stagiaires op jaarbasis.
De beide andere participanten stellen zich ieder garant voor de helft van de overblijvende kosten.

Aldus te Ede vastgesteld en ondertekend op 28 maart 2003

Namens de Gereformeerde Zendingbond:

B. van Bokhoven, waarnemend regio-coördinator Midden-Oosten;

Namens deputaten kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken:

ds. H. Biesma, voorzitter;

Namens de Christelijke Hogeschool Ede:

drs. M. Burggraaf, voorzitter College van Bestuur;

Namens het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie:

drs. A.G. van de Weerd, logistiek beheerder.

Bijlage C: Taakomschrijving Israëlconsulent

Het bestuur van de Gereformeerde Zendingsbond (GZB) in de Nederlandse Hervormde Kerk, het deputaatschap voor Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (CGK) en het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie (IGT), verbonden aan de Christelijke Hogeschool Ede

voelen zich

staande in de gereformeerde traditie, vanuit een diepe verbondenheid met Israël, het volk waarmee de Heilige begonnen is en waarvoor nog steeds zijn verbonden en beloften gelden (waaraan ook de kerk uit de heidenwereld deel mag hebben) geroepen

om het contact met Israël te zoeken

in een houding van luisteren, dienen en getuigen.

Deze houding wordt gedragen door de verwondering dat God aan apostelen uit de joden én aan Zijn gemeente die bij Israël is ingelijfd de 'dienst der verzoening' heeft toevertrouwd.

In zijn genade gaat het God om het behoud van Israël en van de volken.

Daarom laat Hij zijn dringend woord horen : Laat u – door Christus – met God verzoenen.

De achtergrond van de volgende taakomschrijving is

dat de Israëlconsulent deze, door God tot stand gebrachte en aangeboden, verzoening weerspiegelt en uitdraagt.

Tot de taak van de consulent behoren de volgende zaken:

1. het invulling geven aan de ontmoeting met het joodse volk in al zijn verscheidenheid, zoals beoogd en beschreven door het CIS: Messiasbelijdende joden, seculiere joden, religieuze joden, ten einde te komen tot een dienende, luisterende en getuigende relatie;
2. het zoeken van de ontmoeting met Israël op wetenschappelijk niveau, waarbij onder meer gedacht kan worden aan de *Hebrew University*, het *Martin Buber Institute*, het *David Hartman Institute* en het *Caspari Centre*;
3. het deelnemen aan bestaande en nieuw te initiëren dialoogprogramma's tussen joden en christenen, waarbij onder meer te denken valt aan de *Rainbow Group*;
4. het in overleg met het CIS leggen en begeleiden van contacten tussen Messiasbelijdende joodse gemeenten in Israël en gemeenten of kerken in Nederland;
5. het aangaan van relaties met Palestijnse christenen. Waar mogelijk en gewenst kan hij participeren in verzoeningsfora waar (Messiasbelijdende-) joden en (christen-) Palestijnen elkaar ontmoeten en samen zoeken naar vrede in Israël;
6. het met regelmaat doorgeven van waarnemingen en ervaringen betreffende religieuze, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in Israël, inclusief het aanreiken van leermomenten aan de christelijke gemeenten en kerken in Nederland;
7. het vruchtbaar maken van wat is verworven in de joods-christelijke ontmoeting ten dienste van de kerken en de gemeenteleden in Nederland. Het gaat daarbij om verstaanbare rapportage en doorvertaling;
8. Het afleggen van verantwoording over werkzaamheden en studievoortgang door middel van tussentijdse rapportages en middels een jaarverslag aan het bestuur van het CIS, welke rapportages ook worden toegezonden aan zedende kerk/gemeente, Israëldeputaten en GZB;
9. het pastoraal omzien naar en begeleiden van werkers, vrijwilligers en andere jongeren met name hen die gedurende langere tijd in Israël verblijven;
10. het – indien mogelijk en gewenst – voorgaan dan wel participeren in Nederlandstalige kerkdiensten;
11. het in overleg met de directeur van het CIS uitvoeren van een studieopdracht. Gedacht wordt aan een concreet leertraject, waarbij gerichte studieopdrachten worden vervuld, bij voorkeur in relatie met wetenschappelijke instellingen in Israël;
12. het voorbereiden van en participeren in seminars en andere studiereizen vanuit Nederland met theologen en/of geïnteresseerde gemeenteleden. Het optreden als alternatieve reis Leider voor toeristische groepen behoort nadrukkelijk niet tot de taak van de Israëlwerker;
13. het mede-begeleiden van en mede-supervisie geven aan stagiaires die in het kader van hun studie aan de Christelijke Hogeschool Ede in Israël vertoeven. Daarbij hoeft niet uitsluitend aan studenten van de opleiding GPW te worden gedacht, maar ook aan studenten van bijvoorbeeld de opleiding SPH of Verpleegkunde;
14. het aangaan van relaties met uitgesproken politieke bewegingen in Israël behoort niet tot de prioriteiten, hetgeen niet impliceert dat de politieke discussie te allen tijde vermeden behoeft te worden.

Bijlage D: Cijfers

Jaarcijfers 2001 t/m 2004 en financiële begroting over de periode 2005 t/m 2007

	Werkelijk 2001	werkelijk 2002	werkelijk 2003	begroting 2004	raming 2004	begroting 2005	begroting 2006	begroting 2007
BATEN EN LASTEN								
BATEN								
Bijdragen kerken	€ 59.157	€ 73.672	€ 74.805	€ 74.500	€ 74.500	€ 55.500	€ 55.500	€ 55.500
Giften	€ 2.499	€ 2.208	€ 4.385	€ 1.815	€ 1.800	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Zendingsdagen	€ 6.334	€ 5.064	€ 6.764	€ 6.807	€ 6.800	€ 7.000	€ 7.000	€ 7.000
Interest	€ 8.508	€ 6.005	€ 4.616	€ 4.538	€ 7.700	€ 7.700	€ 6.800	€ 5.700
Overige inkomsten	€ 7.092	€ 10.405	€ 59.425	€ 454	€ 450	€ 450	€ 450	€ 500
Totaal baten	€ 83.590	€ 97.354	€ 149.995	€ 88.114	€ 92.300	€ 72.650	€ 71.750	€ 70.700
LASTEN								
Kosten Israëliwerker	€ 48.763	€ 3.927	€ 23.000	€ 46.194	€ 41.300	€ 42.500	€ 44.000	€ 45.500
Voorlichting	€ 20.143	€ 872-	€ 2.589-	€ -	€ 3.450-	€ 2.100	€ 3.975	€ 5.910
Bijdragen Israël-organen	€ 1.566	€ 2.728	€ 2.388	€ 4.730	€ 3.450	€ 3.550	€ 3.650	€ 3.700
Centrum voor Israelstudies	€ -	€ 4.608	€ 8.894	€ -	€ 13.150	€ 14.200	€ 15.700	€ 16.300
Overige kosten	€ 25.101	€ 25.887	€ 31.796	€ 51.481	€ 28.900	€ 41.061	€ 32.556	€ 43.336
Totaal lasten	€ 95.573	€ 36.278	€ 63.489	€ 102.405	€ 83.350	€ 103.411	€ 99.881	€ 114.746
SALDO BATEN -/- LASTEN	€ 11.983-	€ 61.076	€ 86.506	€ 14.291-	€ 8.950	€ 30.761-	€ 28.131-	€ 44.046-
Specificaties van baten en lasten								
Interest								
Effecten	€ 7.262	€ 4.466	€ 1.001	€ 4.311	€ 1.550	€ -	€ -	€ -
Bankrekeningen	€ 1.246	€ 1.539	€ 3.615	€ 227	€ 7.200	€ 7.700	€ 6.800	€ 5.700
Totaal interest	€ 8.508	€ 6.005	€ 4.616	€ 4.538	€ 8.750	€ 7.700	€ 6.800	€ 5.700
Overige inkomsten								
Legaten en nalatenschappen	€ 3.857	€ 10.292	€ 59.425	€ 454	€ 450	€ 450	€ 450	€ 500
Overige	€ 3.235	€ 113	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal overige inkomsten	€ 7.092	€ 10.405	€ 59.425	€ 454	€ 450	€ 450	€ 450	€ 500
Voorlichting								
Exploitatie VOI	€ 51.220-	€ 71.572-	€ 71.780-	€ 57.222-	€ 72.500-	€ 72.500-	€ 72.500-	€ 72.500-
Bijdragen								

BALANSEN	Werkelijk 31-12-2000	werkelijk 31-12-2001	werkelijk 31-12-2002	werkelijk 31-12-2003	raming 31-12-2004	begroting 31-12-2005	begroting 31-12-2006	begroting 31-12-2007
Activa								
<i>Financiële vaste activa</i>								
Obligaties	€ 88.487	€ 43.109	€ 43.109	€ 43.109	€ 25.785	€ 25.785	€ 25.785	€ 25.785
Beleggingsfonds in obligaties	€ 31.450	€ 31.450	€ 28.124	€ 25.785	€ 25.785	€ 25.785	€ 25.785	€ 25.785
<i>Vlootende activa</i>								
Vorderingen en overlopende activa	€ 8.700	€ 6.619	€ 10.791	€ 49.356	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Liquide middelen	€ 64.281	€ 88.299	€ 128.663	€ 208.627	€ 271.285	€ 240.524	€ 212.393	€ 168.347
Totaal activa	€ 192.918	€ 169.477	€ 210.687	€ 326.877	€ 307.070	€ 276.309	€ 248.178	€ 204.132
Passiva								
Eigen vermogen	€ 155.847	€ 143.864	€ 201.614	€ 288.120	€ 297.070	€ 266.309	€ 238.178	€ 194.132
Schulden								
Schulden op korte termijn	€ 37.071	€ 25.613	€ 9.073	€ 38.757	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal passiva	€ 192.918	€ 169.477	€ 210.687	€ 326.877	€ 307.070	€ 276.309	€ 248.178	€ 204.132

Berekening benodigde omslag per lid per jaar voor de periode 2005 t/m 2007

Raming Eigen vermogen 1-1-2005	€ 297.070
Norm (geraamde jaarlusten 2004)	€ 83.350
	€ 213.720
begroot tekort exclusief omslag	
	€ 86.261
	€ 83.631
	€ 99.546
benodigde omslag aantal leden	
	€ 269.438
	€ 55.718
	74.000
benodigde omslag per lid per jaar	€ 0,25
begrote omslag per lid per jaar	€ 0,75
begrote bijdrage kerken 2005-2007, per jaar	€ 55.500

BIJLAGE 41
Artikel 90

Rapport 2 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten kerk en Israël

Inleiding

Uw commissie spreekt dankbaarheid uit voor het vele werk dat deputaten hebben verricht. Het stemt de commissie tot vreugde dat het in de afgelopen periode kwam tot de oprichting van het Centrum voor Israëlstudies (CIS). Het is een zegen dat er reeds een werker kon worden benoemd en uitgezonden in de persoon van drs. C.J. Rodenburg. Met dankbaarheid noemen we de naam van ds. J.P. Boiten. Hij zette zich 19 jaar in voor het werk van deputaten. Als adviseur heeft dr. G. C. den Hertog negen jaar zich ingezet voor dit deputaatschap. Daarvoor zijn we hem zeer erkentelijk. De commissie vraagt zich af of het juist is dat een adviseur tot het moderamen behoort.

Zendende kerken

Deputaten vragen de synode om zich uit te spreken over de positie van de zendende kerken. De commissie is van mening dat drs. C.J. van den Boogert als adviseur betrokken kan blijven bij het werk van deputaten. Daarvoor is geen zendende kerk nodig. Uw commissie meent dat de status van zendende kerk kan vervallen bij repatriëring van een uitgezonden predikant. Ze stelt u voor om deputaten in overleg met de zendende kerken Groningen en Zierikzee deze zaak tot een oplossing te brengen. In het geval van Groningen vraagt dit ook om een gesprek met drs. H.M. van der Vegt.

Bezinning

Uw commissie heeft met interesse kennis genomen van de bezinning op het werk. De aangedragen onderwerpen in het rapport (4.4) zijn het bestuderen waard. Wij adviseren breder studie te maken van de plaats van Jeruzalem in de bijbel, nu en de toekomst. Dat verdient meer aandacht dan alleen onder 4.4.1c.

De Schriftstudies uit dit rapport en voorgaande rapporten zijn het waard om onder de aandacht van de kerkleden gebracht te worden. Uw commissie heeft deputaten de suggestie gedaan deze en andere belangwekkende studies gebundeld uit te geven.

Drs. C. J. Rodenburg

Deputaten willen zich bezinnen op de vraag hoe de band tussen drs. C.J. Rodenburg en onze kerken kan worden versterkt. Het lijkt ons goed deputaten te vragen met eventuele voorstellen de generale synode van 2007 te dienen.

Regeling en instructie

Uw commissie heeft gekeken naar de samenvoeging van regeling en instructie. Ze stelt voor artikel 7b te wijzigen in: 'de nevendiensten, zijnde het toezicht op de beoefening van de christelijke barmhartigheid en het geven van onderwijs'. De werker doet namelijk niet zelf het werk van barmhartigheid maar ziet wel toe op projecten die vanuit onze kerken worden gesteund. Ook stellen wij voor bij artikel 12 het gedeelte 'naar artikel 6 van de kerkorde' te wijzigen in 'naar artikel 11 van deze regeling'.

Vrede over Israël

Waardering verdient het blad van deputaten 'Vrede over Israël'. Het is goed wanneer in dit blad artikelen verschijnen waar onze kerkleden mee geholpen zijn. Het is van belang een gereformeerd geluid te laten horen. Er verschijnen immers ook andere bladen die veel invloed hebben maar een andere visie uitdragen.

OJEC

We stemmen in met de brief die deputaten hebben geschreven aan het OJEC. Wanneer het OJEC wordt omgevormd tot een OJCM heeft dat gevolgen voor onze participatie. De rapportage op een volgende generale synode zal meer duidelijkheid verschaffen.

Nes Ammim

Deputaten hebben hun zorg uitgesproken over het theologisch klimaat van Nes Ammim. Vanuit gevoerde gesprekken is duidelijk geworden dat er geen sprake is van een aanhangen van de twee-wegenleer. Deputaten hebben in hun zorg hieromtrent bijval gekregen van anderen. Er is toegezegd aan deputaten dat in een sollicitatiegesprek met kandidaten dit wordt doorgesproken. Deputaten hebben toegezegd hier de vinger aan de pols te houden.

Bijlage C

Betreffende bijlage C merkt uw commissie op dat in overeenstemming met de bijeengevoegde regeling en instructie onder taak 1 gesproken dient te worden over een luisterende, dienende en getuigende relatie.

Voorstellen

De commissie stelt u voor te besluiten

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen hartelijk te danken voor de verrichte werkzaamheden;
2. opnieuw deputaten te benoemen;

3. deputaten op te dragen in overleg met de kerken van Groningen en Zierikzee tot een oplossing te komen ten aanzien van het nog langer fungeren als zedende kerken; wat Groningen betreft zal drs. H.M. van der Vegt daarbij betrokken dienen te worden;
4. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de band van drs. C. J. Rodenburg aan een gemeente, mogelijk conform de relatie van dr. B. van den Toren en de gemeente te Gorinchem;
5. met inachtneming van de in dit rapport genoemde wijzigingen, goedkeuring te hechten aan de samenvoeging van regeling en instructie voor de Israëlwerker;
6. de goedkeuring 'in principe' voor de samenwerking in de CIS om te zetten in een definitieve goedkeuring.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 42
Artikel 91

Rapport 5 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, met betrekking tot de Nederlands Gereformeerde Kerken (3)

Amendement ds. A. Hilbers c.s.

Aanvullen in besluit 1 na de woorden 'gemeenschappelijk belang': 'en tegen de achtergrond van een gemeenschappelijk verleden, waarin veel goeds ontvangen werd'.

De commissie neemt dit over.

Amendement ds. J. Van Amstel c.s.

Besluit 2 te splitsen in

- a. wat er nu staat
- b. de NG-commissie onder de aandacht te brengen onze teleurstelling over het voorlopig besluit van de LV over de vrouw in het ambt en met name ten aanzien van de gronden die zijn aangevoerd voor deze beslissing en welke gevolgen deze beslissing heeft wat betreft de onderlinge verhouding tussen beide kerkverbanden.

De commissie neemt dit niet letterlijk over, maar wel naar de intentie. Zij stelt u voor om (na toevoeging van het amendement-Hilbers) het laatste deel van besluit 1 ('waarbij...ambt') te laten vervallen.

Vervolgens stelt zij u een nieuw besluit 2 voor:

2. 'Deputaten op te dragen in deze gesprekken de teleurstelling van de GS over het voorlopig besluit van de LV 2004 met betrekking tot 'vrouw en ambt' te verwoorden en grondig over het genomen besluit door te spreken in het licht van de besluiten van de GS van 1998 en 2001, mede met het oog op de gevolgen die het bovengenoemde besluit heeft voor de verhouding tussen beide kerken'.

Amendement ds. G. van Roekel c.s.

Toevoegen:

- *constaterend 3*: dat de synode van 2001 de classes opriep toe te zien op 'besluit 1' van het besluit inzake samenwerkende en samenwerkingsgemeenten;
- *overwegend 3*: dat deputaten gemeld hebben dat de rol van de classes marginaal is gebleken in het toezien op 'besluit 1' van het onder 'constaterend 3' genoemde besluit van de synode van 2001;
- *van oordeel 3*: dat het te betreuren is dat de rol van de classis in het toezien op 'besluit 1' van het onder 'constaterend 3' genoemde besluit van de synode van 2001 marginaal is gebleken;
- *besluit 4*: deputaten op te dragen het in 2001 genomen besluit inzake de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten aan de classes toe te zenden en de classes dringend te vragen 'besluit 2' van dit besluit ter hand te nemen.

Besluit 4 wordt dan besluit 5.

De commissie neemt dit over, met dien verstande dat de nummering dan anders wordt: nieuw besluit 2, oud 2 wordt 3, oud 3 wordt 4, besluit na overname van het amendement-Van Roekel wordt 5, oud 4 wordt 6.

P.D.J. Buijs, rapporteur

BIJLAGE 43
Artikel 96

drs. J.M. Aarnoudse
predikant CGK Hillegom
justitiepredikant Scheveningen
J v.d. Waalsheem 2
2182 ZR Hillegom

Aan: Generale synode 2001
Chr. Geref. Kerken in Nederland
p/a roepende Chr. Kerk Leeuwarden
dhr. H. Ruiters, scriba
Feddemastate 17
8925 HB Leeuwarden

Betreft: revisieverzoek

Hillegom, 10 maart 2001

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

In dit schrijven doe ik een verzoek aan uw vergadering de uitspraak van de generale synode van 1998 inzake 'vrouw en ambt' te heroverwegen en te herzien. Op twee punten ben ik dermate bezwaard, dat ik mij gedrongen voel u dit verzoek te doen. Dit doe ik in aansluiting op mijn brief van 7 februari 2000 waarin ik het verzoek om revisie aankondigde.

Aangezien de behandeling van 'vrouw en ambt' tijdens de generale synode van 1998 een publiek karakter kende, wil ik er graag vanuit gaan dat ook dit revisieverzoek publiek behandeld zal worden, en dat u mij op de hoogte wilt brengen van het tijdstip van behandeling, zodat ik de betreffende zitting kan bijwonen.

Inleiding

Zoals ik schreef spitsen mijn bezwaren zich toe op twee punten. Het eerste is inhoudelijk van aard en richt zich tegen het 'van oordeel' 7 uit de synodale uitspraak, waar gesteld wordt, 'dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt' (*Vrouw en Ambt*, p. 157).

Het tweede bezwaar is kerkrechtelijk van aard en richt zich tegen de uitspraak als zodanig, 'dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is' (*VeA*, p.157), vanuit de vraagstelling welk draagwijdte deze uitspraak heeft in relatie tot de onderlinge tucht in de kerk.

Inhoudelijk bezwaar

In de eerste plaats wil ik nader ingaan op het eerste zo juist genoemde punt. Het 'van oordeel' 7 ('dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt') is geheel gebaseerd op het meerderheidsrapport van het studiedeputaatschap dat in 1995 was ingesteld (vergelijk 'van oordeel' 6). Ik concentreer me op de wijze waarop in dit meerderheidsrapport tot deze visie wordt gekomen. Cruciaal is m.i. de behandeling van de zg. zwijgteksten. De betreffende bijbelgedeelten uit 1 Kor. 14 (in relatie tot 1 Kor. 11) en 1 Tim. 2 worden behandeld in de paragrafen 6.2.2.1 en 6.2.2.4 (vgl. *VeA*, p. 73-81 en 88-95).

Bij lezing van de betreffende passages in het meerderheidsrapport heb ik vastgesteld, dat bij de behandeling van de genoemde bijbelgedeelten een bepaalde interpretatie van de scheppingsorde als vooringegenomen raster werkt bij de uitleg en de toepassing. Ik wil dat illustreren aan de hand van de volgende uitspraak in het meerderheidsrapport bij de behandeling van 1 Kor. 11, wanneer de man-vrouw verhouding ter sprake komt. Nog voor er enige exegetische observatie is gedaan, wordt het raster geïntroduceerd, als er gesteld wordt: 'De apostel Paulus fundeert de man-vrouw verhouding, zoals deze in de gemeente dient te functioneren, op de wijze van de schepping van man en vrouw door God, en de daarmee door God zelf aangegeven orde voor de verhouding van man en vrouw (1 Kor. 11: 8v, vgl. 11 v)' (*VeA*, p. 75). Deze visie domineert vervolgens de complete uitleg van 1 Kor. 11, 1 Kor. 14 en 1 Tim. 2 (en eveneens die van Gal. 3 en Ef. 5 daartussenin in het rapport), zodat alle schriftgegevens die er maar enigszins voor in aanmerking lijken te komen er in gepast worden.

Deze visie zelf is echter niet te beschouwen als aan de Schrift ontleend. En de wijze waarop zij gehanteerd wordt in het meerderheidsrapport sluit de mogelijkheid uit, dat de apostel Paulus iets geheel anders voor ogen heeft gehad bij zijn verwijzen naar Genesis 2 dan de man-vrouw verhouding voor alle tijden 'te funderen in' een scheppingsordening (zoals die conceptueel overigens eerst na zijn tijd geijkt is). Zou het (in plaats van de boven aangehaalde zin) ook als volgt kunnen zijn; 'De apostel Paulus ondersteunt de man-vrouw verhouding welke hij voorstaat in de gemeenten van zijn tijd met een beroep op de Schrift (= voor hem op dat moment het Oude Testament) in overeenstemming met de hermeneutische regels en gewoonten van zijn tijd'?

Op het eerste gezicht is op zijn minst niet uit te maken welke interpretatie en uitleg de voorkeur geniet. Zelf ben ik ervan overtuigd geraakt, dat de laatste (schriftberoep o.g.v. tijdgenote hermeneutiek) dichter bij de realiteit moet worden gezocht dan die van het meerderheidsrapport ('funderen in de scheppingsorde'), hoe gebruikelijk deze visie in bepaalde delen van de kerk en de kerkgeschiedenis ook moge zijn.

Voor mijn overtuiging sluit ik aan bij dat element in de gereformeerde Schriftvisie, dat ook o.a. in het meerderheidsrapport is verwoord, nl., dat de boodschap van de Schrift tijdbetrokken is. Ik citeer: 'Om recht te doen aan de Schrift is het zondermeer nodig recht te doen aan de specifieke verbanden waarin het Woord tot ons is gekomen en deel zijn geworden van het gehele Schriftgetuigenis. Het gaat er om de zin van de woorden te verstaan tegen de achtergrond van de eigen specifieke en historisch-culturele context, om vervolgens te vragen naar de betekenis voor vandaag' (uit het meerderheidsrapport, VeA, p. 56). Het is dus binnen de gereformeerde Schriftvisie van het grootste belang studie te maken van de historisch-culturele context. en dus ook als het gaat om de wijze waarop in het Nieuwe Testament en in de relevante tijdgenote Joodse en christelijke bronnen geciteerd wordt en verwezen wordt naar de Schrift van het Oude Testament. Te snel wordt er van uit gegaan, dat verwijzen naar de oorsprongsgeschiedenissen uit het begin van Genes is hetzelfde is als 'funderen in de scheppingsorde' (in de zin van het meerderheidsrapport), alsof bijvoorbeeld Paulus überhaupt op deze wijze gedacht heeft. Dat is historisch gesproken m.i. niet aannemelijk.

Toch ligt hermeneutisch gesproken voor de problematiek van vandaag hier een beslissend punt inzake de man-vrouw verhouding. Ik wil niet bestrijden, dat de apostel Paulus de onderdanigheid van de vrouw voorstaat en op grond daarvan haar zwijgen in de gemeenten. En ook niet dat hij dat doet met apostolisch gezag. Maar ik bestrijd, dat hij dit zou doen op grond van een orde in de schepping, 'die daarom blijvend gerespecteerd moet worden' (meerderheidsrapport, VeA, p. 93), of op basis van 'een blijvend grondpatroon, dat door God in de schepping is gelegd' (commissierapport, VeA, p. 141). Het op deze wijze denken in categorieën van scheppingsorde en de interpretatie die er aan wordt gegeven (als een in de natuurlijke werkelijkheid voor alle tijden vastliggende sociale rangorde), is niet aan de Bijbel ontleend, maar komt van buitenaf en kan als raster van vooringenomenheid de uitleg en de toepassing van de Heilige Schrift naar een bepaalde kant scheef trekken. In het geval van de man-vrouw verhouding betekent het m.i., dat iets voor absoluut en statisch wordt uitgegeven wat het niet is. Er wordt door de apostelen aangesloten bij een sociale ordening om kerkopbouwend en kerkbewarend bezig te zijn. Dit werkte voor de vroege gemeenten en in de cultuur daarna positief, maar dezelfde ordening vandaag blijven vasthouden is contra-productief, te meer als niet duidelijk gemaakt kan worden dat het gaat om een absoluut gebod van God, behalve via een menselijke denkconstructie. Het vraagt om heroverweging en herziening, te vergelijken met de afschaffing van sociale ordeningen als slavernij of rassensegregatie. In mijn bijdrage 'Vlees van mijn vlees' in het boek *Vrouwen op een zijspoor?* uit 1998, ben ik nader op dit punt ingegaan (vgl. p. 68-75, ik voeg de bijdrage bij).

Na lezing van het meerderheidsrapport van studiedeputaten moet ik vaststellen dat ik niet overtuigd ben door de benadering van de meerderheid van deputaten (op grond waarvan de Generale Synode van 1998 tot haar uitspraak kwam). De gebruikelijke weg wordt bewandeld, maar deze leidt m.i. tot voorin genomen Schriftuitleg, daar waar verdere bestudering van het gebruik van het Oude Testament in het Nieuwe Testament op zijn minst de mogelijkheid tot een ander inzicht had kunnen open laten. Het is zeer te betreuren dat de eenzijdige Schriftuitleg zoals die in het meerderheidsrapport wordt gegeven, leidt tot een standpunt ten aanzien van de man-vrouw verhouding, dat in zijn consequenties er op neer komt, dat feitelijk alle leidinggeven door vrouwen (niet alleen in de kerk, maar ook in de maatschappij, behoudens noodgevallen) buiten de orde van God zou zijn, en door christenen tegengegaan zou dienen te worden (zoals in het Nederlandse politieke spectrum alleen door de SGP wordt verwoord). Ik ben er absoluut niet van overtuigd dat dit de verbindende schriftuurlijke leer ten aanzien van de man-vrouw verhouding is. Integendeel, er zijn vele bijbelse lijnen die een gans andere richting wijzen.

Eén en ander is tijdens de vergaderingen van de Generale Synode van 1998 aangestipt, maar heeft m.i. onvoldoende (of zelfs geen) aandacht gekregen. Ik wil u er op wijzen, dat in de openbare synodevergadering van 21 oktober 1998 door een afgevaardigde de boven geschetste problematiek is aangeraakt. In zijn uitgebreide kanttekeningen bij het meerderheidsrapport zei hij o.a., dat uit hun rapport blijkt dat de meerderheid van deputaten in een bepaalde interpretatie van scheppingsorde een tijdloos criterium meent te bezitten, dat de interpretatie van de bijbelse teksten mag bepalen en dat een bepaalde visie op de scheppingsorde heerst over de Schriftgegevens. Dit bezwaar is ter synode uitgesproken, maar uit de verslaggeving blijkt op geen enkele wijze, dat deze bezwaren zijn weerlegd of verwerkt, laat staan dat zij serieus in overweging zijn genomen, terwijl ze m.i. van zeer verstrekkende betekenis zijn. Het is niet het minste dat werd gezegd tijdens die synode. Daarom bevreedt het me dat er zo weinig aandacht aan besteed is (De betreffende inbreng en die van anderen wordt in art. 133 van de Acta in de eerste alinea in wel zeer algemene bewoordingen samengevat vanaf: 'Anderzijds zijn er ook afgevaardigden ...' tot: '... er zal eerst verder op de zaak moeten worden gestudeerd' (VeA, p. 145)). Gezien het bovenstaande verzoek ik uw vergadering het 'van oordeel' 7 en de uitspraak van de Generale Synode van 1998 terug te nemen en de zaak van 'vrouwen ambt' c.q. de 'man-vrouwverhouding' in bijbels licht opnieuw te bezien, met het uitdrukkelijk verzoek de door mij en anderen geuite bedenkingen tegen vooringenomen Schriftuitleg te betrekken in de heroverweging.

Kerkrechtelijke bezwaren tegen de uitspraak

In de tweede plaats wil ik nader ingaan op het tweede punt, dat ik in de inleiding van mijn brief noemde. In de vergadering van de generale synode van 1998 is er gewag gemaakt van het feit dat er sprake zou zijn van een weliswaar niet absolute, dan toch wel duidelijke uitspraak. Ik heb met deze stelling moeite. Voor wat betreft de draagwijdte van de synodale uitspraak vind ik die namelijk helemaal niet duidelijk. De uitspraak, als zodanig is misschien wel duidelijk, maar de status van de uitspraak in het geheel niet. Want wat is zij? Is zij de mening van de (meerderheid) van de toen vergaderende broeders? Of is zij een bindende synodale leeruitspraak? De synodecommissie heeft een aantal keren gesteld, dat de uitspraak gelezen moet worden in het licht van (uiteindelijk zijn dat geworden) 'van oordeel' 6 en 7 (zie art 136 van de Acta, VeA, p. 146 -daar nog 'van oordeel' 5b en 7-). Dat lijkt te gaan in de richting van een principiële uitspraak. over de 'vrouwen het ambt'.

Toch laat de formulering van de uitspraak zelf veel ruimte voor meerduidigheid op dit punt. Zij kan immers ook gelezen worden als samenvatting van de stand van zaken. Zo was het altijd in de Chr. Geref. Kerken en het meerderheidsrapport heeft op een deugdelijke manier (opnieuw) een onderbouwing gegeven van dat standpunt. De synode is van oordeel dat de Schrift zich tegen het leiding geven van vrouwen in de gemeente uitspreekt ('van oordeel' 7). Maar – hoewel er vragen zijn bij het minderheidsrapport – op geen enkele wijze is in de stukken een principiële verwerping van het tegenovergestelde standpunt te vinden. Dit, terwijl het curieuze feit zich voordoet, dat dezelfde Generale Synode van 1998 welke kwam tot de uitspraak over 'vrouwen ambt' zoals ze die deed, in de enige zaak die voortkwam uit een appèl tegen de toelating van een kandidaat tot de heilige dienst die zich vóór de vrouw in het ambt uitsprak afslot, zonder enige consequenties, terwijl deze kandidaat die inmiddels zeventien jaar de kerken dient als predikant in het geheel niet op zijn visie is teruggekomen (zie mijn bijdrage in het boek *Vrouwen op een Zijspoor*). Dit kan niet anders dan als volgt geïnterpreteerd worden: de breedste vergadering van onze kerken vindt ten principale een visie vóór-de-vrouw-in-het-ambt passen binnen de ruimte van Schrift en belijdenis. Er kan geen andere conclusie getrokken worden. Er is niet voor niets veertien jaar lang, synode op synode, aandacht besteed aan het betreffende appèl, en de zaak die er uit voortvloeide. Ik ben op zich blij met de afsluiting, maar hoe verhoudt zich hiermee de uitspraak die diezelfde synode deed over 'vrouw en ambt'? Zie ik het verkeerd, als ik stel dat hier sprake is van een zekere dichotomie? Dezelfde synode die een 'ferme' uitspraak doet tegen de vrouw in het ambt, sluit een zaak af die voortvloeide uit een appèl tegen toelating van een kandidaat die zich uitgesproken heeft vóór de vrouw in het ambt zonder dat deze op zijn visie is teruggekomen (en inmiddels predikant is). Zij verwerpt daarmee de facto het principiële bezwaar, dat de broeders die eertijds in appèl gingen, maakten. Wat is nu in dit licht de 'ferme' uitspraak van de Generale Synode van 1998 over 'vrouw en ambt' anders dan een mening binnen de kerk, naast die van anderen? Toch, zo voelt u ongetwijfeld ook, broeders, bevredigt dit op deze manier niet. Waarom een hoog opgetuigde uitspraak, als het niet meer is dan een mening (zij het van een aantal respectabele broeders) naast een andere mening?

Vanuit de geschetste praktijk (geen veroordeling van het minderheidsrapport, afsluiten zonder consequenties van een kerkelijke zaak tegen een predikant die zich vóór de vrouw in het ambt uitspreekt) zou een uitspraak in de rede hebben gelegen, dat inzake de vrouwen het ambt op dit moment geen uitgemaakt schriftuurlijk standpunt te bepalen is en dat het daarom behoort tot de middelmatige dingen. Daarna zou vervolgens – in de sfeer van de het kerkelijk omgaan met elkaar – ter wille van de eenheid van de kerken wellicht uitgesproken hebben kunnen worden, dat het op dit moment (nog) niet voldoende kerkopbouwend en kerkbewarend is binnen de Chr. Geref. Kerken om de ambten open te stellen voor zusters in de gemeenten die daarvoor gaven zouden hebben.

Welnu, ook op grond van deze overwegingen ben ik van mening, dat de generale synode van 1998 met haar uitspraak de kerken in haar breedte niet gediend heeft en dat deze dus in heroverweging dient genomen te worden, om te komen tot een meer bevredigende en de kerken dienstbare uitspraak.

Graag hoop ik dat u mijn bezwaren in serieuze overweging wilt nemen en zie ik te zijner tijd met verwachting uw reactie tegemoet.

De HERE zegene u bij uw arbeid voor Zijn Kerk en Koninkrijk.

Met een broederlijke groet,

Jos Aarnoudse

BIJLAGE 44
Artikel 96

Rapport 4 van commissie 7 inzake het revisieverzoek van drs. J.M. Aarnoudse te Hillegom

Aanleiding en achtergrond

Door middel van twee brieven, gedateerd 7 februari 2000 en 10 maart 2001, vroeg drs. J.M. Aarnoudse aan de GS van 2001 revisie van het besluit van de GS van 1998 aangaande het onderwerp 'vrouw en ambt'.

De synode besloot de brieven niet te behandelen. De reden daarvoor was dat deze te laat waren ingediend. Dat wordt als volgt onder woorden gebracht in de brief die naar br. Aarnoudse is verzonden:

'Het Besluitenboekje, dat mede de aangevochten beslissingen van de synode van 1998 bevatte, verscheen in februari 1999. Dat betekent dat de sluitingsdatum voor de indiening van revisieverzoeken of de aankondiging daarvan 31 maart 1999 was. Uw aankondiging tot revisieverzoek werd eerst in februari van het daarop volgend jaar ontvangen.'

Br. Aarnoudse meldt in zijn huidige revisieverzoek dat hij bovengenoemde redenering willekeurig acht. Hij heeft zelf de termijn van een maand toegepast op het moment waarop het boekje over 'vrouw en ambt' werd verzonden. Daarom heeft hij in februari 2001 zijn aankondiging van een revisieverzoek verzonden.

Beoordeling

Br. Aarnoudse doet het voorkomen alsof de GS van 2001 het besluit heeft genomen dat de sluitingsdatum van het indienen van appèls 31 maart 1999 zou zijn en zegt dan dat een besluit niet met terugwerkende kracht zou kunnen gelden, omdat de GS van 1998 dat niet besloten had. Naar de mening van de commissie is dat hier niet aan de orde. De GS van 2001 heeft zich aangesloten bij wat in artikel 31 van de

kerkorde staat. Daar staat dat de appellant een maand nadat een besluit genomen is of een maand nadat het besluit hem schriftelijk bekend is gemaakt, in appèl kan gaan of een revisieverzoek kan indienen. Daarom stelt de commissie vast dat het besluit van de GS van 2001 juist is geweest de datum 31 maart 1999 te vermelden. Dat betekent dat de brieven van br. Aarnoudse wel degelijk te laat zijn verzonden. Bijna een jaar na het bekend worden van de besluiten van de synode diende br. Aarnoudse een revisieverzoek in.

De commissie constateert overigens dat er geregeld onduidelijkheid is over de datum van het indienen van een appèl of revisieverzoek. Dat heeft met name te maken met de vraag wanneer iemand kennis kan nemen van het besluit. Wellicht is het mogelijk dat het deputaatschap kerkorde en kerkrecht artikel 31 duidelijker zou kunnen formuleren.

Voorstel

De commissie stelt u voor om uit te spreken:

de generale synode,

kennis genomen hebbend

van het revisieverzoek van drs. J.M. Aarnoudse te Hillegom d.d. 12 februari 2002;

constaterend

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterend

1. dat de G.S. van 2001 als sluitingsdatum voor de indiening van een revisieverzoek de datum van 31 maart 1999 heeft gehanteerd;
2. dat het revisieverzoek van br. Aarnoudse d.d. 10 maart 2001 door de GS van 2001 werd afgewezen, omdat de GS constateerde dat br. Aarnoudse zijn revisieverzoek te laat had ingediend;

van oordeel

1. dat het recht om revisie te vragen geldt voor de termijn van een maand na de datum waarop kennis genomen kan worden van een besluit;
2. dat br. Aarnoudse zijn verzoek om revisie van het besluit van de GS van 1998 aangaande het onderwerp 'vrouw en ambt' bijna een jaar na de datum waarop van de besluiten van de GS van 1998 kennis kon worden genomen, verzonden heeft en daarmee zijn revisieverzoek te laat heeft ingediend;

spreekt uit

het revisieverzoek van br. Aarnoudse af te wijzen;

en besluit

hiervan mededeling te doen aan drs. J.M. Aarnoudse te Hillegom.

J.Bosch, rapporteur.

BIJLAGE 45
Artikel 106, 110

Rapport deputaten voor de buitenlandse zending

1. Inleiding

1.1. Deputaten voor de buitenlandse zending bieden u met genoegen het rapport aan van de werkzaamheden die zij verricht hebben sinds de synode 2001. Het overziet een periode van drie jaar. Dat lijkt kort, maar al lezende zult u merken dat er in die periode veel is gebeurd. Daarom heeft een dergelijk rapport ook iets van een terugblik: we mogen alles wat we onder de zegen van onze Heiland hebben mogen doen aan u laten zien. Daarnaast willen deputaten met u naar de toekomst kijken: hoe zal het werk van zending in de komende jaren zich ontwikkelen?

1.2. Een periode van drie jaar kent hoogte- en dieptepunten. U zult ze in dit rapport tegenkomen.

Als hoogtepunten zouden op voorhand te noemen zijn:

- de voortgang en uitbreiding van het werk in Mozambique;
- de intensivering van de contacten met de Gereja Toraja Mamasa (GTM) – Sulawesi, Indonesië);
- de bevestiging van drie predikanten binnen de Gereformeerde Kerk KwaNdebele (GKK) – Zuid-Afrika.

En als dieptepunten:

- de spanningen binnen de Synode Soutpansberg van de Gereformeerde Kerk Suid-Afrika (GKSA);
- onrustsituatie in Bangui (Centraal Afrikaanse Republiek).

1.3. In dit rapport zal ook uitvoerig aandacht worden geschonken aan de plannen voor de toekomst. Dit heeft meerdere oorzaken:

- er zit spanning tussen de goedgekeurde beleidsvoornemens van deputaten en de daarvoor vastgestelde omslag;

- de begroting die u was aangeboden voor de jaren 2002-2004, bleek nogal wat lacunes te vertonen, waardoor in een aantal gevallen de begroting (ver) werd overschreden;
- in de nieuwe werkwijze van deputaten past het om de beleidsvoornemens per gebied helder te formuleren (hoofdstuk 7);
- de inzet van zendingswerkers voor de GKK (Zuid-Afrika) zal aan het einde van 2004 zeer beperkt zijn. Dat werpt de vraag op of deputaten zich niet dienen te richten op een ander zendingsgebied;
- de voortgaande samenwerking tussen deputaten buitenlandse Zending (BZ) en deputaten hulpverlening binnen- en buitenland (HBB) en deputaten evangelisatie vraagt om een integrale visie op de missionaire taak van de gemeente in onze tijd.

Al deze en andere factoren vragen om een nauwkeurige bezinning op de wijze waarop deputaten in de nabije en verre toekomst gestalte dienen te geven aan de opdracht die uw vergadering aan hen heeft gegeven.

1.4. Naast de gebruikelijke rapportage zal met name aan genoemde aspecten extra aandacht worden gegeven. In navolging van wat de laatste jaren gedaan werd voor de vergaderingen van de particuliere synoden, is ook in dit rapport zoveel mogelijk beknopt gerapporteerd. In vergelijking met rapportages in het verleden lijkt het wat 'zakelijker', maar u mag zich troosten met de wetenschap dat de voorbereiding u minder tijd kost en uw commissie volop gelegenheid heeft meer en andere informatie van deputaten te vragen.

1.5. Tot slot willen deputaten graag hun dank uitspreken voor de goede ondersteuning die ze ontvangen door het Dienstenbureau en haar medewerkers.

2. Samenstelling en werkwijze deputaten

2.1. Deputaten namens de G.S.

2.1.1. Uw vergadering benoemde in 2001 de brs. drs. J. van Mulligen (algemeen voorzitter), C. Groeneveld (vice-voorzitter), ds. H. Last (algemeen secretaris), J.W. Bobeldijk (1° penningmeester), A. van den Dool (2° penningmeester), ds. A. van Heteren, ds. A. Hilbers en H. de Wilde. Behalve de al gereleveerde taakverdeling heeft ds. A. van Heteren de portefeuille van interkerkelijke relaties, ds. Hilbers die van P.R. en br. H. de Wilde behartigt de projecten.

2.1.2. Zowel de algemeen voorzitter als de algemeen secretaris werden door de synode van 1995 in hun functies benoemd. Ze dienen de kerken in deze functie respectievelijk negen en tien jaar. Beiden hopen in de komende intersynodale periode de leeftijd van 65 jaar te bereiken: br. Van Mulligen in juni 2005 en br. Last in februari 2006. Br. Van Mulligen heeft overigens al in november 2004 D.V. een periode van 40 jaar de kerken gediend. Het ligt in de bedoeling dat beide broeders in de komende periode emeritaat zullen aanvragen. Intussen ligt er op uw tafel ook een rapport van de Bestuurscommissie van het Dienstenbureau (DB) in Veenendaal in verband met de herstructurering ervan. Mocht uw vergadering akkoord gaan met de voorstellen van deze commissie, dan heeft dat ook gevolgen voor de opvolging van beide broeders. Als bijlage bij dit rapport bieden ook wij u deze voorstellen aan.

2.1.3. De brs. Van Heteren en De Wilde hebben aangegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te komen. Over de vervulling van de vacatures binnen het moderamen doen deputaten u separaat een voorstel.

2.2. Deputaten namens de P.S.

2.2.1. In 2001 waren de volgende broeders deputaat namens de particuliere synoden:

namens de P.S. van het Noorden de brs. ds. A. Hilbers en ds. J. Sijsma;
 namens de P.S. van het Oosten de brs. ds. H.K. Sok en ds. B. de Romph;
 namens de P.S. van het Westen de brs. ds. G. Drayer en ds. A.P. van Langevelde;
 namens de P.S. van het Zuiden de brs. drs. H. Korving en ds. R. Kok.

2.2.2. Uw vergadering benoemde in 2001 ds. A. Hilbers tot lid van het moderamen. De P.S. van het Noorden benoemde ds. H. Polinder in zijn plaats.

2.2.3. Ds. Van Langevelde nam het beroep aan van de kerk van 's Gravendeel en verliet daarmee de P.S. van het Westen. Daarmee kwam een einde aan een lange periode van betrokkenheid bij het werk van deputaten. Zijn inzet en inbreng zijn door deputaten altijd bijzonder op prijs gesteld, met name ook zijn inzet voor het blad Doorgeven. De P.S. van het Westen benoemde aanvankelijk dr. G.C. den Hertog in zijn plaats; later – toen bleek dat br. Den Hertog benoemd was als hoogleraar aan de TUA – br. drs.ing. C. van der Spek uit Broek op Langendijk. Drs. C.C. den Hertog werd door de P.S. van het Westen benoemd in plaats van ds. G. Drayer (zie ook 2.5).

2.2.4. Omdat ds. Korving het beroep aannam naar Leerdam, verliet ook hij de P.S. van het Zuiden en daarmee ook de kring van deputaten. In zijn plaats werd ds. K. Visser benoemd. Helaas moest deze aan de P.S. van het Zuiden laten weten dat hij die taak niet meer op zich kon nemen door werkdruk en gezinsomstandigheden. In zijn plaats werd ds. A. van der Zwan benoemd. Vanwege zijn betrokkenheid bij de hertaling van de Statenvertaling werd de werkdruk voor ds. R. Kok te hoog om daar ook het werk voor deputaten bij te blijven doen. De P.S. van het Zuiden benoemde ds. A.C. Uitslag in zijn plaats. Deputaten spreken hun erkentelijkheid uit voor de wijze waarop de brs. Korving, Visser en Kok zich hebben ingezet voor het werk van de zending.

2.3. Deputaten zendende gemeenten

2.3.1. Van elke zendende gemeente nemen twee gedeputeerden namens de kerkenraad zitting in deputaten. In 2001 waren dat:

Stadskanaal: E.H. Galetzka en H. van der Meer (drs. W. van 't Spijker);
 Veenendaal-Bethel: mw. drs. W.K. Uyterlinde-Maris en H. van der Zwan (drs. C.W.Buijs);

Thesinge: mw. J. Otten-Drent en D. van der Zande (ds. J.C. Wessels);
 Urk-Maranatha: F.A. Hazenberg en C.A. ten Napel (drs. H. Visser);
 Zwijndrecht: drs. A.L. Bovenberg en E.T. Werner (drs. J. van 't Spijker);
 Gorinchem: ir. S. Flikweert en mw. ing. C.H. Lankhaar (dr. B. van den Toren);
 Mussel: mw. G. Boels-Kamies en mw. G. Wessels-Strocksmeijer (ds. A. van der Maarl);
 Enschede-O.: H. Lukens en J. Pals (ds. G. Huisman);
 's Gravenmoer: B. van den Doel en M. Visser-Van Loon (D. Blijleven).

2.3.2. Door de gemeente van Ridderkerk, die het persoonlijk contact onderhoudt met de evangelisten in Siberië, is br. R. Hoogendoorn afgevaardigd. Hij woont de vergaderingen van deputaten als waarnemer bij.

2.3.3. Een aantal wijzigingen voltrok zich in de kring van deze deputaten. De plaats van zr. Otten werd door zr. J. Oudman-Hoeksema ingenomen (Thesinge); die van br. Hazenberg door br. J. Berkhout (Urk-Maranatha). Wegens gezondheidsproblemen moest br. Van den Doel ('s Gravenmoer) zich terugtrekken (zie 2.4.2); drs. W.P. de Groot nam zijn plaats in.

2.3.4. In december 2002 repareerde ds. G. Huisman. Op 10 maart 2003 ging hij officieel uit zendingsdienst. Daarmee kwam ook een einde aan de betrokkenheid van Enschede-O. als zendende gemeente. Ds. Huisman is inmiddels verbonden als predikant aan de gemeente van Onstwedde.

2.3.5. De kerkenraad van Assen bewilligde in de uitzending van ds. G. Vos als zijn missionair predikant en zal dus ook als zendende kerk optreden. De namen van deputaten van deze gemeente zijn (nog) niet bekend.

2.4. *Personalia*

2.4.1. In september 2001 kwam het bericht door dat dokter Evert Helms tijdens een verblijf in Canada op 8 september aan een dubbele hersenbloeding was bezweken. Op 17 september werd er een herdenkingsdienst gehouden in de Chr. Geref. Andreaskerk in Apeldoorn. In dokter en 'lady-dokter' Helms hebben de kerken in Nederland een toegewijd en bekwaam zendingsechtbaar gehad dat ruim dertig jaar met grote liefde tot de Heiland in het Siloamziekenhuis in Venda heeft gewerkt. Met dankbaarheid noemen deputaten hier zijn naam.

2.4.2. Reeds eerder werd gemeld dat br. Van den Doel ('s Gravenmoer) om gezondheidsredenen zijn taak als deputaat moest neerleggen. Inmiddels is deze broeder ontslapen in zijn Heere en Heiland. Met veel liefde en toewijding heeft hij zich ingezet voor zijn taak binnen deputaten. Met dankbaarheid willen zij hem ook hier gedenken.

2.4.3. Eind januari 2003 bereikte deputaten het bericht dat op 27 januari ds. M. Drayer ingegaan is in de vreugde van zijn Heiland. Van 1 januari 1967 tot zijn emeritaat in 1987 is hij vrijgesteld geweest van zijn andere ambtelijke werkzaamheden om het werk als secretaris van deputaten te kunnen verrichten. Zijn grote toewijding, liefde en nauwgezetheid blijven binnen deputaten in dankbare herinnering. Veel hebben deputaten aan hem te danken. In het meinumner van Doorgeven 2003 is een uitgebreid 'In Memoriam' opgenomen.

2.4.4. In De Wekker van 14 juni 2002 stond het bericht van het overlijden op 9 juni van br. P.J. Posdijk. Op de leeftijd van 62 jaar werd hij uit dit leven weggenomen. Vanaf 1 januari 1984 tot 15 november 1989 heeft hij de kerken gediend als penningmeester van deputaten. Met dankbaarheid denken wij terug aan zijn inzet en toewijding.

2.4.5. Vanwege zijn verdiensten op maatschappelijk, sociaal en kerkelijk terrein werd br. Bobeldijk, 1° penningmeester, in 2003 benoemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau.

2.5. *Benoeming ds. G. Drayer*

2.5.1. In 2001 gaf uw vergadering deputaten toestemming om – met het oog op de gezondheidssituatie van de algemeen secretaris – een tweede secretaris te benoemen voor 0,5 ft. Na een sollicitatieprocedure waaraan tien kandidaten deelnamen, benoemden deputaten ds. G. Drayer, predikant van de kerk van Zoetermeer. Met de kerkenraad werd overeengekomen dat ds. Drayer de helft van zijn werktijd aan zending zou wijden en de andere helft aan de gemeente van Zoetermeer. Per 1 september 2002 begon hij zijn werkzaamheden op het zendingsbureau.

2.5.2. Het twee-moderamina-overleg van deputaten ADMA en HBB (TMO) besloot het tweejarijg contract van hun functionaris niet te verlengen. In overleg met deputaten BZ en ds. Drayer werd besloten ds. Drayer voor 50% voor het Diaconaal Bureau in te zetten. De kerkenraad van Zoetermeer bewilligde daarin. De positie van ds. Drayer is dat hij per 1 oktober 2003 voor 100% in dienst is van het Dienstenbureau ten behoeve van deputaten BZ, die hem voor de helft van zijn werktijd 'uitlenen' aan het Diaconaal Bureau.

2.5.3. Deputaten zijn dankbaar voor deze ontwikkelingen. In ds. Drayer hebben ze een secretaris ontvangen die van huis uit vertrouwd is met het zendingssecretariaat, zelf jaren in een zendingsgebied heeft gewerkt en vele jaren als deputaat namens de P.S. van het Westen zijn plaats binnen deputaten heeft ingenomen. Vanaf 1 oktober 2003 is hij bezig zich in te werken in het Diaconaal Bureau. Deze constructie zal het de samenwerking tussen deputaten BZ en deputaten ADMA/HBB ten goede komen.

2.6. *Nieuwe structuur deputaten*

2.6.1. Er zijn tien deputaatschapscommissies (dsc's) ingesteld, die met ingang van 1 januari 2001 de bestaande structuur van secties en moderamen hebben vervangen. Elk van deze dsc's heeft op basis van het beleidsplan voor dat gebied vanaf 2001 een jaarplan opgesteld. De nieuwe indeling van werkzaamheden heeft ook gevolgen voor de vergaderwijze van deputaten. De meeste dsc's komen vier keer per jaar bij elkaar om de rapporten en verslagen van zendingswerkers, zendingsterreinen en -projecten te bespreken. Het moderamen, dat nu meer de functie heeft van 'stuurgroep', vergadert één keer per twee maanden. Twee keer per jaar komen de synodale deputaten bij elkaar, voorafgaand aan een vergadering van alle deputaten.

2.6.2. Zowel tijdens de juni- als tijdens die decembervergadering word die werkwijze van deputaten krities doorgelies. Op elke vergadering blyk dat deputaten bly zyn met die nuwe werkwijze. Die betrokkenheid op het gebied resp. het projekt is erdoor vergroot. Een nadeel van die werkwijze is, dat het moeiliker is geword vir ieder deputaat om het oersyht over het totaal van het zendingswerk te behou. Hierin word voorzien door tydens een vergadering van alle deputaten alle gebieden en projekte te bespreken. Met die deputaten die sies op vergaderingen van die P.S. diene te verantwoor, word het rapport aan die P.S. voortaan in een aparte vergadering besproken.

2.6.3. Dat heeft ook gevolgen vir het srywen van dit rapport. Hierin word die lyn gevolg van die struktuur waarby ondersheid word gemaak tussen zendingsterreine en -projekte. In hoofdstuk 7 zullen u die beleidsvoornemens vir die diverse gebieden en projekte vir die periode 2005-2007 word gepresenteer met die begrotingen, die het uitvoeren ervan moelik moeten maken. Van harte hopen deputaten dat die door u vergadering te bepalen hoofdelike omslag aan hen die geleentheid geeft hun plannen te realiseren.

2.7. *Nieuwe struktuur Dienstenbureau*

Aan u vergadering word door die Bestuurskommissie Dienstenbureau ook een voorstel gedaan over vernieuwing van die struktuur binne het DB. Dit voorstel, zoals dat ook terug te vinden is in bylage 5 van dit rapport, word gedaan met volledige instemming van deputaten.

2.8. *Conferenties*

2.8.1. *Conferentie 2001*

Vanwee het besoek van afgevaardigden van die GTM en van die Synode Soutpansberg van die GKSA werd een dagkonferentie belegd in het konferentieentrum 'De Aker' te Putten. Die inleiding werd verzorgd door drs. Wout van Laar, sekretaris van die Nederlandse Zendingraad (NZR), over die verhouding tussen charismatiese beweging en kerkelike zending. Aan die volgende punte heeft hij aandacht besteed:

- Die gewijzigde mondiale verhoudingen.
- Einde van het tydperk van die moderne zending.
- Kenmerken van die snelgroeiende kerken van het Zuiden.
- Het verskynsel van het 'Pentekostalisme'
- The South comes North als beweging van 'omgekeerde' zending.
- Zijn die Nederlandse kerken voorbereid op die nuwe verhoudingen? Staen wij voldoende open vir die beweging van het Zuiden naar het Noorden? Nauwelijks.
- Die bibelise roeping: 'autochtone' en 'allochtone' kerken zyn samen, als leden van één lighaam en toegroeiend naar Hem toe die het Hoofd is, geroepen in één zending, die Zending van God.
- Leerpunte van pentekostalisme/charismatiese beweging.

Op die uitermate boeiende inleiding volgde een levendige gedachteswisseling.

Hierna kregen die broeders uit Indonesië en Venda ruimschoots die geleentheid over hun kerken te vertellen.

2.8.2. *Conferentie 2003*

In het konferentieentrum Denneheu in Ermelo werd op 28 en 29 maart die konferentie gehou. Gast-spreker was dit keer dr. P.J. Buys, op dat moment met verlof in Nederland. Hij legde die volgende stellingen voor:

- Daar is nog enorme werk wat afgehandel moet word alvorens die kerk se missionêre roeping (volgens bv Matt 24:14) voltooi is. Daar is nog vele onbereikte bevolkingsgroepe en half bereikte groepe in die wêreld wat veel effektiwer bereik kan word deur goeie samewerking tussen ouer en jonger kerke.
- Die verhouding tussen ouer en jonger kerke hang ten diepste saam met die roeping tot eenheid in die kerk van Christus en is 'n getuienis van God se helende liefde oor kulturele en kerklike grense heen wat manifesteer in eenheid in die uitdra van die ewangelie (Joh 13:34, 35 en 17: 21-23).
- Die omvang en aard van die onvoltooid sendingtaak in die wêreld maak sending samewerking en 'partnerships' steeds meer noodsaaklik
- In die samewerking van ouer kerke (Nederland) en jonger kerke (Afrika) is die grootste nood tans op die terrein van toerusting, opleiding van predikante en ontwikkelingshulp.
- Ouer kerke ontvang geestelike seën via kontak en samewerking met jonger kerke.
- Sonder behoorlike afspraak en duidelike geformuleerde bedieningsooreenkomste kan sendingsamewerking tussen ouer en jonger kerke veel pyn en teleurstelling veroorsaak.
- Verkeerde aanpak van samewerking tussen ouer en jonger kerke kweek by die jonger kerke 'n kultuur van afhanklikheid en lei tot 'n gebrek aan kreatiewe probleemoplossing en eventuele finansieë selfstandigheid.
- Armoede word nie primêr deur 'n gebrek aan hulpbronne veroorsaak nie, maar deur 'n onbybelise wêreldbeeld wat heers in die denkwêreld van hele bevolkingsgroepe. Dit moet in predikantsonderrig en ontwikkelingshulpwerk deeglike en indringende aandag geniet en gesien word as deel van die missionêre agenda.
- Wat betekend die almaar groeiende kloof tussen arm en rijk vir die uitoefening van die zending als opdracht van het ene ongedeelde lighaam van Christus wêreldwijd.
- Nederlandse kerke moet veel meer doen om te verhoed dat hulle die Nederlandse kerklike verskille en nuanses nie oordra na Afrika nie.

Ook die lezing werd gevolg door een uitermate boeiende gedachteswisseling.

2.8.3. Conferentie 2004

Op 26 en 27 maart werd de conferentie opnieuw gehouden in Dennenheul in Ermelo. Op deze conferentie is aandacht gegeven aan het werk onder buitenlandse studenten. Van het platform BIS (Board of International Students), een platform dat binnen IFES-Nederland een bepaalde zelfstandigheid heeft gekregen, zijn Jan Brinkman en Aart van der Maarl, beide fulltime stafwerker, aanwezig. In deze volgorde vertellen zij aan de hand van een powerpointpresentatie in de avondbijeenkomst over het ontstaan van het werk, de mogelijkheden die zij daarin hebben, de problematiek die ze daarin tegenkomen en de uitdagingen die het werk aan hen en ons stelt. Het is een boeiende presentatie. De volgende morgen wordt er in groepen over dit werk doorgesproken aan de hand van de volgende vraagstellingen:

- Wat is mijn ervaring met mensen uit andere culturen en zie ik het belang als een schakel in hun leven gebruikt te worden?
- Buitenlandse christenstudenten willen graag hun deskundigheid en getuigenis met ons delen. Wat zou het voor mij persoonlijk, voor een studentengroep of gemeente kunnen betekenen?
- Ben ik het eens met de stelling dat het werk van IFES-BIS een uniek stuk zendingswerk is en dat het brede steun verdient? Hoe zouden de plaatselijke kerken meer betrokken kunnen raken bij de activiteiten van de werkgroepen voor BSW (buitenlandse studenten werk)?

Deze vragen leverden een geanimeerde en diepgaande bespreking op. Opnieuw bleek hoe nuttig het is om plenair over een aspect van het zendingswerk na te denken.

2.9. Benoemingen

2.9.1. Tijdens het voorlaatste werkbezoek (2002) aan het zendingsterrein in Mozambique gaven drs. en mw. J. van 't Spijker aan dat zij hun werk als zendingsechtbaar per 1 januari 2005 willen beëindigen. Deputaten gingen daarmee akkoord vanwege de daarvoor aangevoerde motieven. In nauw overleg met de dsc Mozambique en met de werkers ter plekke werd een profiel opgesteld voor de opvolging van drs. Van 't Spijker.

2.9.2. Na twee advertentierondes in 2003 meldden zich twee kandidaten aan voor deze vacature. Na uitgebreide gesprekken met beide echtparen werd besloten met één van hen het vervolgtraject in te gaan. Er werden referenties ingewonnen en het echtpaar onderging een psychologisch onderzoek bij het Instituut voor Transculturele en Missionaire Psychologie (ITMP) in Amersfoort. Unaniem besloot de dsc na kennisname van alle documenten dit echtpaar, ds. en mw. G. Vos, uit Assen voor te stellen aan deputaten als de opvolger van drs. en mw. J. van 't Spijker. In een vergadering van deputaten namens de P.S. en G.S. volgde, na een uitgebreid gesprek met dit echtpaar, op donderdag 5 februari 2004 unaniem de benoeming.

2.9.3. Gedurende de maand februari hebben ds. en mw. Vos een kort kennismakingsbezoek aan Mozambique gebracht. Zij deelden daarna aan deputaten mee dat zij hun benoeming met instemming van de kerkenraad van Assen aanvaardden. Per 1 mei zijn ze voor 50% en per 1 juli voor 100% in dienst van deputaten gekomen. Ze zijn inmiddels begonnen aan de opleiding die voorafgaat aan hun uitzending in 2005.

2.10. Public Relations (P.R.)

2.10.1. Doorgeven

In wisselende samenstelling heeft de redactie gewerkt aan een regelmatige publicatie van dit blad. Het is een goed middel om bekendheid te geven aan het werk dat door deputaten wordt behartigd. Tot 2002 werd met het laatste nummer ook een zendingskalender meegezonden. Het merendeel van die kalenders is ongebruikt in de oudpapierdoos terechtgekomen. Deputaten besloten daarom de uitgave van de kalender stop te zetten.

Inmiddels constateren deputaten dat Doorgeven een goede plaats in de kerken heeft verworven. De reacties op het blad zijn stimulerend. Met dankbaarheid noemen deputaten hier de naam van mw. D(ien) de Haan uit Zwolle die jarenlang de eindredactie van het blad heeft gevoerd. Vanwege haar leeftijd (ze is inmiddels 70 jaar) heeft ze besloten deze taak neer te leggen. Een deel van haar taak wordt – binnen het Dienstenbureau – overgenomen door mw. R. Blankenstijn. De verzorging van de lay-out is nu in handen van drukkerij Hoonte Bosch & Keuning.

2.10.2. Folders

Om binnen de kerken blijvende aandacht voor het werk van de zending te bewerkstelligen hebben deputaten besloten folders over de gebieden en delen van de gebieden samen te stellen. De kerken kunnen deze folders aanvragen bij het Zendingsbureau. Er zijn er inmiddels vijf vervaardigd. Daarnaast sturen deputaten elk kalenderjaar (met ingang van 2003) een projectenfolder toe aan alle adressen waar ook Doorgeven wordt bezorgd.

2.10.3. Voorlichting

In de maanden februari en maart 2004 hebben deputaten in alle classes voorlichtingsavonden over het werk van zending gegeven. In het programma voor die avonden is veel aandacht geschonken aan het zo breed mogelijk informeren van wat er zoal op de zendingsgebieden gedaan wordt door onze kerken, onder het thema: Onze opdracht, daagt die u uit of niet?

Hoewel deputaten op een hogere opkomst hadden gehoopt, hebben de avonden wel voldaan aan de bedoeling van deputaten, namelijk om zending dichterbij de kerken brengen en de betrokkenheid bij de zending te vergroten.

3. Deputaatschapscommissies (dsc) zendingsterreinen

3.1. Indonesië

3.1.1. Werkzaamheden

In Indonesië werkt, in samenwerking met de Badan Pekerja Sinode (BPS) van de GTM, drs. C.W. Buijs, uitgezonden door de kerk van Veenendaal-Bethel. Hij is twee keer per jaar twee maanden aanwezig en

heeft als opdracht kader- en opbouwwerkzaamheden. Voor zijn werkzaamheden en die van de commissie is een beleidsplan opgesteld. Voor elk kalenderjaar wordt een jaarplan vastgesteld.

3.1.2. Samenstelling

Ds. H.K. Sok, voorzitter (PS); drs. J. van Mulligen (GS); ds. H. Last (GS); br. H. van der Zwan en zr. drs. W.K. Uyterlinde-Maris (beide zendende gemeente). Op de vergaderingen zijn ook deputaten HBB en de bureausecretaris van het Diaconaal Bureau aanwezig.

3.1.3. Vergaderingen

De dsc heeft twaalf keer vergaderd, steeds in het Dienstenbureau te Veenendaal. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken.

3.1.4. Projecten

Naast de subsidie die deputaten in een afbouwregeling geven aan de GTM hebben zij in 2001 in overleg met deputaten Hulpverlening steun verleend aan de volgende projecten:

- Ziekenhuis Mamasa;
- Kleuterschool Sumarorong;
- Bunggu en Mada': steun aan opleidingen;
- Zendingsgebied Bunggu.

3.1.5. Werkbezoeken

3.1.5.1. Namens deputaten BZ en in overleg met deputaten HBB hebben de brs. Last en Van Mulligen in juni-juli 2001 een werkbezoek gebracht aan de projecten in Indonesië en ook de Synode van de GTM bezocht. Steeds blijken de betrokkenheid en het inzicht in het werk ter plaatse door dergelijke bezoeken vergroot en verdiept te worden. Om die redenen is aan deputaten BZ en HBB voorgesteld elk jaar een werkbezoek van één deputaat aan deze kerken te brengen in de periode dat drs. C.W. Buijs daar aanwezig is. Dit voorstel is aanvaard.

3.1.5.2. Namens beide deputaatschappen heeft br. Last in juni 2002 een werkbezoek gebracht. Daaruit werden enkele conclusies getrokken:

- Gebleken is dat in het zendingsgebied Bunggu van de GTM in een jaar tijd veel tot stand is gekomen: mede dankzij de steun van een vlucht van De Wilde Ganzen konden waterputten worden aangelegd, schooltjes worden gebouwd en een begin worden gemaakt met intensivering van medische hulp in dit straatarme gebied.
- Er werden ook enkele kleine landbouwprojecten opgezet.
- In Mamasa was intensief contact met de BPS. Men heeft de wens uitgesproken BPS een intentieverklaring (Kemitraan) opgesteld. Nadat deputaten daar kennis van hebben genomen, hebben ze besloten de 'Kemitraan' aan uw vergadering ter goedkeuring voor te leggen. Dit document is als bijlage 1 aan dit rapport toegevoegd.
- Plannen zijn voorbereid en ook al uitgewerkt om één van de predikanten van de GTM een vervolgstudie te laten doen aan de TUA. Het zou voor de onderlinge communicatie goed zijn als er tenminste één predikant binnen de GTM zou zijn die het Nederlands beheerst. Inmiddels worden de plannen ook al uitgevoerd: ds. Abialtar Pappalan met zijn gezin is voor een periode van drie jaar naar Nederland gekomen om een aanvullende theologische studie te volgen aan de TUA. Deputaten hebben voor hem een woning gevonden in Amersfoort.

3.1.5.3. In november 2002 bezocht de voorzitter van de BPS, ds. Adam Doda, naast Duitsland ook een paar dagen Nederland. Er vond een ontmoeting plaats met de dsc Indonesië.

3.1.5.4. Van 26 juni tot 15 juli 2003 bracht br. Last opnieuw een werkbezoek. Op grond van bovenstaande werden de volgende conclusies getrokken:

- Het is (opnieuw) van belang gebleken dat dezelfde afgevaardigde van deputaten HBB en BZ gedurende een aantal achtereenvolgende jaren de GTM bezoekt in de tijd dat drs. Buijs daar voor zijn werk aanwezig is. Voor een goed contact met de GTM is zijn aanwezigheid en deskundigheid onontbeerlijk. Het gezamenlijk vergaderen van deputaten HBB en BZ als het gaat om onze relatie tot de GTM is van groot belang voor het realiseren van het werkbezoek; meer dan eens is gebleken dat in het in de praktijk voor de GTM moeilijk is zaken van 'zending' en 'hulpverlening' van elkaar te scheiden.
- Het bezoeken van de GTM en één of beide zendingsgebieden van die kerk vergt heel wat inspanning. Een overvol programma en (buiten Mamasa) een warm, tropisch klimaat, gecombineerd met steeds opnieuw leven in een aircosituatie, doet een behoorlijke aanslag op de gezondheid.
- Er is alle reden ons te bezinnen op onze steun aan het ziekenhuis in Mamasa en het PARPEM project.
- Met dankbaarheid kan worden opgemerkt dat het werk in Bunggu in velerlei opzicht vruchten afwerpt. De gemeenten groeien, de sociale omstandigheden verbeteren langzamerhand en het onderwijs krijgt steeds meer vorm. Tegelijkertijd moet er nog veel in het gebied worden gedaan. Het is de moeite waard na te denken over verdere vorming van drie leiders in dit gebied: Alberth Tadido (Saluira), Jerry Dodower (Kalukanangka) en Demmanora (Kali Bamba). Het ontbreken van goede medische zorg vormt een bedreiging van de mensen die er wonen. De sterfte onder volwassenen en kinderen is erg hoog. Met een goed inentingsprogramma en de aanwezigheid van adequate medicijnen voor de meest voorkomende ziekten zou veel gewonnen zijn. Dat geldt overigens, zij het in mindere mate, ook voor afgelegen gebieden binnen de GTM.
- Voor het aanleveren van dit rapport hebben deputaten BZ en HBB zich bezonnen op de manier waarop zij de GTM willen steunen voor de jaren 2005-2007, mede ook in verband met de aan te bieden begrotingen (zie hoofdstuk 7).

Op grond daarvan werden de volgende besluiten genomen:

a. Ten aanzien van de GTM in het algemeen:

- niet terug te komen op het besluit de afbouw van de subsidie te voltooien;
- (opnieuw) duidelijk te maken dat alleen zendings- en hulpverleningsprojecten van de kerk worden gesteund;

- zich te bezinnen op de prioriteiten voor de volgende synodeperiode 2005 2007 en daarvoor begrotingen samen te stellen;
  - de bestedingslimiet van zowel deputaten BZ als van deputaten HBB voor die komende periode vast te leggen in de voorstellen aan de generale synode 2004;
  - voor de komst en studie van ds. Abialtar Pappalan een kleine commissie te benoemen;
  - de kosten van het onderhoud en de vervanging van de auto van de BPS te vergoeden, alsmede het salaris van de vaste chauffeur.
- b. Ten aanzien van hulpverleningsprojecten in het algemeen:
- hulp aan het Mamasaziekenhuis voorlopig stop te zetten;
  - hulp aan het PARPEMproject kritisch te doorlichten waarbij
  - geen salarissen meer worden betaald;
  - opleiding landbouwvoorlichters worden gesubsidieerd;
  - voorlichtingsprogramma's over verbouw van koffie, cacao en vanille worden gesubsidieerd;
  - wordt geholpen bij het opzetten van een middelbare landbouwschool in Mamasa;
  - wordt geholpen door het subsidiëren van het opzetten van goede gezondheidszorg waar deze ontbreekt in buitengebieden van de GTM.
- c. Ten aanzien van het werk in Bunggu:
- (mede) bekostigen van een predikant voor dit gebied;
  - activeren en stimuleren van kaderwerk, o.a. door de inzet van drs. Buijs;
  - het stimuleren van het zendingswerk;
  - opzetten van een goed systeem van gezondheidszorg naar het model van eerstelijnsgezondheidszorg;
  - verder uitbouwen van het onderwijs, zowel in organisatorische als in materiële zin.
- d. Ten aanzien van het werk in Mada':
- activeren en stimuleren van het kaderwerk, o.a. door de inzet van drs. Buijs;
  - stimuleren van het zendingswerk;
  - ondersteunen van het onderwijs;
  - een gemeente die het kerkgebouw verloor te helpen het nieuwe kerkgebouw te voltooien.

3.1.6. Contacten

De dsc onderhoudt contacten met de volgende organisaties:

- Eukumindo (platformorganisatie van diverse kerken in West-Europa met zendingsactiviteiten in Indonesië).
- De Verre Naasten (CeriA) (Organisatie van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (GKV) met nadruk op literatuur. CeriA produceerde in 2001 de Kijkbijbel in het Indonesisch).
- Litindo (Werkgroep met als aandachtsterrein het beschikbaar maken van relevante theologische literatuur in het Indonesisch).
- Deputaten HBB (zij hebben projecten in Indonesië die historisch en praktisch raakvlakken hebben met het zendingswerk in Indonesië).

3.2. Venda

3.2.1. Werkzaamheden

Sinds 1992 is er geen personele ondersteuning meer op dit zendingsterrein. Enkele gemeenten van de Synode Soutpansberg van de GKSA en de Iyani Bible School worden door deputaten ondersteund door middel van financiën en contacten. Hiervoor is in 1992 een Agreement opgesteld en ondertekend. Dit Agreement is vastgelegd voor twintig jaar en behelst de financiële afspraken en het beleid daarvoor. Het reguliere budget is daarin ook vastgelegd. Voor het Vendagebied is een beleidsplan opgesteld. Op basis daarvan wordt ook een jaarplan gemaakt en zo goed mogelijk uitgevoerd en vervolgens geëvalueerd.

3.2.2. Samenstelling

Br. drs. ing. C. van der Spek, voorzitter (PS); br. C. Groeneveld, secretaris (GS); br. A. van den Dool (GS); drs. C.C. den Hertog (PS); br. H. de Wilde (GS) en ds. G. Drayer (zendingsbureau).

3.2.3. Vergaderingen

De dsc heeft elf keer vergaderd, steeds in het Dienstenbureau te Veenendaal. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken.

3.2.4. Projecten

In 2002 hebben deputaten steun verleend aan de volgende projecten:

- Iyani Bible School;
- Ziekenhuispastoraat in het Donald Fraser Hospital;
- Vendakerken: Mutale, Niani, Soutpansberg en Funduzi.

3.2.5. Werkbezoeken

In uw vorige vergadering is naar aanleiding van een werkbezoek in datzelfde jaar en het bezoek van broeders uit de GKSA de gespannen situatie besproken die is ontstaan tussen de Synode Soutpansberg en de Universiteit van Potchefstroom.

3.2.5.1. De Synode Soutpansberg overwoog opnieuw het stichten van een eigen predikantenopleiding omdat men het met de inbreng die men heeft in het curatorium van de Universiteit niet eens is en omdat het invullen van een professoraat vanuit de Vendakerken niet volgens gemaakte afspraken zou zijn verlopen. Vooruitlopend op de eigen opleiding, begonnen studenten hun theologische opleiding aan de Universiteit van Pretoria in plaats van in Potchefstroom.

3.2.5.2. In opdracht van uw vergadering hebben de brs. Last namens deputaten zending en prof.dr. H.G.L. Peels namens deputaten correspondentie met de buitenlandse kerken zowel in Potchefstroom als in Venda gesprekken gevoerd met het doel in het conflict te bemiddelen.

3.2.5.3. Van 30 januari tot 11 februari 2003 is opnieuw een bezoek aan de kerken in Venda gebracht, nu om te bemiddelen tussen Vendakerken onderling. Helaas is deze zaak nog niet tot een oplossing gekomen.

3.2.5.4. Inmiddels hebben in oktober 2003 de afgevaardigden van de diverse synodes van 'de gereformeerde kerkfamilie' elkaar wel weer indringend gesproken (zie 6.2.1). Daarbij zijn ook het politieke verleden en de politieke kaders waarin indertijd werd gedacht, expliciet aan de orde geweest op een manier die enige hoop geeft voor de toekomst.

3.2.5.5. De brs. Drayer en Groeneveld brachten van 24 juni tot 5 juli 2002 een werkbezoek aan Venda. Zij hebben de diverse projecten bezocht en gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de gemeenten met wie wij op grond van het Agreement in relatie staan. De nadruk lag daarbij vooral op de financiële aspecten van het Agreement en de consequenties daarvan voor de betrokken gemeenten en de Iyani Bijbelschool. Vooral ook met het oog op de moeilijke sociaal-economische situatie in dit deel van Zuid-Afrika.

Ook werd gesproken over de hiervoor genoemde onderlinge spanning. Mede in verband hiermee werd bij de evaluatie van dit werkbezoek besloten dat br. Drayer tenminste eenmaal per jaar een bezoek aan Venda zal brengen om de contacten te kunnen intensiveren.

3.2.5.6. Br. Drayer heeft van 20 november tot 2 december 2002 opnieuw een bezoek aan Venda gebracht, nu vooral op uitnodiging van de gemeente Niani. Hij nam deel aan de bevestiging van twee predikanten in deze gemeente, die beide evangelist zijn geweest in dienst van de deputaten. Tijdens dit bezoek zijn de financiële afspraken die tijdens het vorige bezoek aan Venda werden gemaakt, ter plaatse besproken en verder uitgewerkt.

3.2.5.7. In oktober 2003 heeft br. Drayer een werkbezoek gebracht aan de kerken in Venda samen met br. Last. Er is uitgebreid gesproken over het kerkelijk leven in de gemeenten, vooral met de nog altijd voortdurende spanningen in de Synode Soutpansberg en de financiële gevolgen die deze spanningen in enkele gemeenten hebben. Ook werd de laatste hand gelegd aan de nieuwe financiële regeling inzake de subsidies die aan de vier betrokken gemeenten en de Iyani Bible School op grond van het Agreement worden verstrekt. In het verleden was het zo, dat deputaten de verdeling van het totaalbedrag aan subsidies regelden. Volgens de nieuwe overeenkomst zal de verdeling van de subsidies en de controle daarvan in Venda zelf gebeuren met verslag aan deputaten. Een en ander is vastgelegd in het 'Policy document of the Netherlands Venda financial and mutual assistance' (NEVEFMA) dat de het statuut bevat voor de NEVEFMA-commissie die door de betrokken belanghebbenden in Venda is gevormd.

In de evaluatie van dat werkbezoek is geconcludeerd dat steeds duidelijker wordt dat het Agreement dat in 1992 is vastgesteld, eigenlijk niet langer voldoet. Het is namelijk opgesteld met de onuitgesproken vooronderstelling dat de economische situatie in dat deel van Zuid-Afrika niet zou veranderen. Door de afschaffing van de Apartheid is het vroegere stimuleringsbeleid van de Apartheidregering voor de thuislanden (Venda was immers zo'n onafhankelijk thuisland) ook afgeschaft, met alle gevolgen van dien. De sociaal-economische situatie in de provincie Limpopo, een van de armste van heel Zuid-Afrika, is mede daardoor zo erg verslechterd, vooral in dat gedeelte waar de Vendakerken zich bevinden, dat de kerken zich niet dan met grote moeite financieel overeind kunnen houden.

De andere regeling voor de uitbetaling van de subsidies heeft daar al heel veel mee te maken. Deputaten hoopten dat daarmee de grootste financiële problemen van de kerken in Venda ter plaatse overwonnen zouden kunnen worden. De verwachting is echter dat dit niet het geval zal zijn. Het zal nog veel overleg vergen met alle betrokkenen voordat er een alternatief gevonden is voor de regelingen die in het Agreement geformuleerd zijn.

3.2.5.8. Dat is ook het onderwerp geweest dat besproken is tijdens het volgende werkbezoek van br. Drayer met br. Van der Spek in april 2004. Tijdens dat werkbezoek is duidelijk geworden dat ook de kerkenraden duidelijk inzien dat het hier gaat om een totaal visie op het kerk-zijn. Het simpelweg opschroeven van subsidies van onze kant is daarbij niet het antwoord dat dienstbaar is aan de opbouw van de gemeenten. Integendeel, dat zou wel eens heel negatief kunnen uitpakken. In elk geval verstevigt dat de afhankelijkheid van ons als Nederlandse kerken. Dat is een ontwikkeling die absoluut niet gewenst is. De oplossing voor deze problematiek is alleen niet zo eenvoudig. We kunnen niet zomaar met onze oplossing op tafel komen. Het zal overleg, inventiviteit en creativiteit vergen van onze partners in Venda. Daar zullen we toch de hoognodige tijd voor moeten nemen.

3.2.5.9. Tijdens deze werkbezoeken is gebleken dat het regelmatig contact onderhouden met de kerken in Venda een positieve uitwerking heeft.

3.2.5.10. Twee andere gemeenten hebben inmiddels ook gevraagd om een relatie met onze kerken. Op de achtergrond daarvan staat mede ook het moeilijke sociaal-economisch klimaat van dat gebied. De financiële armsgang van deputaten verhinderde tot op dit moment een positief antwoord.

3.2.6. Contacten

De dsc onderhoudt contacten met de volgende organisaties:

- Dienstverlening Jongeren Wereldwijd (in verband met de jongeren uit onze kerken die hulpdiensten verlenen aan alle bovengenoemde gemeenten);
- Universiteit Potchefstroom (Theologische School);
- GKSA Synode Potchefstroom en Synode Soutpansberg;
- Deputaten correspondentie met buitenlandse kerken;
- Deputaten HBB.

3.3. KwaNdebele

3.3.1 Werkzaamheden

In het zendingsgebied KwaNdebele maken we onderscheid tussen het Mukhanyoproject en het werk binnen de GKK. Voor beide onderdelen van dit werk is een beleidsplan en een daaruit afgeleid jaarplan opgesteld.

Binnen het Mukhanyoproject maken we weer onderscheid tussen de gedecentraliseerde cursus (Mukhanyo Bijbel School (MBS)) en de gecentraliseerde opleiding (Mukhanyo Theological College (MTC)). Voor het werk van MBS is drs. C.W. Buijs ingezet. Hij is in een afrondende fase bezig het werk over te dragen aan lokale mensen onder leiding van ds. Tshabangu. Om die reden reist hij twee keer per jaar naar Zuid-Afrika om het project te begeleiden. Dr. P.J. Buys geeft leiding aan MTC, gevestigd in KwaMhlanga. MTC mag zich verheugen in een lesgebouw, een studentenflat en gastenverblijven. MBS telt ruim 230 cursisten, MTC gemiddeld 50 studenten.

In de GKK werkten het grootste gedeelte van deze periode twee zendingspredikanten, namelijk drs. W. Van 't Spijker (kerkelijk opbouwwerk) en ds. G. Huisman (veldwerk). Samen werkten ze aan gemeentegroei en -opbouw in samenwerking met acht evangelisten, waarvan er inmiddels drie hun theologische studie aan MTC hebben voltooid. De classis Tshwane heeft hen geëxamineerd en beroepbaar gesteld. Door de GKK beroepen, zijn ze in februari 2003 als predikanten aldaar bevestigd.

Inmiddels is de familie Huisman in 2002 gerepatriëerd. Ook de familie Van 't Spijker is naar Nederland teruggekeerd. Ds. Van 't Spijker blijft in dienst van deputaten tot 1 januari 2005 en zal in de loop van 2004 een aantal bezoeken aan KwaNdebele brengen.

3.3.2 Samenstelling

Ds. A. Hilbers, voorzitter (GS); ds. G. Drayer (secretaris); ds. C.C. den Hertog; ds. H. Polinder (PS); br. J.W. Bobeldijk (GS); ds. A. van Heteren (GS); zr. drs. W.K. Uyterlinde-Maris en br. H. van der Zwan (deputaten Veenendaal-Bethel); drs. C.W. Buijs; br. H. Lukens en br. J. Pals (deputaten Enschede-O); ds. G. Huisman; na de repatriëring van de familie Huisman zijn zij met hun werk gestopt; br. E.H. Galetzka en br. H. van der Meer (deputaten Stadskanaal); drs. W. van 't Spijker).

3.3.3 Vergaderingen

De dsc heeft inde afgelopen synode periode veertien keer vergaderd, in het algemeen in de Zuiderhof te Zwolle. Tijdens deze vergaderingen werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken. Bij sommige vergaderingen waren ook de leden van het moderamen en deputaten van de P.S. uitgenodigd. Een groot deel van deze vergaderingen vond in comité plaats.

3.3.4 Projecten

De volgende projecten hebben steun ontvangen:

- MBS;
- MTC;
- in overleg met deputaten HBB: Masinakane/Egodeni (gehandicaptenzorg).

3.3.5 Werkbezoeken

3.3.5.1. De brs. Last en Van der Meer hebben van 10-26 oktober 2003 een werkbezoek gebracht. Op grond van hun bezoek zijn de volgende conclusies getrokken:

- a. Hebben het werkbezoek als bijzonder inspirerend ervaren. Voor de toekomst is het van belang een goede dossierkennis op te bouwen voordat een dergelijk werkbezoek wordt afgelegd. Dat dient zowel op het niveau van de dsc als op dat van de bezoekers te gebeuren.
- b. Werkbezoekers hebben een goede indruk gekregen van de manier waarop het werk van MBS zich ontwikkelt. Wellicht is het te overwegen een dergelijk onderwijsproject te implementeren binnen de GKK. Drs. C.W. Buijs heeft daar ideeën over ontwikkeld. In de persoon van ds. Tshabangu heeft hij een goede medewerker en – tijdens zijn afwezigheid – een goede plaatsvervanger gevonden.
- c. In het gesprek met dr. P.J. Buys en dhr. M. Pieterse (administrateur MTC) is van hun kant aangedrongen op een herbezinning ten aanzien van de afbouw van financiële betrokkenheid van deputaten. Er zijn daarvoor een aantal argumenten aangedragen. Aan dr. Buys werd geadviseerd om studentenbeurzen op de projectenlijst te laten opnemen. Uiteraard vallen die projecten buiten de door de G.S. bepaalde omslag. Dr. Buys stemde in met een verandering in zijn taakopdracht: omdat de opleiding van de evangelisten is voltooid, kan hij zich nu 100% voor MTC inzetten.
- d. Gezien de ontwikkeling van MCDC (Mukhanyo Community Development Centre, een hulpverleningsproject gericht op aids-weeskinderen) is het goed over dit project verder door te denken.
- e. Binnen de GKK zullen voorbereidingen worden getroffen voor het opstellen van een overeenkomst die per 1 januari 2005 tussen deputaten en de kerkenraad gesloten dient te worden. Rondom de inzet van drs. Van 't Spijker in 2004 zijn goede afspraken gemaakt. De toezegging aan leden van de financiële commissie van de GKK om hun toerusting tot dit werk te bekostigen, is met enthousiasme ontvangen.

3.3.5.2. Op grond daarvan hebben deputaten o.a. de volgende besluiten genomen:

- a. Per aandachtsgebied (MBS, MTC en GKK) een dossier te doen samenstellen waarin het ontstaan en verloop van het zendingwerk in het vroegere KwaNdebele wordt beschreven en deze dossiers aan alle werkbezoekers ter beschikking te stellen.
- b. Met de kerkenraad GKK het gesprek te openen over de mogelijkheid het systeem van de klassen van MBS ook in te voeren binnen de GKK teneinde op deze wijze (ook) aan kadervorming te werken en mogelijk daar in de toekomst drs. C.W. Buijs bij in te schakelen.
- c. Te overwegen of het besluit ten aanzien van afbouw van de financiële betrokkenheid bij MTC moet worden herzien in het licht van de argumenten die daarvoor zijn aangedragen en de Board van MTC inlichten over het resultaat van deze overweging.
- d. Studentenbeurzen, mits goed omschreven, te plaatsen op de projectenlijst van projecten die buiten de begroting vallen.

- e. Met deputaten HBB grondig te spreken over het project MCDC en onze betrokkenheid daarbij.
- f. Elementen te verzamelen voor het opstellen van een overeenkomst met de kerkenraad GKK.

3.3.6. *Contacten*

De dsc onderhoudt contacten met:

- a. het bestuur van MTC;
- b. Dienstverlening Jongeren Wereldwijd (in verband met jongeren uit onze kerken die hulpdiensten verlenen).

3.4. *Botswana*

3.4.1. *Werkzaamheden*

In Botswana werken de zendingsechtparen Wessels en Visser onder de Bushmen (San): ds. J.C. Wessels als zendingspredikant voor veldwerk en opbouwwerk en br. H. Visser als bijbelvertaler. Uit hun beider werkzaamheden zijn diverse projecten voortgevloeid.

In het werk worden zij in D'kar bijgestaan door ds. H.J.M. du Plessis en ds. G. Ngakayaja, beiden predikant van de Gereformeerde Kerk van D'kar.

Het werk wordt gestructureerd door middel van een jaarplan en een beleidsplan.

3.4.2. *Samenstelling*

Ds. B. de Romph (PS), voorzitter; br. H. de Wilde (GS); ds. H. Last (GS); br. C.A. ten Napel en br. F.A. Hazenberg (later vervangen door br. J. Berkhout; deputaten namens Urk-Maranatha; drs. H. Visser); zr. J. Otten-Drent, later vervangen door zr. J. Oudman-Hoeksema en br. D. van der Zande (deputaten namens Thesinge; ds. J.C. Wessels).

3.4.3. *Vergaderingen*

De dsc heeft tenminste vier keer per jaar vergaderd. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken. In deze periode hebben zowel de familie Visser als de familie Wessels een verlofperiode in Nederland doorgebracht. Uiteraard hebben er toen ook gesprekken met de dsc plaatsgevonden.

Tijdens deze periode is de moeder van ds. Wessels overleden; ter gelegenheid daarvan heeft ds. Wessels Nederland bezocht.

In overleg met de werkers hebben deputaten in 2002 besloten de familie Du Plessis voor een bezoek aan Nederland uit te nodigen. Het gezin is van 23 april tot 6 mei 2003 hier geweest.

3.4.4. *Projecten*

In de afgelopen periode is steun verleend aan de volgende projecten:

- KURU Development Trust;
- Levens-/discipelschool;
- Aids-voorlichting (True Love Waits, TLW).

3.4.5. *Werkbezoeken*

Van 10-25 juni 2003 werd door zr. J. Oudman-Hoeksema, ds. B. de Romph en br. D. van der Zande een werkbezoek gebracht. Een van de hoogtepunten tijdens dat werkbezoek was de bevestiging van een van de voormalige ouderlingen van D'kar in het ambt van predikant: ds. G. Ngakayaja. Uit het rapport zijn onder meer de volgende conclusies getrokken:

- Het ontwikkelingswerk van de TLW komt het zendingswerk ten goede. Ds. Wessels kan nauwelijks om dit werk heen, hoewel het niet ten koste mag gaan van het eigenlijke werk.
- Het vertaalteam maakt goede vorderingen, hun studie geeft ze een stimulans en ze doen het werk graag, ook al is het zwaar.
- De kerkenraad spreekt zijn dankbaarheid uit voor het werk dat de zendingsechtparen mogen doen. Mede door hun werk hebben de Bushmen een deel van de Bijbel in hun eigen taal en horen zij het Evangelie van Jezus Christus. Dankzij de hulp uit Nederland is het mogelijk om ook buiten D'kar te werken. De kerkenraad ziet als taak mensen te stimuleren om de discipelschool te volgen. Men kan nog niet zelfstandig functioneren: er is te veel aandacht besteed aan gemeentestichting (churchplanting) en te weinig aan gemeenteopbouw (churchtraining).
- Er is dringend behoefte aan een bijbelschool. Er worden voorbereidingen getroffen tot het oprichten hiervan analoog aan MTC in KwaNdebele.
- De vertaling van de Bijbel in het Naro vordert gestaag. Inmiddels is van 13% van de Bijbel de definitieve vertaling volledig afgerond. In de ruwe versie is op dit moment al 65% van de Bijbel gereed. Zr. J. Visser-Wiegel geeft aan dat het onderwijs in lezen en schrijven, in combinatie met de andere taken, haar boven het hoofd aan het groeien is. Er moeten keuzes gemaakt worden, met name of er iemand bij moet/kan die helpt met de begeleiding van dat onderwijs of anders omgaan met het uitgeven van boekjes en brochures. Ze zet zich ook in bij de overheid voor de legalisering van de Narotaal, zodat het Naro als derde taal op de basisscholen wordt onderwezen.
- Tijdens het werkbezoek werd br. Gaobelwe Ngakayaja als predikant van de gemeente van D'kar bevestigd tot grote vreugde van de gemeente.

Deputaten hebben op grond daarvan de volgende besluiten genomen:

- De kerk van D'kar blijven ondersteunen op een manier die past binnen ons beleid.
- Aan de kerkenraad voor te stellen zich erop te bezinnen hoe hij de training van geschikte personen voor allerlei taken in de kerk denkt op te zetten.
- Te onderzoeken hoe het procedureel moet lopen t.a.v. leidinggeven aan de op te richten bijbelschool.
- Duidelijkheid te verschaffen bij de opzet van een bijbelschool in Gantsi naar analogie van de MTC.

3.4.6. Contacten

De dsc onderhoudt contacten met de volgende organisaties:

- Wycliffe/SIL (bijbelvertaling);
- Kerkenraad D'kar (KURU);
- Deputaten hulpverlening (ondersteuning projecten);
- Dienstverlening Jongeren Wereldwijd (in verband met de jongeren uit onze kerken die hulpdiensten verlenen);
- Aids-voorlichting (True Love Waits).

3.5. Mozambique

3.5.1. Werkzaamheden

In Mozambique (Mocuba, provincie Zambezia) werken de zendingsechtparen Van 't Spijker en Blijleven. In samenwerking met Trans World Radio verzorgen zij radiocursussen en doen daarnaast veldwerk. Daarbij worden zij ondersteund door de Mozambikaanse medewerkers pastor Nahoma, pastor Mala en pastor Campos. Het toerustingswerk is gericht op de kerkleiders van de bijbelgetrouwe kerken (van verschillende denominaties) in de provincie Zambezia. Voor het werk is een beleidsplan (3 jaar) en een jaarplan opgesteld. Het gezin Van 't Spijker hoopt eind 2004 te repatriëren. Daarmee zal dan per 1 januari 2005 een einde komen aan de achtjarige zendingsdienst van drs. J. van Spijker. Inmiddels is in de persoon van ds. G. Vos in de opvolging van de teamleider voorzien.

3.5.2. Samenstelling

De deputaatschapscommissie had de volgende samenstelling:

Br. J.W. Bobeldijk (GS); ds. H. Last (GS); ds. R. Kok, later vervangen door ds. A. van der Zwan (PS); br. B. van der Doel, later vervangen door ds. W.P. de Groot, voorzitter (zendende kerk 's Gravenmoer); zr. M. Visser-Van Loon (zendende kerk 's Gravenmoer); br. drs. A.L. Bovenberg (zendende kerk Zwijndrecht); br. E.T. Werner, secretaris (zendende kerk Zwijndrecht). De dsc heeft ten behoeve van het overzicht van de verantwoordelijkheden van de verschillende betrokkenen (zendende kerken, dsc, deputaten en werkers) een handzaam organisatie-model opgesteld. In dit model worden tevens de terugkoppelingen en rapportages geregeld.

3.5.3. Vergaderingen

In de periode waarop dit verslag betrekking heeft, heeft de deputaatschapscommissie tenminste vier maal per kalenderjaar vergaderd. Waar nodig werden extra vergaderingen ingelast, onder meer met het oog op de vacature drs. J. van 't Spijker.

3.5.4. Projecten

Het zendingswerk in Mozambique kent twee kernprojecten. In de eerste plaats vindt veldwerk plaats in lesgroepen. Daarbij wordt nauw aangesloten bij de TWR-radiouitzendingen, die onder verantwoordelijkheid van het zendingsteam worden geproduceerd. In de afgelopen driejaarsperiode heeft een enorme uitbreiding van dit werk plaatsgevonden. In elk van de vier districten was er in 2001 één lesgroep actief. Door de inzet van hulpdocenten, die door de werkers worden getraind, zijn thans circa 50 lesgroepen actief. Op dit deel van het werk worden thans met name br. Blijleven en de pastores Mala en Campos ingezet. Eindverantwoordelijke is de teamleider, drs. J. van Spijker.

In de tweede plaats vinden de voorbereidingen plaats van een vervolgopleiding voor de kerkleiders. In nauwe samenspraak met de kerken en andere zendingsorganisaties in de provincie Zambezia (samenwerkend in het platform "Proforte") is gewerkt aan de eerste opzet van deze opleiding. Het is de bedoeling dat het werk van de bijbelschool in Mocuba de komende periode van drie jaar tot ontwikkeling zal worden gebracht. De teamleider is, samen met pastor Nahoma, voor dit deelproject verantwoordelijk.

Een groot deel van het jaar 2001 is besteed aan het in Mozambique oprichten van een beheersstichting. Dit kreeg in november zijn beslag onder de naam: Igreja Reformada da Hollanda Junta das Missões Exteriores. De onroerende goederen van de zending in Mozambique zijn inmiddels officieel op naam van deze stichting geregistreerd. Ook heeft de zending nu een positie als officieel erkende werkgever. Dit laatste is vooral in het belang van de plaatselijke medewerkers, die dan een rechtzeker arbeidscontract kunnen krijgen. Daar het project in Mozambique een project is voor alle kerken is er voor gekozen om als werknaam: InForTem (Instituto da Formacao Teológica em Moçambique) te gebruiken.

3.5.5. Werkbezoeken

3.5.5.1. In 2001 hebben zr. Visser en br. De Groot een werkbezoek aan Mozambique gebracht. Hierdoor zijn de regelingen en omstandigheden ter plaatse duidelijker geworden. Opnieuw is de meerwaarde van persoonlijke ontmoetingen boven briefcontact gebleken. Aan de betreffende commissie van uw vergadering in 2001 is daarover mondeling gerapporteerd. Tijdens dit werkbezoek zijn de lijnen uitgezet voor de eerste decentralisatie van een aantal districten. De voortgang van het werk maakt dat er een eigen locatie nodig is om mensen te kunnen gaan trainen en opleiden. Daartoe werd een eerste, mogelijke bouwlocatie, bezocht. In nauwe samenspraak met de werkers wordt het jaarplan voor 2002 ontwikkeld.

3.5.5.2. De brs. Last en Werner brachten in 2002 een werkbezoek aan dit zendingsterrein. Bij aankomst bleek dat drs. Van 't Spijker een auto-ongeluk was overkomen. Deputaten zijn dankbaar dat hij en de twee andere inzittenden daarbij werden gespaard. De schade beperkte zich tot schade aan het voertuig. Tijdens dit werkbezoek werd het jaarplan 2003 met de werkers doorgesproken. Intensief werd nagedacht over de tweede fase in het zendingswerk: het opzetten van een hogere theologische opleiding voor voorgangers en leiders van de kerken in dat gebied. Aandacht werd geschonken aan ds. Nahoma die de vijfde werker wordt in dit project. Ook werd met het team besproken hoe het werk onderling verdeeld zal worden.

3.5.5.3. De brs. Bobeldijk en Bovenberg brachten van 28 augustus tot 11 september 2003 een werkbezoek aan Mozambique. Uit hun verslag is het volgende van belang:

- a. T.a.v. het TEE-project: voor TEE-boeken en Bijbels wordt – ook bij stijgende prijzen – door deputaten onverminderd 50% subsidie gegeven. Verdere doordenking en voorbereiding zal plaatsvinden op

de aanstaande verschuiving binnen het TEE-werk, gericht op beëindiging van de (actieve) personele ondersteuning vanuit Nederland per eind 2007. Met ingang van de eerstvolgende cursus (maart 2004) zullen hulpdocenten een beperkte vergoeding ontvangen en wordt een spaarregeling voor een fiets gecreëerd.

- b. T.a.v. Trans World Radio: indien overeenstemming met TWR kan worden bereikt, zal het 'studiogedeelte' van de container worden overgenomen. In overleg met TWR zal de evaluatie van het TEE-project plaatsvinden. De inspanningen van TWR om het equipment in de studio op een aanvaardbaar peil te brengen, zullen kritisch worden gevolgd.
- c. T.a.v. de werkers: pt. Mala zal zich aanmelden voor een driejarige schriftelijke bachelorstudie aan 'the Bible Institute of South Africa'. Deputaten geven ondersteuning i.b.t. de aanschaf van studieboeken. Pt. Mala betaalt maandelijks \$ 30 (inschrijfgelden) voor de opleiding, in te houden op het salaris. Br. Blijleven zal tegen het einde van 2004 met een voorstel komen voor een opleiding die hij zal kunnen volgen tijdens zijn verlof in 2005 met het oog op de overdracht van werkzaamheden in het TEE-project, die vanaf zomer 2005 aan de orde zal zijn. Vanaf 2004 zal door de nationale directeur van de zending in Mozambique (drs. J. van 't Spijker) jaarlijks een functioneringsgesprek worden gehouden met de medewerkers van het zendingsteam. Dit gesprek zal in de maand november plaatsvinden.
- d. M.b.t. opleiding tweede niveau: vanaf maart 2004 zal de opleiding op het tweede niveau aanvangen. De lessen zullen voorsnog in een, op voorstel van het zendingsteam, te huren accommodatie plaatsvinden. Ds. Van 't Spijker zal een kostenplaatje en een overzicht van de bijbehorende exploitatiekosten voor de te bouwen school aanleveren. Op de reeds gekochte bouwlocatie zullen de voorbereidingen worden getroffen voor de fasegewijze bouw van het schoolcomplex. Daarbij zal de eerste aandacht uitgaan naar twee van de in totaal vijf te realiseren gebouwen. Hiervoor zullen de middelen worden aangewend die vanuit projecten reeds voor dit doel zijn ontvangen (ruim € 45.000). Vanuit Nederland zal worden onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor externe fondswerving. Het zendingsteam zal informatie inwinnen over de beschikbaarheid van studiefondsen (sponsorship van studenten) bij o.a. Stuart Foster van de SIM. Door het zendingsteam zal worden onderzocht of met Hefsiba (gereformeerde opleiding in de provincie Tete in Mozambique) een samenwerkingsverband kan worden aangegaan, die o.m. kan bestaan uit het uitwisselen van docenten en het op elkaar laten aansluiten van het lesprogramma. Ds. Van 't Spijker onderhoudt daartoe contacten met de rector van Hefsiba, ds. Manie Taute. De wenselijkheid van en mogelijkheid tot het (in 2005) aanstellen van een extra (Mozambikaanse) werker ten behoeve van het tweede niveau zal nader worden bekeken. Alle bij 'Proforte' aangesloten kerken en organisaties worden als gekwalificeerd beschouwd om docenten te leveren voor de 'tweede-niveau-opleiding'. Indien benoeming van docenten aan de orde is, zal slechts onderzoek plaatsvinden naar de kwalificaties van de persoon in kwestie en wordt een financiële onderbouwing geleverd op basis van geldende begroting.

3.5.6. *Contacten*

De dsc onderhoudt de volgende contacten:

- Trans World Radio Mozambique;
- Trans World Radio Johannesburg (Zuid-Afrika);
- deputaten HBB (i.v.m. de aanwezigheid van ontwikkelingswerker R. van Til in hetzelfde gebied).

4. **Deputaatschapscommissies (dsc) zendingsprojecten**

4.1. *Brazilië*

4.1.1. *Werkzaamheden*

In Brazilië hebben werken deputaten samen met de Igreja Evangélica Reformada (IER), een kerk, die hoofdzakelijk bestaat uit Nederlandse emigranten en hun afstammelingen. Deze kerken hebben in Curitiba, de hoofdstad van de Paraná (de staat waarin op één na alle gemeenten van de IER zich bevinden), een zendingsgemeente waar sinds begin 2001 pt. João Geraldo de Geus Los als zendingspredikant werkt. Deputaten ondersteunen dit project.

4.1.2. *Samenstelling*

Ds. J. Sijtsma, voorzitter (PS); ds. H. Last (GS), drs. J. van Mulligen (GS) en br. H. de Wilde (GS). De vacature door het ontbreken van een deputaat van de P.S. van het Westen is vervuld door de benoeming van br. drs.ing. C. van der Spek uit Broek op Langendijk.

4.1.3. *Vergaderingen*

De dsc heeft regelmatig, maar tenminste twee keer per jaar, vergaderd. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken.

4.1.4. *Werkbezoeken*

De brs. Last en Van Mulligen brachten eind november 2002 een werkbezoek aan dit project. Op basis daarvan trokken zij de conclusie dat de tijdsperiode tussen dit werkbezoek en het vorige te lang is geweest. Het is een bijzondere zegen geweest dat dit werkbezoek juist op het moment plaatsvond dat een gebouw te koop werd aangeboden; de werkbezoekers hebben daarin de leiding van God ervaren. Onder de bezielende leiding van pt. De Geus Los ontwikkelt het Project Curitiba zich in een positieve richting: steeds meer wordt de gemeente zich ervan bewust missionaire gemeente te zijn, met een duidelijke opdracht in deze miljoenenstad. De werkbezoekers hebben een goede indruk gekregen van de manier waarop het echtpaar De Geus Los zich inzet voor de gemeente en voor het missionaire werk. Het is buiten kijf dat deze groeiende gemeente toe is aan een nieuw onderkomen. Het gebruik van de garage mag in het begin stadium goed hebben gefunctioneerd, nu is men toe aan een meer representatieve ruimte. Dit gebouw voldoet in alle opzichten aan de behoefte van de gemeente. De contacten met de plaatselijke IER-kerken hebben opnieuw laten zien dat deze kerkgemeenschap zich in hoge mate inzet voor missionair werk, zowel financieel als personeel. Op grond van dit bezoek en het verslag dat daarover werd uitgebracht, besloten deputaten de IER te steunen in de aankoop van het nieuwe gebouw.

Kort na het werkbezoek kwam het bericht dat de nestor van de predikanten binnen de IER, pt. Leen de Geus Los, op 54-jarige leeftijd uit dit leven was weggenomen. Zijn overlijden betekent een zwaar verlies: voor het gezin, de gemeente Castrolanda waarvan hij predikant was, het werk in Curitiba en de IER in het algemeen.

Br. Last heeft in mei 2003 opnieuw de IER bezocht. Dat is geen officieel werkbezoek geweest: op verzoek heeft hij, samen met ds. C.A. den Hertog (deputaten correspondentie), de synode van de IER bijgewoond op 25 en 26 mei in Arapoti. Uiteraard zijn tijdens dit bezoek ook gesprekken gevoerd met het Departement van de Zending van de IER en is het project Curitiba bezocht.

In april 2004 hebben de brs. Van Mulligen en Last opnieuw een werkbezoek aan Brazilië gebracht. Dat is gebeurd in de tijd waarin Zentijd voor Kerken (ZvK) opnames heeft gemaakt in Curitiba en Carambei. De volgende conclusies werden aan deputaten voorgelegd:

- Met vreugde mogen we zien dat onder Gods zegen het werk in Curitiba zich voorspoedig ontplooit: de gemeente groeit, de betrokkenheid bij het werk neemt toe en er is een duidelijk gevoel van verantwoordelijkheid bij de betrokkenen.
- Met dankbaarheid hebben de werkbezoekers gezien dat pt. João in dit alles een stimulerende rol heeft: door zijn inzet, enthousiasme en visie groeit het missionaire bewustzijn van de gemeente.
- We zijn onder de indruk van de wijze waarop br. Soares meewerkt in het project Curitiba: enthousiast en pro Deo (letterlijk en figuurlijk).
- Het was een feest om de opname van de kerkdienst mee te maken, vooral vanwege het feit dat de gemeente goed acte de presence heeft gegeven en enthousiast meedeed in deze dienst.
- Ondanks het feit dat verschillende gezinnen uit de wijk Santa Felicidade zich in de gemeente Campo Magro hebben gevestigd, zijn de overgebleven gezinnen bereid zich in te zetten voor de continuering van het werk, wat o.a. blijkt uit de trouwe opkomst tijdens de bijbelstudies.

De volgende voorstellen werden daarom aan deputaten gedaan:

- De Stichting Zentijd voor Kerken hartelijk te danken voor de wijze waarop zij het zendingswerk in Curitiba in beeld willen brengen en voor de manier waarop ze een deel van de kosten van het werkbezoek voor hun rekening hebben willen nemen.
- Te onderzoeken of het mogelijk is de aankoop van een terrein in Campo Magro te helpen kopen en – bij een positieve beslissing hierin – die aankoop voor te financieren.
- Aan het Departement van de Zending voor te stellen in de begroting een post op te nemen, waarin gemaakte kosten van br. Soares kunnen worden vergoed.

4.1.5. *Contacten*

De dsc onderhoudt contacten met

- deputaten HBB;
- Litporto (GKV);
- De Verre Naasten.

4.2. *Bangui*

4.2.1. *Werkzaamheden*

In Bangui, de hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek, wordt het werk van dr. B. van den Toren ondersteund. Hij is docent in de Systematische Theologie en Ethiek aan de Faculté de Theologie Evangélique de Bangui (FATEB) en levert als zodanig een belangrijke bijdrage aan de vorming van jonge predikanten en theologen uit Franssprekende landen in Midden- en Noord-Afrika. Dit komt ten goede aan de opbouw van de Afrikaanse kerken. Daarnaast is hij betrokken bij de opzet van een promotieprogramma aan de FATEB. Dr. Van den Toren is uitgeleend door de Gereformeerde Zendingbond van de Nederlands Hervormde Kerk (NHK). Zr. G. van den Toren-Lekkerkerker geeft les aan de vrouwenschool van de FATEB. Voor het werk in Bangui is een beleidsplan en wordt elk jaar een jaarplan opgesteld.

4.2.2. *Samenstelling*

Drs. H. Korving, voorzitter (PS), later vervangen door ds. K. Visser (PS), weer later vervangen door drs. A.C. Uitslag (PS); drs. J. van Mulligen (GS); ds. H. Last (GS); br. ir. S. Flikweert en zr. ing. C.H. Lankhaar (deputaten namens de zending gemeente Gorinchem). Waar nodig en nuttig werd ook ds. N. Ribbers gevraagd de vergaderingen bij te wonen. Inmiddels is hij als predikant verbonden aan de gemeente van Papendrecht.

4.2.3. *Vergaderingen*

De dsc vergaderde elk jaar vier keer, afwisselend in Gorinchem, Den Haag, Leerdam, Kerkwerve en Veenendaal. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken.

In 2004 werd een extra vergadering belegd rondom het verlof van de familie Van den Toren (zie 4.2.5.3).

4.2.4. *Projecten*

De dsc ondersteunt in overleg met deputaten HBB studenten aan de FATEB. Van harte juicht zij de betrokkenheid van zr. Van den Toren bij enkele aan aids gerelateerde projecten toe.

4.2.5. *Werkbezoeken*

4.2.5.1. Van 24 februari tot 2 maart 2002 hebben de brs. Flikweert en Korving een werkbezoek gebracht. Ondanks ziekte van br. Korving, mocht het toch een zinvol en geslaagd bezoek genoemd worden. Het inzicht in het werk dat dr. en mw. Van den Toren aan de FATEB doen, is erdoor gegroeid.

4.2.5.2. Aan dr. Van den Toren is toestemming verleend om in Canada een promotieprogramma voor te bereiden. Vanaf september 2002 tot juli 2003 verbleef hij met zijn gezin om die reden in dit land. Er was afgesproken dat hij tijdens deze periode één keer de FATEB in Bangui zou bezoeken. Het lag in het voornemen dit in de maand mei te doen. Gelukkig lieten de politieke omstandigheden het op dat moment toe dit plan te verwezenlijken.

4.2.5.3. Van 30 november-8 december 2002 is er een werkbezoek gebracht aan de FATEB. Aanvankelijk was het de bedoeling dat zr. Lankhaar en drs. Van Mulligen dit werkbezoek zouden afleggen. Helaas werd

zr. Lankhaar tijdens een voorafgaande vakantie in Kameroen ziek. Het lukte ds. Last de papieren tijdig in orde te krijgen, zodat hij haar plaats kon innemen. Dit werkbezoek was aanvankelijk voor 2002 bedoeld. Juist in die periode verbleef de familie Van den Toren in Canada. Tijdens hun verlof in Nederland (2003) kon met hen over allerlei zaken worden gesproken. In verband met het opstarten van het doctoraatprogramma en alles wat daaromheen moest worden geregeld, was het verstandig voor het einde van 2003 een werkbezoek aan de FATEB te brengen.

Het werkbezoek is bijzonder prettig verlopen. Zowel de contacten met de familie Van den Toren als met de leiding, docenten en studenten van de FATEB was hartelijk en bemoedigend, zeker tegen de achtergrond van het feit dat in dit land nog maar kort geleden opnieuw een staatsgreep had plaatsgevonden.

Uit dit bezoek zijn de volgende conclusies getrokken:

- Telkens werd in de gesprekken duidelijk dat bij br. en zr. Van den Toren en hun kinderen de politieke onrust en militaire acties psychisch meer druk hebben veroorzaakt dan men zelf eerder had verwacht. Het bleek nodig om hier tijdens de gesprekken extra aandacht aan te geven.
- Bij alle gesprekken is ons opgevallen hoe positief men is over de bijdrage die zowel dr. Van den Toren als zr. Van den Toren aan de FATEB leveren. Die waardering betreft niet alleen hun beider taak van onderwijs geven maar ook hun deelname aan de activiteiten op de campus en hun betrokkenheid bij het wel en wee van de FATEB-gemeenschap.
- Ondanks de stagnatie door de politieke onrust in het begin van 2003 heeft zich niet alleen een inhaal-slag voltrokken, maar zijn ook reorganisaties en nieuwe initiatieven ter hand genomen. Opnieuw zijn we erin bevestigd dat het project FATEB uiterst belangrijk is voor de opbouw en uitbouw van tal van kerken in Franssprekende landen in Afrika.
- De opstart van het promotieprogramma vraagt als vanzelf een nadere betrokkenheid van dr. Van den Toren bij uitvoering van dit programma na het vertrek van hem en zijn gezin naar Nederland. Deputaten zijn het dan ook eens met de nadrukkelijk uitgesproken wens van de directie van de FATEB dat dr. Van den Toren – zij het op parttime basis – betrokken blijft bij de realisering van dit programma.
- Het jaar in Canada blijkt achteraf bijzonder nuttig te zijn geweest als voorbereiding voor dr. Van den Toren van het doctoraatprogramma en dienstbaar aan de onderwijstaak die zr. Van den Toren op zich heeft genomen.
- Terecht is nu officieel vastgesteld dat beiden, zowel dr. Van den Toren als zijn vrouw, als zendingswerkers hun taak verrichten aan de FATEB en de daarbij behorende vrouwenschool.
- Dit werkbezoek was het waard om gebracht te worden en heeft duidelijk gemaakt dat vertragingen en moeiten rondom de voortgang en uitvoering van het doctoraatprogramma volledig zijn verdwenen.

Op grond hiervan hebben deputaten de volgende besluiten genomen:

- dr. Van den Toren in de gelegenheid te stellen om uit te zien naar de aanschaf van een andere auto die hem in de gelegenheid stelt om zichzelf en zijn gezin veilig te vervoeren in Bangui en daarbuiten;
- dr. Van den Toren de gelegenheid te geven om een nieuwe laptop aan te schaffen, zowel vanwege de ouderdom van de huidige als vooral ook vanwege de onderwijstaak die zr. Van den Toren heeft;
- na onderzoek naar netwerk enz. twee mobiele telefoons aan te schaffen om zo ook in bijzondere situaties contact te kunnen opnemen met thuis en/of de FATEB;
- een voorstel voor te bereiden voor uw vergadering in verband met de mogelijkheid van een parttime betrokkenheid van dr. Van den Toren in 2006 en 2007 bij het uitvoeren van het promotieprogramma;
- aan deputaten HBB te verzoeken de steun aan de school 'Le bon Berger' te continueren c.q. te verhogen.

4.2.6. *Contacten*

De dsc Bangui onderhoudt contacten met de volgende organisaties:

- Gereformeerde Zendingbond van de NHK;
- bestuur van de FATEB;
- Stichting Woord en Daad;
- deputaten HBB.

4.3. *Siberië*

4.3.1. *Werkzaamheden*

Nadat de generale synode 2001 had ingestemd met de steun aan het werk van de Russische Baptisten zijn zowel de contacten met de Russische organisatie als die met Friedensstimme Nederland geïntensiveerd.

Jaarlijks is er in de omgeving van Moskou in het begin van januari een evangelistenconferentie die de mogelijkheid biedt de verantwoordelijke evangelist van het gebied Taymir in Siberië, br. Oleg Ljoebitsj, zowel als de regiocoördinator, br. Alexander Koerkin, te ontmoeten. In 2002 heeft br. Groeneveld deze conferentie bijgewoond. In 2004 was dat br. Hoogendoorn, afgevaardigde van de gemeente Ridderkerk in de dsc-Siberië. De CGK Ridderkerk onderhoudt de persoonlijke contacten met de werkers, speciaal met het gezin Ljoebitsj.

Er is een beleidsplan en er wordt ieder jaar een jaarplan opgesteld.

4.3.2. *Samenstelling*

Ds. R. Kok, voorzitter (PS), later vervangen door drs. A. van der Zwan; drs. J. van Mulligen (GS); br. C. Groeneveld, secretaris (GS); br. R. Hoogendoorn (CGK Ridderkerk) en ds. G. Drayer (zendingsbureau).

4.3.3. *Vergaderingen*

De dsc heeft twee keer per jaar vergaderd, veelal ten kantore van Friedensstimme Nederland in Gouda, wat de mogelijkheid biedt actuele informatie uit te wisselen en de samenwerking te coördineren.

4.3.4. *Projecten*

Behalve materialen en huisvesting voor de familie Ljoebitsj ondersteunt de dsc geen bijzondere projecten.

4.3.5. Werkbezoeken

4.3.5.1. In 2001 heeft drs. Van Mulligen samen met br. Uijl, directeur van Friedensstimme Nederland, een bezoek aan Taymir gebracht en in 2003 bezocht hij het gebied met de brs Groeneveld en Thijsen, voorzitter van Friedensstimme. Bij deze reizen werden zij vergezeld voor o.a. de evangelist Oleg Ljoebitsj. In het blad Doorgeven hebben zij een en ander over deze verrijkende maar ook inspannende reizen verteld.

4.3.5.2. Het aanvankelijk voor mei 2003 geplande bezoek moest worden uitgesteld tot oktober 2003. Tijdens dit tweede werkbezoek werd met dankbaarheid vastgesteld, dat de verleende steun reeds tot uitbreiding van het aantal gedoopte, belijdende leden in het gebied heeft geleid. In de jaren 2001 tot en met 2003 werden 41 mensen gedoopt, meest Dolganen die behoren tot de oorspronkelijke bewoners van het gebied. Het aantal gedoopten in Taymir kwam daarmee op 143. Het aantal dorpen waar evangelistengezinnen zich vestigen breidt zich geleidelijk uit. In 2003 vestigde zich een jong gezin in het dorpje Katirik, waar de werkbezoekers de doop van een jonge Dolgaan mochten bijwonen. In 2004 zou zich een jong echtpaar vestigen in Novoribnaja.

De werkers ter plaatse worden ondersteund door Friedensstimme. Daarnaast hebben ze uiteraard ook behoefte aan middelen van vervoer, technisch onderhoud daarvan enz. De daarvoor benodigde gelden worden door ons beschikbaar gesteld. De toegezegde jaarlijkse bijdrage van Euro 23.000.- wordt daaraan geheel besteed. Daarboven is er de noodzaak van uitbreiding en vervanging van materieel met name voor de evangelisatietochten in zomer en winter in het uitgestrekte gebied. Doordat er geen wegen zijn, maakt men altijd van de waterwegen gebruik: in de zomer per boot, in de winter per sneeuwscooter met slede of de speciale terreinauto. In de verslagperiode is hierin nog door een deel van de bijdrage voorzien en tevens (maar nog met mate) door speciale giften of uit acties verkregen gelden. Daardoor was het ook mogelijk de huisvesting van het gezin Ljoebitsj in Norilsk te verbeteren. Als reactie op de publiciteit na het laatste werkbezoek is het financiële draagvlak voor het werk aanzienlijk vergroot. Het werk in Siberië heeft in tal van gemeenten reeds een plaats gekregen onder de projecten waarvoor men zich financieel inzet. Daardoor zal, naar het zich laat aanzien, voor de komende periode van drie jaar in de noodzakelijke vervanging en uitbreiding van het materieel kunnen worden voorzien. Met het oog daarop zijn dan ook de voorstellen geformuleerd.

4.3.5.3. De werkbezoeken aan dit gebied vereisen de nodige vergunningen die niet altijd gemakkelijk gegeven worden. Meestal komen ze pas op het laatste moment af of moet er op het laatste moment nog een extra vergunning geregeld worden waardoor een werkbezoek dat al lang van tevoren geregeld wordt, op het laatste moment nog weer moet worden afgelast. De controle is streng. In Moskou wordt al bij het inchecken gecontroleerd of er een vergunning is voor Norilsk. Pas- en permit-controle vinden direct na de landing in Norilsk in het vliegtuig plaats, evenals in Chatanga. Alle papieren worden dan weer nauwkeurig geregistreerd. De ontvangst is altijd en overal zeer hartelijk. Doordat er geen wegen zijn, is men genoodzaakt altijd de waterwegen te gebruiken: in de zomer per boot en in de winter per sneeuwscooter met aangehechte slede of met de speciale terreinauto.

4.3.5.4. De volgende impressie komt uit het verslag van het laatste werkbezoek: er wordt bij voorkeur 's nachts gereisd. De contouren van de rivieren, de sporen van de 'winterwegen' etc. zijn dan beter zichtbaar. Het gaf ons de gelegenheid het wonderschone noorderlicht te zien, ongehinderd door enig kunstlicht! Storing van één van de sneeuwscooters was oorzaak van vertraging. De reis naar Katirik was lang (negentien uur) en, vooral het laatste gedeelte, moeilijk, doordat het niet lukte tegen de vrij steile oever omhoog te komen bij het dorp. De smalle paden waren met een flinke laag sneeuw bedekt, waarin we vastliepen. Via een lange omweg en de laatste meters te voet, arriveerden wij middernachtelijk in Katirik. Overal waar men aankomt, is er na korte tijd een maaltijd gereed! We genoten een korte nachtrust op harde ondergrond! Hoogtepunt van de reis was de doop van de jonge Dolgaan Mischja. Nog dezelfde dag vingen wij de terugweg aan, die vlotter verliep dan de heenreis (5½ uur tot Nowaja waar we rond één uur in de nacht pauze hielden en een maaltijd genoten). De laatste drie uur naar Chatanga verliepen óók vlot. In Norilsk aangekomen, konden we nog wat rusten alvorens daar de gebruikelijke vrijdagavondkerkdienst werd gehouden, waar wij over ons zendingswerk hebben verteld, met name over de manier waarop onze betrokkenheid met Taymir tot stand is gekomen. Er was grote interesse en er werden veel vragen gesteld. De zaterdag werd besteed aan intensieve gesprekken met Oleg Ljoebitsj over het werk, de spreiding van de gemeenten en groepen, de hulpmiddelen die men nodig heeft etc. De belangrijkste conclusie is, dat het werk kennelijk wordt gezegend.

4.3.5.5. De volgende conclusies werden aan dit bezoek verbonden:

- Dit werk, meest onder nog niet met het Evangelie bereikte mensen, is zegenrijk en verdient onze onverminderde, om niet te zeggen vergrote, inzet.
- Aan de goede besteding van de (via Friedensstimme) beschikbaar gestelde gelden behoefte geen twijfel te bestaan. Wél moeten wij ons realiseren dat er twee schijven zijn waarover de hulp Taymir bereikt: Friedensstimme Nederland en het kantoor van de Baptisten in Moskou. Dit geeft het risico van misverstanden (o.a. vertaalfouten). Het is daarom noodzakelijk periodiek een bezoek aan het gebied te brengen om de band met de werkers te versterken en een goed beeld te houden van wat het werk kan dienen.

4.3.5.6. De volgende besluiten zijn genomen:

- Voor het jaar 2004 te proberen het basisbedrag aan inkomsten van Euro 23.000.- te overschrijden door veel bekendheid aan het werk te geven, zodat er enige ruimte is voor de noodzakelijke aanschaffingen.
- In de voorstellen van de deputaten aan uw vergadering op te nemen dat de vaste kosten van het werk in Siberië voortaan uit de algemene middelen worden betaald, zodat er ruimte is voor de projectmatige voorziening in de behoeften aan hulpmiddelen die intensivering van het werk bevorderen.
- Het contact met de werkers in het door ons ondersteunde gebied te intensiveren, zodat meer kan worden meegebeden en -geleefd tijdens de moeilijke tochten. Ook contact tussen gemeenten daar en hier is heel positief. De taalbarrière is moeilijk maar niet onoverkomelijk.

4.3.6. *Contacten*

Friedensstimme Nederland onderhoudt het contact met de organisatie van de Russische Baptisten in Moskou en draagt zorg voor de betaling van onze bijdragen aan Taymir via het kantoor in Moskou. Datzelfde gebeurt voor de Zending Gereformeerde Gemeenten (ZGG), die op vergelijkbare wijze het werk in een oostelijk aan Taymir grenzend gebied steunt. Ook voor dat gebied is br. Oleg Ljoebitsj verantwoordelijk. In een gezamenlijk overleg van alle betrokkenen zijn daarom op 4 september 2003 afspraken gemaakt voor de periodieke betaling van de bijdragen en de rapportage door de evangelisten over hun werk, over de tijdstippen van samenstelling van begrotingen en financiële overzichten e.d. De contacten verlopen alle in bijzonder constructieve sfeer.

4.4. *IFES-Nederland*

4.4.1. *Werkzaamheden*

In samenwerking met International Fellowship of Evangelical Students in Nederland (IFES) ondersteunen deputaten het werk van ds. A. van der Maarl onder buitenlandse studenten in Nederland. Dit behelst veel persoonlijke contacten, bijbelstudie- en kringenwerk. Zijn werkgebied bevindt zich vooral in het zuiden des lands. Voor zijn werk is in overleg met IFES een beleidsplan opgesteld en wordt jaarlijks een jaarplan gemaakt.

4.4.2. *Samenstelling*

Ds. B. de Romph, voorzitter (PS); drs. J. van Mulligen (GS); ds. H. Last (GS); zr. G. Boels-Kamies en zr. G. Wessels-Strockmeijer (deputaten namens de zendende kerk van Mussel).

4.4.3. *Vergaderingen*

De dsc heeft elk jaar vier keer vergaderd, steeds in de Zuiderhofkerk te Zwolle. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken. Bij een aantal vergaderingen was ook ds. Van der Maarl aanwezig die op deze wijze zijn kwartaalverslag kon toelichten.

4.4.4. *Werkbezoeken*

4.4.4.1. Op 7 en 8 juni 2001 hebben de zrs. Boels en Wessels een werkbezoek aan ds. Van der Maarl gebracht. Door gedurende deze dagen met hem mee te lopen, kregen zij een goed beeld van de aard van zijn werk. Hun verslag daarover is op de dsc besproken.

4.4.4.2. Ds. De Romph heeft in 2002 een werkbezoek gebracht aan dit project. Daaruit is gebleken dat ds. Van der Maarl ziet dat zijn weg door de Heere geleid wordt. Hij weet zich op zijn plaats in het studentenwerk; hij zet zich ten volle in voor het werk onder de studenten. Er wordt veel werk besteed aan de voorbereidingen van de bijbelstudies en eventueel te houden conferenties. Het werk van ds. Van der Maarl bestaat voornamelijk in het organiseren en coördineren van het werk onder de studenten, hoewel zijn eigenlijke werk ligt in het geven van bijbelstudies.

4.4.4.3. Op vrijdag 12 december 2003 hebben ds. Van Mulligen, ds. Last en zr. R. Blankenstijn een dag opgetrokken met ds. Van der Maarl. In het programma was het volgende opgenomen:

- Onderwijsboulevard Den Bosch (locatie Kunstacademie); PR activiteiten aan HAS en Hogeschool; kort contact met studenten;
- Op bezoek bij de familie Van der Maarl aan de Fontanalaan, Eindhoven; lunch;
- Ontmoeting medewerkers werkgroep Maastricht;
- Ontmoeting met Besem Frambo Mary, Breda;
- PR activiteiten UVT Tilburg; diner in mensa;
- Culturele avond werkgroep Eindhoven.

De route die tussen acht uur 's morgens en half twaalf 's avonds per auto is afgelegd, was: Den Haag of Veenendaal – 's-Hertogenbosch – Eindhoven – Maastricht – Breda – Tilburg – Eindhoven – Den Haag of Veenendaal! Geen geringe afstand. Maar alleszins de moeite waard en – tot onze verwondering – zeer nauwkeurig van te voren berekend door onze gastheer. Om het werk van ds. Van der Maarl echt te ervaren, moet men het lijfelijk meemaken. Het was goed en verrijkend dit werkbezoek mee te maken.

4.4.4.4. Deputaten zijn er des te meer van overtuigd dat ds. Van der Maarl een goede plaats gekregen heeft in dit stuk werk van Gods Koninkrijk. Hij is niet opvallend, maar wel leidinggevend aanwezig. Hij kent de mensen, ziet hun problemen en heeft een grote inzet voor het verspreiden van de blijde boodschap onder hen. Ze zijn dankbaar dat ze mogen zien hoe hij functioneert in zijn werk.

4.4.5. *Contacten*

Behalve het overleg met IFES onderhoudt de dsc IFES-Nederland geen bijzondere contacten.

5. *Deputaatschapscommissie Bijzondere Zendingswerkers (BZW)*

5.1. *Werkzaamheden*

De dsc onderhoudt de contacten met en behartigt de belangen van diegenen, die als bijzondere zendingswerker naar diverse gebieden in de wereld zijn uitgezonden. Uitzending vindt steeds plaats in samenwerking met de thuisgemeenten van betrokkenen, zodat ook daarmee contacten worden onderhouden. Een beleidsplan is ook hiervoor opgesteld, evenals een daarvan afgeleid jaarplan.

5.2. *Samenstelling*

Ds. H.K. Sok (PS); drs. J. van Mulligen (GS); ds. J. Sijtsma, voorzitter (PS); ds. G. Drayer, secretaris (PS, later bureausecretaris); als PS-deputaat vervangen door drs. C.C. den Hertog; drs. H. Korving (PS), later ds. K. Visser (PS), weer later drs. A.C. Uitslag (PS).

5.3. *Vergaderingen*

De dsc heeft vier keer per jaar vergaderd. Tijdens elke vergadering werd ook een actueel overzicht van de financiën besproken.

5.4. Projecten

De dsc ondersteunt geen bijzondere projecten, alleen de uitgezondenen. Velen van hen worden soms maar voor één of twee jaar of ook wel voor kortere periode uitgezonden, waardoor er regelmatig veranderingen zijn in de samenstelling van deze groep. Enkelen zijn voor meer dan twee jaar uitgezonden. De synode Leeuwarden/Nunspeet 2001 besloot de volgende brs en zrs als bijzondere zendingswerkers te aanvaarden:

Naam:	Werkzaamheden:	Uitgezonden door:
mw. G. Veling	Sociaal & missionair werk onder kinderen, OEZ, Roemenië	Aalten
fam. K. Stout	Logistieke ondersteuning, Wycliffe/SIL, Ghana	Amsterdam
fam. C.J. Verharen	Directeur ECM-Nederland	Deventer
mw. L. van Daalen	Medewerkster, OM, Israël	Gouda
mw. P. Wigboldus	Vertaalster, Wycliffe/SIL, Papua New Guinea	Groningen
fam. B. Dijkstra	Medewerker, AIM, Kenya	Haarlem-Centrum
mw. D. Noppe	Medewerkster, Interserve, Oost-Europa	Haarlem-Centrum
mw. G. Hoeve	Medewerkster, JmO, Engeland	Haarlem-Noord
fam. R. van den Berg	Vertaler, Wycliffe/SIL, Australië	Leiden
fam. B.J. Dikken	Beleids- & vertaalmedewerker, DVN/Wycliffe/SIL	Zwolle
fam. J. Madinda	Onderwijs, Tear Fund, World Vision, Tanzania	Amsterdam

De lijst van bijzondere zendingswerkers is daarna behoorlijk gewijzigd. Er zijn werkers afgegaan doordat ze gerepatriëerd zijn en sommigen die zijn uitgezonden zijn ook al weer teruggekeerd. De lijst van hen die gebleven zijn en van hen die intussen benoemd zijn, ziet er als volgt uit:

Naam:	Werkzaamheden:	Uitgezonden door:
fam. R. van den Berg	Vertaler, Wycliffe/SIL, Papua New Guinea	Den Haag-Zuid
fam. P. Boers	Logistiek medewerker, UZC, Kameroen	Alkmaar
fam. E.J. Brokaar	Ziekenhuismedewerker en jeugdwerker, OEZ, Oekraïne	R'dam-O. -Capelle a.d. IJssel
fam. B.J. Dikken	Beleids- & vertaalmedewerker, DVN/Wycliffe/SIL	Zwolle
fam. J. van Eeken	Opbouwwerkers, OZG, Thailand	Emmen
fam. R. van Ginkel	Medewerker gezondheidszorg, Tear Fund, Angola	Ouderkerk a/d Amstel
fam. T.P. van den Heuvel	Opbouwwerker, Agapè, Griekenland	Utrecht-Centrum
fam. H.N. de Jong	Piloot/monteur, Wycliffe/JAARS, U.S.A.	Vlissingen
dhr. J. Koffeman	Medewerker, OM, MV Logos II	Urk-Maranatha
mw. B.L. Loosman	Medewerker, OM, Zuid-Afrika	Urk-Maranatha
fam. J. Madinda	Beleidsmedewerker, Wycliffe, Engeland	Amsterdam
mw. L. Muskee	Therapeute Egodeni, Zuid-Afrika	Assen
mw. A.A. van Rijn	Medewerkster, OM, Zuid-Afrika	Almelo
fam. K. Stout	Logistieke ondersteuning, Wycliffe/SIL, Papua New Guinea	Amsterdam
fam. C.J. Verharen	Directeur ECM-Nederland	Deventer
mw. G. Veling	Sociaal & missionair werk onder kinderen, OEZ, Roemenië	Aalten
fam. A.M. de Vries	Medewerker jeugdopvang, Stichting Vrienden van de Hoop, Curaçao	Dordrecht-Zuid
mw. P. Wigboldus	Vertaalster, Wycliffe/SIL, Engeland	Groningen
mw. A. de With	Medewerker, Interserve;	Veenendaal-Pniël
mw. G. Hoeve	Medewerkster 'de Cleft', JmO, Amsterdam	Haarlem-Noord

5.5. Werkbezoeken

In verband met de veelheid aan contacten en de korte termijnen ervan, is een werkbezoek voor deze dsc niet aan de orde.

5.6. Contacten

De dsc onderhoudt contacten met de volgende organisaties:

- Wycliffe/SIL;
- DVN (De Verre Naaste);
- OM (Operatie Mobilisatie);
- Interserve;
- ECM (European Christian Mission);
- AIM (African Inland Mission);
- JmO (Jeugd met een Opdracht);
- UZC (Unie Zending GS Commissie van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland);
- OEZ (Oost Europa Zending);
- OZG (Overzeese Zending GS Gemeenschap);
- Tear Fund;
- World Vision;
- Agapè;
- Stichting Vrienden van de Hoop.

Met al deze organisaties hebben deputaten een overeenkomst afgesloten die de positie van de werker ten aanzien van alle partijen goed regelt. Meestal lopen de contacten na uitzending via een zg. tfc (thuisfrontcommissie) die zorg draagt voor de begeleiding van de betrokkene, zowel in geestelijk als in materieel opzicht.

5.7. Speciale regeling

5.7.1. In de loop verslagperiode heeft er een verandering plaatsgevonden in de relatie met zr. P. Wigboldus. Zij heeft zich voor een aantal jaren verbonden aan Wycliffe/SIL en is zich nu aan het voorbereiden op uitzending door Wycliffe als bijbelvertaalster. Haar financiële ondersteuning is goed geregeld en wordt bewaakt door haar tfc en de CGK van Groningen. Zij is de eerste in de categorie van zendingswerkers die een langere verbintenis is aangegaan. Deputaten bezinnen zich op de consequenties die dit mogelijk zou kunnen hebben voor de bestaande regeling voor Bijzondere Zendingswerkers.

5.7.2. Hetzelfde geldt voor zr. L. Muskee uit Assen. Gedurende 2003 heeft zij gewerkt in het huis voor gehandicapten Egodeni in KwaNdebele. Sinds 15 februari 2004 is zij uitgezonden door de gemeente van Assen via eenzelfde soort regeling. Het ziet er naar uit dat zij dit werk in 2004 kan voortzetten. Omdat ze niet via een organisatie is uitgezonden, overwegen deputaten BZ en HBB ook met haar een verbintenis voor langere termijn aan te gaan.

6. Moderamen

6.1. Externe contacten

6.1.1. Moderaminaoverleg

6.1.1.1. In de afgelopen periode kwamen de moderamina van de zending van de Gereformeerde Zendingbond (GZB), de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (ZGG) en deputaten BZ van onze kerken drie keer samen: op 24 september 2001 in Driebergen, op 7 oktober 2002 in Veenendaal en op 6 oktober 2003 in Woerden. Tijdens de vergaderingen van 2002 en 2003 namen ook afgevaardigden van deputaten Zending en Hulpverlening van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt deel (Z&H).

6.1.1.2. Op 24 september 2001 heeft de vergadering onder leiding gestaan van ds. H.F. Klok. Ds. J.J. Tigchelaar hield een inleiding over het onderwerp 'Kerkelijke zending en geloofszending'. Er volgde een brede en geanimeerde gedachtewisseling waarbij een spectrum van vragen de revue passeerde. O.a. werd doorgesproken over de plaats van de geloofszending binnen de kerken, over de grote aantallen zendingswerkers die via geloofszendingen worden uitgezonden, de grote betrokkenheid van de achterban bij deze werkers, problemen rondom verschillen in opvatting ten aanzien van doop en Geestesgaven en het dikwijls ontbreken van een grondige opleiding binnen dit soort organisaties. In deze vergadering stelden deputaten BZ voor om deputaten zending en hulpverlening van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt ook bij dit jaarlijks overleg te betrekken.

6.1.1.3. De vergadering van 7 oktober 2002 heeft onder leiding gestaan van ds. J. van Mulligen. In deze vergadering zijn voor het eerst afgevaardigden van deputaten Z&H aanwezig. Dr. P. van Wijngaarden sprak over het onderwerp: Aids, de impact, de behandeling en de consequenties. Dr. Van Wijngaarden is arts te Harderwijk. Hij heeft tot eind september 2002 op de polikliniek Aids gewerkt in het Dijkzigtziekenhuis in Rotterdam. In zijn inleiding beschrijft hij de ziekte, noemt de aantallen mensen die er wereldwijd door besmet zijn, tekent de dramatische gevolgen daarvan en gaat vervolgens in op de vraag hoe je deze ziekte kunt behandelen resp. hoe je kunt bevorderen dat mensen deze ziekte niet krijgen. Uit de respons blijkt, dat je met dit onderwerp middenin de actualiteit staat. In de bespreking komen vragen aan de orde als: hoe kun je financiële steun verlenen, op welke manier kun je zorg geven aan de nabestaanden, wat kunnen we leren van de wetgeving in islamitische landen waar het aantal HIV-positieven beduidend lager ligt, welke plaats kan de kerk innemen in dit wereldwijde gebeuren en op welke wijze kun je het True Love Waits-programma zoals dat bijvoorbeeld in Botswana is begonnen, ook in andere landen introduceren?

6.1.1.4. De leiding van de vergadering op 6 oktober 2003 heeft onder leiding gestaan van ds. W. Harinck. Voor deze vergadering is de heer L. de Wit uitgenodigd. Hij werkt sinds 1996 in Nigeria waar hij – met zijn landbouwkundige achtergrond – zich de laatste jaren vooral heeft toegelegd op toerusting op organisatorisch gebied van de Nigeria Reformed Church. Hij houdt een inleiding over het onderwerp: Samenwerking van Zending en Kerken Overzee in een partnershipmodel toegespitst op de rol van het geld en de communicatie. Trefwoorden hierbij zijn o.a.:

- wat doet geld met mensen;
- rol van het geld bij de communicatie;
- modellen van partnership;
- ongelijkheid van partijen;
- voorwaarden;
- knelpunten in de relaties.

Ook dit onderwerp maakt de tongen van de aanwezigen goed los. Uit de discussie blijkt dat er veel herkenbaarheid zat in deze lezing. O.a. wordt doorgesproken over begin- en eindpunt van een partnership, een goede definiëring van het doel ervan, het oecumenische aspect, praktische consequenties voor de achterban en groei naar zelfstandigheid van de partner.

6.1.2. Ontmoeting met zendingscommissies binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK)

In de afgelopen periode hebben deze ontmoetingen twee keer plaatsgevonden.

6.1.2.1. Op 5 juni 2003 heeft br. P. Sneepe deze vergadering geleid. De bedoeling ervan is om elkaar te informeren over de werkzaamheden van de beide kerkverbanden in Zuid-Afrika. Vanuit deputaten BZ wordt verteld over de werkzaamheden in het vroegere Vendagebied en KwaNdebele. Vanuit de NGK geeft men informatie over het werk in het gebied rondom de plaats Richmond (NGK Kampen) en in het Nqutudistrict in KwaZulu Natal (samenwerking tussen drie zendende kerken, Leerdam, Den Haag, Bunschoten (3CVO)). Vervolgens wordt gekeken naar de wijze waarop ondersteuning en begeleiding van dit werk wordt gesteund vanuit Nederland. Binnen de NGK begint steeds meer de behoefte te leven aan een centraal orgaan die de coördinatie van al dit werk op zich neemt. 3CVO is daarvan een begin. Daarna spreken over de raakvlakken: hoe kunnen we elkaar tot hulp zijn? Conclusie is vooral dat we elkaar op de hoogte zullen houden van ontwikkelingen en mogelijkheden. Ook op het gebied van opleiding kunnen we iets voor elkaar betekenen. Besloten wordt om beleidsplannen met elkaar uit te wisselen.

6.1.2.2. Op 29 oktober 2003 is er opnieuw vergaderd, deze keer o.l.v. drs. Van Mulligen. In deze vergadering is o.a. verslag gedaan van de recente ontwikkelingen in Zuid-Afrika ten aanzien van de opleiding van predikanten. Vanuit de NGK maakt men duidelijk dat er een voorstel zal worden gedaan aan de Landelijke Vergadering om te komen tot een Centraal NGK Zendingsorgaan. Omdat de landelijke weg voor 3CVO erg lang duurt, is er een ontwikkeling op gang gekomen die heeft geleid tot het oprichten van een Zendingsvereniging. Alle steunbiedende kerken die al in 3CVO zitten, zullen lid worden van deze Vereniging. Intussen is er een nieuwe stichting ontstaan, de Stichting Zending Zuid-Afrika vanuit de NGK Wormer. Het heeft te maken met een verstoorde relatie tussen de zendingswerker ds. S.J. Veenstra en de NGK Den Haag. Dhr. Jaap Biersteker vertelt de achtergrond van het ontstaan van het zendingswerk in Madadeni/Osizweni nabij Newcastle, uitgevoerd door ds. S.J. Veenstra en zijn helpers Vusi Sithole en Steve Nene. Wormer wordt bijgestaan door zeven steunbiedende kerken en particuliere donoren. Vusi Sithole is de zoon van ds. Sithole, werkzaam in het Kamper zendingsgebied. Tot nu toe heeft o.a. Kampen bijgedragen aan zijn studie. Vusi is in juli gestopt met zijn studie aan MTC. Men is hier niet zo gelukkig mee en zal hem adviseren toch de studie weer op te pakken. In de maand september heeft in het gebied een tentcampagne plaatsgevonden. Er waren veel activiteiten en er zijn goede contacten ontstaan. Ds. Veenstra hoopt in januari te beginnen aan verdere studie aan de universiteit van Potchefstroom; met name de problematiek rond demonenverering zal hij bestuderen. Vervolgens worden de beleidsplannen van deputaten BZ en het beleidsplan van 3CVO uitgebreid besproken.

6.1.3. IRTT

Officieel zijn er in de afgelopen periode geen contacten geweest met het IRTT. Nu er in de persoon van ds. G. Vos een opvolger is benoemd voor drs. J. van 't Spijker, zal dit contact weer op gang komen.

6.1.4. Eukumindo

6.1.4.1. Deputaten nemen regelmatig deel aan het Eukumindo-overleg. Daarin ontmoeten kerken uit West-Europa elkaar die op de een of andere wijze verbonden zijn met kerken in Indonesië. De vergaderfrequentie van Eukumindo is één keer per jaar. Omdat kerkelijke zaken in Indonesië aan de orde komen, zijn op deze bijeenkomsten twee deputaten BZ vertegenwoordigd in plaats van deputaten HBB. Overigens past dat ook precies in de nauwere samenwerking tussen deputaten HBB en deputaten BZ.

6.1.4.2. De bijeenkomsten worden de laatste tijd overschaduwd door de politieke gebeurtenissen in het groeiend conflict tussen moslims en christenen. De vraag is wat de positie van de kerken in deze situatie is. De tegenstellingen verscherpen zich. De Eukumindobijeenkomst is een bijzonder nuttig overleg en vormt een bemoediging voor de aanwezigen uit Indonesië. Deputaten zending kunnen Eukumindo gebruiken als een van de weinige bronnen voor goede informatie.

6.1.5. NZR

Uw deputaten zijn ingevolge een besluit van uw vergadering al jarenlang waarnemer op de vergaderingen van de Nederlandse Zendingsraad (NZR), in persoon vertegenwoordigd door drs. J. van Mulligen. Van de kant van de NZR worden regelmatig verslagen van vergaderingen en andere stukken aan deputaten toegezonden die als regel voor kennisgeving worden aangenomen. Deputaten hebben sterk de indruk dat de bezwaren die eertijds leefden tegen het aanvragen van het lidmaatschap van de NZR, niet of nauwelijks meer aan de orde zijn. Het is eigen aan het waarnemerschap dat het tijdelijk is. Deputaten zijn van mening dat zij hun eigen geluid op een goede wijze in dit orgaan kunnen vertolken en dat daarvoor ook alle ruimte wordt gegeven. Om die redenen stellen zij uw vergadering voor het waarnemerschap van de NZR te beëindigen en er lid van te worden.

6.1.6. Islamberaad

In oktober 1996 werd tijdens het moderamina-overleg (zie 6.1.1) besloten een overlegorgaan in te stellen waarin allerlei zaken die te maken hebben met het werk in moslimlanden, kon worden doorgesproken. Gedurende de periode sinds uw vorige vergadering kwam dit beraad aanvankelijk twee keer per jaar bij elkaar. De vertrouwelijkheid van het overleg leent zich er niet voor om te worden verslagen in dit rapport. Gedurende het overleg bleek dat er steeds meer zaken ter tafel kwamen die niet rechtstreeks te maken hadden met het werk in islamlanden. Er werd een behoefte zichtbaar aan een periodiek overleg tussen de beleidsmedewerkers van de drie zendingsorganen. Met instemming van alle partijen is besloten dat de drie secretarissen (de algemeen secretaris van de GZB, de secretaris van de ZGG en de algemeen secretaris van deputaten BZ) dit overleg zullen voeren. Tot voor kort nam ds. J. van Oostende namens de GZB aan dit overleg deel. Inmiddels is hij met emeritaat gegaan. Zijn plaats wordt ingenomen door ds. Teeuwissen, de nieuwe algemeen secretaris van de GZB.

6.2. Interne contacten

6.2.1. Deputaten correspondentie met de buitenlandse kerken

In opdracht van uw vergaderingen hebben deputaten BZ en deze deputaten getracht te bemiddelen in de conflicten in Zuid-Afrika. U ontvangt daarover een gezamenlijk rapport van beide deputaatschappen.

6.2.2. Deputaten evangelisatie

Op moderamenniveau is er in de afgelopen periode één keer overleg geweest met deputaten evangelisatie.

De volgende zaken zijn daarbij o.m. aan de orde geweest:

6.2.2.1. Stichting Evangelie & Moslims

Na een penningmeestersoverleg tussen de penningmeesters van Evangelie en BZ komt de financiële ondersteuning van E&M nu geheel voor rekening van deputaten evangelisatie. Aandacht wordt gegeven aan het feit dat de Stichting 25 jaar bestaat. Op 22 november 2003 is dat in Amersfoort en Zeist gevierd. De brs. Van Mulligen en W. van Zwol zijn daar als bestuursleden aanwezig geweest. Deputaten evangelisatie verantwoorden de contacten met de Stichting naar uw vergadering.

6.2.2.2. Ondersteuning ds. A. van der Maal

Uit het al genoemde penningmeestersoverleg blijkt dat de financiële ondersteuning nu alleen voor rekening van deputaten BZ komt.

6.2.2.3. *Overleg inzake werk ds. A. van der Maarl*

Het werk van ds. Van der Maarl onder buitenlandse studenten heeft ook raakvlakken met evangelisatie-activiteiten van plaatselijke gemeenten. Zou het goed zijn als een vertegenwoordiger van Evangelisatie de vergaderingen van de dsc IFES-Nederland zou bijwonen? De suggestie om mee te draaien in de dsc IFES-Nederland zal worden meegenomen naar de vergadering van evangelisatie. Dit voorstel ligt in de lijn van de afspraak projectmatig met elkaar samen te werken. Temeer omdat via dit kanaal ook vragen aan de orde komen die leven in gebieden in het Noorden waar Universiteiten en Hogescholen zijn. Daar werkt op dit moment nog geen stafwerker van IFES. Deputaten BZ rapporteren over dit werk aan uw vergadering.

6.2.2.4. *Positie Bijzondere Zendingswerkers*

In het verleden zijn er wat contacten geweest over gemeenteleden die in Nederland werken voor missionaire organisaties. Zou het niet mogelijk zijn dat Evangelisatie en Zending samen iemand tot bijzonder werker benoemen zoals dat inmiddels ook gebeurt tussen Zending en HBB? Vanuit deputaten evangelisatie wordt het volgende naar voren gebracht: voor hen ligt deze materie moeilijker en gevoeliger dan voor deputaten BZ. Essentieel voor deputaten is dat de verantwoordelijkheid – ook inhoudelijk – bij de kerkenraad wordt neergelegd. Deputaten hebben indertijd de modellen van deputaten BZ overgenomen en aangepast aan de binnenlandse structuur. Zou het – naar analogie van wat eerder staat – niet mogelijk zijn in voorkomende gevallen vertegenwoordigd te zijn in de dsc BZW? Deputaten evangelisatie zouden daarvoor een contactpersoon kunnen benoemen die op afroep beschikbaar is. Zij zullen hierover discussiëren in hun vergadering en in een later stadium zullen we hierover doorspreken. Van de kant van deputaten evangelisatie hecht men eraan onderscheid te maken tussen evangelisatiewerkers en kerkelijke opbouwwerkers. Zij hebben geen middelen om opbouwwerkers te financieren. Het gevaar dreigt dat zulke mensen via een achterdeur toch weer binnenkomen.

6.2.3. *Deputaten HBB*

6.2.3.1. Door allerlei omstandigheden waaronder personeelwisseling binnen het Diaconaal Bureau hebben de moderamina van deputaten BZ en deputaten HBB elkaar in de afgelopen periode slechts drie keer ontmoet.

6.2.3.2. Op 26 maart 2002 kwamen ze samen in een van de zalen van de Pniëlkerk te Veenendaal. Ze hebben met elkaar afgesproken te werken aan de opdracht van uw vergadering om nauwer met elkaar samen te werken. Daar waar én deputaten BZ én deputaten HBB op (zending-)terreinen elkaar tegenkomen, zal ook gezocht worden naar een bestuurlijke inbreng. In de situatie van Mozambique is dit al gerealiseerd. Ook zal er in de toekomst naar worden gezocht bij werkbezoeken goede afspraken met elkaar te maken. Ten aanzien van de GTM is al afgesproken dat de werkbezoeker(s) beide deputaatschappen zal (zullen) vertegenwoordigen.

6.2.3.3. Op 17 december 2003 is er opnieuw een vergadering geweest, nu in het Dienstenbureau. Op de agenda stonden onder meer alle gebieden waar beide deputaatschappen activiteiten ontwikkelen:

- Sulawesi/Toraja: reeds een aantal jaren vertegenwoordigt ds. Last tijdens zijn bezoek beide deputaatschappen;
- Limpopo/Venda (Takalani, APCE en SCDO): in de persoon van ds. Drayer is een goede samenwerking op dit terrein dat hij regelmatig bezoekt, verzekerd;
- Mpumalanga/KwaNdebele (Egodeni en MCDC): beide deputaatschappen zien met grote belangstelling de ontwikkeling van MCDC, onder leiding van Melanie Streicher, tegemoet. Het is wel zaak de verstrengeling van MTC en MCDC goed in de gaten te houden, zeker als het gaat om de werkdruk van de principaal van MTC, dr. P.J. Buys;
- Zambezia/Mocuba: de termijn van de fam. Van Til verstrijkt volgend jaar. In de loop van 2004 zullen vertegenwoordigers van de Evangelische Alliantie van Mozambique Nederland bezoeken. Het is goed dat in een gezamenlijke vergadering met hen wordt gesproken, ook met het oog op de ontwikkelingen in de toekomst;
- Bijzondere Zendingswerkers: als pilotproject van de samenwerking van beide deputaatschappen op dit gebied is de familie Van Ginkel (Ouderkerk aan de Amstel) in overleg met zowel deputaten HBB als deputaten BZ, uitgezonden;
- Omdat de uitzending van bijzondere zendingswerkers vaak een combinatie van zending en hulpverlening in zich draagt, is het goed in dit spoor verder te gaan. Moet er worden samengewerkt bij elke bijzondere zendingswerker? Dat hangt van de aard van de werkopdracht af. Het is goed elkaar voortdurend daarover op de hoogte te houden. Te denken valt aan mw. Loosman, mw. Van Rijn e.a. In dit verband moet ook nagedacht worden over de wijze waarop ze vanuit deputaten BZ en HBB worden ondersteund en wat de verhouding is van deputaten tot de Thuisfrontcommissies;
- Ook in Bangui, Botswana en Brazilië is sprake van activiteiten vanuit deputaten HBB en BZ; een goede informatie en samenwerking is ook in deze gebieden gewenst; de beide secretarissen (Last en Drayer) zullen daarover voorstellen voorbereiden.

6.2.3.4. De derde ontmoeting vond plaats op 25 mei 2004 in het Dienstenbureau te Veenendaal. Tijdens deze vergadering werd:

- aan de beide secretarissen opgedragen beleid te formuleren waarbij beleidsvoornemens van de beide deputaatschappen op elkaar worden afgestemd, zeker in die gebieden waar beide deputaatschappen contacten hebben;
- dieper doorgedacht over wijze waarop binnen beide deputaatschappen met projecten wordt omgegaan;
- besloten na te gaan in hoeverre in gezamenlijkheid projecten aan de kerken kunnen worden voorgelegd;
- eveneens besloten de samenwerking tussen beide deputaatschappen op het gebied van de uitzending van bijzondere zendingswerkers nader te formuleren.

Ten aanzien van de voortgang van de integratie binnen het Dienstenbureau spreken beide deputaatschappen uit dat de besluiten die op de gezamenlijke moderaminavergadering zijn genomen en door de algemeen secretaris van deputaten BZ in formule zijn gebracht nu ook door de bestuurscommissie aan de generale synode dienen te worden voorgelegd. Om die reden zullen deputaten BZ dit voorstel ook als bijlage bij hun rapport opnemen (bijlage 5).

6.2.4. Drie-moderaminaoverleg

In de afgelopen periode is geen overleg geweest tussen de moderamina van deputaten BZ, HBB en Evangelisatie. Wel hebben ze elkaar regelmatig ontmoet in vergaderingen belegd door de bestuurscommissie. Deze commissie zal uw vergadering daarover haar rapport aanbieden. Deputaten hechten eraan uw vergadering mee te delen dat zij dit rapport van harte ondersteunen.

7. Beleidsvoornemens 2005-2007 met begrotingen

Teneinde u een goed inzicht in de financiële kant van het werk van deputaten te geven, bieden zij u in dit hoofdstuk de beleidsvoornemens per zendingsgebied en zendingsproject aan met de daaraan gerelateerde begroting voor de jaren 2005-2007. Zowel de beleidsvoornemens als de begrotingen daarvoor zijn, voor zover mogelijk, besproken met de partnerkerken en/of de werkers ter plekke.

7.1. Zendingsterreinen

7.1.1. Indonesië

7.1.1.1. Typering zendingsterrein

Sulawesi is een van de eilanden van de republiek Indonesië. De voertaal van Indonesië is het Bahasa Indonesia. Mamasa ligt in een berggebied in het zuiden van Sulawesi. Hier is voor de meeste mensen de voertaal het Toraja. Het gebied rondom Mamasa werd in 1927 het eerste zendingsterrein van de CGK na 1892. De predikanten A. Bikker en M. Geleijnse hebben zich als pioniers in dit gebied gedurende vele jaren ingezet. Uit hun werk ontstond de Gereja Toraja Mamasa (GTM). Na de zelfstandigwording in 1950 is het zendingswerk doorgegaan, eerst via personele inzet en vanaf 1983 vooral in de vorm van financiële steun. De CGK onderhoudt met de GTM een partnershiprelatie.

Sinds 2001 wordt opnieuw beperkte personele inzet gegeven voor toerustingswerk binnen de GTM.

7.1.1.2. Betrokkenen

Zendingswerker: drs. C.W. Buijs (parttime): tweemaal per jaar is hij gedurende een periode van maximaal twee maanden in Indonesië.

Zendende gemeente: Veenendaal-Bethel.

Partnerkerk: Gereja Toraja Mamasa.

Overige: Ekumindo, overlegplatform voor Europese kerken die betrokken zijn bij zendingswerk in Indonesië, Olindo (voorheen Litindo), een organisatie voor literatuurvoorziening.

7.1.1.3. Doelstellingen

a. Het toerusten van kader van de GTM met het oog op de opbouw en uitbouw van de kerk door:

- Het voortzetten van het kader- en vormingswerk;
- Het voorbereiden van lesmateriaal waarin kennis en uitleg van de Bijbel centraal staan en aandacht gegeven wordt aan de betekenis van de ambten en van de sacramenten;
- Het aanbieden van uniform materiaal aan heel de kerk;
- Het ontmoeten van kader op het niveau van de classes, waarbij ernaar gestreefd wordt de voorgangers van elke gemeente en – via hen – zoveel mogelijk ambtsdragers en gemeenteleden te bereiken;
- Het inschakelen van alle predikanten als kadervormers en/of begeleiders van de kadervorming in hun ambtsgebied.

b. Het stimuleren en praktisch ondersteunen van de GTM in haar zendingswerk in Bunggu en Mada'.

7.1.1.4. Methoden en middelen

ad a

- Het organiseren van ontmoetingen op zes centrale plaatsen in het Mamasagebied en het kustgebied;
- Het bezoeken van de GTM-gemeenten in het gebied Kalumpang;
- Het geven van cursussen;
- Het aanvullen van de eerder gestarte catechesemethode;
- Het introduceren en tijdens de kadervorming verduidelijken van de stof waarmee in de gemeente gewerkt kan worden.

ad b

- Het bezoeken van het Bunggugebied en Mada'/Suppiran;
- Het mede namens deputaten hulpverlening (HBB) helpen opzetten, begeleiden en kritisch volgen van diaconale projecten in Mamasa en in de twee zendingsgebieden van de GTM: Bunggu en Mada';
- Het werven van fondsen voor gezamenlijke projecten van BZ en HBB mede via PR-activiteiten in de CGK.

7.1.1.5. Rapportage

- a. Na elke werkperiode rapporteert de werker en dient hij voorstellen in met het oog op continuering en intensivering van het kaderwerk;
- b. Na elke werkperiode licht de werker zo mogelijk zijn verslag en voorstellen toe in een vergadering van de dsc Indonesië, waarvoor ook HBB worden uitgenodigd.

7.1.1.6. Afspraken

- a. Jaarlijks overleg met de BPS, het synodebestuur van de GTM, over de invulling van de partnershiprelatie;
- b. In 1984 is afgesproken de totale financiële bijdrage van de CGK voor het werk van de GTM in een periode van 20 jaar af te bouwen; in 2004 wordt de laatste bijdrage overgemaakt. Daarnaast wordt financiële steun voor pensioenen en ziektekosten gegeven aan Torajapredikanten die in 1950 bij deputaten BZ in dienst waren en aan hun eventuele weduwen. Deze verplichting houdt op wanneer de laatste predikant of predikantsweduwe is overleden;
- c. De nationale en internationale reiskosten t.b.v. van het zendingsechtbaar zijn voor rekening van deputaten BZ;
- d. Aan het eind van elk kalenderjaar wordt het werk met de werker geëvalueerd en worden de plannen voor het nieuwe jaar vastgesteld.

7.1.1.7 Actiepunten

- a. Inzet van drs. C.W. Buijs voor kaderwerk gedurende twee keer twee maanden per jaar;
- b. Ondersteuning van werk in het zendingsgebied Bunggu met als speerpunten;
- c. Ondersteuning van een predikant;
- d. Ondersteuning van het onderwijs;
- e. Bevordering van goede gezondheidszorg;
- f. Toerusting van het kader;
- g. Ondersteuning van het werk in het zendingsgebied Mada'/Suppiran met als speerpunten;
- h. Ondersteuning van het zendingswerk van de predikant;
- i. Ondersteuning van het onderwijs;
- j. Ondersteuning van het landbouwproject in het Mamasagebied met als speerpunten;
- k. Ondersteuning van de Middelbare Landbouwschool in Mamasa;
- l. Ondersteuning van het Parpemproject op Litaksakka;
- m. Ondersteuning van kleine projecten van de BPS;
- n. De geestelijke relatie tussen de partnerkerken verdiepen (theologische diepgang, weerbaarheid tegenover invloeden van buitenaf e.d.);
- o. De studie van ds. Abialtar aan de TUA m.i.v. 2004 financieel en praktisch mogelijk maken (huisvesting, inkomen, inburgering, studieprogramma, rapportage, begeleidingscommissie, inzet in een plaatselijke gemeente);
- p. Kosten van onderhoud en vervanging van de auto van de BPS vergoeden evenals het salaris van de vaste chauffeur.

7.1.1.8. De **begroting** van de jaren 2005-2007 wijkt aanzienlijk af van de begroting van de periode 2002-2004. Dat heeft uiteraard te maken met het feit dat in 2004 de subsidieregeling met de GTM ten einde liep. Uit het verslag hebt u kunnen opmaken dat we in de relatie tot de GTM een nieuwe periode zijn ingegaan: het is geen kerk die we subsidiëren maar een kerk waarmee we in goed overleg gezamenlijke projecten uitvoeren. Om die reden doen deputaten u de voorstellen zoals hierboven geformuleerd. Speerpunten zijn: kaderwerk en hulp in de zendingsgebieden. De begroting voor de komende periode ziet er daarom als volgt uit:

	2005	2006	2007
Terreinkosten:			
Eerstelijnsgezondheidszorg Bunggu	12.500	13.500	14.500
Predikant Bunggu	4.000	4.000	4.000
BPS vervoer	2.700	2.700	2.700
Parpemproject	4.000	4.000	4.000
Toerustingswerk Mada'/Bunggu	15.000	18.500	21.500
Overige uitgaven:			
– eukumindo			
– werkbezoeken	5.500	5.650	5.800
– bezoeken GTM aan Nederland			
Veldwerkkosten	10.000	10.500	10.800
Totaal terreinkosten	53.700	58.850	68.300
<i>Eerstelijnsgezondheidszorg Bunggu</i>			
Totaal verwachte kosten	17.500	19.000	20.500
Aandeel HBB	5.000	5.500	6.000

7.1.2. Venda

7.1.2.1. Typering zendingsterrein

Venda is het woongebied van de Venda's in de Noordelijke Provincie van Zuid-Afrika. Dit gebied is sterk achtergebleven in sociaal-economisch opzicht. Er is weinig werkgelegenheid. Gezondheidszorg en onderwijs zijn gebrekkig. De voertaal is Tshivenda.

Het zendingswerk in Venda begon klein toen in 1961 de artsen E. Helms en mevrouw A.J. Helms-Ter Weel werden uitgezonden om als zendingartsen te werken in het Siloam Hospital. Gelijktijdig werd ds. L. Floor uitgezonden om als zendingspredikant te werken in de omgeving van het ziekenhuis. Later onderging het werk een ingrijpende uitbreiding: van de GKSA namen de CGK het zendings- en opbouwwerk in verschillende gemeenten en het toerustingswerk aan de Iyani Bijbelschool over. Ook werd verantwoordelijkheid aanvaard voor de evangelieverkondiging in het Siloam Hospital en het Donald Frazer Hospital.

In 1992 vertrokken de laatste zendingswerkers uit Venda. Op dit moment onderhouden de CGK een partnershiprelatie met de zelfstandige gemeenten Mutale, Fundudzi, Niani en Soutpansberg, behorende tot de synode Soutpansberg van de GKSA. Daarnaast is er een relatie met de synode Soutpansberg in verband met het werk aan de Iyani Bijbelschool.

7.1.2.2. Huidige situatie

Er is een aantal factoren in Venda die de huidige situatie kenmerken, te weten:

- de groei van bepaalde gemeenten, die meer werkers noodzakelijk maakt, maar ook hogere kosten met zich meebrengt;
- de trek van goed opgeleide jongeren naar de grote steden (Gauteng), waardoor het kader van de gemeenten en ook de financiële draagkracht wordt verzwakt;
- de gespannen relatie met de Theologische School van de GKSA in Potchefstroom en de overwegingen een eigen theologische opleiding te starten;
- interne spanningen in de synode Soutpansberg, o.a. door meningsverschillen ten aanzien van punt c., die geleid hebben tot de vorming van een aparte classis Capricorn waarbij zich ook de gemeente Soutpansberg heeft aangesloten;
- de positie van de Iyani Bijbelschool, die voor de Vendakerken van essentiële betekenis is, maar mede de gevolgen ondervindt van punt d., hetgeen de financiële situatie nadelig beïnvloedt.

7.1.2.3. Betrokkenen

De gemeenten Mutale, Niani, Soutpansberg en Fundudzi, alsmede de Iyani Bijbelschool.

De gemeente Trans-Letaba vraagt om een relatie met onze kerken, evenals de gemeente Mulamulele.

Trans-Letaba is één van de gemeenten die de classis Capricorn vormen. De meningsverschillen die men heeft met de synode Soutpansberg verhinderen ons op het verzoek in te gaan, aangezien onze zusterkerken in deze synode daaruit zouden afleiden dat wij partij kiezen voor deze gemeente. Anderzijds is te betreuren dat met deze actieve gemeente geen relatie kan worden opgebouwd.

Feit is, dat de relatie van onze kerken met de betrokken gemeenten lijdt onder de bestaande meningsverschillen en spanningen, terwijl er ook nadelige gevolgen zijn voor de Iyani Bijbelschool, die weliswaar door het overgrote deel van de gemeenten, maar toch niet meer door alle wordt gesteund.

Hierbij kan worden opgemerkt dat er ook een generatieverschil valt te constateren. De jongere generatie lijkt zich gemakkelijker te bewegen in het moderne Zuid-Afrika, doordat zij de gevoelens niet meer met zich dragen die een erfenis van het verleden zijn.

7.1.2.4. Doelstellingen

- Lange termijn: elkaar helpen om levende gemeenten te zijn, die in een goede verstandhouding samenwerken en daardoor optimale werkkracht hebben, groeien en ijverig zijn in het doorgeven van het evangelie. Velen in het gebied staan voor het evangelie open, zoals blijkt uit de groei die er toch in verschillende gemeenten aanwijsbaar is. Het is daarbij van belang dat het gereformeerde karakter van de kerken in Venda niet wordt bedreigd door infiltratie met moderne theologische opvattingen. Om die reden streven wij na dat de opleiding van predikanten in Potchefstroom blijft plaatsvinden dan wel daar opnieuw worden ondergebracht. Voorts zullen blijvende pogingen worden gedaan om een basis te vinden voor een bredere ontspannen samenwerking van alle gemeenten in Venda.
- Korte termijn: trachten in de huidige situatie zo mogelijk adviserend of bemiddelend op te treden; meedenken in de veranderende omstandigheden in Venda alsmede naar de mogelijkheid extra financiële steun bieden door specifieke acties. Een belangrijk aandachtspunt is de positie van de Iyani Bijbelschool, waarvan de verdere ontplooiing van groot belang is voor Venda. Het onderwijs, zowel centraal in Sibasa als in de provincie, draagt aan de christelijke ontwikkeling van de jeugd geweldig bij en vormt onder meer een belangrijke factor in de bestrijding van het Aids-probleem door verantwoord preventie. De diversiteit in de opleidingen kan wellicht worden vergroot door ondersteuning via hulporganisaties in Nederland.

7.1.2.5. Methoden en middelen

- Het verstrekken van subsidie op grond van het volgens besluit van de generale synode 2001 ter beschikking staande budget aan de betrokken gemeenten in Venda, via de in 2002 door de Vendakerken ingestelde NEVEFMA-commissie (het totaalbedrag van deze financiële hulp is bevroren op het niveau van 1 januari 2000 voor een periode van 5 jaar, dus geldend tot 31 december 2005). De vermindering van onze subsidie vanaf 2006 zal zonder twijfel de problemen in Venda vergroten. Enerzijds zou dit aanleiding geven tot het overwegen van verdere handhaving van het subsidieniveau, anderzijds zou juist daardoor de impuls ontbreken om oplossingen te zoeken die beter passen bij de zelfstandige positie die de Vendakerken hebben.
- Het intensief contact onderhouden met en het met regelmaat bezoeken van de Vendakerken, met name door ds. G. Drayer. Op die manier kunnen de ontwikkelingen nauwlettend worden gevolgd, zodat de mogelijkheden van tijdig advies en begeleiding zo gunstig mogelijk zijn.
- Contact houden met deputaten correspondentie die betrokken zijn bij gesprekken over de hiervoor onder punt c. genoemde problemen.
- Het bevorderen van acties voor de door de NEVEFMA-commissie aangedragen doeleinden waarvoor het totaalbudget geen mogelijkheden biedt.

7.1.2.6. Toelichting

Onze positie als kerken ten opzichte van de Vendakerken is die van zusterkerken. Dit betekent dat onzezijds noodzakelijk geachte en daarom aangeboden advies en hulp niet altijd welkom is. Wanneer opvattingen en standpunten blijvend uiteen zouden lopen, is bezinning op de onderlinge verhouding noodzakelijk. De **begroting** voor de komende periode ziet er daarom als volgt uit:

	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
Terreinkosten			
Iyani Bijbelschool	45.860	41.691	37.522
Mutale:			
Donald Fraser Hospitaal	8.418	7.655	6.893
kerkbouw	9.085	8.198	7.378
kosten gemeente & zendingswerk	16.013	14.417	12.975
Fundudzi:			
Kerkbouw	6.000	5.655	5.090
Niani:			
Kerkbouw	11.436	10.483	9.530
kosten gemeente & zendingswerk	40.689	37.299	33.908
Soutpansberg:			
Kerkbouw	4.765	4.368	3.970
Venda studiebeurse	4.765	4.368	3.970
Visitatie naar buitenland	4.500	4.750	5.000
Visitatie uit buitenland	–	–	3.000
Overige uitgaven	2.500	2.550	2.600
Pensioenpremie Schouwstra	1.475	1.525	1.575
Totaal terreinkosten	154.031	141.434	131.836

7.1.3. KwaNdebele

7.1.3.1. Typering zendingsterrein

KwaNdebele was van origine bedoeld als het woongebied van de Ndebeles in de Zuid-Afrikaanse provincie Mpumalanga. Dat is zeker nu niet meer het geval: er wonen nu mensen uit heel Zuid-Afrika. In vergelijking met de nabijgelegen steden Johannesburg en Pretoria en de omliggende landbouwgebieden is het gebied in sociaal-economisch opzicht sterk achtergebleven. Er is weinig werkgelegenheid. Gezondheidszorg en onderwijs zijn gebrekkig. Naast het IsiNdebele worden ook de talen Zulu en Sotho gesproken.

De Free Reformed Churches of North America hadden reeds jarenlang zendingswerk in KwaNdebele gedaan toen zij in 1980 aan de Chr. Geref. Kerken (CGK) vroegen het werk over te nemen. De CGK namen dat voorstel aan. Aanvankelijk werd het werk gedaan in samenwerking met Die Geref. Kerke in Suid-Afrika (GKSA). Sinds Die Gereformeerde Kerk van KwaNdebele (GKK) in 1971 zelfstandig werd, werken de CGK samen met de GKK. Het zendingswerk dat ds. M. Rebel in 1975 in dienst van de Free Reformed Churches of North America was begonnen, bestond aanvankelijk uit evangelieverkondiging en gemeenteopbouw.

a. KwaNdebele I

De evangelieverkondiging en de gemeenteopbouw werden na de zelfstandigwording van de GKK een verantwoordelijkheid van de GKK – die functioneert in ruim dertig posten – en haar evangelisten. De CGK werken hierin met de GKK samen.

In 2003 werden de eerste drie 'eigen' predikanten in de GKK bevestigd. Eind 2004 zal drs. W. van 't Spijker zijn werk als laatste gemeenteopbouwpredikant van de CGK in KwaNdebele beëindigen. Ook daarin wordt de toegenomen volwassenheid van de GKK zichtbaar. Het ligt in de bedoeling dat drs. C.W. Buys, die tweemaal per jaar ten behoeve van MBS in KwaNdebele verblijft, vanaf 2005 als raadsman voor de kerkenraad beschikbaar zal zijn. Aan de beëindiging van de praktische betrokkenheid van de CGK wordt gewerkt door het voorbereiden van een agreement tussen beide partners.

b. KwaNdebele II en III

Toen door leiders van de zogenaamde 'onafhankelijke kerken' aan ds. Rebel gevraagd werd om bijbels onderwijs, werd een begin gemaakt met het Mukhanyo-project.

De decentrale cursussen werden ondergebracht in Mukhanyo Bible School (MBS – KwaNdebele II). De lessen worden in kleine groepen in de dorpen gegeven. Drs. C.W. Buys stuurt dit werk tweemaal per jaar gedurende twee maanden inhoudelijk en praktisch aan. Zijn plaatsvervanger ds. Tshabangu, predikant van één der onafhankelijke kerken, zal op den duur het werk overnemen en wordt daartoe nader opgeleid.

De centrale cursussen van dit project ontwikkelden zich in de loop der jaren onder leiding van dr. P.J. Buys tot Mukhanyo Theological College (MTC – KwaNdebele III). Men geeft daar dagonderwijs op verschillende niveaus.

7.1.3.2. KwaNdebele I (GKK)

a. Betrokkenen

Partnerkerk: Gereformeerde Kerk KwaNdebele met drie predikanten (ds. Modisha, ds. Moukangwe en ds. Nhlongo) en een vijftal evangelisten.

a. Doelstellingen

b.1 lange termijn

- elkaar helpen om levende gemeenten te zijn, die groeien en ijverig zijn in het doorgeven van het evangelie;
- de daadwerkelijke volledige overdracht van het zendings- en evangelisatiewerk aan een geestelijk volwassen gemeente, die handelt overeenkomstig haar kerkoord;
- het beëindigen van de financiële assistentie van de CGK bij evangelieverkondiging en gemeenteopbouw binnen de GKK.

b.2 korte termijn

- het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de GKK, die onafhankelijk van het zendingswerk van de CGK kan opereren;
- het vormen van een geestelijk volwassen kader in de gemeente;
- het opdelen van de GKK in drie gemeenten, elk onder leiding van een competente kerkenraad en een eigen predikant.

- c. Methoden en middelen
  - het vormen van leidinggevend kader in de gemeente;
  - het verder toerusten van de huidige evangelisten van de GKK;
  - het ondersteunen van de kerkenraad in financiële en bestuurlijke zaken.
- d. Contact, voortgang en evaluatie
  - Door middel van werkbezoeken, e-mail en alle andere geschikte communicatiemiddelen wordt het contact met de GKK onderhouden.

7.1.3.3. KwaNdebele II (MBS)

a. Betrokkenen

Zendingswerker/zendende gemeente: drs. C.W. Buijs/Veenendaal-Bethel (parttime). Partnerkerk: niet van toepassing.

Overige: Mukhanyo Bible School; ds. Tshabangu, die bij afwezigheid van drs. Buijs de verantwoordelijkheid voor MBS draagt.

b. Doelstellingen

b.1 lange termijn

- het vormen van een goed georganiseerde, gedecentraliseerde bijbelschool;
- het zoeken naar een structuur waarin de verantwoordelijkheid voor MBS gedragen kan worden door de onafhankelijke kerken;
- het overdragen van de MBS aan de onafhankelijke kerken.

b.2 korte termijn

- het verder overdragen van de leidinggevende verantwoordelijkheid van MBS aan de veldcoördinator uit KwaNdebele, ds. Tshabangu.

c. Methoden en middelen

- het geven van bijbels onderwijs aan voorgangers en leiders van de onafhankelijke kerken in hun eigen woonomgeving, volgens de TEE-methode;
- het geven van bijbels onderwijs aan vrouwen en jongeren, volgens de TEE-methode;
- het toerusten van hulpdocenten.

d. Contact, voortgang en evaluatie

- drs. Buijs rapporteert volgens afspraak na elke werkperiode en bezoekt voor zover mogelijk de vergadering van dsc KwaNdebele;
- door middel van werkbezoeken, e-mail en alle andere geschikte communicatiemiddelen wordt het contact met MBS onderhouden.

7.1.3.4. KwaNdebele III (MTC)

a. Betrokkenen

Zendingswerker/zendende gemeente: dr. P.J. Buys/Gereformeerde Kerk Potchefstroom-Noord.

Partnerkerk: niet van toepassing.

Overige: Board van MTC, waarin de CGK vertegenwoordigd zijn door ds. M.S. Nefefe en ds. L.D. Aucamp.

b. Doelstellingen

b.1 lange termijn

- het waarborgen van bijbels onderwijs van voldoende hoog niveau voornamelijk voor de opleiding van voorgangers in de onafhankelijke kerken in het westelijk deel van de provincie Mpumalanga;
- het overdragen van een financieel en bestuurlijk zelfstandig MTC aan de onafhankelijke kerken.

b.2 korte termijn

- het zo mogelijk geven van personele ondersteuning bij het opleiden van studenten aan MTC.

c. Methoden en middelen

- het geven van bijbels onderwijs vooral aan toekomstige voorgangers van de onafhankelijke kerken;
- het helpen ontwikkelen van bestuurlijke en organisatorische vaardigheden bij de studenten.

d. Afspraken

- met de Board van MTC is een regeling getroffen om met ingang van 1998 in een periode van 14 jaar de financiële ondersteuning voor de exploitatie af te bouwen; de laatste bijdrage wordt in 2010 overgevoerd;

- Bedieningsooreenkomst inzake de inzet van dr. P.J. Buys.

e. Contact, voortgang en evaluatie

- de zendingswerker brengt elk kwartaal verslag uit van zijn werk;
- de dsc onderhoudt contact met haar vertegenwoordigers in het bestuurscollege van MTC;
- door middel van werkbezoeken, e-mail en alle andere geschikte communicatiemiddelen wordt het contact met MTC onderhouden.

De begroting voor de komende periode ziet er daarom als volgt uit:

KwaNdebele GKK	2005	2006	2007
Terreinkosten			
– salarissen evangelisten en predikanten	69.200	69.500	70.000
– afschrijving auto's	7.000	7.000	7.000
– autokosten	24.500	25.200	26.400
– interkerkelijke contacten	1.200	1.250	1.275
– zendingswerk GKK	1.500	1.550	1.575
– bureaunkosten	2.250	2.250	2.250
– administrateur	1.550	1.575	1.600
– kerkbouw	4.150	4.200	4.500
– Visitatiekosten naar buitenland	3.500	–	3.750
– Visitatie uit buitenland	–	–	–
Overige uitgaven	775	1.000	1.250
Totaal	116.375	114.275	120.350

KwaNdebele MTC	2005	2006	2007
Terreinkosten:			
– exploitatie	15.995	12.950	9.900
– topic	1.000	1.000	1.000
– administrateur	11.000	11.000	11.000
– subsidie studenten	16.000	16.000	16.000
– diversen	2.750	2.750	2.750
– Visitatie uit buitenland	3.500	–	4.000
Overige uitgaven	–	–	–
Totaal	50.245	43.700	44.650

KwaNdebele MBS	2005	2006	2007
Exploitatie	32.300	32.300	32.300
Overige uitgaven	500	500	500
Totaal	32.800	32.800	32.800

7.1.4. Botswana

7.1.4.1. Typering zendingsterrein

Botswana is een zelfstandige staat in zuidelijk Afrika. Het land is al jaren politiek stabiel. De bevolking bestaat naast Tswana's uit Khoisan of Bushmen. In de Botswanaanse samenleving zijn de Bushmen een achtergestelde groep geworden in cultureel, sociaal-economisch en politiek opzicht. Werkloosheid, alcoholmisbruik en aids vormen zeer grote problemen.

In 1990 hebben de CGK op verzoek van de Gereformeerde Kerk te D'Kar het Gantsi-district in Botswana aanvaard als zendingsterrein. In 1991 en 1992 zijn zendingswerkers (resp. drs. H. Visser en ds. J.C. Wessels) naar dit gebied uitgezonden voor vertaalwerk en veld- en opbouwwerk onder de Naro-sprekende Bushmen. Hoewel ds. A.H. Le Roux en anderen reeds jaren lang in Botswana zendings- en ontwikkelingswerk hadden gedaan, valt het werk van drs. Visser en ds. Wessels te typeren als pionierswerk.

a. Botswana I

Toen drs. H. Visser in 1991 naar Botswana werd uitgezonden, was de taal van de Bushmen in het Gantsi-district (Naro) nog niet beschreven. Ter voorbereiding op het vertalen van de Bijbel begon hij met de ontwikkeling van een woordenboek, het beschrijven van de fonologie, het maken van een orthografie en het beschrijven van de grammatica. Daarnaast begon zr. J. Visser-Wiegel te werken aan het alfabetiseren van de Bushmen door het ontwikkelen van een leesmethode, het maken van leesboekjes en ander leesmateriaal en het geven van lessen. Ook het vertalen van de Bijbel in het Naro begon stukje bij beetje vorm te krijgen.

b. Botswana II

Ds. J.C. Wessels werd op verzoek van de Gereformeerde Kerk te D'kar in 1992 uitgezonden om de kerkenraad te assisteren bij de evangelieverkondiging en de gemeenteopbouw. Naast het reeds bestaande werk op enkele oude zendingsposten van D'Kar, ging hij zich in het bijzonder richten op een onbereikt settlement in het midden van het Gantsi-district (Tshobokwane) en op de gemarginaliseerde en verwaarloosde San mensen aan de rand van Gantsi. Vooral vanaf 1997 hebben ze zich gericht op het vormingswerk binnen de Gereformeerde kerk van Botswana in het algemeen. De CGK onderhouden met de Gereformeerde Kerk te D'Kar een partnershiprelatie.

7.1.4.2. Botswana I

a. Betrokkenen

Zendingswerker/zendende gemeente: drs. en mw. H. Visser/Urk-Maranatha.

Partnerkerk: Gereformeerde Kerk te D'Kar, partnerorganisatie Wycliffe/SIL.

Overige: vertaalassistenten.

b. Doelstellingen

b.1 lange termijn

- het vertolken van de boodschap van Gods woord op een wijze die zoveel mogelijk aansluit bij en relevant is voor de cultuur van de Naro-sprekende Bushmen
- het voltooiën van de vertaling van de gehele Bijbel in het Naro uiterlijk in het jaar 2020
- het (laten) uitgeven en verspreiden van de gehele Bijbel in het Naro.

- b.2 korte termijn
- het voortgaan met de beschrijving van de Naro-taal
  - het voortgaan met de vertaling van de Bijbel
  - het (laten) uitgeven en verspreiden van delen van de Bijbel in het Naro
  - het leren lezen en schrijven van de Bushmen
  - er bij de overheid voor pleiten dat het Naro als derde erkende taal wordt ingevoerd.
- b. Doelstellingen voor 2005-2007
- Gebruiksklaar: Genesis, Exodus (2/3), Jona, Markus, Lukas, Handelingen, Efeze, Filippenzen en Jakobus. Tot 2007 daaraan toevoegen: Openbaring, Mattheüs, Johannes verschillende brieven van Paulus en een aantal Psalmen.
  - Promotiestudie voortzetten over het onderwerp: de vertaling van juridische termen vanuit het Grieks in het Naro (25% werktijd).
  - Werken als vertaalconsulent in Mozambique en in het gebied waar Khoe en San talen gesproken worden.
  - Khāx'a Isaac Saul die studeert in Kenya aan het PACC (Pan Africa Christian College) hoopt in 2006 af te studeren en daarna ingezet te worden voor het vertaalteam.
  - Lees- en schrijfonderwijs: om mensen toegang te geven tot het lezen van de Bijbel is het nodig dat ze onderwezen worden in het lezen en schrijven. Er zijn materialen ontwikkeld om les te geven, zowel aan beginners als aan volwassenen en om de leesvaardigheid verder te ontwikkelen. Omdat workshops goed blijken te werken, willen we daar meer nadruk op leggen. In de komende drie jaar willen we verder gaan op deze weg: de productie van leesmaterialen zal blijvend van belang zijn om mensen zover te krijgen dat ze gemakkelijk een tekst lezen en begrijpen. Omdat de Naro-sprekende mensen van oorsprong geen leescultuur kennen, is er nog een lange weg te gaan. We zien echter goede voortgang.
  - Om het gebruik van de Bijbel te bevorderen:
    - zorgen voor verspreiding van vertaalde bijbelgedeelten,
    - daarnaast het maandelijks verspreiden van een brochure met een bijbeltekst voor elke dag, elke maand over een ander (bijbels) onderwerp;
    - naast de boekjes met bijbelteksten posters, bijv. voor in de kerk;
    - aandachtspunt: bestuderen van de mogelijkheid bijbelgedeelten goedkoop te verspreiden via een geluidskaart.
    - Werk in East-Hanahai: geestelijke hulp één keer per maand.
- c. Methoden en middelen
- consulentschap voor Wycliffe/SIL
  - contact met andere bijbelvertalers
  - de inzet van Bushmen-vertaalhulpen.
- d. Afspraken
- overeenkomst met drs. Visser
  - overeenkomst met Wycliffe/SIL en de Gereformeerde Kerk te D'Kar inzake het vertaalwerk
  - toestemming voor het volgen van een opleiding voor consulent
  - toestemming voor het verrichten van promotieonderzoek.
- e. Actiepunten
- het onderzoeken en eventueel nader regelen van de rechtspositie van de vertaalassistenten
  - de begroting onderverdelen in Botswana I en Botswana II.
- f. Contact, voortgang en evaluatie
- drs. H. Visser doet elk kwartaal verslag van zijn werkzaamheden.

7.1.4.3. Botswana II

- a. Betrokkenen
- Zendingswerker/zendende gemeente: ds. en mw. J.C. Wessels/Thesinge.
 Partnerkerk: Gereformeerde Kerk te D'Kar.
 Overige: ds. H.J.M. du Plessis en ds. G. Ngakayaja, Gereformeerde Kerk D'kar.
- b. Doelstellingen
- b.1 lange termijn
- elkaar helpen om levende gemeenten te zijn die groeien en ijverig zijn in het doorgeven van het evangelie
  - het beëindigen van de personele en financiële assistentie van de CGK bij evangelieverkondiging en gemeenteopbouw binnen de Gereformeerde Kerk te D'Kar.
- b.2 korte termijn
- het doorgeven van het evangelie aan Bushmen die daarmee nog niet bereikt zijn
  - het vergroten van de betrokkenheid en de eigen verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te D'Kar.
- c. Zendingsvisie
- Een op de Bijbel gebaseerde 'self-supporting, self-governing and self-propagating' gemeente met speciale aandacht voor de San in iedere nederzetting en elk dorp in het Gantsi-district en Ngami-district en in Botswana als geheel.
- d. Zendingsopdracht 2005 tot 2007 om (in samenwerking met collega-zendingen)
- elf kerken te planten of te helpen planten
  - 50 lokale leiders en lidmaten toe te rusten tot dienstbetoon in de verschillende gemeenten en in verschillende functies
  - drie lokale predikanten op te leiden en te trainen (o.a. ds. G. Ngakayaja en br. O. Derek (MTC))
  - levensvatbare en langetermijn-ondersteuningsstructuren op te zetten voor gemeenten en hun predikanten

- het verband van de kerken te versterken en de organisatie zoveel mogelijk te lokaliseren
  - de kerken te mobiliseren in de strijd tegen de hiv/aids-epidemie met speciale aandacht voor de jeugd
  - activiteiten van de drie gemeenten samen uit te breiden, te versterken en te lokaliseren: levensschool, discipelschool en bijbelschool
  - catechisatie- en bijbelstudiemateriaal in het Naro te ontwikkelen voor gebruik in de verschillende gemeenten.
- e Uitdagingen:
- Een geweldig groot (bijna net zo groot als Nederland), maar dun bevolkt gebied (ca. 35.000 inwoners) met een snel ontwikkelende infrastructuur (telefoon, elektriciteit, wegen, openbaar vervoer etc.), waarin grote culturele verscheidenheid: San (Naro, K!ung, Qgōo, Dxana, Dcui, Nama), Tswana's, Kgalagadi's, Herero's , kleurlingen, blanken (Zuid-Afrikaners en andere nationaliteiten) en Bantoes uit omliggende landen met laag niveau van onderwijs en toerusting bij lokale leiders, vooral onder de San; steeds groter wordende impact van de hiv/aids-epidemie als gevolg van toenemende mobiliteit, blootstelling aan andere culturen, secularisatie, zedelijk verval, losbandigheid, traditionele geneeswijzen etc.; afname van productiviteit ten gevolge van ziekte en verzorging van zieken, economische achteruitgang ten gevolge van afname van productiviteit, explosief groeiend aantal weeskinderen en wegvallen van het kader in de kerk door de ziekte.
  - Hoge mate van ongeletterdheid in vooral de afgelegen gebieden.
  - Diepe armoede als gevolg van werkloosheid, verlies van landrechten, 'disempowerment', overgang van een geldloze cultuur van delen naar een 'cash' cultuur, waarin het recht van de sterkste geld etc.
  - Veel misbruik van alcohol als gevolg van frustratie, werkloosheid en makkelijke verkrijgbaarheid ervan.
  - Opvang van straatkinderen (mw. Wessels).
  - Afbraak van traditionele culturen als gevolg van verwesterlijking, globalisatie etc., dat traumatische identiteitscrises tot gevolg heeft, een laag gevoel van eigenwaarde en allerlei andere psychosociale problemen.
  - Weinig of geen mogelijkheden voor training van lokale leiders en trainers van leiders op locatie.
  - Verdere betrokkenheid bij het True Love Waits programma.
  - Financiële problemen voor individuele gemeente.
- f Methoden en middelen
- het verzorgen van bijbelstudies in de eigen woonomgeving van Bushmen die nog niet tot de gemeente behoren;
  - het bijdragen aan evangelieverkondiging, catechese, pastoraat en jeugdwerk in de gemeente op een wijze die zoveel mogelijk aansluit bij de cultuur van de Bushmen;
  - het vormen van leidinggevend kader in de gemeente door middel van de zogenaamde discipelschapstraining;
  - naast de discipelschapstraining het opzetten en leiden van een Bijbelschool om op deze wijze te werken aan kadervorming voor de Gereformeerde kerk van Botswana;
  - het ondersteunen van de kerkenraad in financiële en bestuurlijke zaken.
- g Afspraken
- overeenkomst met ds. J.C. Wessels
  - overeenkomst met de Gereformeerde Kerk te D'Kar
  - de G.S. 1998 besloot onder bepaalde voorwaarden 'beperkte correspondentie aan te bieden aan de Reformed Churches of Botswana'.
  - nieuwe afspraken met de Gereformeerde Kerk te D'Kar, waaronder de toezegging van extra financiële steun, in verband met de komst van ds. G. Ngakayaja.
- h Actiepunten
- de begroting bijstellen vanwege de extra financiële steun in verband met ds. G. Ngakayaja.
- i Contact, voortgang en evaluatie
- ds. J.C. Wessels doet elk kwartaal verslag van zijn werkzaamheden.

De begroting voor de komende periode ziet er daarom als volgt uit:

	2005	2006	2007
Terreinkosten			
Huisvestingskosten	2.000	2.000	2.000
Veldwerk	10.500	10.750	11.000
Transportkosten	16.500	16.750	17.000
Opleiding/workshops/seminars	6.000	6.250	6.500
Bijbelschool	2.000	2.250	2.500
Discipelschapschool	1.000	1.150	1.200
Overige uitgaven	1.500	1.750	2.000
Visitatie naar buitenland	8.500	–	8.500
Visitatie uit buitenland	–	6.000	–
Afschrijving auto	6.000	6.000	6.000
Kosten Wycliffe	3.000	3.250	3.500
Onderst. D'kar inz. ds. G. Ngakayaja	13.500	15.000	16.500
opleiding voorgangers/jeugdleiders	25.000	25.500	26.000
Totaal	95.500	95.650	102.700

7.1.5. Mozambique

7.1.5.1. Typering zendingsterrein

In het noorden van Mozambique ligt de provincie Zambezia. De officiële taal in het land is Portugees. In de provincie Zambezia is het Lomwe de meest gesproken taal. Van 1975 tot 1992 was er een burgeroorlog in het land. Een groot gedeelte van de bevolking dat in de samenleving het kader vormde, is gevlucht of vermoord.

Trans World Radio (TWR) zendt al vele jaren programma's uit naar Mozambique. Daarin staat de bijbelse boodschap centraal. Door het radiowerk van pt. A. Mutilima kwamen in de provincie Zambezia velen tot geloof. Ze vormden spontaan geloofsgemeenschappen. Bij de kerkleiders is nog onvoldoende theologische kennis aanwezig om aan deze gemeenschappen geestelijke leiding te geven.

In 1995 hebben de CGK op verzoek van TWR besloten om het radiowerk te combineren met toerustingwerk onder de Lomwe-sprekende geloofsgemeenschappen in Zambezia. TWR stelde daarvoor radiopastor A. Mala beschikbaar. Het zendingswerk van de CGK is in 1998 gestart met de uitzending van drs. J. van 't Spijker. Vervolgens werd D. Blijleven in het voorjaar van 2001 uitgezonden voor het toerustingwerk in Zambezia. Pt. J. F. Campos is met ingang van 2002 volledig in dienst van Igreja Reformada da Hollanda Junta das Missões Exteriores. Dit is de naam van de stichting waaronder onze zending per november 2001 in Mozambique officieel is geregistreerd. Na een proefperiode van ruim een half jaar is pt. A.A. Nahoma met ingang van 1 juli 2003 fulltime in dienst gekomen. Daarmee bestaat het zendingsteam uit vijf personen. Vanuit het team wordt onder de naam InForteM (Instituto da Formação Teológica em Moçambique) inhoud gegeven aan het toerustingwerk. Binnen het team richten drs. Van 't Spijker en pt. Nahoma zich vooral op de ontwikkeling van het tweede niveau van de opleiding, br. Blijleven en de pastores Mala en Campos hebben als eerste aandachtsgebied de ondersteuning van het cursuswerk in de lesgroepen (zgn. TEE-project). De vijf werkers van het team wonen in het stadje Mocuba in de provincie Zambezia.

7.1.5.2. Samenstelling zendingsteam

Teamleider:

- drs. J. van 't Spijker/Zwijndrecht; na 1 januari 2005: ds. G. Vos/Assen (toerustingwerker)

Teammedewerkers:

- De heer D. Blijleven / 's-Gravenmoer (toerustingwerker);
- Pt. A. Mala;
- Pt. J.F. Campos;
- Pt. A.A. Nahoma.

7.1.5.3. Doelstellingen

- a. algemeen: bijdragen aan het ontwikkelen van kader in de jonge kerken in (Lomwé-sprekend) Zambezia, zodanig dat de kerkleiding aldaar in staat is zichzelf in stand te houden en de kerken te dienen in het komen tot volwassenheid en zelfstandigheid.
- b. lange termijn: het overdragen van het toerustingwerk aan bewaarde lokale mensen.
- c. Korte termijn: het toerusten van zoveel mogelijk voorgangers en leiders van de jonge kerken in het aangewezen gebied; het zoeken, opleiden en begeleiden van Mozambikaanse medewerkers, die de zendingswerkers kunnen assisteren bij de toerustingstaak.

7.1.5.4. Partnerorganisatie

TWR, opererend vanuit Maputo (directeur: Luis Zaquieu), coördinatie vanuit Zuid-Afrika (Johannesburg), contactpersoon: plaatsvervangend directeur rev. Andrew MacDonald.

7.1.5.5. Beleid op langere termijn

a. TEE-project

1. Het TEE-project is op dit moment zodanig ontwikkeld, dat het vanaf dit jaar niet meer nodig zal zijn te werken met centrale groepen, waarin vanuit Mocuba door het zendingsteam les wordt gegeven. In de komende jaren zullen de cursussen in de lesgroepen derhalve uitsluitend door de aangestelde hulpdocenten worden verzorgd. Deze hulpdocenten zullen – onverminderd – op verzoek van het zendingsteam door de kerken worden aangewezen en van het team de daartoe noodzakelijke opleiding ontvangen.

2. Het met dit project te bedienen gebied wordt – conform de doelstellingen in het beleidsplan voor Mozambique – gericht op het Lomwe-sprekende gebied in Zambezia. Dit dient uitgelegd te worden als het ‘zuiver Lomwe-sprekende gebied’.
  3. Het gehele Lomwe-sprekende gebied kan wat de coördinatie betreft niet effectief bediend worden vanuit het centrale zendingsteam in Mocuba. De afstanden tot de verder gelegen posten worden namelijk zodanig groot, dat bezoeken vanuit Mocuba niet op een redelijke manier mogelijk zijn. Om die reden zullen drie steunpunten in het leven worden geroepen en wel in Molocue, in Gurue en in Gile. Vanuit deze plaatsen zal een coördinator het bezoekwerk aan de verder gelegen les-groepen gaan verzorgen. Vanuit deze steunpunten kan een straal van 80 kilometer bediend worden. Het opzetten van de steunpunten zal gefaseerd – en op gecontroleerde wijze vanuit Mocuba – plaatsvinden: Molocue en Gurue najaar 2005 en Gile in 2006. Vanaf 2007 worden vanuit Mocuba dan geen lesgroepen in deze drie districten meer bezocht, maar zal het accent liggen op het begeleiden van de aangestelde coördinatoren en op het trainen van de hulpdocenten uit het gehele gebied. Terwijl de hulpdocenten slechts een kleine onkostenvergoeding krijgen, zullen de drie aan te stellen coördinatoren een (beperkt) honorarium dienen te ontvangen. Deze medewerkers zullen – anders dan de hulpdocenten – in dienst van de stichting treden.
  4. Het is de intentie van de familie Blijleven om nog een flinke periode voor het zendingsteam in Zambezia inzetbaar te blijven. Rekening moet worden gehouden met het gegeven dat repatriëring aan de orde zal komen wanneer hun oudste kind, Jephtha, de leeftijd zal hebben bereikt waarop middelbaar onderwijs gevolgd moet gaan worden. Dat zal na de zomer van 2008 het geval zijn. In verband met een goede voorbereiding op instroom in het voortgezet onderwijs zal – naar huidige inzichten – terugkeer naar Nederland eind 2007 zijn beslag moeten krijgen.
  5. Vanaf de tweede werkperiode van br. Blijleven (na het verlof in 2004) zal deze zich meer gaan toeleggen op het overdragen van zijn taken in het TEE-project, waarbij derhalve aan de pastores Mala en Campos meer en meer de leiding van dat project zal worden toevertrouwd. Met deze leiding wordt bedoeld dat ondersteuning wordt gegeven aan het proces waarbij alle groepen van meet af aan gedecentraliseerd zullen zijn, d.w.z. met name aan training van de hulpdocenten.
  6. De eindverantwoordelijke voor het TEE-project is de directeur van ‘Igreja Reformada da Holanda Junta das Missões Exteriores’ (InForteM), vanaf 2005 derhalve de opvolger van ds. Van 't Spijker.
  7. Voor br. Blijleven zal na repatriëring geen nieuwe werker uit Nederland worden aangesteld. Naast de pastores Mala en Campos zal een derde lokale werker verantwoordelijk worden voor het TEE-project. Voor deze derde werker – aan te stellen per medio 2007 – kan mogelijk met een lager salaris worden volstaan, aangezien deze anders dan de beide andere pastores geen radio-productiewerk in zijn takenpakket zal hebben.
  8. Indien de verdere (geografische) groei van het project dit noodzakelijk maakt, zou vanaf 2008 een nieuwe werker kunnen worden aangezocht om het TEE-team te versterken tot vier man. Voorbereiding hiervan zal uiterlijk 2007 moeten plaatsvinden.
  9. Zodra een begin wordt gemaakt met het werken met steunpunten (vanaf 2005) zal een auto (4-4 terreinwagen, single cab) benodigd zijn om deze vanuit het zendingsteam te kunnen bereiken. Deze auto kan ook worden gebruikt om andere medewerkers van het team (o.a. pt. Campos) met de motor mee te nemen en af te zetten in het veld om groepen te bezoeken.
- b. Opleiding tweede niveau
1. In de periode 2005 – 2007 dient de gestarte opleiding op het tweede niveau verder te worden ontwikkeld. Het zal gaan om een driejarige opleiding, waarvan de eerste jaargang in april van dit jaar in een gehuurd onderkomen van start is gegaan met zeven studenten. In elk van de drie leerjaren zal gedurende een periode van vier keer een maand les worden gegeven. De lessen zullen door – en onder verantwoordelijkheid van – het zendingsteam worden gegeven, met inschakeling van gastdocenten vanuit de kring van bijbelgetrouwe kerken en (zendings-)organisaties.
  2. Vanaf najaar 2004 zal de eerste fase van het bouwproject voor een school in Mocuba ter hand worden genomen. Realisatie daarvan zal naar schatting mogelijk zijn voor circa € 40.000, een bedrag dat eind 2003 via bestemmingsgiften door zending is ontvangen. In de daarop volgende jaren zal de bouw een vervolg krijgen met een tweede fase: de realisatie van nog twee vleugels aan het lesgebouw en een dienstwoning voor de conciërge. Gezien de capaciteit van het te realiseren schoolgebouw in de eerste fase zullen vooralsnog op enig moment niet meer dan twee leerjaren tegelijk kunnen draaien.
  3. De verantwoordelijkheid voor de opleiding op het tweede niveau berust bij de Directeur National van InForteM (thans ds. Van 't Spijker, vanaf 2005 ds. Vos).
  4. Het streven is om in 2005 een extra (Mozambikaanse) werker aan te stellen voor de ondersteuning van de opleiding-tweede-niveau.
  5. Vanaf 2004 wordt onderzocht of er enige vorm van samenwerking mogelijk is met de Church of England in South Africa (Cesa). Deze kerk heeft het zendingsteam benaderd met de vraag of zij zou kunnen participeren in het werk in Mozambique. Mogelijk zal na 2004 aan deputaten een voorstel worden gedaan met betrekking tot bedoelde samenwerking.
  6. Onderzocht zal worden of er mogelijkheden zijn om externe bronnen van financiering aan te boren voor de exploitatie van de school.
- 7.1.5.6. *Persoonlijke zaken*
- a. Tot en met 31 december 2006 – met mogelijk enige uitloop – zal pt. Mala een studie volgen via ‘afstandsonderwijs’ aan ‘the Bible Institute of South Africa’. Hij zal hiervoor geldelijke ondersteuning ontvangen van circa \$ 50 per maand gedurende drie jaar. Deze studie wordt mede gezien als een investering in de persoon van pt. Mala, die het werk in de komende jaren ten goede zal komen.
  - b. In overweging wordt genomen om de pastores Mala en Campos met hun vrouwen in de gelegenheid te stellen naar Nederland te komen om (nader) kennis te maken met de kerken in Nederland en deze

te informeren over hun werk in het InForteM-project. Mogelijk kan ook worden geparticipeerd in een te organiseren zendingscongres (in breder verband). Thans wordt voorzien dat dit bezoek in 2007 zal plaatsvinden. Voorgesteld wordt de hiermee verbonden kosten niet op de begroting van Mozambique te laten drukken, maar deze te dekken uit collectes die tijdens de te organiseren bijeenkomsten zullen worden gehouden.

7.1.5.7. Logistiek en financiën

- Met betrekking tot de huisvesting van de familie Blijleven zal worden aangestuurd op het verlengen van het lopende huurcontract, dat afloopt per april 2005. Zo mogelijk zal daartoe het lopende contract worden opgebroken en de huur tot eind 2007 in één keer worden afgerekend.
- Het is van belang dat de drie pastores beschikken over adequate vervoermiddelen om hun functie naar behoren te kunnen uitoefenen. Hiervoor is voor elk een motorfiets beschikbaar (Honda XL 200). Deze motoren worden in drie jaar afgeschreven.
- Voor de periode 2005-2007 is inzake het zendingsterrein in Mozambique een **begroting** opgesteld.

	2005	2006	2007
Terreinkosten:			
2 ^e niveau opl. Voorganger			
– personeelskosten	18.201	19.602	20.009
– transportkosten	5.200	5.250	5.300
– kantoorkosten	3.175	3.260	3.350
– exploitatiekosten gebouwen	3.150	3.150	3.150
– cursuskosten	2.720	4.080	4.080
– onvoorzien	1.274	1.238	1.191
Totaal	33.720	36.580	37.080
Veldwerkkosten TEE			
Personeelskosten	11.565	16.975	20.240
Kosten voertuigen	2.875	4.410	4.750
Afschrijving voertuigen	3.775	12.000	12.910
Onderwijskosten	3.600	6.378	4.680
Bureaunkosten	315	365	365
Fietsspaarplan	1.255	165	820
Diverse uitgaven	1.615	2.162	2.415
Totaal	25.000	42.455	46.180
Veldwerkkosten Expats			
Afschrijving auto's	20.230	20.230	20.230
Afschrijving computers	1.000	1.000	1.000
Afschrijving randapparatuur	275	275	275
Afschrijving generatoren	910	910	910
Kosten voertuigen	11.115	11.115	11.115
Reiskosten	135	135	135
Personeelskosten	4.785	4.840	4.900
Huur woning Blijleven	6.500	6.500	6.500
Communicatie	2.275	2.275	2.275
Onderhoud computers	910	910	910
Radiolicenties	250	250	250
E-mailabonnementen	360	385	385
Kantoorkosten	685	685	685
Verzendkosten	450	450	450
Onderhoud generator	2.275	2.275	2.275
Belasting huis	90	90	90
Diverse uitgaven	1.530	1.675	1.865
Totaal	53.275	54.000	54.250
Overige kosten			
Trans World Radio	20.000	22.500	25.000
Overige uitgaven	5.000	5.500	5.750
Onvoorzien			
Visitatie naar buitenland	3.000	3.000	3.000
Totaal terreinkosten	140.495	164.035	171.260

Te verwachten investeringen

Stichtingskosten woning 2 medewerkers	27.000
Terug te betalen door medewerkers	<u>13.500</u>
Schenking	<u>- 13.500</u>
 Aankoop container	 <u>12.500</u>
 Stichting onderwijsgebouw	 <u>125.000</u>

Deze investeringen zullen vanuit het vermogen plaatsvinden.

7.2. Zendingsprojecten**7.2.1. Brazilië****7.2.1.1. Typering zendingsproject**

Brazilië beslaat een groot deel van Zuid-Amerika. Het land is 140 keer zo groot als Nederland. In het begin van de 20e eeuw is een eerste groep emigranten naar het Zuiden van dit land vertrokken. Ze hebben zich gevestigd in de staat Paraná. In de loop van de eeuw hebben zich daar andere emigranten bijgevoegd. Vanaf het begin is daar een kerk ontstaan die later de naam Igreja Evangélica Reformada do Brasil heeft gekregen. De kerk telt ruim 2000 leden verdeeld over zes gemeenten. Rondom deze kerken is op grote schaal zendingswerk ontstaan. Daarnaast wil de IER zich richten op grote steden in Brazilië.

In 1997 is een overeenkomst gesloten tussen deputaten BZ van de CGK en het Departement voor de Zending van de Igreja Evangélica Reformada (IER) in Brazilië. Deze overeenkomst heeft betrekking op samenwerking in dat missionair werk in grote steden in het land. Het werk zal allereerst gericht worden op Curitiba. Uitgangspunt voor het werk is discipelschapstraining, zo mogelijk met inzet van leden van de IER en met hulp van een of meerdere zendingswerkers uit Brazilië. De kosten van het zendingswerk zullen gezamenlijk volgens een afgesproken verdeelsleutel worden gedragen.

7.2.1.2. Betrokkenen

Igreja Evangélica Reformada do Brasil, pt. João G. de Geus Los.

In 1997 werd besloten het project aan te gaan voor een periode van (maximaal) tien jaar. Intussen heeft de opstart van het project door allerlei factoren een geweldige vertraging opgelopen. Sinds 2000 werkt pt. João G. de Geus Los als zendingspredikant in Curitiba. Mede door zijn inzet groeit deze stadsgemeente en bestaat ruim 60% van de leden uit autochtone Brazilianen. Om die reden willen deputaten dit project in ieder geval de komende jaren blijven steunen.

7.2.1.3. Doelstelling 2005-2007

- het verder opbouwen en toerusten van de gemeenschap in Curitiba voor haar taak als missionaire gemeente;
- het voortzetten van het missionaire werk in de wijken Santa Felicidade en Campo Magro om zo mogelijk te komen tot een zelfstandige gemeenten;
- het onderzoeken van mogelijkheden ook in andere wijken een zendingsgemeente op te starten;
- in overleg met de IER nadenken over grote stadszending in andere steden in de staat Paraná, zoals Maringá en Londrina waar jongeren uit de IER studeren;
- pt. De Geus Los gelegenheid geven twee jaar theologie te studeren aan de TUA en de TUK (Theologische Universiteit Kampen GKV).

7.2.1.4. Methodes en middelen

- het beleggen van samenkomsten op zondag op alle lokaties;
- het versterken van de onderlinge contacten tussen de groepen op de lokaties;
- het houden van bijbelstudies;
- het bekendheid geven aan het werk in de wijken waar de samenkomsten worden gehouden;
- het opzetten van kinderwerk gedurende de vakantieperiodes;
- het leggen van contacten met de ouders van de gezinnen waarvan kinderen meedoen aan Vakantie-Bijbel-School weken;
- het geven van bekendheid aan het werk middels een eigen journal;
- het zoeken van contacten met soortgelijk werk binnen de Igreja Presbiteriana do Brasil (IPB) en Igreja Reformada do Brasil (IRB);
- het betrekken van de 'achterban' bij dit werk.

7.2.1.5. Dit beleid dient te worden ondersteund met de volgende begroting:

	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
Terreinkosten	15.000	16.000	18.500
Overige uitgaven	-	-	-
Visitatie naar buitenland	-	<u>2.000</u>	-
Totaal terreinkosten	<u>15.000</u>	<u>18.000</u>	<u>18.500</u>

7.2.2. Bangui**7.2.2.1. Typering zendingsproject**

Bangui is de hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek (CAR). De CAR ligt in een deel van Afrika waar het sinds de jaren '90 politiek zeer onrustig is. Oorlogsgeweld in de buurlanden Rwanda, Burundi en Kongo heeft aan veel mensen het leven gekost. Honderdduizenden zijn gevlucht. Ook in de CAR is de politieke situatie niet stabiel. Dat heeft 'n invloed op de economische en sociale situatie. In grote delen van dit land heerst diepe armoede.

In Bangui bevindt zich sinds 1977 de Faculté de Théologie Evangélique de Bangui (FATEB). De FATEB is één van de twee theologische opleidingsinstituten van de Association des Evangéliques d'Afrique et de Madagascar (AEAM) en richt zich op studenten uit de Franstalige landen in Afrika. Het tweede opleidingsinstituut van de AEAM bevindt zich in Nairobi (Kenya) en is gericht op studenten uit de Engelstalige landen in Afrika.

Op verzoek van het bestuur van de FATEB besloten de CGK in 1994 om het werk aan de FATEB te ondersteunen door een fulltime docent uit te zenden (dr. B. van den Toren). De uitzending heeft plaatsgevonden in 1996. Met dit zendingsproject wordt een bijdrage gegeven aan de theologische vorming van het kader van Franstalige kerken in Afrika.

De ondersteuning die dr. Van den Toren aan bestuur en directie heeft gegeven is veelzijdig. De belangrijkste ontwikkeling die de FATEB voor ogen heeft, is een eigen promotieprogramma (opleiding tot doctor). Het is nu niet mogelijk om in Afrika aan een bijbelgetrouwe, Franstalige universiteit te promoveren in de theologie. Dr. Van den Toren heeft zich daarom op de ontwikkeling van een promotieprogramma geconcentreerd en daaraan veel aandacht gegeven.

In eerste instantie heeft dr. Van den Toren, samen met de rector van de FATEB en andere betrokkenen, zich breed georiënteerd of dit idee haalbaar zou zijn en welke voorwaarden daarvoor nodig zouden zijn, ook in kwalitatief opzicht. De politieke onrust heeft wel voor enige vertraging gezorgd, maar de wens van de FATEB voor een eigen promotieprogramma bleef onverminderd staan. In 2003 mondde deze zoektocht naar mogelijkheden uit in concrete plannen, waarin samenwerking met andere opleidingsinstituten (in Frankrijk, Engeland en Zuid-Afrika) om verschillende redenen een belangrijk aspect vormt. Door de samenwerkingsrelaties wordt wederzijdse uitwisseling van studenten en professoren mogelijk. Het geeft de betrokken faculteiten meer bestaanszekerheid in de toekomst. Bovendien vergroot samenwerking de flexibiliteit in studierichtingen.

Daarnaast heeft dr. Van den Toren zich verder bekwaamd en gekwalificeerd voor het leidinggeven aan het promotieprogramma en het begeleiden van promotiestudenten in de toekomst. Het studiejaar in Canada was daarvoor van groot belang.

Dr. en zr. Van den Toren en hun kinderen zullen in de zomer van 2005 repatriëren vanuit Bangui. Naast de formele beëindiging van het contract is de belangrijkste reden daarvoor, dat de politiek onrustige situatie en onveiligheid in de CAR en de bijkomende risico's, voor een gezin met kinderen psychisch zeer belastend zijn.

De FATEB ziet echter de voortgang van het promotieprogramma ernstig in gevaar komen als dr. Van den Toren niet op de een of andere wijze betrokken blijft bij het promotieprogramma. Hij is namelijk, naast de rector, de enige van de FATEB die intensief bij de ontwikkeling van het promotieprogramma is betrokken. Dr. Van den Toren is bovendien momenteel de enige docent aan de FATEB die in aanmerking komt en bevoegd is om promotiestudenten te begeleiden. Dr. Van den Toren zelf zou ook, gezien het grote belang van het promotieprogramma, zijn werk aan dat onderdeel willen voortzetten.

De eerste studenten worden verwacht in 2004. Uiteraard doet de FATEB er alles aan één of meer (Afrikaanse) opvolgers van dr. Van den Toren aan te stellen, maar binnen een termijn van enkele jaren is dat niet mogelijk.

Na de terugkomst van familie Van den Toren in september 2005 zal een nieuwe overeenkomst met de FATEB en dr. Van den Toren worden gesloten. In dat contract blijft dr. Van den Toren op parttime basis voor een periode van maximaal vier jaar verbonden met deputaten voor het begeleiden van promotiestudenten en verdere sturing aan het promotieprogramma aan de FATEB. Deze begeleiding en sturing zal voornamelijk vanuit Nederland gebeuren, al zullen jaarlijks enkele kortdurende perioden van verblijf aan de FATEB inbegrepen zijn. Op jaarbasis gaat het om een contract van 0,5 ft. Het werk van zr. Van den Toren aan de Vrouwenschool van de FATEB zal voor de verhuizing naar Nederland wel geheel beëindigd worden.

7.2.2.2. *Doelstellingen*

lange termijn

ondersteunen van theologisch onderwijs in Franstalig Afrika aan en via de FATEB.

7.2.2.3. *Methoden en middelen*

a. Onderwijs

1. dr. Van den Toren aan de Faculteit met name: dogmatiek, ethiek en apologetiek;
2. zr. Van den Toren aan de Vrouwenschool: didactiek, opvoeding ontwikkelingspsychologie.

b. Onderzoek

zr. Van den Toren hoopt voor repatriëring een onderzoek af te ronden naar de veranderingen die nodig zijn in de morele opvoeding vanwege de sterk veranderende culturele en sociale context.

c. Publicatie

1. in de tweede helft van dit jaar hoopt zr. Van den Toren te beginnen met het ontwikkelen van cursusmateriaal over morele opvoeding in Afrika;
2. dr. van den Toren hoopt dit jaar eveneens belangrijke aandacht te geven aan het publiceren van onderwijsmateriaal. Met name op het gebied van de inleiding in de theologie (de zogenaamde Prolegomena) en de ethiek.

d. Organisatie

1. zr. Van den Toren blijft betrokken bij een kleine kern van docenten die het programma aan de FATEB vormgeeft;
2. dr. Van den Toren zal zich in 2004 intensief inzetten voor het vormgeven van het promotieprogramma dat in september 2004 of januari 2005 de eerste studenten hoopt te ontvangen;
3. verder zal hij betrokken zijn bij een bredere bezinning op de vormgeving van het onderwijs op het maîtrise (MA) niveau;
4. na repatriëring zal hij voor het overige deel van de komende periode parttime aan het promotieprogramma verbonden blijven.

7.2.2.4. Actiepunten

Verlenging van het contract na repatriëring regelen.

7.2.2.5. Contact, voortgang en evaluatie

- a. elk kwartaal rapporteren dr. en zr. Van den Toren over hun werkzaamheden;
- b. met de leiding van de FATEB wordt contact gehouden over de voortgang van het promotieprogramma.

7.2.2.6. Dat levert de volgende **begroting** op:

	2005	2006	2007
Telefoon- en administratiekosten	750	375	250
Diverse functioneringskosten	5.000	2.750	2.750
Werk- en verblijfkosten	15.000	7.500	7.500
Visitatie naar buitenland	-	-	-
Totaal werkkosten	20.750	10.625	10.625

7.2.3. Siberië

7.2.3.1. Inleiding

In het jaar 2000 zijn door deputaten door bemiddeling van Friedensstimme Nederland te Gouda afspraken gemaakt voor steun aan de niet-geregistreerde Baptisten in Rusland bij het werk op het schiereiland Taymir. Dit gebeurt vanuit Norilsk, waar een Baptistengemeente is en de verantwoordelijke evangelist, br. Oleg Ljoebitsj, woont. Werkers zijn beschikbaar, die voor hun levensonderhoud worden gesteund door Friedensstimme. Er is echter onvoldoende geld voor de benodigde vervoermiddelen, de brandstof en het onderhoud ervan. Ook is er geld nodig voor het levensonderhoud van werkers die vanuit centraal Rusland een periode komen helpen.

7.2.3.2. Typering zendingsterrein

Het schiereiland Taymir ligt boven de poolcirkel, in het Noorden van Siberië. De bodem is rijk aan o.a. nikkel, waardoor er, vanwege de goede salariëring, mensen uit alle delen van de voormalige Sovjet-Unie naartoe zijn gekomen. De stad Norilsk is gebouwd nadat de eerste geologische expeditie (1919) nikkel vond. In de communistische tijd zijn daarbij veel gedeporteerden als arbeiders ingeschakeld. Het totaal aantal bewoners is ca. 300.000. Van de oorspronkelijke inwoners: Nganasanen, Dolganen en Nentsen leven er in Taymir nog ca. 20.000. Op deze verspreid wonende mensen, nog altijd meest animisten, is het evangelisatiewerk van de Russische Baptisten in het bijzonder gericht.

7.2.3.3. Betrokkenen

a. Zendingsorganisatie

Het centrum van al het werk van de Russische Baptisten is in Moskou.

Voor het gebied Taymir is de regioleider br. Alexander Koerkin verantwoordelijk. De leidinggevende evangelist in het gebied is Oleg Ljoebitsj, die in de stad Norilsk woont en voor de techniek wordt geassisteerd door br. Nikolaj Zoedov.

De communicatie loopt via de stichting Friedensstimme Nederland (dir. de heer M.J. Uijl) in Gouda, die christelijke gemeenten in de landen van de voormalige Sovjet-Unie ondersteunt in hun missionaire en diaconale taak. Deze tussenschakel weerhoudt ons echter niet van rechtstreeks contact met de werkers ter plaatse.

Er is regelmatig contact met Zending Gereformeerde Gemeenten (ZGG) om ervaringen te delen. De ZGG steunt het werk in een aangrenzend gebied, oostelijk van de plaats Tiksi.

b. De CGK Ridderkerk

De CGK Ridderkerk onderhoudt het contact met het gezin Ljoebitsj en de kinderen van de gemeente Norilsk. Een afgevaardigde van de CGK Ridderkerk woont de vergaderingen als waarnemer bij.

7.2.3.4. Doelstellingen

a. Lange termijn

Stapsgewijze vergroting van het aantal werkers en hun gezinnen, teneinde in het gehele gebied de mensen (in het bijzonder de oorspronkelijke bewoners) met het evangelie te kunnen bereiken.

b. Korte termijn

Het onderhouden, verbeteren en vergroten van de faciliteiten van de reeds aanwezige werkers.

7.2.3.5. Methodes en middelen

Uitbreiding en verbetering van beschikbare transportmiddelen (terreinauto's, sneeuwscooters, boten e.d.), het voorzien in goed onderhoud ervan, het verschaffen van levensmiddelen en andere voorzieningen aan de werkers die tijdelijk extra worden ingezet tijdens campagnes etc.

7.2.3.6. Toelichting

Sinds onze hulp is gestart, is de activiteit verhoogd en zijn plannen gemaakt voor de vestiging van gezinnen in ver van Norilsk verwijderde dorpen om daar te leven en te evangeliseren. Voorbeeld is Katirik, dat is bezocht tijdens het laatste werkbezoek in november 2003. Een ander gezin bereidt zich voor om in de loop van dit jaar te verhuizen naar Novoribnaja. Voor andere plaatsen worden voorbereidingen getroffen.

Het aantal gedoopten is sinds 2000 duidelijk gegroeid. Het mag, onder de zegen van de Heere, worden verwacht dat deze groei zich voortzet naarmate men méér werk kan doen. Dit hangt met name af van de mogelijkheden zich efficiënt te verplaatsen.

De inventarisatie van aanschaffingen en vervangingen die tijdens het laatste werkbezoek is gemaakt, strekt zich over de komende drie jaar uit.

Friedensstimme voorziet in het levensonderhoud van de evangelisten. Wij zien hun aantal graag vergroot. Sinds het begin van onze steun is dat ook reeds gebeurd. Voor ons betekent dit niet alleen een vraag om méér hulpmiddelen, maar ook hogere onderhoudskosten.

Regelmatig overleg met Friedensstimme Nederland en het coördinatiecentrum van het werk van de Baptisten in Moskou is nodig. Een goede gelegenheid daartoe is een jaarlijks bezoek aan de evangelistenconferentie in Moskou in januari waar dan br. Oleg Ljoebitsj of één van zijn medewerkers kan worden ontmoet. Eenmaal per twee jaar zal het nodig zijn een werkbezoek ter plaatse te brengen.

7.2.3.7. Financiën

Volgens toestemming van de generale synode 2001 mocht de steun worden voortgezet 'wanneer daarvoor extra financiële middelen kunnen worden verkregen'. Streefbedrag 2004: tenminste € 22.700. Tijdens de presentaties en publicaties over het werkbezoek in 2003 wordt zo positief gereageerd dat dit bedrag zal worden overschreden en er daardoor ook aanschaffingen c.q. vervangingen van materieel zullen kunnen worden gedaan.

Aan uw vergadering wordt gevraagd voor de periode 2005-2007 een bedrag van € 23.000 per jaar op te nemen in de exploitatie. Daaruit worden dan de vaste kosten betaald: brandstof, onderhoud e.d. De kosten daarvan zijn namelijk door de uitbreiding van het werk sinds het begin van onze steun reeds tot het genoemde bedrag gestegen. De aanschaffing van hulpmiddelen kan dan in de vorm van projecten in het land worden uitgezet: sneeuwscooters, buitenboordmotoren etc.

7.2.3.8. Afspraken

In september 2003 zijn afspraken gemaakt en vastgelegd voor een uniforme wijze van rapporteren, die zowel voor BZ als voor ZGG geldt. Deze is in overeenstemming met onze praktijk: jaarlijks ontvangen deputaten in december een begroting en de jaarlijkse bijdrage wordt in twee delen overgemaakt (januari/juli). Een verantwoording van de bestedingen ontvangen deputaten in februari terwijl er halfjaarlijks verslag wordt gedaan van het werk.

7.2.3.9. Actiepunten

De volgende activiteiten zullen worden ontplooid:

- Aan uw vergadering zal een voorstel worden gedaan met betrekking tot de exploitatiekosten als hiervoor onder 7.2.3.7 beschreven;
- Componenten van de begrotingen zullen op aanvraag als projecten in het land bij zendingscommissies etc. worden uitgezet;
- In 'Doorgeven' zal met regelmaat worden gepubliceerd, zowel over het werk in het gebied als over de activiteiten in de kerken;
- De begunstigers die regelmatig bijdragen, zullen extra informatie ontvangen;
- Op uitnodiging worden in het land presentaties verzorgd door ds. J. van Mulligen en br. C. Groeneveld. Nieuw presentatiemateriaal zal in digitale vorm (powerpoint) worden samengesteld;
- De CGK Ridderkerk blijft contact onderhouden met het gezin van evangelist Oleg Ljoebitsj.

7.2.3.10. Dit levert de volgende **begroting** op:

2005	2006	2007
23.000	23.000	23.000

7.2.4. IFES-Nederland

7.2.4.1. Typering zendingsterrein

De opzet van het werk is contacten te leggen met studenten die vanuit het buitenland in Nederland komen studeren. In principe is heel Nederland het werkkerrein. Intern is door de Board for International Student work (BIS), vroeger het Platform voor werk onder Buitenlandse Studenten (PBS), een verdeling gemaakt onder de drie stafwerkers waarbij het zuiden van Nederland aan de zendingswerker die door ons bij hen is gedetacheerd is aangewezen.

7.2.4.2. Betrokkenen

Ds. A. van der Maarl, Stichting IFES-Nederland.

7.2.4.3. Huidige situatie

- In 20 plaatsen over heel Nederland wordt nu buitenlands studentenwerk (BSW) gedaan; voor het Zuiden zijn dit: Tilburg, Eindhoven, Maastricht, Breda, Den Bosch, Sittard en Venlo.
- IFES-BIS heeft daarnaast een fulltime stafwerker in het Westen en een 0,4 fte stafwerker in de Midden-Nederland. Voor het Noorden is nog geen geld. Verder heeft IFES-BIS hulpstafwerkers (vrijwilligers) in dienst in Amsterdam en Utrecht.
- De normale gang van zaken is dat er een lokale werkgroep is, aangestuurd door de stafwerker. De werkgroepen hebben twee centrumactiviteiten: het houden van interculturele (laagdrempelige, sociale) avonden en het organiseren van bijbelkringen. Er komen regelmatig buitenlandse studenten tot geloof.
- De werkgroepen hebben een brugfunctie naar de plaatselijke (bevriende) kerken.

7.2.4.4. Knelpunten

- Er is een groot verloop in de werkgroepen. Soms heb je bij de start van het nieuwe seizoen met een compleet nieuw team te maken. Dit kan de continuïteit en motivatie in de weg staan.
- In zijn algemeenheid ligt er het geringe aantal medewerkers dat beschikbaar is. De christelijke studentenverenigingen en protestantse kerken (de belangrijkste bronnen om uit te putten) zijn in het Zuiden kleiner dan in de rest van het land.
- Vooraf in de plaatsen met kleinere werkgroepen (twee tot drie medewerkers) moet je als stafwerker veel praktisch werk doen om de activiteiten doorgang te laten vinden. Je zou meer aan je eigenlijke taakstelling willen toekomen (evangelisatie, contact met de buitenlandse studenten).
- De kleinere plaatsen hebben moeite de financiën, die nodig zijn voor de activiteiten, rond te krijgen. IFES-BIS biedt een bescheiden startkapitaal, maar eigen fondsvorming is nodig om de situatie structureel gezond te krijgen. Ook hier wrekt zich het personeelstekort.

7.2.4.5. *Uitdagingen en groeiemogelijkheden*

- a. Eindhoven is min of meer te beschouwen als een voorbeeld voor de andere steden. Het heeft jaren geduurd, maar inmiddels is 4U2 (spreek uit: 'for you too') een begrip geworden. Als sleutel tot dit 'succes' is o.a. te noemen: volharding in het gebed, geestelijke toerusting van de werkgroepleden door middel van bijbellezen en elkaar meenemen in onderlinge bemoediging en aansporing, grote compassie met de zoekende mens, hulpvaardigheid naar de buitenlandse studenten toe op allerlei gebied, een hartelijke en gemoedelijke sfeer bij de diverse activiteiten, een duidelijk staan voor onze identiteit maar op een ontspannen manier, een voldoende aantal medewerkers en een gemengde samenstelling van de werkgroep zowel waar het de afkomst betreft (Nederlandse studenten, buitenlandse studenten en onderzoekers, jong-afgestudeerden en andere mensen uit de kerken) als de leeftijdsopbouw (van 20 tot 50 jaar of ouder). Deze mix geeft een eigen dynamiek en ook een zekere wijsheid. Iedereen (dus ook de oudere buitenlandse student of onderzoeker) vindt wel een geschikte gesprekspartner;
- b. Toerusting en trainingsmomenten zijn essentieel voor het goed functioneren van een werkgroep als geheel. Tegelijkertijd is het de moeite waard te investeren in talentvolle en ambitieuze enkelingen (vaak buitenlandse christelijke studenten). God kan net die ene man of vrouw geven die nodig is om het werk een (nieuwe) injectie te geven;
- c. In bijna elke plaats zijn er wel één of twee medewerkers die geschikt zouden zijn (en 'klaargestoomd' zouden kunnen worden) voor de post van hulpstafwerker. Als stafwerker zou je dan je handen vrij krijgen voor andere dingen in het werk. In zijn algemeenheid zou het goed zijn als je als stafwerker een meer aansturende taak naar de werkgroepen toe zou hebben, minder je zou hoeven te verliezen in allerlei hand- en spandiensten.
- d. Voor het werven van nieuwe medewerkers voor de werkgroepen zijn we traditioneel aangewezen op drie groepen: de Nederlandse studenten, de buitenlandse studenten en mensen uit de kerken. De eerste groep is het minst in beweging te krijgen. Het aantal buitenlandse medewerkers (althans in de regio Zuid) groeit, hetgeen een goede zaak is, want zij hebben de contacten op de universiteit en de ideeën. Maar ook bij de plaatselijke kerken zou meer te 'halen' moeten zijn. De band met een aantal van deze kerken wordt langzaam maar zeker sterker. Dit biedt perspectieven voor een grotere betrokkenheid bij het internationale studentenwerk in de toekomst.

7.2.4.6. *Concrete doelen/aanbevelingen*

In vertrouwen op Gods leiding voor verdere groei en uitbreiding van het BIS in Nederland over deze periode lijkt het verstandig aandacht te geven aan het volgende:

- a. Meer ondersteuning van de werkgroepen door meer (hulp)stafwerkers.
- b. Gerichte, intensieve toerusting van individuele leden naast ondersteuning van de groep als geheel.
- c. Grotere werkgroepen zodat het werk dat noodzakelijk geacht wordt, gedaan kan worden.
- d. Een verhoogde deelname van werkgroepleden aan trainingsmomenten door IFES-BIS georganiseerd en aan (IFES-)conferenties in binnen- en buitenland; Een grotere afstemming als het gaat om de behoeften van de internationale student en het aanbod van de werkgroep.
- e. Meer aandacht voor het opbouwen en verdiepen van persoonlijke contacten met buitenlandse studenten.
- f. Kwalitatief goede bijbelkringen, differentiëren naar doelgroep en niveau.
- g. Gesprek en afstemming met de plaatselijke kerken over nieuwe gelovigen en grotere betrokkenheid van de kerken bij BIS in het algemeen.
- h. Blijven bouwen aan bevriende relaties: de studentenverenigingen, christendocenten, kerken en individuele plaatselijke christenen.
- i. PR-activiteiten opvoeren en verbeteren, volhardend zijn in de contacten met de universiteiten en hogescholen, naamsbekendheid verder opbouwen.
- j. Werken aan grotere financiële zelfstandigheid van de werkgroepen.
- k. Ontwikkeling en aanschaf van materialen (PR en toerusting medewerkers en buitenlandse studenten).

7.2.4.7. *Methoden en middelen*

- a. inzet van commissies;
- b. gebruik van bijbelkringen;
- c. het organiseren van culturele avonden;
- d. het bezoeken of ontvangen van buitenlandse studenten;
- e. bevorderen van bekendheid met en participatie aan het werk van BIS in onze kerken;
- f. BIS-trainingen verzorgen;
- g. aanbod van bijbelstudiemateriaal ten behoeve van de werkgroepen;
- h. inzet van kringleiders;
- i. inbreng van visie en beleid bij de diverse werkgroepen en deelnemen aan praktisch werk zoals folders rondbrengen, posters verspreiden enz.

7.2.4.8. *Afspraken*

- a. overeenkomst met de Stichting IFES-Nederland over het werk van ds. A. van der Maarl;
- b. overeenkomst / instructie ds. A. van der Maarl.

7.2.4.9. *Rapportage*

- a. ds. A. van der Maarl brengt elk kwartaal verslag uit van zijn werkzaamheden aan de kerkenraad van Mussel en aan deputaten. Daarin geeft hij ook informatie over de achtergrond van zijn werk en persoonlijke omstandigheden;
- b. een afschrift van deze rapportage wordt toegezonden aan de betreffende instantie binnen IFES-Nederland.

Specificatie **begroting**:

	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
Algemene kosten	1.500	2.000	2.500

7.2.5. Bijzondere zendingswerkers

Uit het verslag uit de afgelopen periode blijkt dat het aantal werkers groeit. Dat is een reden tot vreugde. Het kan een goede impuls geven aan het zendingsbewustzijn van de plaatselijke gemeente dat regelmatig leden van onze kerken worden uitgezonden om in dienst van andere organisaties zendings- en/of hulpverleningswerk te gaan doen. Deze leden, maar ook hun gemeenten en/of kerkenraden, stellen het dikwijls op prijs om een relatie met deputaten te onderhouden. Omgekeerd is dat ook zeker het geval. Sinds 1995 is daarvoor dus een mogelijkheid door de generale synode goedgekeurde regeling 'bijzondere zendingswerkers'. In de begroting van 2001 was slechts de helft van het bedrag opgenomen dat in de begroting van 1998 stond. Daardoor was de 'beurs' van deputaten om steun te verlenen aan deze werkers en aan de gemeenten die bereid zijn hen uit te zenden erg smal geworden. Er zijn werkers en gemeenten die geen beroep op deputaten doen. Maar er zijn ook, veelal kleine, gemeenten die een of soms meerdere werkers uitzenden die wel steun van deputaten nodig hebben. Als 'tegenprestatie' doen deze werkers regelmatig verslag van hun werkzaamheden d.m.v. rapporten of nieuwsbrieven. Deputaten zijn ervan overtuigd dat deze regeling goed en verantwoord is en willen daar ook van harte mee doorgaan. Een raming van de kosten voor de komende periode levert de volgende begroting op:

	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
subsidie kosten	23.860	27.800	31.740

*7.3. Recapitulatie:**7.3.1. Bureaunkosten, zie bijlage 2**7.3.2. Kosten zendingswerkers, zie bijlage 3**7.3.3. Vermogenspositie, zie bijlage 4**7.3.4. Totale kosten*

Projecten	2004	2005	2006	2007
Indonesië	29.073	53.700	58.850	68.300
Venda	153.239	154.031	141.434	131.836
KwaNdebele GKK	130.689	116.375	114.275	120.350
KwaNdebele MTC	47.047	50.245	43.700	44.650
KwaNdebele MBS	30.526	32.800	32.800	32.800
Botswana	92.117	95.500	96.650	102.700
Mozambique	82.134	140.495	164.035	171.260
Bangui	20.422	20.750	10.625	10.625
Brazilië	32.000	15.000	18.000	18.500
Siberië	-	23.000	23.000	23.000
IFES-Nederland	11.665	1.500	2.000	2.500
Bijzondere zendingswerkers	9.076	23.860	27.800	31.740
Totaalkosten onderst. werkers	628.882	727.256	733.169	758.261
Prognose aantal gem. leden: 74.000	p. gem.lid	9.83	9.91	10.25
Personele kosten zendingswerkers	483.548	493.724	433.773	433.157
Bureaunkosten Nederland	370.811	382.615	397.165	411.475
Per gemeentelid		11,84	11,23	11,47
Totaal kosten	1.483.241	1.603.605	1.564.117	1.606.903
Tot. kosten per gemeentelid		21,67	21,14	21,71

Baten

Opbrengst beleggingen	185.000	150.000	125.000	100.000
Opbrengst erflatingen	45.500	150.000	150.000	150.000
Opbrengst rente		p.m.	p.m.	p.m.
Opbrengst giften		35.000	35.000	35.000
Opbrengst bestemmingsgiften		23.000	23.000	23.000
Opbrengst beleggingen		2.500	2.500	2.500
Opbrengst postzegels		7.500	7.000	6.500
Opbrengst Doorgeven		30.385	26.845	24.780
Bijdrage D. Blijleven	31.765	35.000	35.000	35.000
Vrijval bestemmingsreserve nieuw zendingsterrein	46.300	–	–	–
Vrijval eigen vermogen	90.750	–	–	–
Totaal baten buiten omslag	399.315	433.385	404.345	376.780
Totale kosten	1.483.271	1.633.202	1.580.143	1.617.327
Verschil baten buiten omslag en totaalkosten	1.083.956	1.199.817	1.175.798	1.240.547

Aantal gem.leden voor bepalen omslag	76.876	74.000		
Baten per gemeentelid		5.86	5.46	5.09
Benodigd omslagbedrag p.gem.lid	14,10	15.81	15.67	16.82

De omslag is voor de periode 2002-2004 vastgesteld op € 10,00

Toelichting bij de begroting:

- Deputaten hebben ervoor gekozen u middels dit rapport inzicht te geven in de wijze waarop zij het zendingswerk in de onderscheiden terreinen en projecten graag willen voortzetten. Dat resulteert in een gemiddelde omslag van € 16,04. In de vergadering van 2001 vroegen ze om een omslag van € 14,10. Ten opzichte daarvan is dit dus een stijging van iets meer dan 13%. Uitgaande van een inflatie-correctie van (gemiddeld) ruim 3% over de afgelopen periode betekent het dat de hoogte van de begroting licht is gestegen. Die stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de uitbreiding van het werk in Mozambique (zie onder) en de intensivering van de contacten met de GTM op Sulawesi-Selatan. Graag willen ze u laten meedenken in de wijze waarop deze begroting tot stand is gekomen.
- In vergelijking met 2004 is de begroting voor ondersteuning van de Gereja Toraja Mamasa (GTM) op Zuid Sulawesi aanzienlijk gestegen. Zowel in de rapportage als in hoofdstuk 7 hebt u kunnen lezen wat daarvan de oorzaak is. De periode van subsidiëring van de GTM is voorbij. Tegelijkertijd zijn in de afgelopen jaren, mede door de inzet van drs. C.W. Buijs, de contacten met de GTM intensiever geworden. De GTM heeft ondubbelzinnig duidelijk laten weten dat een intensief contact en goede samenwerking met onze kerken bijzonder op prijs wordt gesteld. De economische situatie in dit deel van de wereld is buitengewoon moeilijk en onze zusterkerken hebben daar mee te maken. Om goed gestalte te geven aan hun eigen zendingswerk is hulp van onze kerken onontbeerlijk. Deputaten realiseren zich dat de hulp aan de GTM zich zowel op het terrein van zending als op dat van hulpverlening beweegt. Met deputaten HBB is hierover goed overleg. Concreet betekent dat deputaten HBB zich voor de komende periode jaarlijks voor € 5.000,- willen verplichten. Naast de omslag heeft de Chr. Geref. Kerk in Veenendaal (Bethel én Pniël) een bedrag toegezegd voor de predikant in Bunggu. De directe en indirecte kosten vanwege het opzetten van een nieuw project zijn voor deze periode te stellen op € 10.000,- per begrotingsjaar. De dekking van deze uitgaven zal worden gevonden in externe bijdragen en – indien noodzakelijk – onttrekking aan het vermogen.
- De uitgaven voor de kerken in Venda zijn overeenkomstig het Agreement dat indertijd (1992) met deze kerken is afgesloten. In de vorige periode hebben die uitgaven zich op gelijk niveau bewogen omdat deputaten in verband met economische problemen in dat gebied hebben besloten de afbouw voor vijf jaar te 'bevriezen'. In deze periode gaan ze weer verder met een afbouw van 5% per jaar.
- De begroting voor KwNdebele is gegrond op cijfers die vanuit de kerkenraad GKK en zijn financiële commissie zijn doorgegeven. Bij dit document is drs. W. van 't Spijker betrokken geweest. In deze begroting is nog niet verwerkt wat deputaten eventueel aan verplichtingen op zich dienen te nemen bij het sluiten van een agreement met deze kerk. Het ligt overigens in de lijn van de verwachtingen dat het resultaat van dit agreement niet veel zal afwijking van wat nu in de begroting is verwerkt. De onderhandelingen over dit agreement moeten aan het einde van dit kalenderjaar zijn afgerond.
- Met de Board van MTC is een afbouwregeling overeengekomen. Onze financiële betrokkenheid bij dit project vermindert jaarlijks met 6%.
- De kosten van MBS blijven op hetzelfde niveau, zelfs als het aantal studenten stijgt.
- De begroting voor Botswana is naar beneden bijgesteld en gegrond op cijfers die ons vanuit dit zendingsgebied hebben bereikt.
- De ontwikkeling van het zendingsgebied in Mozambique heeft ervoor gezorgd dat de begroting voor dit zendingsterrein aanzienlijk is gestegen in vergelijking met de voorgaande periode. Daarbij dient dan wel te worden bedacht dat al gedurende de jaren 2002-2004 is gebleken dat de begroting de werkelijkheid niet dekte. Vanaf het begin van deze periode heeft een ruime overschrijding van de begroting plaats gevonden. De begroting die we u gespecificeerd aanbieden voor de komende periode gaat uit van een uitbreiding van het werk in dit gebied door het stichten van een tweede-lijns-opleiding voor die studenten die daardoor beter inzet kunnen worden voor hun kerken. Het betekent intussen wel dat de begroting voor Mozambique uitgegroeid is tot de hoogste van alle gebieden.

- De kosten van het werk in Bangui zijn aanzienlijk gedaald. Het einde van de volgende intersynodale periode zal ook het einde betekenen van de betrokkenheid van deputaten bij dit werk.
- Voor wat betreft het werk in Brazilië: ook hier blijven de kosten op hetzelfde niveau als in de voorgaande periode.
- Deputaten hebben besloten het project Siberië nu integraal in hun begroting op te nemen. Gezien de goede ingang die dit project in de kerken heeft, zal de financiering hiervan geen problemen opleveren.
- In deze begroting is niet voorzien in een mogelijke verhoging van de omslag ten gunste van deputaten emeriticas vanwege het vervallen van de WAZ-premie. Voor de zendingswerkers is een risicoverzekering afgesloten. Het afstoten van deze verzekering zou kapitaalvernietiging betekenen.

Uit de begroting valt af te lezen hoeveel er per item nodig is: ondersteuning veldwerk, kosten medewerkers, bureaunkosten. Tot op heden heeft uw vergadering de verdeelsleutel toegepast: een deel via de penningmeester en een ander (groter) deel via acties. Deputaten ervaren dat als een bijzonder lastig probleem, vooral ook omdat er kerkenraden zijn die slechts verantwoordelijkheid (willen) nemen voor het lagere deel. Daarom stellen deputaten u voor om voor de komende periode één bedrag voor de omslag vast te stellen.

Om het deputaten mogelijk te maken de voor u liggende begroting in de komende periode uit te voeren zien zij twee mogelijkheden:

- a. de door uw vergadering te bepalen omslag dekt de gehele begroting; of
- b. de omslag wordt – naar analogie van de wijze waarop u dat doet bij deputaten HBB – beperkt tot het dekken van de bureaunkosten en de kosten van de medewerkers (gemiddeld € 11.85). Daarnaast geeft u dan aan deputaten de ruimte binnen en buiten de kerken fondsen te werven voor de ondersteuning van het veldwerk.

8. Voorstellen

Op grond hiervan stellen deputaten u het volgende voor:

8.1. Ten aanzien van het moderamen:

- 8.1.1. opnieuw een algemeen voorzitter te benoemen;
- 8.1.2. deputaten toestemming te geven gedurende de komende periode een nieuwe algemene voorzitter te benoemen (zie 2.1.2);
- 8.1.3. opnieuw een vice-voorzitter te benoemen;
- 8.1.4. opnieuw een algemeen secretaris te benoemen;
- 8.1.5. opnieuw een eerste en tweede penningmeester te benoemen;
- 8.1.6. opnieuw drie deputaten te benoemen voor diverse onderling te verdelen werkzaamheden.

8.2. Ten aanzien van de werkers:

- 8.2.1. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van ds. en zr. G. Huisman;
- 8.2.2. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van drs. en zr. J. van 't Spijker per 1 januari 2005;
- 8.2.3. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van drs. en zr. W. van 't Spijker per 1 januari 2005;
- 8.2.4. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van ds. en zr. G. Vos tot zendingsechtbaar voor het werk in Mozambique.

8.3. Ten aanzien van de zendende gemeente:

- 8.3.1. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendende gemeente van de kerk van Enschede-O;
- 8.3.2. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendende gemeente van de kerk van Zwijndrecht na repatriëring van de familie J. van 't Spijker;
- 8.3.3. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendende gemeente van de gemeente van Stadskanaal na beëindigen van de werkzaamheden van drs. W. van 't Spijker;
- 8.3.4. goedkeuring te geven aan het verlenen van de status van zendende gemeente aan de gemeente van Assen.

8.4. Goedkeuring te verlenen aan de benoeming van alle in dit rapport genoemde nieuwe bijzondere zendingswerkers.

8.5. De uitvoering van uw besluit voor deputaten een tweede secretaris te benoemen in een parttime functie door de benoeming van ds. G. Drayer als zodanig, goed te keuren.

8.6. De voorstellen die u zullen bereiken van de kant van de bestuurscommissie ten aanzien van de herstructurering van het Dienstenbureau goed te keuren.

8.7. Ten aanzien van de zendingsterreinen:

- 8.7.1. *Indonesië*
  - 8.7.1.1. het 'Kemitraan' goed te keuren (zie bijlage 1);
  - 8.7.1.2. het beleid van deputaten ten aanzien van de studie van ds. Abialtar Pappalan goed te keuren;
  - 8.7.1.3. in te stemmen met verdere steun aan de Gereja Toraja Mamasa op basis van gezamenlijk vastgestelde projecten op het terrein van zending en toerusting;
  - 8.7.1.4. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.7.2. *Venda*
  - 8.7.2.1. het instellen van de Commissie NEVEFMA binnen de Vendakerken goed te keuren;
  - 8.7.2.2. ruimte geven aan deputaten ook contacten te leggen met andere kerken binnen de Synode Soutpansberg en op de volgende generale synode daarover met voorstellen te komen;
  - 8.7.2.3. de voorgestelde begroting goed te keuren.

- 8.7.3. *KwaNdebele*
 8.7.3.1. goedkeuring te hechten aan het sluiten van een overeenkomst met de GKK per 1 januari 2005 over de periode na de repatriëring van de laatste zendingswerker;
 8.7.3.2. goedkeuring te hechten aan het – in overleg met deputaten HBB – verlenen van steun aan het project MCDC;
 8.7.3.3. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.7.4. *Botswana*
 8.7.4.1. de financiële ondersteuning van de Gereformeerde Kerk van D'kar ten aanzien van ds. H.J.M. du Plessis niet te continueren;
 8.7.4.2. de plannen tot het opzetten van een eenvoudige bijbelschool binnen de Reformed Church of Botswana te ondersteunen;
 8.7.4.3. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.7.5. *Mozambique*
 8.7.5.1. subsidie te blijven geven voor het verstrekken van Bijbels en lesmateriaal;
 8.7.5.2. goedkeuring te verlenen aan het besluit de container op het woonerf van drs. Van 't Spijker geheel in eigendom te nemen;
 8.7.5.3. goedkeuring te verlenen aan het besluit de pastores Mala gelegenheid te geven hun theologische studie te continueren;
 8.7.5.4. goedkeuring te verlenen aan het voorstel een tweede-niveau-opleiding in Mocuba op te starten, onder meer inhoudende de exploitatie van de nieuw te bouwen school en daarvoor de benodigde middelen te genereren;
 8.7.5.5. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.8. *Ten aanzien van de zendingsprojecten:*
 8.8.1. *Brazilië*
 8.8.1.1. goedkeuring te verlenen aan het besluit de ondersteuning van dit project te continueren vanwege de moeizame start ervan;
 8.8.1.2. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.8.2. *Bangui*
 8.8.2.1. goedkeuring te verlenen aan het besluit om de familie Van den Toren gelegenheid te geven zomer 2005 te repatriëren;
 8.8.2.2. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dr. Van den Toren parttime ter beschikking te blijven stellen aan de FATEB met het oog op het promotieprogramma;
 8.8.2.3. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van zr. Van den Toren-Lekkerkerker tot zendingswerker;
 8.8.2.4. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.8.3. *Siberië*
 8.8.3.1. goedkeuring te verlenen aan het voorstel de vaste kosten van het werk in Siberië uit de algemene middelen te betalen;
 8.8.3.2. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.8.4. *IFES-Nederland*
 8.8.4.1. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.9. *Bijzondere zendingswerkers*
 8.9.1. deputaten de mogelijkheid te geven een langdurige verbintenis aan te gaan met zendingswerkers op voorwaarde dat buiten de begroting om financiële ondersteuning wordt gevonden (zie 5.7);
 8.9.2. de voorgestelde begroting goed te keuren.
- 8.10. De voorgestelde totaalbegroting (zie 7.2.5) goed te keuren en op grond daarvan de hoofdelijke omslag voor de komende periode te bepalen.
- 8.11. Voor de hoofdelijke omslag in de komende periode af te stappen van een verdeling in twee bedragen.
- 8.12. Om het deputaten mogelijk te maken de voor u liggende begroting in de komende periode uit te voeren te besluiten
 – of de door uw vergadering te bepalen omslag de gehele begroting te laten dekken;
 – of de omslag – naar analogie van de wijze waarop u dat doet bij deputaten HBB – te beperken tot het dekken van de bureaunkosten en de kosten van de medewerkers (gemiddeld € 11.85). Daarnaast geeft u dan aan deputaten de ruimte binnen en buiten de kerken fondsen te werven voor de ondersteuning van het veldwerk.
- 8.13. De handelingen van deputaten goed te keuren.

9. Tenslotte

9.1. Aan het einde van dit rapport zult u ongetwijfeld met deputaten constateren dat er veel werk is verzet: op de zendingsterreinen, binnen de zendingsprojecten, door de bijzondere zendingswerkers, door de ondersteuning vanuit Nederland.

9.2. Het is op zijn plaats hier een bijzonder woord van erkenning uit te spreken voor allen die op basis van vrijwilligheid zich hiervoor hebben ingezet: er moeten heel veel stukken worden verwerkt, vele uren van vergaderen ervoor worden gegeven en vakanties worden opgenomen om werkerreinen te kunnen bezoeken. Opvallend en verrassend is steeds weer de goede harmonie en grote eensgezindheid waarin dit vele werk gebeurt.

9.3. Het geheim achter dit alles mag het besef zijn dat de missionaire opdracht de eerste en belangrijkste is die de Heere Jezus Christus aan zijn gemeente heeft gegeven. Dat blijkt van levensbelang voor de kerk te zijn, ook met het oog op de wederkomst van onze Heiland. Tot op die dag geldt het 'gij zult mijn getuigen zijn' nog steeds. Daarvoor heeft Hij, getuige het boek Handelingen, zijn Geest uitgestort in zijn

gemeente. Zolang er nog mensen in deze wereld zijn, dichtbij of ver weg, die nog nooit van het Evangelie hebben gehoord, mogen wij niet verslappen in deze opdracht.

9.4. Het stemt tot diepe dankbaarheid dat wij als kerken binnen het geheel van deze wereldwijde opdracht een bescheiden plaats mogen innemen. Onder de zegen van onze God hebben we in de periode die achter ons ligt die blijde boodschap mogen uitdragen, de kennis van die blijde boodschap bij mensen mogen verdiepen en tekenen van Gods liefde en barmhartigheid met hen mogen delen. In datzelfde spoor hopen we Deo Volente weer verder te mogen gaan. Onder de verrijkende genade van de Heere Jezus Christus en in Zijn kracht zal dat ook kunnen.

Onze God en Heiland zegene uw vergadering.

Namens deputaten,

drs. J. van Mulligen, algemeen voorzitter
ds. H. Last, algemeen secretaris

10. Lijst met afkortingen (in alfabetische volgorde)

ADMA	(deputaten) Algemeen Diaconale en Maatschappelijke Aangelegenheden
AEAM	Association des Evangéliques d'Afrique et de Madagascar
APCE	Association for the Promotion of Christian Education
BPS	Badan Pekerja Sinode (soort moderamen)
BZ	(deputaten) Buitenlandse Zending
BZW	(deputaatschapscommissie) Bijzondere Zendingswerkers
CAR	Centraal Afrikaanse Republiek
CerIA	Project in samenwerking met De Verre Naasten van de GKv
DB	Dienstenbureau (Veenendaal)
Eukumindo	Europäische Arbeitsgemeinschaft für ökumenische Beziehungen mit Indonesien e.V.
E&M	(Stichting) Evangelie & Moslims
FATEB	Faculté de Théologie Evangélique de Bangui
GKK	Gereformeerde Kerk KwaNdebele
GKSA	Gereformeerde Kerk Suid-Afrika
GKv	Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)
GS	Generale Synode
GTM	Gereja Toraja Mamasa
GZB	Gereformeerde Zendingbond
HBB	(deputaten) Hulpverlening Binnen- en Buitenland
IER	Igreja Evangélica Reformada
IFES	International Fellowship of Evangelical Students
IFES-BIS	IFES-Board for International Student work
InForTem	Instituto da Formacao Teológica em Moçambique
IPB	Igreja Presbiteriana do Brasil
IRB	Igreja Reformada do Brasil
IRTT	Intercultural Reformed Theological Training
ITMP	Instituut voor Transculturele en Missionaire Psychologie
Litindo	Literatuur Indonesië (heet tegenwoordig: Olindo)
MA	Maîtrise (niveau)
MBS	Mukhanyo Bible School
MCDC	Mukhanyo Community Development Centre
MTC	Mukhanyo Theological College
Nevefma	(the) Netherlands Venda Financial and Mutual Assistance
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
NHK	Nederlandse Hervormde Kerk
NZR	Nederlandse Zendingraad
PR	Public Relations
PS	Particuliere Synode
Pt.	Pastor
SCDO	Soutpansberg Community Development Organisation
SIL	Summer Institute of Linguistics
TEE	Theological Education by Extension
TLW	True Love Waits
TUA	Theologische Universiteit Apeldoorn
TUK	Theologische Universiteit Kampen (GKv)
TWR	Trans World Radio
ZGG	Zending Gereformeerde Gemeenten
ZVK	Zendtijd voor Kerken
Z&H	(deputaten) Zending en Hulpverlening (GKv)
4U2	(uitspraak:) for you too

Bijlage 1: Kemitraan

'Kemitraan'

De synode van de Gereja Toraja Mamasa, bijeen in Mamasa, Indonesië in juli 2002, heeft aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland de volgende verklaring aangeboden van nauwe, hartelijke, zusterlijke samenwerking van gelijkwaardige partners:

Verklaring van *Kemitraan* tussen Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) en Gereja Toraja Mamasa (GTM)

I. Grondslag voor de Kemitraan

1. Het Woord van God leert ons in Johannes 17: 21 dat Jezus wil dat zijn volk één is.
2. God heeft door de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland het evangelie laten verkondigen in het Mamasa-gebied, zodat in Mamasa christelijke gemeenten zijn ontstaan.
3. Dankzij de leiding en betrokkenheid van de deputaten zending van de CGK kon op 7 juni 1947 de eerste synode van de christelijke gemeenten van Mamasa samenkomen, zodat een kerkelijke gemeenschap gesticht kon worden onder de naam Gereja Toraja Mamasa, als vrucht van het werk van God door middel van de CGK.
4. Op grond van het in 1.1 tot en met 1.3 genoemde zijn de CGK in Nederland en de GTM in Indonesië daadwerkelijk verbonden in een geestelijke gemeenschap. Deze gemeenschap is bijzonder vanwege het werk van God en vanwege de wederzijdse betrokkenheid vanuit het verleden. Beide kerken zijn voor het aangezicht van God ervoor verantwoordelijk deze relatie levend te blijven houden en inhoud te geven.

II. Doel van de Kemitraan

De band die de CGK en de GTM met elkaar verbindt, zal in een verhouding van *kemitraan* duurzaam versterkt worden. Doel is dat een zusterlijke relatie aanwezig blijft, die formeel gewaarborgd wordt door de kerkelijke structuren. Zij zal voortduren zolang de beide kerken bestaan.

III. Vorm van de Kemitraan

Omdat de CGK en de GTM met elkaar verbonden zijn in een gemeenschap waarvan de wil en het werk van God de grondslag vormen, is deze verbondenheid een volledige kemitraan. Dat wil zeggen: een kemitraan die niet gebaseerd is op het belang van beide of één van beide partijen, maar op de wil van God. Deze kemitraan wordt gerealiseerd in:

1. Het elkaar in gebed aan de HEERE opdragen.
2. Samenwerking in verschillende vormen van kerkelijk werk
3. Het elkaar bezoeken en wederzijds uitwisselen van informatie en inzet van krachten
4. Het elkaar helpen om het dienstwerk financieel mogelijk te maken.

IV. Slot

Deze verklaring van kemitraan is opgesteld en wederzijds aanvaard als een concrete mogelijkheid voor de beide zusterkerken om actief een levende relatie met elkaar te onderhouden.

Namens de beide in hartelijke verstandhouding verbonden kerken,

Gereja Toraja Mamasa:

Ds. Adam Doda S.Th., algemeen voorzitter synodebestuur (BPS-GTM)
Ds. Simson Kene Sepadang S.Th., algemeen secretaris synodebestuur (BPS-GTM)

Bijlage 2: Bureaunkosten Nederland

	2004	2005	2006	2007
Traktementen en salarissen	216.066	261.300	268.000	274.450
Huisvestingskosten	25.700	26.400	27.200	28.000
Onroerendzaakbelasting	250	250	275	300
Assurantie woning secretaris	1.750	1.750	1.775	1.800
Onderhoud woning secretaris	2.388	2.500	2.500	2.500
Diverse huisvestingskosten	150	250	300	350
Adressenbeheer	8.525	8.400	8.725	8.960
Kantoorbehoeften	3.350	3.600	3.700	3.800
Assurantie (reisverzekering)	675	675	700	750
Kopieerkosten	6.650	7.000	7.200	7.400
Porti	6.000	6.000	6.000	6.000
Automatisering	1.950	2.350	2.425	2.450
Telefoon/fax	2.700	3.400	3.500	3.600
Website	1.825	2.500	2.550	2.650
Reis- en vergaderkosten	18.500	20.000	22.500	25.000
Representatiekosten	100	150	175	200
Abonnementen	100	125	150	175
Bibliotheek	50	50	75	100
Accountantskosten	5.000	5.000	5.000	5.000
Bank- en girokosten	3.000	3.000	3.250	3.500
Transferkosten	100	100	125	150
Bewaarloon effecten	1.250	1.500	1.750	2.000
Huishoudelijke uitgaven	700	725	675	700
Congreskosten	500	500	750	1.000
PR-activiteiten	12.500	17.500	20.000	22.500
Algemene kosten	1.000	1.250	1.500	1.750
Loonadministratie	575	800	825	850
Afschrijvingen inventarissen	6.294	5.540	5.540	5.540
Afschrijving woning secretaris	7.260	-	-	-
deelbijdrage Stichting E&M	35.903	-	-	-
Totaal	370.811	382.615	397.165	411.475

Bijlage 3: Overzicht kosten zendingswerkers

	begroting		2005		2007		Totaal kosten werker										
	tracte toelage algemeen	kinder- toelage	ziekte- kosten- verz.	ziekte- kosten- verz. totaal eigen rek.	premie AOW/Anw lasten	2005	2007	leskosten kinderen	personeels- kosten	verlof- en reiskosten	2005	2006	2007	2004			
Personele kosten zendingswerkers																	
Zendingsgebied																	
Indonesië																	
ds. C.W. Buijs	29.050	1.134	3.110	4.236	2.450-	475	7.750	18.050	10.000-	7.500	7.000	65.855	67.501	69.189	51.547		
Kwalandebele GKK																	
ds. W. van 't Spijker	14.500		1.300	2.450	1.225-		3.250	3.500		2.000	500	26.275	-		108.164		
M.T.C.																	
dr. P.J. Buijs	29.050	1.134	3.110	1.200	0	-	5.000	3.850			1.000	44.344	48.953	46.676	40.781		
Botswana																	
ds. J.C. Wessels	28.552	1.134	3.070	3.030	1.750-	475	7.750			3.500	1.000	52.461	57.273	55.204	98.011		
Mozambique																	
drs. H. Visser	28.054	1.134	3.030	2.057	802-	475	6.000				1.000	43.448	45.534	45.673			
ds. G.Vos	29.050	1.134	3.110	3.084	1.770-	475	7.750			4.000	1.000	45.248	49.379	51.614			
Bangui																	
drs. J. van 't Spijker	14.500	475	1.300	2.250	1.125-		3.500	3.500		2.000	500	27.500			97.506		
IFES																	
dhr. D. Biljieven	23.500		1.880	3.000	1.500-	5.200	2.000	6.300		3.000	1.000	52.680	53.997	55.347			
dr. B.v.d. Toren	26.062		3.375	2.875	1.722-	475	7.750	3.000		4.500	1.000	54.080	27.716	28.409	39.527		
ds. A. van der Meer	33.342		3.030	5.800	3.015-		7.750	8.575		5.000	1.000	61.482	63.019	64.595	38.936		
Pensioen																	
Mevrouw Heims- Ter Weel												5.000	5.000	5.000			
Pensioenen zendingswerkers												9.076	9076	9076	9.076		
Pensioenpremie Schouwstra												1.475	1525	1575			
Pensioenvoorz ds. Tshabangu												4.800	4800	4800			
TOTAAL	255.660	6.145	12.390	25.815	29.872	15.359-	7.575	4.500	61.500	46.775	10.000-	31.500	6.000	15.000	483.724	437.157	483.548

Bijlage 4: Vermogenspositie**Vermogenspositie**

bedragen in euro's

Vermogen per 31 december 2003 2.386.875

Verwacht resultaat 2004

Totaal der begrote lasten		1.483.241
Totaal der begrote baten:		
Inkomsten kerken	1.083.956	
Opbrengst beleggingen	185.000	
Opbrengst erflatingen	45.500	
Bijdrage personeelskosten Mozambique	<u>31.765</u>	
		<u>1.346.221</u>
Begroot resultaat	tekort	137.020

Reeds nu bekende mutaties op het begrotingstekort.

Over- of onderschreiding bijdrage kerken	315.000- -	
Meer opbrengst legaten en erfstellingen	200.000 +	
Minder opbrengst interest	45.000- -	
Over- of onderschreiding lasten	<u>-</u>	
		160.000-

Verwacht tekort exploitatie 2004

297.020

Stichting onderwijsgebouw Mozambique; realisatie 2004

125.000

Vermogen per 31 december 2004

1.964.855

Vermogenscorrecties vanuit de begroting 2005-2007:

	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
Investerings:			
Vervoermiddelen Indonesië		30.000	
Vervoermiddelen Botswana			30.000
Stichtingskosten huisvesting Mozambique	15.000		
Vervoermiddelen KwaNdebele GKK	16.500	18.500	
Computers en Copier	2.000	2.000	2.000
Vrijval afschrijvingen	39.940-	48.165-	54.075-
Exploitatieresultaat	-	-	-
	<u>6.440-</u>	<u>2.335</u>	<u>22.075-</u>

Te verwachten vermogensbeslag tijdens de begrotingsperiode:

26.180-

BIJLAGE 46
Artikel 106, 110

Rapport 3 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten voor de buitenlandse zending

Inleiding

Uw commissie spreekt waardering uit voor het vele werk dat verricht is door deputaten. Achter de deputaten zien we al diegenen die uitgezonden zijn vanuit onze kerken, of in ieder geval in contact staan met deputaten. Met dit vele werk mogen onze kerken de zendingsopdracht van Christus gestalte geven.

Deputaten

Ds. A. van Heteren en br. H. de Wilde zijn niet herbenoembaar. We spreken de dank uit betreffende hun inzet voor het deputaatschap. Drs. J. van Mulligen en ds. H. Last zullen wellicht in de komende tijd terugtreden. Sinds hun benoeming in 1995 hebben ze zich ingezet voor het zendingswerk dat onder de verantwoordelijkheid van deputaten valt. We spreken onze waardering uit voor het werk dat werd gedaan. In het rapport melden deputaten dat nieuwe benoemingen van voorzitter en secretaris niet los gezien kunnen worden van de besluitvorming over herstructurering op het Dienstenbureau. Dat deputaten een voorzitter en secretaris nodig hebben, is vanzelfsprekend. Nadere invulling hangt echter af van voorstellen die commissie 6 hierover zal doen. Ook de voorstellen 8.6, 8.9 - 8.12 worden via commissie 6 onder uw aandacht gebracht.

Besluiten generale synode 2001

Besluit 10: de generale synode droeg deputaten op de aangenomen instructie samen met de huidige regeling te herschrijven tot één instructie. Deputaten hebben dit niet uitgevoerd in verband met het proces van herstructurering van het dienstenbureau. Om dezelfde redenen heeft men geen uitvoering gegeven aan besluit 23. Besluit 27 werd niet uitgevoerd, omdat deputaten dit niet uitvoerbaar achtten vanwege besluit 28.

Moderamen

Uw commissie heeft gekeken naar de structuur van het moderamen. In het moderamen hebben een (deeltijds) vrijgestelde voorzitter en een vrijgestelde secretaris zitting, die tevens deputaat zijn. Daarmee functioneren zij als werkgever en werknemer. In een gesprek hierover wezen deputaten op het belang dat men in de zendingsgebieden iemand ontmoet die de kerken vertegenwoordigen. Dit lijkt uw commissie echter geen probleem. Als vrijgestelde werker bezoekt men immers namens deputaten en daarmee namens onze kerken de zendingsgebieden.

Uw commissie is van mening dat bij de aanstelling van een nieuwe algemene secretaris, deze niet behoort functioneren als deputaat. Wat betreft een gedeeltelijk vrijgestelde voorzitter ligt dit moeilijker. Tot zijn takenpakket wordt gerekend het voorzitten van de vergaderingen. Het voorzitten van de vergadering dient te geschieden door een deputaat. Wellicht kunnen deputaten nadenken over een regeling die belangenverstrengeling van een vrijgestelde voorzitter voorkomt.

Indonesië

Uw commissie sprak over het beëindigen van de steun aan het ziekenhuis in Mamasa. Dit heeft alles te maken met de wijze waarop het ziekenhuis functioneert. Er zijn plannen een nieuw ziekenhuis te bouwen in deze regio. Het is maar de vraag of het ziekenhuis van Mamasa dan nog een functie zal hebben.

Het 'kemitraan' is een initiatief van de Gereja Toraja Mamasa. Het onderstreept dat men wil verdergaan binnen het reformatorische erfgoed en daarbij elkaar nodig heeft. In die lijn ligt ook de studie van ds. Pappalan aan de Theologische Universiteit Apeldoorn.

Venda

De situatie in de Synode Soutpansberg zal op een ander moment in uw vergadering aan de orde komen. Deputaten vragen goedkeuring over het instellen de commissie NEVEFMA. Er is nadrukkelijk aandacht voor controle op de verdeling van de gelden. Het rapport meldt dat twee gemeenten gevraagd hebben om een relatie. Deputaten vragen derhalve om contacten te leggen met andere kerken binnen de Synode Soutpansberg. Uw commissie meent dat men hier behoedzaam moet zijn, nu de situatie zo gevoelig ligt.

KwaNdebele

Ds. G. Huisman en drs. W. van 't Spijker zijn reeds met hun gezinnen gerepatriëerd. Ds. van 't Spijker is vanwege de afbouw van zijn werk nog een aantal keren in KwaNdebele. In het kader van deze afbouw vraagt men goedkeuring voor het sluiten van een overeenkomst die zal ingaan per 1-1-2005. Daarin wordt o.a. geregeld hoe het werk van de zendingen wordt overgedragen. We spreken onze dank uit voor het werk dat door de predikanten Huisman en van 't Spijker is verricht.

Goedkeuring wordt gevraagd voor steunverlening aan het MCDC. Uw commissie vraagt zich af of dit project vanwege het diaconale karakter niet thuishoort op de projectenlijst van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland (HBB). Wellicht kan de komende tijd daar overleg over worden gepleegd met HBB.

Botswana

Deputaten melden dat er niet langer steun wordt verleend ten behoeve van ds. H.J.M. du Plessis. Er is destijds afgesproken slechts voor een beperkte tijd steun te verlenen. Die periode is nu ten einde. Steun wordt gevraagd voor de bijbelschool binnen de Reformed Church of Botswana. Het gaat hier om onder-

wijs waarbij een certificaat, diploma of zelfs het kandidaatsniveau behaald kan worden. Ds. Wessels, mevr. Wessels, drs. H. Visser, ds. du Plessis en ds. Seithleko geven het onderwijs.

Mozambique

Drs. J. van 't Spijker hoopt eind dit jaar terug te keren. Dankbaarheid is er voor het werk dat hij deed en wij zijn blij dat in ds. G. Vos een opvolger is gevonden.

Uw commissie sprak over de opzet van een tweede-niveau-opleiding. Dit blijkt nodig te zijn naast Hef-siba. Hefsiba geeft alleen onderwijs aan de eigen achterban. Men wil met deze opleiding een veel bredere groep bereiken. Daarnaast is er geografisch een grote afstand.

Zendingsprojecten

Deputaten stellen voor het werk in Brazilië ook de komende jaren te steunen. Dr. B. van den Toren hoopt te repatriëren uit Bangui. In verband met het promotieprogramma blijft hij parttime betrokken bij de FATEB.

Deputaten stellen voor het werk in Siberië voortaan uit de vaste middelen te betalen. Het gaat om zaken die nodig zijn om het evangelisatiewerk te kunnen verrichten.

IFES: Uw commissie vroeg of ds. A. van der Maarl wel voldoende aan het eigenlijke werk toekomt. Deputaten hebben de commissie verzekerd dat uit zijn verslagen blijkt dat dit zeer zeker het geval is.

Bijzondere zendingswerkers

Deputaten zijn met zr. P. Wigboldus en zr. L. Muskee een langere verbintenis aangegaan. Deputaten vragen u hiermee in te stemmen. In het gesprek met deputaten bleek dat het hier gaat om mensen die zeer waardevol zijn voor het zendingswerk. Er is met commissie 6 overleg geweest over de financiële kant van dit besluit. Als gevolg daarvan stelt uw commissie voor binnen de begroting ruimte te maken voor deze bijzondere zendingswerkers.

NZR

Onder 6.1.5 stellen deputaten voor om het waarnemerschap van de Nederlandse Zendingsraad om te zetten in een lidmaatschap. De bezwaren destijds hadden te maken met de breed oecumenische opstelling van de NZR. De NZR is, naar het oordeel van deputaten, orthodoxer geworden. Uw commissie heeft de statuten, vastgesteld op 6 februari 2004, ingezien.

Gebleken is dat de statuten vermelden: *'De NZR staat op de grondslag van de Heilige Schrift, die hij erkent als het Woord van God en daarmee als basis voor zending en getuigend leven. De NZR stemt in met de Apostolische Geloofsbelijdenis.'* Er is aan deputaten gevraagd wat de waarde is van de NZR voor het zendingswerk. De NZR is een organisatie waar bezinning plaatsvindt betreffende zendingsvraagstukken. Het is niet zozeer een organisatie die publicitair naar buiten treedt. Uit de statuten blijkt dat men slechts voor een jaar waarnemer kan zijn. Onze kerken zijn dit echter reeds vele jaren. De commissie stelt u voor lid te worden van de NZR en daarbij aan deputaten te vragen op de volgende synode te rapporteren over de activiteiten die de NZR ontplooid heeft.

Financiën

Uw commissie heeft naar de inhoud van het beleid gekeken. De financiële kant ligt immers bij commissie 6. Wel spreekt de commissie met nadruk uit dat de volgende besluiten alleen kunnen worden uitgevoerd wanneer er financieel ruimte voor is.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor te besluiten:

1. deputaten hartelijk te bedanken voor de verrichte werkzaamheden;
2. de handelingen van deputaten goed te keuren;

ten aanzien van het moderamen:

3. opnieuw een algemeen voorzitter te benoemen;
4. afhankelijk van voorstellen inzake de herstructurering deputaten toestemming te geven gedurende de komende periode een nieuwe parttime-vrijgesteld voorzitter voor het zendingsbureau te benoemen;
5. deputaten op te dragen een nadere regeling te treffen aangaande de positie van de voorzitter zodat belangenverstremming voorkomen kan worden en deze regeling de generale synode van 2007 aan te bieden;
6. opnieuw een vice-voorzitter te benoemen;
7. opnieuw een algemeen secretaris te benoemen;
8. deputaten op te dragen bij terugtreden van de huidige algemeen secretaris een nieuwe algemeen secretaris te benoemen die bij zijn functioneren geen deel uitmaakt van deputaten;
9. de benoeming van de tweede parttime secretaris, ds. G. Drayer, goed te keuren. Deze functie vervalt wanneer een nieuwe algemeen secretaris wordt benoemd;
10. opnieuw een eerste en tweede penningmeester te benoemen;
11. opnieuw drie deputaten te benoemen voor diverse onderling te verdelen werkzaamheden.
12. deputaten op te dragen lid te worden van de NZR en van de activiteiten van de NZR op de komende synode uitvoerig verslag te doen;

ten aanzien van de werkers:

13. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van ds. en zr. G. Huisman;
14. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van ds. en zr. W. van 't Spijker per 1 januari 2005;
15. goedkeuring te verlenen aan de repatriëring van drs. en zr. J. van 't Spijker per 1 januari 2005;

16. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van ds. en zr. G. Vos tot zendingsechtpaar voor het werk in Mozambique;

ten aanzien van de zendingsechtparen:

17. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendingsechtpaar van de kerk van Enschede-O;
18. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendingsechtpaar van de kerk van Zwijndrecht na repatriëring van de fam. J. van 't Spijker;
19. goedkeuring te geven aan het beëindigen van de status van zendingsechtpaar van de kerk van Stadskanaal na beëindigen van de werkzaamheden van drs. W. van 't Spijker;
20. goedkeuring te geven aan het verlenen van de status van zendingsechtpaar aan de kerk van Assen;
21. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van alle in dit rapport genoemde nieuwe bijzondere zendingswerkers;

ten aanzien van de zendingsterreinen:

Indonesië

22. het 'Kemitraan' goed te keuren (zie bijlage 1);
23. het beleid van deputaten ten aanzien van de studie van ds. Abialtar Pappalan goed te keuren;
24. in te stemmen met verdere steun aan de Gereja Toraja Mamasa op basis van gezamenlijk vastgestelde projecten op het terrein van zending en toerusting;

Venda

25. het instellen van de Commissie NEVEFMA binnen de Vendakerken goed te keuren;
26. ruimte te geven aan deputaten om op behoedzame wijze ook contacten te leggen met andere kerken binnen de Synode Soutpansberg en op de volgende GS daarover met voorstellen te komen;

KwaNdebele

27. goedkeuring te hechten aan het sluiten van een overeenkomst met de GKK per 1 januari 2005 over de periode na de repatriëring van de laatste zendingswerker;
28. goedkeuring te hechten aan het – in overleg met deputaten HBB – verlenen van steun aan het project MDCD;

Botswana

29. de financiële ondersteuning van de Gereformeerde Kerk van D'kar ten aanzien van ds. H.J.M. du Plessis niet te continueren;
30. de plannen tot het opzetten van een eenvoudige bijbelschool binnen de Reformed Church of Botswana te ondersteunen;

Mozambique

31. subsidie te blijven geven voor het verstrekken van bijbels en lesmateriaal;
32. goedkeuring te verlenen aan het besluit de container op het woonerf van drs. Van 't Spijker geheel in eigendom te nemen;
33. goedkeuring te verlenen aan het besluit pastor Mala gelegenheid te geven zijn theologische studie te continueren;
34. goedkeuring te verlenen aan het voorstel een tweede-niveau-opleiding in Mocuba op te starten, onder meer inhoudende de exploitatie van de nieuw te bouwen school en daarvoor de benodigde middelen te genereren;

ten aanzien van de zendingprojecten:

Brazilië

35. goedkeuring te verlenen aan het besluit de ondersteuning van dit project te continueren vanwege de moeizame start ervan;

Bangui

36. goedkeuring te verlenen aan het besluit om de fam. Van den Toren gelegenheid te geven zomer 2005 te repatriëren;
37. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dr. Van den Toren parttime ter beschikking te blijven stellen aan de FATEB met het oog op het promotieprogramma;
38. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van zr. Van den Toren – Lekkerkerker tot zendingswerker;

Ds. A. van der Maarl

39. Het werk dat ds. A. van der Maarl via de IFES doet, te steunen;

Siberië

40. goedkeuring te verlenen aan het voorstel de vaste kosten van het werk in Siberië uit de algemene middelen te betalen;

bijzondere zendingswerkers

41. deputaten de mogelijkheid te geven een langdurige verbintenis aan te gaan met zendingswerkers op voorwaarde dat binnen de begroting daarvoor ruimte gevonden wordt.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 47

Artikel 106

Rapport 7 van commissie 2 inzake de ontmoeting met broeders uit Indonesië en Venda

Inleiding

Op woensdag 13 oktober 2004 vond op het Dienstenbureau een ontmoeting plaats met ds. P. Pangloli en ds. P. Bosong uit Indonesië en ds. N.I. Mundalawo en ds. M.S. Nefefe uit Venda. Deze ontmoeting met commissie 2 vond plaats in aanwezigheid van deputaten buitenlandse zending. Als tolken fungeerden dr. C.W. Buijs en ds. G. Drayer. Het was goed om deze ontmoeting te hebben. Uw commissie is onder de indruk van de visie die de broeders hebben op de roeping van de kerk. Ze weten zich gedrongen om het evangelie uit te dragen. Er is beweging met de medemens die Jezus Christus nog niet kent. In dit rapport willen we iets weergeven van de inhoud van het gesprek dat is gevoerd.

Indonesië

De broeders Pangloli en Bosong vertellen dat ze zijn vrijgesteld door de synode van de GTM. Ze leggen uit hoe dat is georganiseerd. De synode heeft 7 broeders vrijgesteld voor het werk van de kerken. Deze zeven broeders, houden zich voltijds bezig met het werk dat hen door de synode is opgedragen. Zo is ds. Pangloli bezig met de kadervorming en ziet hij toe op het zendingswerk dat ook vanuit onze kerken wordt gesteund. Ds. Bosong houdt zich bezig met een viertal stichtingen die zich onder andere bezighouden met projecten in de landbouw, onderwijs, kredieten en diaconaal werk.

De GTM is een presbyteriaal-synodale kerk met een calvinistische inslag. Het is een uitdaging om eraan te mogen meewerken dat het zwakke geloof van de gemeenteleden versterkt wordt. In iedere gemeente en classis zijn er mensen aangesteld die zich hier in het bijzonder mee bezighouden.

Een uitdaging ligt ook in de veranderde politieke situatie. Mamasa is namelijk een aparte politieke eenheid geworden. Voor 2001 behoorde Mamasa tot een groter gebied waarin de islam een sterke positie had. Nu Mamasa zelfstandig is, is die druk weggevallen. De meeste inwoners van dit district zijn christen. Voor de kerk in dit gebied liggen hier uitdagingen.

Mamasa behoort tot de provincie West-Sulawesi. De spanningen worden niet zozeer gevormd door de verhouding islam-christendom alswel de vrees dat Mamasa dominant zal zijn in deze provincie.

Vanaf 1939 is er in Mamasa het Mamasa-Ziekenhuis. De overheid heeft plannen om een nieuw ziekenhuis in dit gebied te bouwen. Toch behoudt het Mamasa-Ziekenhuis zijn functie. Een reden daarvoor is de afstand tussen de ziekenhuizen. Ook het hoofd gezondheidszorg van de overheid is van mening dat het ziekenhuis er moet blijven.

Bijzondere aandacht heeft het onderwijs. Men heeft een Theologische Hogeschool opgericht. Daarvoor was er alleen een islamitisch getinte opleiding. Men heeft een opleiding gesticht met medewerking van de overheid. Zowel aanstaande predikanten als leerkrachten voor het godsdienstonderwijs worden hier opgeleid. Inhoudelijk wil de school overeenstemmen met de leer en belijdenis van de GTM. Men hoopt door deze opleiding leiders te vormen die in de toekomst in de GTM hun positie kunnen innemen.

Venda

De broeders van Venda spreken hun waardering uit voor de relatie met de zusterkerk in Nederland. Men is dankbaar dat er 10 jaar onafhankelijkheid is in Venda. Men heeft momenteel als thema: 'Reformatie viereen binnen de onafhankelijkheid'. Wij zijn gewoon te spreken over Venda, maar het gebied maakt tegenwoordig deel uit van de provincie Limpopo.

Er kan gesproken worden over geestelijke groei in de kerk. Men denkt dan aan een aantal zaken. Allereerst verstaat de gemeente steeds meer haar roeping het evangelie naar buiten uit te dragen. Daarnaast beseft men dat een gemeente zelfstandig moet kunnen functioneren. Er is een breken met onbijbelse gewoonten rond ziekte en begrafenissen. De geestelijke groei wordt ook zichtbaar in een toename van kerkleden. Tegelijkertijd is er sprake van zorg. De kerken bevinden zich op het platteland. Daar is sprake van grote werkloosheid. Gevolg is dat jongeren massaal wegtrekken naar de stad. Men vraagt zich dan ook af hoe de kerk er over 10 jaar uit zal zien.

Door de apartheid was het niet mogelijk kerken te stichten in de grote steden en de blanke dorpen en in sommige 'zwarte' woondorpen. Nu de apartheid is afgeschaft zijn in die gebieden dan ook geen kerken. Men ziet het als een uitdaging daar als kerk present te zijn.

De kerken in Venda behoren tot drie synodes: Potchefstroom, Middellande en Soutpansberg. Deze kerken beginnen naar elkaar toe te schuiven, al is dit een proces wat met uiterst kleine stapjes gaat.

In Niani zijn 36 preekplaatsen met slechts 3 predikanten; in Mutale 20 preekplaatsen met 1 predikant. Men is ervan doordrongen dat het belangrijk is om kader voor de kerk te vormen. Via de Iyani bijbelschool

wordt hieraan gewerkt. Er worden voorgangers getraind die op de preekplaatsen kunnen voorgaan. Catecheten worden opgeleid en van goed materiaal voorzien. Men heeft contacten gelegd met onafhankelijke kerken. De bijbelschool wil namelijk ook voor deze kerken van betekenis zijn.

In de kerken is aandacht voor de problematiek rond hiv/aids. Men doet veel aan hulpverlening. Zo vindt counseling plaats van aidswezen en is er samenwerking met hen die deze kinderen opvangen. Ook is er samenwerking met de overheid, waarin men probeert bij de overheid een verandering van denken teweeg te brengen. De overheid voert preventief een campagne voor 'veilig vrijen'. De kerk is vanuit de bijbel echter van mening dat een andere weg gewezen moet worden.

Men denkt eraan een stichting op te richten onder de naam 'dr. Helms-foundation'. Financieel zal men donoren, o.a. de christelijke gereformeerde kerken nodig hebben, om dit te kunnen verwezenlijken.

Op de bijbelschool zijn er programma's voor jongeren van 9-12, 13-14 en 15-16 jaar. Daarbij besteedt men aandacht aan het bijbelse spreken over seksualiteit. De kerk is er namelijk van overtuigd dat verandering van de aids-problematiek bewerkt moet worden door bij de jongeren te beginnen. Zo'n 60% van de deelnemers aan deze cursus komt dikwijls van buiten de kerk!

Men ziet de islam niet als een bedreiging maar als een uitdaging. De islam bepaalt de kerk bij haar roeping om van de hoop te getuigen die in haar is.

W. N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 48
Artikel 111, 199

Rapport 6 van commissie 2 inzake het algemene gedeelte van het rapport van deputaten evangelisatie

Uw vergadering heeft een aantal voorstellen aan uw commissie voorgelegd. Dit zijn de volgende:

Amendement ds. M. J. Kater

In plaats van besluit 3 van het commissierapport: 'deputaten op te dragen een inventarisatie, rubricering en bundeling van bijbels verantwoord studiemateriaal, dat binnen de gereformeerde gezindte beschikbaar is, te maken en die de kerken aan te bieden met het verzoek over de invloed van de evangelische stromingen in de gemeente te spreken'.

Deputaten vroegen uw commissie deze opdracht niet opnieuw bij hen neer te leggen. Het takenpakket van deputaten evangelisatie is immers breed. Wij hebben gedacht aan deputaten kerkjeugd en onderwijs. Een reden is dat onze jongeren ook onderwezen dienen te worden in het onderscheid tussen evangelisch en gereformeerd.

De commissie stelt u dan ook voor om dit voorstel gewijzigd over te nemen:

Deputaten kerkjeugd en onderwijs op te dragen.....

Voorstel dr. D. Visser

'Deputaten opdracht te geven te onderzoeken of het evangelisatiewerk principieel anders kan worden opgezet'.

De commissie neemt dit voorstel niet over omdat deputaten hebben gezegd daar al aandacht aan te besteden.

Voorstel ds. P. D. J. Buijs c.s.

'Deputaten op te dragen zich te bezinnen op de wezenlijke plaats van de prediking in het kader van het missionaire werk in het algemeen en in het kader van de visieomschrijving in het bijzonder (bijlage 1).'

De commissie onderschrijft van harte de noodzaak gastvrije gemeente te moeten zijn. De prediking van het Woord neemt in de gemeente en de eredienst een belangrijke plaats in. Daarom is bezinning op de prediking in dit kader wezenlijk. Wij stellen u dan ook voor deputaten op te dragen in de notitie 'Naar een gastvrije kerk' (bijlage 1) een paragraaf over de prediking op te nemen en daarna de notitie de kerken aan te bieden.

Voorstel ds A. Hilbers c.s.

1. *deputaten hartelijk te bedanken voor de door hen verrichte werkzaamheden*
2. *instemming te betuigen met het visiedocument 'Naar een gastvrije kerk' en dit aan te bieden aan de kerkenraden.*

De commissie wil voorstel Buijs en het 2^e voorstel Hilbers combineren, als volgt:

Om het visiedocument, aangevuld met een passage over de plaats van de prediking, beschikbaar te stellen aan de kerken

Voorstel 1 neemt uw commissie niet over. We hebben namelijk nog een deelrapport te behandelen. In dat rapport zal de dank worden uitgesproken.

Vervolgens gaat uw commissie in op de opmerkingen die vanuit de vergadering zijn gemaakt over het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie. Uw commissie is van mening dat het voorstel van deputaten aan uw commissie een goede weg is. We blijven als deelnemende organisatie lid van de Evangelische Alliantie. Voor het werk van de evangelisatieconsulenten is dit van belang. Kennis en ervaring kan via dit platform uitgewisseld worden. In publicaties zijn soms vanuit het gereformeerde denken vragen te stellen. Daarom is tegelijkertijd voorzichtigheid geboden. Uw commissie handhaaft dan ook het voorstel om het evangelisatieadviescentrum als deelnemende organisatie te laten participeren. De formulering van dit voorstel is echter aangepast.

Uw commissie blijft van mening dat in een brief de kerken gewezen dienen te worden op bruikbaar evangelisatiemateriaal van andere kerken. Wellicht bevordert dit betrokkenheid van plaatselijke kerken die nu nog geen gebruik maken van de diensten van het evangelisatieadviescentrum.

Tenslotte hebben deputaten uw commissie voorgelegd dat er besluiten genomen dienen te worden over de evangelisatieconsulenten dr. S. Paas en br. A. Dingemanse.

Dr. S. Paas is ingaande 1 september 1999 voor de tijd van 6 jaar benoemd. Zijn dienstverband loopt derhalve af op 31 augustus 2005, tenzij het wordt verlengd. De inzet van br. Paas is van grote betekenis gebleken voor de kerken en deputaten. In zijn functie als evangelisatieconsulent heeft hij het missionair bewustzijn van de kerken versterkt. Deputaten hebben met groot genoegen 5 jaar met hem gewerkt. Deputaten zijn ervan overtuigd dat er op het gebied van missionaire toerusting en advisering van de kerken nog veel te doen is. Zonder de inzet van een evangelisatieconsulent zullen deputaten de kerken niet op adequate wijze kunnen dienen. Daarom stellen zij voor om br. Paas voor onbepaalde tijd te benoemen.

Br. A. Dingemanse is voor 3 jaar benoemd en in dienst getreden voor 0,5 fte, hoofdzakelijk als werker voor de grootstedelijke gebieden. Zijn dienstverband ving aan op 1 oktober 2002 en loopt derhalve af op 30 september 2005. Br. Dingemanse heeft aangetoond met verve en tot aller tevredenheid zijn taken binnen het verband van de opdracht van deputaten te kunnen uitvoeren. Mede door zijn deeltijdfunctie bij de Chr. Geref. Kerk van Rotterdam-Charlois (ICF), is hij uitstekend ingevoerd in de grootstedelijke problematiek. Voorts is hij als organisator een goede aanvulling gebleken voor br. Paas. Met de grootstedelijke problematiek is het deputaatschap nog voluit bezig. Daarom wordt door deputaten gevraagd het dienstverband van br. Dingemanse met drie jaar te verlengen. Uw commissie sluit zich aan bij de uitgesproken waardering ten aanzien van beide broeders en neemt de benoemingsvoorstellen over.

Uw commissie stelt u voor te besluiten:

1. een studieopdracht te verlenen om na te gaan of het mogelijk is een predikant in deeltijd te beroepen, die tevens een werkkring heeft die niet direct verbonden is aan het predikantschap. Uw commissie denkt hierbij aan een opdracht voor deputaten kerkorde en kerkrecht;
2. het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie te wijzigen. Voortaan zal het evangelisatieadviescentrum lid zijn van de Evangelische Alliantie;
3. deputaten kerkjeugd en onderwijs op te dragen een inventarisatie, rubricering naar onderwerp en bundeling van bijbels verantwoord studiemateriaal, dat binnen de gereformeerde gezindte beschikbaar is, te maken en die de kerken aan te bieden met het verzoek over de invloed van de evangelische stromingen in de gemeente te spreken;
4. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de wezenlijke plaats van de prediking in het kader van het missionaire werk in het algemeen en in het kader van de visieomschrijving in het bijzonder (bijlage 1) en het resultaat hiervan op te nemen in het visiedocument. Daarna kan het visiedocument onder de kerken verspreid worden.
5. deputaten op te dragen door middel van een algemene brief de kerken te wijzen op evangelisatiemateriaal dat vanuit andere kerken verschijnt en naar inhoud en werkwijze bruikbaar is in onze kerken;
6. deputaten opdracht te geven dr. S. Paas ingaande per 1 september 2005, na een eerste diensttijd van 6 jaar, voor onbepaalde tijd te benoemen en br. A. Dingemanse ingaande 1 oktober 2005, na een eerste diensttijd van 3 jaar, voor een periode van opnieuw drie jaar te benoemen.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 49
Artikel 112

Rapport 6 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, met betrekking tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (2)

Amendementen bij het commissievoorstel

ds. A. Hilbers c.s.

1. constaterend 3:

aanvullen na 'toegenomen is': 'en dat deputaten en commissie erin overeenstemmen dat wat bereikt is niet verloren mag gaan';

Commissie: overnemen, maar dan als nieuw 'van oordeel 4', als volgt: 'dat wat bereikt is niet verloren mag gaan'. (De nummering van de overige 'oordelen' wijzigt daarmee.)

Motivatie: dit ligt in de lijn van het commissierapport, waarin vrijwel hetzelfde wordt betoogd (p. 66); deputaten en commissie hoeven echter niet (apart) vermeld te worden.

2. van oordeel 3:

'en het van grote betekenis is als die contacten worden uitgebreid'

3. spreekt uit 2 (nieuw):

'dat het in 1 gestelde te meer een appèl betekent aan de kerken om plaatselijk contact te zoeken.'

Commissie: amendementen 2 en 3 wel overnemen, maar op andere plaats en in enigszins andere vorm, nl. onder 'besluit 2'. Dit wordt dan als volgt:

- besluit 2.a. het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, omdat noch de naam, noch de bedoeling van dit model op dit moment aan alle kerken duidelijk is en de noodzakelijke eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt;
- b. dat het onder a gestelde te meer een appèl betekent aan de kerken om indien mogelijk plaatselijk contact te zoeken dan wel bestaande contacten uit te breiden;

Motivatie: dit ligt in de lijn van het commissierapport. Daarin is opgemerkt dat er besluiten dienen te worden genomen waardoor plaatselijk vooruitgang kan worden geboekt, maar waarin tevens gesteld wordt dat de synode geen 'dwang' mag uitoefenen op plaatselijke kerken (p.66) – vandaar de woorden 'indien mogelijk'.

4. spreekt uit 5:

'deputaten de opdracht te geven in de komende periode vanuit de bereikte principiële overeenstemming door te spreken over door velen opgemerkte verschillen tussen die overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking.'

Commissie: enigszins redactioneel gewijzigd overnemen, als volgt:

'besluit 6: deputaten de opdracht te geven in de komende periode vanuit de bereikte principiële overeenstemming met deputaten GkV nadrukkelijk door te spreken over het door velen opgemerkte verschil tussen de genoemde overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking;'

Motivatie: op deze manier wordt de bereikte principiële overeenstemming wat meer naar voren gehaald en geaccentueerd; daartegen heeft de commissie geen bezwaar.

ds. J.P. Boiten c.s.

spreekt uit 5 (nieuw)

'deputaten op te dragen alle reacties die uit de kerken zijn binnengekomen inzake het federatieve groeimodel te verwerken met het oog op besluitvorming met betrekking tot de invoering van het federatieve groeimodel, en op de volgende synode hierover te rapporteren.'

5 wordt 6

6 wordt 7, enz.

bij besluit 1: 6 wordt 7

Commissie: overnemen in enigszins gewijzigde vorm, als volgt:

'besluit 5: deputaten op te dragen alle reacties uit de kerken inzake het 'federatieve groeimodel' geestelijk te 'wegen' en de GS van 2007 met de uitkomst van die weging te dienen met het oog op een verantwoorde besluitvorming.'

Motivatie: ook uw commissie had graag gezien dat deputaten de reacties vanuit de kerken nu reeds hadden gewogen. Zij kan ermee instemmen dat die opdracht alsnog wordt gegeven. Deputaten hebben zelf aangegeven dat het moeilijk wordt om aan het 'federatieve groeimodel' recht te doen als langer met de invoering ervan wordt gewacht. Ook met het oog daarop is een geestelijke 'weging' van de reacties van belang om tot besluitvorming in D.V. 2007 te kunnen komen.

ds. G. van Roekel c.s.

overwegend 8: dat deputaten aangegeven hebben te verlangen naar duidelijkheid;

van oordeel 8: dat enerzijds de zaak van de Koning en daarom van de kerken niet gediend is met het maken van een keuze zoals in het commissierapport genoemd, maar dat anderzijds het voortduren van onduidelijkheid evenmin dienstbaar is aan de zaak van de Koning en van de kerken;

spreekt uit 7 (nieuw): deputaten op te dragen voor de synode van 2007 een heldere analyse te maken van de dan bereikte situatie en van daaruit voorstellen te doen die het verlangen naar duidelijkheid honoreren.

(7+8 wordt 8+9)

besluit 1: t/m 'wat opgemerkt is' onder 'spreekt uit' 3 t/m 7;

Commissie: niet overnemen.

Motivatie: te zeer wordt in dit amendement gefocust op een bepaalde duidelijkheid die in 2007 zou moeten komen. Iets van dit amendement klinkt wel door in het gewijzigde amendement van ds. Boiten c.s., maar minder geprononceerd. Uw commissie is van mening dat we ruimte moeten laten voor de weg die de Heilige Geest op dit punt met de kerken wil gaan. Overigens is de commissie ervan overtuigd dat de indieners van dit amendement dat evenzeer beogen.

Resumerend:

van oordeel 4: dat wat bereikt is niet verloren mag gaan; oud 4 wordt 5, etc.

- besluit 2.a. het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, omdat noch de naam, noch de bedoeling van dit model op dit moment aan alle kerken duidelijk is en de noodzakelijke eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt;

- b. dat het onder a gestelde te meer een appèl betekent aan de kerken om indien mogelijk plaatselijk contact te zoeken, dan wel bestaande contacten uit te breiden;
- besluit 5. deputaten op te dragen alle reacties uit de kerken inzake het 'federatieve groeiemodel' geestelijk te 'wegen' en de GS van 2007 met de uitkomst van die weging te dienen met het oog op een verantwoorde besluitvorming;
- besluit 6. deputaten de opdracht te geven in de komende periode vanuit de bereikte principiële overeenstemming met deputaten GKV nadrukkelijk door te spreken over het door velen opgemerkte verschil tussen de genoemde overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking;
- oud 6 wordt 7, etc.

Denkend aan de gemaakte opmerkingen over 'spreekt uit' en 'besluit' wordt de structuur van het voorstel aan het eind enigszins aangepast: 'spreekt uit' wordt gewijzigd in 'besluit'; wat onder het oude 'besluit' vermeld wordt krijgt een plaats in het nieuwe 'besluit'. Het oude 'spreekt uit 8' wordt nu opgenomen als 'van oordeel 8'.

Het complete, aangepaste voorstel luidt nu als volgt (de wijzigingen zijn gecursiveerd):

de generale synode,

kennis genomen hebbend

1. van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
2. van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

1. dat de plaatselijke kerken geraadpleegd zijn over de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot invoering van het 'federatieve groeiemodel' en dat hierop in vrijwel gelijke verhouding uit de kerken zowel positieve als negatieve reacties zijn ontvangen;
2. dat een aantal kerkenraden zich met betrekking tot het 'federatieve groeiemodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd;
3. dat het aantal kerken dat op aanbeveling van de generale synode met de plaatselijke GKV in gesprek is gegaan, evenzeer als het aantal kerken dat met de GKV tot enige vorm van samenwerking is gekomen, toegenomen is;
4. dat een aantal kerken om uiteenlopende redenen bezwaren heeft tegen een verdergaande toenadering tot de GKV;

overwegend

1. dat het middel van een enquête niet overschat moet worden, maar tegelijk aan de resultaten ervan niet voorbijgegaan kan worden en dat een zekere weging daarvan noodzakelijk is;
2. dat het feit dat een aantal kerken zich met betrekking tot het 'federatieve groeiemodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd te maken kan hebben met onvoldoende inzicht in de bedoeling van het 'federatieve groeiemodel';
3. dat de kerken die contact zochten of tot samenwerking kwamen met de plaatselijke GKV dat deden ingevolge de oproepen van de generale synode;
4. a. dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toe-eigening van het heil' niet wegneemt dat er in het algemeen gesproken in de praktijk van de prediking nog steeds wezenlijke verschillen tussen GKV en CGK worden geconstateerd;
  - b. dat de genoemde verschillen ook binnen het eigen kerkverband worden geconstateerd;
5. dat het van het grootste belang is dat de op wezenlijke punten verkregen overeenstemming ook werkelijk functioneert in de praktijk van de prediking en dat men er wederzijds op aanspreekbaar dient te zijn;
6. dat verdergaande toenadering tot de GKV binnen de kerken verschillend getaxeerd wordt;
7. dat de opkomst bij de regionale bijeenkomsten tegenvalt;

van oordeel

1. a. dat er enerzijds reacties vanuit de kerken ten aanzien van het 'federatieve groeiemodel' zijn die te weinig verdisconteren wat er in de loop van de jaren bij de landelijke samensprekingen is bereikt;
  - b. dat er anderzijds reacties zijn die onvoldoende rekening houden met de route die door de GS 2001 is gewezen;
  - c. dat er ook reacties zijn die getuigen van terechte zorg over de prediking in de GKV;
2. dat het noodzakelijk is de kerkenraden opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeiemodel' uit te leggen, omdat een aantal kerkenraden zich over het 'federatieve groeiemodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd of de bedoeling ervan niet goed begrepen heeft;
3. dat het positief te duiden is dat de contacten met kerken van de GKV op plaatselijk niveau zijn toegenomen;
4. dat wat bereikt is niet verloren mag gaan;
5. a. dat het zorg geeft dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toeëigening van het heil' te weinig is terug te vinden in de prediking van de GKV;

- b. dat er op dit punt ook reden is de prediking in eigen kerken kritisch te doorlichten;
6. dat de eenheid die er in Christus is en de opdracht die daaruit voortvloeit om te zoeken naar eenheid in waarheid de kerken ertoe dringt om het gesprek met de GKv voort te zetten over de vraag hoe we in prediking en pastoraat recht doen aan de wijze waarop onze belijdenisgeschriften spreken over de toeëigening van het heil;
7. dat zorgvuldig dient te worden omgegaan met de verschillen binnen het kerkverband;
8. dat betwijfeld moet worden of nieuwe regionale bijeenkomsten het gewenste effect zullen hebben;
9. dat de classes geroepen zijn om de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 K.O., zonder dat persoonlijke opvattingen een besluit over die samenwerking belemmeren;

besluit

1. te blijven bij de uitspraak van de GS 2001 dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
2. a. het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, omdat noch de naam, noch de bedoeling van dit model aan alle kerken duidelijk is en de noodzakelijke eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt;
- b. *dat het onder a gestelde te meer een appellè betekent aan de kerken om indien mogelijk plaatselijk contact te zoeken dan wel bestaande contacten uit te breiden;*
3. deputaten op te dragen de kerken opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeimodel' uit te leggen;
4. deputaten op te dragen de kerken opnieuw een oordeel over het 'federatieve groeimodel' te vragen, voor zover de toelichting van deputaten hun daar aanleiding toe geeft;
5. *deputaten op te dragen alle reacties uit de kerken inzake het 'federatieve groeimodel' geestelijk te 'wegen' en de GS van 2007 met de uitkomst van die weging te dienen met het oog op een verantwoorde besluitvorming;*
6. deputaten de opdracht te geven in de komende periode met deputaten GKv *vanuit de bereikte principes overeenstemming* nadrukkelijk door te spreken over het door velen opgemerkte verschil tussen die overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking;
7. deputaten op te dragen samen met deputaten GKv materiaal te ontwikkelen en nieuwe wegen te zoeken om:
  - a. het gesprek over en het ambtelijk toezicht op de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk vlak te dienen, om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
  - b. thema's aan te reiken die de contacten tussen beide kerken kunnen bevorderen, zoals: het werk van de Heilige Geest, zowel in de persoonlijke beleving als in de heiliging, de relatie kerk en Israël, de houding tegenover de andere wereldgodsdiensten, met name de islam, en andere hedendaagse godsdienstige stromingen, in een nauwgezet luisteren naar de Schrift en met het oog op de praktijk van de prediking en het gemeentelieven;
8. deputaten geen nieuwe opdracht te geven om regionale conferenties te beleggen;
9. de classes op te roepen de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 K.O.;
10. de GKv te verzoeken opnieuw deputaten te benoemen en via parallelle besluitvorming mee te werken aan wat is opgemerkt onder de besluiten 6 en 7.

P.D.J. Buijs, rapporteur

BIJLAGE 50
Artikel 120

Rapport 5 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten evangelisatie: de positie van de zendingsgemeenten en de evangelist

Inleiding

Deputaten kregen de opdracht van de generale synode 2001 om te onderzoeken op welke wijze zendingsgemeenten een plaats kunnen krijgen in ons kerkverband. Tevens moest onderzocht worden welke positie de evangelist heeft en of er ruimte is om een evangelist de sacramenten te laten bedienen. De studie die op de tafel ligt van de synode (punt 2.2, de besluiten 4 tot en met 7, punt 7 en bijlage 3 en 4 van het deputatenrapport) is de uitwerking van deze opdracht. Een grondige studie wordt ons daarin geleverd. We zeggen deputaten hartelijk dank voor het vele werk dat met deze studie is verzet.

De besluiten

Over de uitvoering van de besluiten van de generale synode 2001 valt het volgende te zeggen: Besluit 5.2e vraagt om overleg met de Theologische Universiteit Apeldoorn. Dit overleg is er niet geweest. Deputaten zijn aan dit overleg niet toegekomen. Daarom vindt uw commissie het niet juist dat in de voorstellen van deputaten een voorstel over de opleiding van evangelist is opgenomen.

Zendingsgemeente en evangelist

Omdat het uw commissie goed lijkt over de gemeente spreken voordat de ambtsdrager aan de orde komt, stelt uw commissie voor eerst punt 7.4. te bespreken en daarna punt 7.3.

De zendingsgemeenten (7.4)

Sinds de generale synode 2001 zijn er activiteiten ontplooid, gericht op het ontstaan van zendingsgemeenten. Het is verheugend om te zien hoe de Heere op deze wijze Zijn koninkrijk uitbreidt. Het mag ons dankbaar stemmen dat onze kerken op verschillende plaatsen erbij betrokken zijn geraakt. Uw commissie heeft waardering voor de wijze waarop deputaten hierin een weg wijzen.

Exegese

Betreffende de exegetische gedeelten heeft uw commissie een aantal vragen gesteld.

Dat heeft erin geresulteerd dat deputaten voorstellen op pagina 61 bij punt 3.6 de volgende vier regels te laten vervallen: 'Toen de Zoon van God...in verschillende situaties'.

De zin die daarop volgt moet gewijzigd in: 'Daarbij heeft hij de intentie om zoveel mogelijk mensen te winnen: ... ' Als gevolg daarvan moet op pagina 65 conclusie 'f' worden gewijzigd in: '1 Korinthe 9 wijst ons de weg....'

Conclusies rapport 7.4

In het rapport (7.4) wordt een zevental conclusies geformuleerd. Uw commissie maakt hierbij een aantal aantekeningen:

Ad a: de definitie van een zendingsgemeente laat nog een aantal vragen open. Er kan niet zomaar gesproken worden van 'de' zendingsgemeente. Wanneer wordt een zendingsgemeente een gewone gemeente? Iedere kerk dient immers missionair te zijn. Zijn er meerdere soorten zendingsgemeente mogelijk? Mogen we bijvoorbeeld verschil maken tussen een zendingsgemeente bestaande uit autochtonen of allochtonen? Moet een zendingsgemeente al (spontaan) ontstaan zijn, of kan men ook bewust overwegen een dergelijke gemeente te stichten? Wanneer is sprake van de stichting van een zendingsgemeente en wanneer van het starten van een nieuwe wijkgemeente? Het lijkt uw commissie dan ook gewenst de volgende synode te dienen met een nadere precisering van de definitie aangaande de zendingsgemeente.

Ad b1 en b2: deputaten spreken hier over de verhouding van een zendingsgemeente en een christelijke gereformeerde kerk. Vanwege de besluiten van de generale synode 2001 heeft men een weg gezocht om zendingsgemeenten in ons kerkelijk leven een plaats te geven. Een zendingsgemeente zou verbonden kunnen worden aan een christelijke gereformeerde kerk ter plaatse of in de omgeving. Deze kerk kan dan fungeren als 'zendende kerk', waarbij de zendingsgemeente niet meteen zelfstandig is, maar eerst een soort ontwikkelings- of rijpingsproces doormaakt.

Ad b3: Wanneer een christelijke gereformeerde kerk niet wil ingaan op het verzoek van een zendingsgemeente buiten ons kerkverband om een relatie aan te gaan, moet willekeur voorkomen worden in de weg naar een oplossing. Daarom dient de classis betrokken te zijn bij de vraag om contact tussen een zendingsgemeente en een christelijke gereformeerde kerk. Wanneer een zendingsgemeente contact zoekt met de Christelijke Gereformeerde Kerken, wendt zij zich tot een plaatselijke kerk. Het is wenselijk dat deze kerk, alvorens een besluit te nemen, advies inwint bij de classis.

Ad d: in het spreken over onderscheid tussen een gewone christelijke gereformeerde kerk en een zendingsgemeente wordt duidelijk dat het opnemen van een zendingsgemeente in ons kerkverband spanningen kan oproepen. Uiteraard is wat de Bijbel zegt altijd normatief. Bij zaken die niet uit de Schrift te herleiden zijn, ligt dat moeilijker.

De evangelist (7.3)

Het rapport maakt melding van eerdere synoderapporten (1977 en 1983) betreffende de evangelist. Met het rapport op deze synode, zijn er nu drie rapporten met drie verschillende benaderingen van de evangelist in het Nieuwe Testament. Uw commissie is van mening dat bij alle verschillen in genoemde rapporten er één gemeenschappelijke conclusie is: wanneer wij over een evangelist spreken zoals die thans fungeert, gaat het over een ander soort evangelist dan in het nieuwe testament. Er kunnen geen rechtstreekse lijnen getrokken worden van toen naar nu.

Exegese betreffende de evangelist

De conclusies vanuit de exegese in bijlage 3, hoofdstuk 6, zijn soms te stellig geformuleerd. De conclusies zijn mogelijke conclusies. Ze zijn echter niet alle met overtuigend bewijsmateriaal te onderbouwen. Zo is het aannemelijk dat Titus evangelist was, al wordt hij nergens zo genoemd. Het is aannemelijk dat een evangelist sacramenten bediende, maar het bewijs daarvoor ontbreekt. Vanwege de conclusie dat de positie van de evangelist nu een geheel andere is dan in het Nieuwe Testament, dienen we voorzichtig te zijn met het trekken van conclusies vanuit de exegese. In ieder geval ging het toen en nu om een opbouwwerker in een pas ontstane gemeente.

Positie en kerkordelijke regelingen betreffende de evangelist

Deputaten stellen voor om de evangelist te plaatsen onder art. 4 van de kerkorde. Hij is dan een bijzonder dienaar des Woords. Het bijzondere zit dan in de taak en de andere opleidingsgraad. Uw commissie begrijpt dat deputaten in deze lijn aan artikel 4 van de kerkorde (KO) hebben gedacht. Toch is de commissie van mening dat artikel 4 KO hier niet ter zake is. Daar gaat het om de toelating tot het ambt van dienaar des Woords in onze kerken.

Uw commissie denkt niet aan een bijzondere dienaar des Woords. Naar het oordeel van uw commissie kan het werk van evangelist op drie niveaus worden verricht.

1. De evangelist is dienaar des Woords.
2. De evangelist is
  - 2.1. lerend ouderling en wordt als zodanig naar art. 3 KO bevestigd in een bestaande christelijke gereformeerde kerk. Bijlage 4 kan hierbij van dienst zijn. Ook al ligt het opgesloten in artikel 3

KO, het is wellicht wenselijk in bijlage 4 nader te omschrijven dat de evangelist slechts gerechtigd is in de betreffende zendingsgemeente voor te gaan.

- 2.2. De evangelist is ouderling.

Opleidingsniveau

Het lijkt uw commissie van belang de opdracht te geven op de volgende generale synode voorstellen te doen over het opleidingsniveau van de evangelist. Het is zaak dat er overal gelijke eisen gelden. Daarom lijkt het uw commissie niet gewenst dit aan de plaatselijke gemeente of classis over te laten. Hierbij is overleg met de Theologische Universiteit van belang.

Sacramentsbevoegdheid

Deputaten schrijven, in opdracht van de generale synode 2001, over de mogelijke sacramentsbevoegdheid van een evangelist. Een evangelist naar artikel 3 KO heeft op dit moment deze bevoegdheid niet. Uw commissie is van mening dat, bij de goede aanzet die deputaten gegeven hebben in paragraaf 7.2. van bijlage 4, een verdere doordenking noodzakelijk is, onder anderen om nader te bepalen om welke situaties het hier zou moeten gaan

Uw commissie stelt voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen hartelijk te danken voor het vele werk dat is verricht;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. de positie van de 'evangelist' naar artikel 3 K.O. in een toe te voegen lid 9 als volgt vast te leggen:

Artikel 3, lid 9.

Een kerkenraad kan een broeder die zich daartoe geroepen weet, en die, naar het oordeel van de kerkenraad de bekwaamheden heeft, om als evangelist in een missionaire situatie leiding te geven aan (het ontstaan van) een zendingsgemeente, aan de classis presenteren, met het verzoek de kerkenraad toestemming te geven om deze broeder de bevoegdheid te geven onder opzicht van de kerkenraad in de zendingsgemeente een stichtelijk woord te spreken, openbare geloofsbelijdenis af te nemen, huwelijken te bevestigen, en andere arbeid te verrichten die tot zijn taak behoort.

De classis geeft deze toestemming niet dan nadat zij bij deze broeder met gunstige uitslag een onderzoek heeft ingesteld naar zijn genadegaven, zijn zuiverheid van belijdenis, zijn gave om de Schrift te verklaren en helder te vertolken voor mensen met een niet-kerkelijke achtergrond.

- a. De opdracht die de kerkenraad aan deze evangelist verleent, dient te worden vastgelegd in een nauwkeurig omschreven dienstovereenkomst, die ter goedkeuring aan de classis zal worden voorgelegd.
- b. De tijdsduur van de overeenkomst zal niet onbepaald zijn. Dit heeft te maken met de tijdelijkheid van de functie van evangelist.
- c. De rechtspositieregeling kerkelijk werkers is van toepassing op de evangelist. De evangelist wordt bevestigd tot ouderling met een missionaire opdracht in de zendingsgemeente;
4. deputaten op te dragen de volgende synode te dienen met een nadere omschrijving van het begrip zendingsgemeente;
5. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen om, in goed overleg met deputaten evangelisatie, verder te doordenken in welke situaties en onder welke bepalingen het mogelijk is dat een evangelist bevoegdheid ontvangt om sacramenten te bedienen. Zij dienen hiervan verslag uit te brengen op de volgende synode;
6. deputaten op te dragen in contact te treden met de CGK van Rotterdam-Charlois en met de begeleidingscommissie van de classis Rotterdam ten einde de voorlopige regeling die getroffen is, definitief te maken.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 51
Artikel 125

Rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

1. Algemeen

1.1. Inleiding

De generale synode van Leeuwarden/Nunspeet 2001 gaf uw deputaten een aantal opdrachten. Met vreugde hebben uw deputaten zich hiermee bezig gehouden en waar mogelijk volbracht. Niet alle zaken konden echter in hun geheel worden afgerond. Daarnaast waren er andere zaken, die gaandeweg op onze tafel kwamen. Hierbij ontvangt u het rapport van de werkzaamheden.

1.2. Deputaten

De generale synode van Leeuwarden/Nunspeet 2001 benoemde als deputaten ds. B. de Graaf, ds. C.A. den Hertog, ds. M.J. Kater, ds. H. Korving, prof.dr. H.G.L. Peels, ds. J.G. Schenau en ds. D. van der Zwaag. Secundus: ds. J.W. van Pelt.

Prof. dr. H.G.L. Peels was voorzitter, terwijl ds. B. de Graaf als secretaris fungeerde. In tegenstelling tot de voorgaande periode werden deputaten voor ernstige en langdurige ziekte gespaard en kon het werk ongestoord gedaan worden.

1.3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden op 13 februari, 8 april, 2 september, 14 november 2002; 4 februari, 12 mei, 25 augustus 2003; 16 februari 2004; 7 april 2004.

1.4. Contact/overleg

Ook in deze periode was er meermaals overleg met andere deputaatschappen.

1.4.1. Met *deputaten zending* was er intensief overleg in verband met de kwestie 'Potchefstroom-Soutpansberg'. Er werden in verband hiermee enkele bezoeken gebracht. (Vgl. 4.3.1.) Verder was er overleg over de financiële moeilijkheden om de Synode Middellande bijeen te roepen. Inzake de kerken in Brazilië is aan deputaten zending gevraagd om nadere bezinning omtrent afspraken en/of regelingen die in het verleden overeengekomen (zouden) zijn m.b.t. de positie van de predikant(en) die vanuit de CGK in de IERB werkt. Daarbij gaat het om zaken als ziektekostenverzekering, afdracht emeritikas etc. Ook werd een bezoek aan de IERB gezamenlijk gebracht.

1.4.2. Met *deputaten hulpverlening* was er eveneens overleg. Enkele hulpvragen werden aan hen doorgegeven. Daarnaast werd een gezamenlijke enquête onder de gemeenten gehouden inzake de plaatselijke contacten met kerken in Oost Europa.

1.4.3. Met *deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK) van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)* was er overleg rondom de kerken in Schotland, de spanningen tussen de GKSA en de VGKSA in Zuid-Afrika, en de ICRC. Tevens is besloten tot periodiek overleg. Op 14 nov. 2002 hebben wij BBK ontvangen te Apeldoorn. De volgende ontmoeting wordt door BBK verzorgd en staat gepland voor 22 juni. Verder werden weer wederzijds rapporten van bezoeken uitgewisseld.

2. Advies conform art.4 K.O.

2.1. Voorgaan buitenlandse predikanten

Enkele malen werd naar art. 4 K.O. sub 5b toestemming verleend aan buitenlandse predikanten om in onze kerken voor te gaan. Het betreft ds. Hendrik Du Plessis te D'Kar (GKSA); ds. G. Holvast (CRCA); kand. D. Kranendonk (FRCNA) en ds. W. Wüllschleger (FRCNA). Deputaten hebben via De Wekker de kerkenraden nog eens geattendeerd op de regel dat vooraf toestemming van deputaten wordt gevraagd, omdat hier en daar een zekere 'wildgroei' gesignaleerd werd.

2.2. Advies naar art.4 K.O. sub 4b

Door de synode van 2001 is op verzoek van deputaten correspondentie de tekst van art.4 sub 4b KO aangepast, teneinde meer duidelijkheid te geven omtrent de taak van deputaten bij het beroepen van een predikant uit het buitenland. In deze verslagperiode is deputaten echter gebleken, dat er op een aangelegent punt nog steeds onduidelijkheid hierover bestaat. Dit kwam tot uiting rond het beroepen van ds. J. van 't Zandt door de gemeenten van Wildervank-Veendam en Zuidlaren. Het advies van deputaten leidde tot een nogal scherpe reactie aan de kant van de classis Groningen, die een andersoortig advies had verwacht. In een gesprek is dit in broederlijke sfeer uitgesproken. Het punt in kwestie was, dat de huidige formulering van art. 4 sub 4b KO opening lijkt te geven voor de gedachte dat deputaten naast zakelijke informatie, tevens allerlei informatie dienen te geven over de te beroepen persoon zelf. Naar onze mening is dit niet de bedoeling, omdat deputaten naast kerkenraad en classis dan een derde instantie worden die over de persoon informatie gaat inwinnen en gaat rapporteren. Het is in onze optiek juist de taak van deputaten om van enige afstand en met de expertise die andere instanties niet direct hebben, te rapporteren over allerhande zaken die met het beroepen van genoemde persoon samenhangen, zoals in de huidige formulering van het betreffende kerkordeartikel ook wordt gesteld. De onduidelijkheid in art. 4 sub 4b KO kan worden weggenomen door de formulering als volgt te wijzigen: Deputaten geven in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk een schriftelijk gemotiveerd advies terzake aan de kerkenraad, waarin specifieke aandacht wordt geschonken aan de situatie in het kerkverband van de te beroepen predikant, de opleiding in die kerken, en overige relevante informatie, etc.

3. Richtlijn nieuwe contacten

De generale synode 2001 droeg deputaten op 'om in het kader van de nieuwe driedeling in de kerkelijke contacten een gedragslijn op te stellen ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten'.

Deputaten correspondentie buitenlandse kerken streven niet naar het creëren van een netwerk van oecumenische contacten wereld wijd, aangezien via de geëigende kanalen als de ICRC deze mogelijkheden evengoed of zelfs beter gestalte kunnen krijgen. Gelet op de beperkte middelen qua mankracht en financiën waarover deputaten beschikken, zullen naast de reeds bestaande kerkelijke banden alleen dan nieuwe kerkelijke contacten worden aangegaan wanneer duidelijk is dat deze een substantiële inhoud kunnen krijgen, waaronder is te verstaan:

- min of meer frequente ontmoetingen in de persoonlijke sfeer of in het aangaan van banden tussen gemeenten onderling en/of
- inhoudelijke contacten op het niveau van uitwisseling van theologische inspanningen op het terrein van onderwijs en onderzoek en/of
- samenwerking op het terrein van zending of hulpverlening;
- in elk van de genoemde situaties dient de meerwaarde van het aangaan van een officieel kerkelijk contact duidelijk beargumenteerd te kunnen worden;
- ten aanzien van de derde vorm van kerkelijke relatie ('contact') zullen deputaten in voorkomende gevallen, indien noodzakelijk of gewenst, samen met deputaten hulpverlening hieraan concreet gestalte geven.

4. Oost-Europa

4.1. De generale synode gaf deputaten opdracht 'zich ten aanzien van Oost-Europa te oriënteren op de mogelijkheden en de wenselijkheden van contacten'.

4.2. Om de vraag te beantwoorden welke contacten wenselijk en mogelijk zijn, is onderzoek gedaan naar de contacten die plaatselijke gemeenten daar hebben. Er werd een enquête uitgevoerd samen met deputaten hulpverlening. Er kwamen 80 reacties binnen. Hierin kwamen enkele kerken sterk naar voren:

1. de Hongaars Geref. Kerk in Roemenië;
2. de Roemeens Evangelische Kerk (BER).

Daarnaast zijn deputaten opmerkelijk gemaakt op gereformeerde kerken in

3. de Baltische Staten;
4. Tsjechië.

Daarom willen deputaten voorstellen in Oost-Europa in de vier bovengenoemde gebieden onderzoek te doen naar mogelijke contacten.

Roemenië (BER)

Het ontstaan van de Biserica Evangelica Romana (BER) – Roemeens Evangelische Kerk – ligt in de jaren twintig van de vorige eeuw, toen ene Dimitri Cornelescu, theoloog en bijbelvertaler, geraakt werd door het evangelie en zich van de Roemeens-orthodoxe Kerk en haar uiterlijke vertoon afkeerde. Samen met zijn vriend Popescu werd hij, met zijn medestanders, geëxcommuniceerd. Dit was het begin van de BER.

De BER is een kerkgemeenschap voornamelijk in het Oosten en Zuiden van Roemenië met Boekarest als middelpunt. Er zijn circa 25.000 belijdende leden. Het aantal kerkangangers, belijdende leden, kinderen, meelevendenden enz., bedraagt ongeveer 70.000. Dezen komen samen op ongeveer 100 vergaderplaatsen (kerken en huisgemeenten).

De aanduiding 'evangelisch' in de naam duidt niet op een kerkgemeenschap te vergelijken met een onder ons bekende evangelische groepering. Met deze aanduiding wil aangegeven zijn, dat vanaf het ontstaan van de BER zeer sterke nadruk werd gelegd op de noodzaak van evangeliserende arbeid onder het Roemeense volk. De BER heeft geen belijdenisgeschriften. Wel is men blij met een vertaling van de Heidelbergse Catechismus in het Roemeens en stemt men hartelijk in met de inhoud ervan. De eigen identiteit van de BER is neergelegd in statuten. Deze ademen duidelijk een geest van gereformeerd belijden.

Doordat de BER vanaf haar ontstaan heeft geleefd onder druk en zelfs min of meer ondergronds, is er tot 1990 nooit contact geweest met enig kerkgenootschap buiten Roemenië. Doordat men beducht is voor (verkeerde) westerse invloeden, duurt deze toestand nog voort. Wel zijn er wat contacten met Roemeense baptisten, maar de BER is voorstander van de kinderdoop. Sinds 1990 onderhoudt de CGK van Sliedrecht Eben-Haëzer nauwe banden met de BER. Na bemiddeling door de TUA (prof.dr. T.M. Hofman) heeft ds. M. Visser van Siegerswoude inmiddels een aantal keren op uitnodiging van de BER een cursus verzorgd ter ondersteuning van de opleiding van voorgangers binnen de BER. Ook vanuit deputaten hulpverlening is diverse malen bijstand geboden, o.a. voor de bouw van een kindertehuis in Albesti en voor een bejaardentehuis in Boekarest.

Tsjechië

Deputaten vernamen van groeiende kerkelijke contacten met Tsjechië, o.a. door het werk van zr. van Roedel en via ds. Mulder (Goes), die met groepen catechisanten een reis naar Tsjechië ondernam. Een predikant in dienst van de Tsjechische Vrije Gereformeerde Kerken, ds. Pavel Svetlik, heeft tijdens de TUA-terugkomdagen (juni 2003) een voordracht gehouden. Hij sprak de hoop uit dat het predikantenseminar van zijn kerken te Praag verdere contacten met de TUA zou kunnen opbouwen. Nadere informatie over deze kerken is te vinden op de website www.cb.cz.

Baltische staten

Via br. Bart Wallet (lid van onze kerk te Amsterdam), bereikte deputaten het verzoek om een nader contact te leggen met gereformeerde kerken in de Baltische staten, i.c. Litouwen en Letland. Hier bevinden zich kleine kerken van een bewust gereformeerde denominatie, die deels in een moeilijke situatie verkeren (Litouwen, Vilnius) en deels in een fase van opbouw en snelgroeiend missionair bewustzijn verkeren (Letland, Riga). Het betreft jonge kerken die na de misère van het communistische bewind opnieuw van de grond komen, en die contacten met gereformeerde kerken in het buitenland zeer op prijs stellen. Theologische steun is mogelijk m.b.t. het seminarie in Riga.

Hongarije/Roemenië

De informatie over deze kerken volgt in het aanvullende rapport.

4.3. Belangrijk is ook te melden dat binnen BBK in samenwerking met de stichting Fundamentum en de GKv te Hattum plannen bestaan om een 'Oost Europa Desk' te starten. Deputaten hebben verzocht te overwegen om daar informatie van héél de gereformeerde gezindte te bundelen. Men heeft deze suggestie meegenomen.

5. Kerken

5.1. Invulling bezoeken

Deputaten hebben zich bezonnen op een verdieping van de bestaande contacten. Gepoogd zal worden om bezoeken over en weer meer inhoud te geven. Wanneer een afgevaardigde een synode of assemblee bezoekt, zou er ook gelegenheid moeten worden gecreëerd om kennis te maken met andere onderdelen van de zusterkerk. Gedacht wordt aan het voorgaan in een plaatselijke gemeente, als er geen taalbarrière is. Ook kan gedacht worden aan een ontmoeting met andere deputaatschappen of kennismaking met andere aspecten van het kerkelijk werk. Per geval zal bekeken worden wat mogelijk en wat wenselijk is.

5.2. Europa

5.2.1. Free Church of Scotland (FCS) en Free Church of Scotland-Continuing (FCSC)

De synode besloot: 'officiële correspondentie aan te gaan met de FCSC op grond van:

1. het besluit van de ICRC in deze kwestie;
2. de overweging dat het contact met beide kerken ons in staat stelt eventueel bij te dragen aan de verbetering van de onderlinge relaties'.

Ingevolge dit besluit hebben deputaten correspondentie aangeboden aan de FCSC, hetgeen zeer gewaardeerd wordt. Intussen is gepoogd met beide partijen contact te houden.

In mei 2002 heeft een delegatie van deputaten gesprekken gevoerd met delegaties van beide kerken, die toen in Nederland verbleven. In het gesprek met de FCS is indringend gesproken over het optreden van prof. MacLeod. De RPCI, een dochterkerk van de FCS, heeft het contact met de FCS zelfs opgeschort, omdat er geen maatregelen tegen hem worden genomen. Men stelde echter dat het voornamelijk om een bepaald artikel van prof. MacLeod gaat, waarvan de hoofdlijn goed is te noemen, maar dat hier en daar over de schreef gaat. Betrokkene zou dat zelf hebben toegegeven. Men blijft achter hem staan en stelt dat het kerkelijke leven weer goede voortgang heeft na de breuk.

In het gesprek met de FCSC werd gesteld dat men niet alleen gescheiden is om een persoon, maar om de totale geestelijk deplorabele situatie in de kerk én om de schorsing van de groep predikanten die dit probleem aan de orde heeft willen stellen. Tot nu toe is de FCSC niet groot: 1670 leden, 38 predikanten (waarvan 13 geëmeriteerd). Er is grote offerzin.

Intussen zijn de FCS en de FCSC verwickeld geraakt in allerlei juridische procedures betreffende de kerkelijke goederen. Er is dus nog geen uitzicht op verbetering van de onderlinge relaties. In mei 2003 heeft ds. M.J. Kater een bezoek gebracht aan de General Assemblies van beide kerken. Uit zijn verslag blijkt, dat er over en weer nog niet veel veranderd is.

5.2.2. *Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)*

Het ligt in de bedoeling dat ds. J.G. Schenau in juni dit jaar een bezoek brengt aan de Synode van de Reformed Presbyterian Church of Ireland. U ontvangt hierover een apart verslag.

5.2.3. *Evangelical Presbyterian Church of Ireland (EPCI)*

In de vorige periode was het al de bedoeling om de EPCI te bezoeken. Mogelijk kan ds. J.G. Schenau zijn bezoek aan de RPCI combineren met een bezoek aan de EPCI, zodat ook met deze kerken het contact gelegd is.

5.2.4. *Eglises Réformées Evangéliques Indépendentes de France (EREI)*

In deze verslagperiode bracht ds. H. Korving een bezoek aan de Franse kerken en bracht hiervan een uitgebreid rapport uit. Naast positieve elementen die werden gemeld, kwamen deputaten tot de conclusie dat er zorgen blijven over deze kleine gereformeerde kerk in een geseculariseerde samenleving, waarin interreligieuze tendensen zichtbaar worden. Inzake de interreligieuze contacten besloot de synode van de EREI dat het de kerken vrij staat daarin deel te nemen, mits men de vrijheid heeft om publiekelijk te belijden wat wij geloven inzake de drie-eenheid en de goddelijke en menselijke natuur van Christus.

Sommige kerken blijken voorstander te zijn van een duidelijke presentie van de kerk in de samenleving. Op ethische vraagstukken, zoals huwelijk en samenwonen, wordt gestudeerd. Over de kwestie van de vrouwelijke ambtsdragers wordt niet meer gesproken: deze zijn geaccepteerd en men ziet dit punt niet (meer) als een criterium van confessionele trouw.

De vraag blijft welke koers deze kleine groep kwetsbare kerken in de toekomst zal varen. Vooralsnog is het goed dat onze kerken een band met hen onderhouden, om waar mogelijk hen bij te staan.

5.3. *Amerika*

5.3.1. *Free Reformed Churches of North America*

De FRCNA werden bezocht door ds. B. de Graaf in juni 2003. Er zijn twee kandidaten geëxamineerd en beroepbaar gesteld: L. (Laurens) J. Bilkes en D. (David) H. Kranendonk. Beiden zijn opgeleid aan het Puritan Reformed Theological Seminary te Grand Rapids. Het examen was van een hoog niveau en beide kandidaten waren goed onderlegd. De accenten die bij het examen werden gelegd op verbondsbeschouwing, onderscheidenlijke prediking etc. waren evenwichtig. Ds. L.J. Bilkes is intussen bevestigd te Dundas en ds. D.H. Kranendonk in de nieuw geïnstitueerde gemeente Bornholm. Op deze synode was ook de Bijbelvertaling aan de orde. De New King James Version (NKJV) werd voor gebruik in de kerken vrijgegeven. Hiertegen hebben een aantal gemeenten appel aangetekend. Het zendingswerk in Cubulco in Guatemala mag gestaag voortgang hebben. Ds. E. Everts was ter synode en gaf ook een korte, maar indrukwekkende impressie van zijn werk. Ook het evangelisatiewerk wordt door deze kerken op een goede wijze ter hand genomen.

5.3.2. *Orthodox Presbyterian Church*

De OPC bracht ons op de hoogte van genomen besluiten tot verdieping van de contacten met de corresponderende kerken. Naar aanleiding hiervan hebben we hen op de hoogte gebracht van onze gedachten hierover (vg.4.1.). Het ligt in de bedoeling dat ds. B. de Graaf begin juni 2004 de General Assembly van de OPC zal bezoeken. Hiervan ontvangt u een afzonderlijk rapport.

5.3.3. *United Reformed Churches in North America*

De URCNA, gevormd door verontrusten die de CRC hebben verlaten, verzocht in het verleden om correspondentie. In een ontmoeting met hun afgevaardigden op de ICRC-vergadering te Philadelphia bleek dat genoemd verzoek bij hen niet bekend was, omdat hun deputaatschap voor oecumenische zaken nu in secties is opgedeeld. Inmiddels heeft deze kerkengroep een nauwe samenwerking met de Canadian Reformed Churches. We wachten verdere actie van hun kant af.

5.3.4. *Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil (IERB)*

De synode besloot 'de ontwikkelingen in de Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil (IERB) nauwlettend te blijven te volgen'.

In de vorige periode is uitgebreid gecorrespondeerd over het functioneren van de Dordtse Leerregels, die niet zijn opgenomen in de grondslag van deze kerk, omdat geen Portugese vertaling voor handen was. Deputaten is toen bericht, dat een soort 'herderlijk schrijven' over de verkiezing, samengesteld door dr. F.L. Schalkwijk, de kerken is ingezonden om zo de zaak zelf onder de aandacht te brengen. Intussen ontvingen deputaten een vertaling van dit geschrift. Het draagt als titel *Belijdenis van een pelgrim*. Het is een mooi meditatief stuk, waarin veel waardevolle dingen staan. Wel blijft de vraag wat de actieradius

van dit stuk is binnen de IERB. Het heeft de status van een synoderapport, zodat iedere plaatselijke kerk daar al of niet mee aan het werk kan gaan.

Ds. C.A. den Hertog bracht – met ds. H. Last namens deputaten zending – een bezoek aan Brazilië. Dat werd als heel nuttig ervaren en verschillende zaken werden besproken. Besloten is om onze twee rapporten ('Vrouw en ambt' 1998 en 'Dienst van de vrouw' 2001) aan de IERB toe te zenden, terwijl hun gevraagd zal worden de onderbouwing van hun indertijd genomen besluit over vrouw en ambt aan ons toe te sturen. Ook is met deputaten zending contact opgenomen om ons te bezinnen op enkele afspraken die gemaakt (zouden) zijn rondom de rechtspositie van de CGK-predikant(en) binnen de IERB (vgl.1.4.1.) Ook via deputaten hulpverlening en deputaten buitenlandse zending is er een nauwe band met deze kerken die deze steun nodig hebben en waarderen.

5.4. Afrika

5.4.1. Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA)

5.4.1.1. De generale synode gaf deputaten zending en deputaten correspondentie uitgebreide opdrachten tot eventuele bemiddeling in de kwestie 'Potchefstroom-Soutpansberg'. Een verslag van deze werkzaamheden zal u in een apart rapport worden gegeven.

5.4.1.2. De Synode Potchefstroom 2003 werd door Prof. Peels bezocht. Voor de christelijke kerk in het nieuwe Zuid-Afrika groeien aanzienlijke problemen, o.a. op het punt van het christelijk onderwijs. De Potchefstroomse Universiteit wordt gedwongen tot een fusie met de seculiere University of North-West. De moeiten rondom aids en geweld vragen van de kerken een helder getuigenis en een beweging inzet. Veel commotie was er rondom de invoering van een nieuwe psalmberijming, de Te Cloete-berijming. De vragen rond 'vrouw en ambt' blijken nog steeds niet bevredigend te zijn opgelost. Het diakenambt werd door deze synode voor de vrouwen open gesteld. Daarbij dient te worden opgemerkt dat de positie van de diaken in de GKSA anders is dan volgens onze kerkorde, daar een diaken in onze zusterkerken in Zuid-Afrika geen deel uitmaakt van de kerkenraad. Deputaten hebben kritische vragen bij de exegetisch-hermeneutische opvattingen van enkele afgevaardigden, al was de grondtoon op de synode wel duidelijk: hoe spreekt de Schrift? De vraag blijft of in 2006 wellicht het pleit gevoerd zal worden voor nog ruimere mogelijkheden voor vrouwelijke ambtsdragers. Dit heeft deputaten wel voor de vraag gesteld, hoe we dienen te handelen wanneer een kerk overgaat tot openstelling van de ambten voor de vrouw.

5.4.1.3. Deze zaak werd nog eens onderstreept, toen deputaten op 3 april 2003 een gesprek te Apeldoorn hadden met een delegatie van de GKSA. Tijdens een goed gesprek over een aantal zaken van wederzijds belang kwamen twee vragen om advies aan de orde. De eerste betreft een door de GKSA voorgestelde wijziging van de formulering van de zgn. descensus in het Apostolicum: 'wat al die angste van die hel – tot in die dood toe – ondergaan het'. Recentelijk werden de betreffende stukken ons toegezonden. Deputaten winnen advies in bij prof. J.W. Maris, en zullen daarna een reactie aan de GKSA zenden.

De tweede vraag was een verzoek om te willen meedenken in de kwestie 'vrouw en ambt'. Hoewel deputaten niet het gevaar willen lopen op deze manier verward te raken in een discussie die onder ons is afgesloten, werd besloten een schriftelijk gemotiveerde reactie op het betreffende GKSA-rapport te geven, waarbij de conclusies uit onze CGK-rapporten over deze zaak (opnieuw) onder de aandacht van de GKSA gebracht zullen worden.

5.4.2. Dutch Reformed Church of Botswana (DRCB)

Prof. Peels had tijdens zijn reis door Botswana in Gaborone een ontmoeting met ds. Wilson Gonese, vertegenwoordiger van de Dutch Reformed Churches of Botswana. De DRCB telt ongeveer tien gemeenten met 4000 à 5000 leden en heeft verschillende oecumenische contacten, o.a. met de NGKSA (vanouds de moederkerk) en de GKSA, de WARC en de REC. In het verleden hebben de CGK via dr. Bram Tanis die in het hospitaal van deze kerken in Gaborone werkte, contact met de DRCB gekregen. Een groot probleem voor de DRCB is momenteel de positie van de blanke leden, die een aparte Afrikaans sprekende gemeente willen gaan vormen. Men poogt een interne scheuring te voorkomen. Een probleem is ook dat kerkelijke fondsen met name door de blanke leden worden gevuld, de zwarte leden moeten nog leren ook zelf voldoende te offeren, aldus ds. Gonese. Dat ook hier onderliggende problemen een rol spelen, blijkt wel uit het feit dat DRCB-leden, die naar Gantsi verhuizen, zich aldaar eerder bij de RCB-gemeente aansluiten dan bij de DRCB-gemeente. Recentelijk bereikte deputaten het bericht dat in de DRCB de eerste vrouwelijke predikant is bevestigd.

5.4.3. Reformed Churches of Botswana (RCB)

Aan deze kerken is door Prof. Peels een bezoek gebracht in januari 2003, in combinatie met Potchefstroom. Deze kleine zusterkerk bestaat uit drie gemeenten (D'Kar, Gantsi en New Xanagas, met daarbij ongeveer tien evangelisatieposten); in totaal kan het aantal leden op ongeveer 1000 geschat worden. Zorgen zijn er over de laatstgenoemde gemeente, in het bijzonder over de slecht functionerende predikant ds. Gawie Joubert. De RCB hebben sinds kort een zusterkerk-relatie met de GKSA. De relatie met de DRCB blijft een punt van aandacht; struikelblok is nog steeds de positie van de blanke DRCB-gemeente van Gantsi, die zeker in het verleden een apert apartheidscachet vertoonde. Nu zijn er echter positieve signalen: vorig jaar werd de zwarte RCB-gemeente van Gantsi door de blanke DRCB-gemeente uitgenodigd, met Pinksteren (!). Een flink deel van de blanke gemeente verzuimde toen echter de kerkdienst. Voor de RCB is de relatie met de DRCB een duidelijk agendapunt.

Prof. Peels heeft aangedrongen de relatie met de DRCB permanent op de agenda te plaatsen. Verder heeft hij gesproken over de kwestie van de vrouwelijke ambtsdragers en nog eens onderstreept wat onze standpunten zijn, en gewezen op de beide rapporten van onze generale synode.

5.5. Azië

5.5.1. Gereja Toraja Mamasa (GTM)

Ook in deze periode is de correspondentie met de GTM gevoerd door zendingsdeputaten.

5.5.2. *Reformed Church in Japan (RCJ)*

In deze periode is er geen bezoek gebracht. Wel blijkt uit onze contacten dat dit kleine kerkverband het moeilijk heeft. Het aantal jongeren loopt nogal drastisch terug. We ontvingen een *Declaration on Evangelism*, opgesteld ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van deze kerken. Het is een visie op evangelisatie, toegespitst op de Japanse context. Verblijvend is het plan van de Koreaanse Kosin-kerken om 20 predikanten naar Japan te zenden om de RCJ te ondersteunen.

5.5.3. *Dutch Reformed Church in Sri Lanka (DRCSL)*

De generale synode 2001 besloot:

- de LRC mee te delen dat wij op dit moment niet overgaan tot het aanbieden van correspondentie;
- het onderzoek naar mogelijke contactoefening met de DRCSL voort te zetten en in 2004 een beslissing te nemen.

Ten aanzien van het eerste punt hebben deputaten de LRC bericht dat de CGK in de huidige situatie geen mogelijkheid zien tot het aanbieden van correspondentie. Dit besluit werd bevestigd door de nadere ontwikkelingen binnen de LRC, die praktisch resulteerden in een minimalisering van deze kleine kerkgemeenschap. Hieraan zijn debet zowel de sterke invloed van de leidinggevende figuur, mr. Prabath da Silva, als ook naar verluid interne problemen i.v.m. financiële en persoonlijke kwesties. Ook het getuigenis van zusterkerken als de GKN en de RPCI hebben deputaten in deze besluitvorming gesterkt.

Ten aanzien van het tweede punt hebben deputaten contact opgenomen met de DRCSL om naar aanleiding van beschuldigingen in het verleden (o.a. met betrekking tot vermeend syncretisme en vals oecumenisme) nadere informatie op te vragen. Het antwoord van de DRCSL, hoewel summier, was van dien aard dat deputaten geen reden hebben om op grond van deze informatie enig vermoeden van ongereformeerde lering te koesteren. Op zich zou hiermee de drempel voor het aangaan van correspondentie, sinds de generale synode van 1995 voorgestaan, zijn weggenomen.

Hier staan echter vier overwegingen tegenover:

- De beantwoording van onze vragen door de DRCSL was, gelet op de aard van de beschuldigingen en gezien het verleden van een interne splitsing, wel erg beknopt. Op deze basis was het nauwelijks mogelijk zich een nader beeld te vormen van de daadwerkelijke confessionele en kerkelijke situatie van de DRCSL. Het is evenmin te verwachten dat een persoonlijk bezoek een objectiever beeld zou opleveren.
- De vraag dringt zich op wat het nut is van een zusterkerkrelatie met de DRCSL, waarmee – voorzover deputaten weten – geen persoonlijke banden zijn, en waarmee, gelet op de afstand, van daadwerkelijke kerkelijke contactoefening nauwelijks of geen sprake zal kunnen zijn.
- Op het niveau van de ICRC kunnen zich zinvolle contacten tussen de CGK en de DRCSL ontwikkelen; het is niet duidelijk wat een rechtstreekse zusterkerkrelatie hieraan nog concreet zou kunnen toevoegen.
- De generale synode heeft ook aan ons deputaatschap de vraag voorgelegd om zich te bezinnen op de omvang van het pakket van werkzaamheden, en waar nodig hierin te snoeien. In dit licht is het moeilijk te verdedigen om een uitbreiding van het aantal zusterkerken na te streven, waarbij – in het geval van de DRCSL – een positief saldo aan kerkelijke contacten tot een minimum beperkt zou blijven.
- Gelet op het bovenstaande, stellen deputaten derhalve de generale synode voor om de tijdens de synoden van 1995 en 2001 genomen besluiten tot het aangaan van nadere contacten met de DRCSL niet te effectueren.

5.5.4. *Presbyterian Church in Korea (PCK)*

De synode besloot: 'aan de PCK beperkte correspondentie aan te bieden'.

Deputaten hebben deze correspondentie aan de PCK aangeboden, waarmee aan het verzoek van deze kerken aan de CGK positief is voldaan. Er zijn goede contacten met de PCK. Regelmatig zijn er Koreaanse studenten in Apeldoorn. In het najaar van 2002 bracht prof. Peels een bezoek aan de PCK ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan. Deze viering was groots opgezet en de afgevaardigden reisden op kosten van de PCK! Er zijn 1578 plaatselijke kerken in 34 classes met ongeveer 400.000 belijdende leden. De missionaire ijver is groot: er zijn zo'n 220 zendelingen, die uitgezonden zijn naar 45 landen. De laatste tijd is er daarbij steeds meer aandacht voor China en Noord-Korea. Ook is er een plan om op korte termijn 20 predikanten naar Japan uit te zenden om de zwakke RCJ te ondersteunen. De verworteling in de gereformeerde leer lijkt niet altijd even sterk. Er zijn evangelisch-charismatische invloeden merkbaar, waardoor interne spanningen zich laten gelden. In dat verband is het te meer toe te juichen dat de PCK correspondentie hebben zowel met de GKV als met onze kerken, en dat Kampen II en de TUA contact onderhouden met het Kosin-seminary te Chonan.

5.6. *Australië*

5.6.1. *Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)*

De RCNZ berichtten ons dat zij eveneens met de GKV correspondentie zijn aangegaan. Het is de bedoeling dat ds. D. van der Zwaag volgend jaar een bezoek zal brengen.

5.6.2. *Christian Reformed Churches of Australia (CRCA)*

De Australische kerken hebben de naam van hun kerk veranderd van 'Reformed Church' in 'Christian Reformed Church'. Mogelijk kan Ds. D. van der Zwaag bij zijn bezoek aan de RCNZ een bezoek aan Australië combineren.

6. *ICRC*

De synode besloot:

- binnen de ICRC voluit te participeren en te bevorderen dat er van deze organisatie een duidelijk gereformeerd geluid uitgaat;
- via deputaten bij het Interim Comité aan te dringen op een verbetering van de vergaderstructuur;

- erop toe te zien dat, behalve de belangrijke zaak van de zending, ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen.

6.1. ICRC-conferentie 2005

Door omstandigheden hebben deputaten momenteel een heel korte lijn met de ICRC, daar onze secretaris, ds. B. de Graaf, vice-voorzitter is van het Interim-comité. In mei 2003 heeft het IC een voorbereidingsvergadering gehad in Cardiff (Wales). Daar zijn de lijnen voor de Conferentie van 2005 uitgezet en daar is ook aan de orde gekomen hetgeen de synode besloot. De conferentie wordt gehouden van 12-19 oktober in Rietfontein, Pretoria, Zuid Afrika. Het thema is: The Lordship of Christ. Onderverdeeld in The Lordship of Christ in the life of the believer; the Lordship of Christ in the church; and the Lordship of Christ proclaimed in the world. Onder de uitgenodigde sprekers is o.a. prof. Maris. Ook de opzet van de conferentie zal anders zijn. Naast hoofdlezingen en bespreking in groepen, zullen er workshops zijn.

6.2 International Reformed Youth Conference (IRYC)

De Free Church of Scotland organiseerde van 27 augustus-1 september 2003 te Edinburgh de tweede International Reformed Youth Conference (IRYC). Het ging om de vraag 'Wie is Jezus'. Hierbij waren afgevaardigden aanwezig van kerken uit Canada, Indonesië, Korea, Nederland, Schotland en de Verenigde Staten van Amerika. Uit onze kerken hebben twee jongeren de conferentie bijgewoond. Zij hebben in De Wekker een impressie van de conferentie gegeven.

7. Informatieboekje

De laatste jaren werd de behoefte aan een nieuw Engelstalig informatieboekje over onze kerken steeds sterker gevoeld. De bestaande, tweetalige brochure, was niet meer verkrijgbaar en bovendien qua uitvoering verouderd. Daarom hebben deputaten een nieuw boekje samengesteld, in de vorm van een 'flyer', waarin ook een aantal foto's zijn opgenomen en waarin voor verdere informatie wordt verwezen naar websites binnen onze kerken.

8. Kritische beoordeling beleid

De generale synode 2001 besloot 'ieder deputaatschap op te dragen bestaan beleid kritisch te beoordelen en waar nodig onderdelen van het beleid te beperken, af te bouwen of te beëindigen en een voorstel aan de volgende synode te doen en de instructie, indien nodig, daaraan aan te passen'.

Interne bezinning leidde tot de volgende resultaten:

- dat deputaten menen dat geen onderdelen van het huidige beleid kunnen worden afgestoten zonder daarmee schade aan de bestaande kerkelijke contacten te veroorzaken;
- dat deputaten besluiten de bestaande kerkelijke contacten niet uit te breiden zonder dat hiervoor grondige redenen aanwezig zijn (zie boven);
- dat deputaten pogen waar mogelijk de vertegenwoordiging bij de synoden van zusterkerken in een gecombineerde inspanning met de deputaten voor de betrekkingen met buitenlandse kerken van de GKN (= BBK) te realiseren, hetgeen financiële en personele verlichting met zich mee kan brengen.

9. Kerkelijke archieven

De archiefstukken die betrekking hebben op de arbeid van vóór de synode van 1995 zijn aan het synodaal archief overgedragen. Daarmee is ook deze opdracht vervuld.

10. Voorstellen:

De generale synode besluite:

- de bestaande onduidelijkheid in art. 4 sub 4b KO weg te nemen door de formulering hiervan als volgt te wijzigen: 'Deputaten geven in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk een schriftelijk gemotiveerd advies terzake aan de kerkenraad, waarin specifieke aandacht wordt geschonken aan de situatie in het kerkverband van de te beroepen predikant, de opleiding in diens kerken, en overige relevante informatie, etc.';
- de door deputaten opgestelde gedragslijn ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten goed te keuren en
  - tevens goedkeuring te hechten aan het voornemen van deputaten om bij het onderzoek naar relaties met Oost-Europese kerken die mogelijk in aanmerking komen voor 'contact', zich met name te richten op de Református Kerk in Hongarije en Roemenië, de Roemeens Evangelische Kerk (BER), gereformeerde kerken in de Baltische staten en in Tsjechië;
- deputaten op te dragen om in de correspondentie met de FCS en de FCSC blijvend alert te zijn op mogelijkheden om – eventueel samen met andere zusterkerken – bij te dragen aan de verbetering van de verstoorde onderlinge relaties;
- definitief geen correspondentie aan te gaan met de LRC;
  - de door de synoden van 1995 en 2001 genomen besluiten tot het aangaan van nadere contacten met de DRCSL niet te effectueren;
- deputaten op te dragen binnen de ICRC blijvend te participeren en te bevorderen dat van deze organisatie een positief opbouwende werking en een gereformeerd geluid uitgaan.

Aanvullend rapport van de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken

1. Orthodox Presbyterian Church

Van 2-9 juni 2004 bezocht ds. B. de Graaf de General Assembly van de OPC, die werd gehouden in Geneva College te Beaverfalls (PA). Het laatste bezoek aan de OPC dateert van 1997, terwijl in 2001, tijdens de ICRC-conferentie in Philadelphia, ook een ontmoeting plaats vond tussen onze afgevaardigden en de

OPC-broeders. Deze presbyteriaanse kerk is trouw aan Schrift en belijdenis en is zeer ijverig in buitenlandse zending. In veel landen werken zendelingen van de OPC. Ook is er een uitgebreid programma om in eigen land, met name in de grote steden, nieuwe kerken te stichten.

Een belangrijk punt op deze General Assembly was de vraag rond de 'rechtvaardiging door het geloof alleen'. Het heeft te maken met wat men hier noemt de generale synode New Perspective on Paul generale synode, een nieuw verstaan van Paulus. Regelmatig duikt in Noord Amerika de idee op van een tweede rechtvaardiging: Naast de rechtvaardiging door het geloof een tweede op grond van de werken. Er lag een instructie ter tafel om nog eens ondubbelzinnig uit te spreken dat – in overeenstemming met Schrift en Belijdenis – de rechtvaardiging alleen door het geloof is en niet uit de werken. In die lijn werd een besluit genomen.

Een ander punt was de vraag naar de 'scheppingsdagen'. Waren dat dagen van 24 uur of niet?

De laatste jaren blijkt er in toenemende mate verontrusting over de visie op de Schepping. Vooral doordat de predikanten niet meer uitsluitend worden opgeleid aan Westminster-seminary, waarin de kerken altijd vertrouwen hadden. Nu komt men in toenemende mate van andere opleidingen. Sommige seminaries profileren zichzelf door middel van hun visie op de schepping, ten einde studenten te trekken. Bij het examen op de presbyterie (te vergelijken met ons classisexamen) spitst het zich toe. Een studiecommissie heeft een uitgebreid rapport opgesteld. De presbyteries krijgen een aantal richtlijnen hoe men kandidaten op het punt van de schepping kan examineren op een gereformeerde Schriftbeschuiving.

2. United Reformed Church

In het kader van het bezoek aan de OPC had ds. B. de Graaf een ontmoeting met rev. John A. Bouwers van de United Reformed Church. Gesproken werd over het indertijd door hen gedane verzoek tot correspondentie, dat later onbekend bleek te zijn (vgl. synoderapport 5.3.2). Hij verzekerde dat er niets bekend was over een dergelijk verzoek. Afgesproken is dat genoemd verzoek als afgedaan zal worden beschouwd. Van onze kant is duidelijk gemaakt, dat ons beleid er niet op is gericht om zoveel mogelijk contacten te hebben en dat wij willen volstaan met het ontmoeten van de URCNA in het kader van de ICRC. Dat leek rev. Bouwers een goede oplossing.

3. Reformed Presbyterian Church of Ireland

Van 14 tot en met 16 juni werd de General Synod gehouden van de RPCI. Namens ons deputaatschap bezocht ds. J.G. Schenau deze synode, die gehouden werd in de kerk van Knockbracken, even ten zuiden van Belfast. Na de brs. P. den Butter (1991), J.W. Maris (1995) en C.A. den Hertog (2000) was hij de vierde, die namens ons deputaatschap een bezoek bracht aan deze kerk. Vanwege de korte lijn van plaatselijke gemeente naar generale synode (elk van de 36 gemeenten zendt 2 afgevaardigden) kon een goede indruk worden gekregen van het kerkelijk leven. Onze afgevaardigde schrijft in zijn verslag getroffen te zijn door de bijzonder geestelijke sfeer en door het grote missionaire besef van deze kleine kerk. Het zendingswerk in Galway (Ierse Republiek) en Nantes (Frankrijk) kreeg op de vergadering ruime aandacht. Ook werd uitgebreid stilgestaan bij de eigen predikantsopleiding, het Reformed Theological College. De vijf professoren, die tegelijk predikant zijn van een plaatselijke gemeente, doen goed werk. Er is momenteel maar één student, terwijl 11 gemeenten vacant zijn.

4. Evangelical Presbyterian Church of Ireland

De synode van de RPCI bood gelegenheid voor een gesprek met rev. Jeff Ballantine, de afgevaardigde van de EPCI. Dit in opdracht van het deputaatschap n.a.v. een voornemen, waarvan melding wordt gemaakt in het deputatenrapport voor de G.S. van 1998:

3.3.1.3

Met de EPCI bestaat geen relatie van kerkelijke correspondentie. Er heeft wel een eerste contact plaatsgevonden. Tijdens de conferentie van de ICRC hebben onze afgevaardigden gesproken met de afgevaardigden van deze kerk. Het bleek dat er belangstelling was voor een nadere kennismaking, vooral ook nu onze kerken allebei participeren in de ICRC.

Afgesproken is, dat onze afgevaardigde naar de RPCI in juni ook een gesprek zal hebben met het Interim Committee van de EPCI. Ook daarover zal ds. Oosterbroek rapport uitbrengen (zie 'Aanvullend rapport').

Vanwege ziekte van ds. J. Oosterbroek was aan dat voornemen nog geen gevolg gegeven.

De EPCI is een klein kerkgenootschap: 12 gemeenten met 11 predikanten. Het kerkverband is ontstaan na een afscheiding in 1927/28 van de Presbyterian Church of Ireland. De synode van deze PCI besloot indertijd gesignaleerde dwaalleer te tolereren. De EPCI wil zich nadrukkelijk baseren op de Schrift en de gereformeerde belijdenis, in de vorm van de Westminster Standards. Ook in deze kerken openbaart zich een sterke missionaire beweging (sinds jaren beleefd in samenwerking met de Free Church of Scotland). Eigenlijk verschilt men maar op een punt van de RPCI: er worden in de erediensten niet alleen Psalmen maar ook hymns gezongen.

Rev. Ballantine was van mening, dat zijn kerken een officiële relatie met onze kerken zeker op prijs zouden stellen. Deputaten stellen voor de EPCI (in lijn met de RPCI) volledige correspondentie aan te bieden.

5. De Hongaarse Reformatus Kerk

In het synoderapport is onder punt 4.2 gesproken over het voornemen aangaande werk in Oost Europa. Zoals daar aangekondigd, volgt hierbij nog de informatie over de Hongaarse Reformatus Kerk.

De wortels van deze kerk liggen in de Reformatie. De werken van Luther en Calvijn vonden ruime ingang in Hongarije en omliggende gebieden. Transsylvanie werd een bolwerk van het protestantisme. Studenten studeerden aan de universiteiten van Wittenberg, Geneve en ook in Nederland.

Na WO I verloor deze kerk bijna de helft van haar leden, doordat delen van het land bij andere staten werden gevoegd. Wel probeerde men in deze gebieden hun eeuwenoude kerkelijke tradities, eigen taal en cultuur in stand te houden. De periode na de WO I was zeer bewogen voor de Hongaarse Reformatus kerk. Er ontstonden geestelijke opwekkingsbewegingen, die een zeer gezegende invloed hadden en hebben tot op de huidige dag. In 1945, na WO II, kwam de Communistische Partij aan de macht. In deze periode van onderdrukking sprak de kerk haar bereidheid uit om aan de nieuwe orde elke dienst te verlenen, die zij in Naam van Christus zou kunnen verrichten. Wie het hier niet mee eens was, werd vervolgd. Toen in 1989 het Sovjet Rijk ineens stortte, zagen de christenen in Oost-Europa dit als een wonder van God. De Hongaarse Reformatus Kerk is een presbyteriaal-synodaal georganiseerde kerk, wel te vergelijken met de Nederlandse kerken. Opvallend is de bijzondere nadruk op de kerkdistricten. De voorzitter van een district noemt men een bisschop, die samen met de ouderling de leiding heeft. Er is dus een dubbel voorzitterschap. Sinds 1950 heeft de kerk ook vrouwelijke predikanten. Dit is zo gegroeid vanwege het grote tekort aan voorgangers. Het gevaar dreigde dat er kerken gesloten moesten worden. In deze situatie werd de mogelijkheid geopend dat vrouwelijke theologische studenten predikant werden. De belijdenisgeschriften zijn: de Heidelbergse Catechismus en de 2e Helvetische Confessie, die vergelijkbaar is met de Nederlandse Geloofsbelijdenis. De Hongaarse Reformatus Kerk is verspreid over een groot gebied: Hongarije heeft vier districten, Transsylvanië in Roemenië twee, de Karpaat-Oekraïne één en Slowakije en Servië ook één district.

6. 'De vrouw in het ambt' bij oude en nieuwe contacten

In toenemende mate worden deputaten geconfronteerd met het gegeven dat in gereformeerde kerken wereldwijd de vragen rondom de vrouw in het ambt groeien, ook in met ons corresponderende kerken. In dit verband hebben deputaten, tegen de achtergrond van de beslissingen die in deze door de synodale vergaderingen van onze kerken in 1998 en 2001 genomen zijn, een notitie opgesteld aan de hand waarvan zij in voorkomende gevallen een consistent beleid naar buiten toe kunnen realiseren.

7. Overleg met deputaten BBK

Op 22 juni hadden deputaten een ontmoeting met de deputaten BBK van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Zwolle. Het was een constructieve ontmoeting. Gesproken werd o.a. over een mogelijkheid een ontmoeting te arrangeren tussen de beide Schotse vertegenwoordigers (Free Church en Free Church-Continuïng) en enkele leden van onze beide deputaatschappen tijdens onze a.s. generale synode. Ook is gesproken over het verbeteren van het functioneren van de ICRC. Tot onze verrassing bleek, dat men binnen BBK ten dele aan dezelfde zaken denkt en voorstellen ontwikkelt. Afgesproken is om onze voorstellen, waar deze parallel lopen, te bundelen.

8. Voorstellen:

De generale synode besluit:

deputaten op te dragen aan de Evangelical Presbyterian Church of Ireland volledige correspondentie aan te bieden.

BIJLAGE 52
Artikel 125

Rapport 2 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

Algemeen

Met waardering heeft uw commissie kennis genomen van het zakelijke, overzichtelijke rapport van deputaten. Die waardering geldt ook het vele werk dat deputaten in de achterliggende periode hebben verricht.

In het gesprek met enkele leden van het deputaatschap onderstreepten zij nog eens het doel en het belang van de buitenlandse contacten. Er is sprake van wederzijdse geestelijke herkenning, bemoediging, opbouw en waar nodig correctie.

Bij uw commissie leeft de gedachte dat, wellicht sterker dan nu het geval is, gekeken kan worden naar de mogelijkheid om de ICRC te gebruiken als kanaal voor het contact met allerlei kleinere kerken. Deputaten beamen dat. Omdat de middelen tot uitbreiding ontbreken, moeten we als kerken selectief zijn; bovendien moet een contact vruchtbaar zijn.

Advies conform artikel 4 K.O. (2)

Deputaten hebben de classis Groningen niet geadviseerd omtrent de persoon van de betreffende predikant, terwijl de classis dat wel verwacht had. Het advies van deputaten betrof het aanwijzen van een naar de mening van deputaten ongewenste trend: het steeds meer beroepen van predikanten uit het buitenland, alsmede het attent maken op het verschillende geestelijke klimaat van de GKSA ten opzichte van de CGK. Naar aanleiding van een gesprek met het moderamen van de classis Groningen, waarin de zaak werd uitgepraat, namen deputaten op zich om te informeren naar de vormgeving van het 'admissie-examen' in Zuid-Afrika – het blijkt dat een dergelijk examen niet bestaat; wel wordt er door de classis zowel een preparatoir als een peremptoir examen afgenomen.

Tevens namen deputaten op zich om een voorstel te doen tot aanscherping van art. 4 sub 4b K.O. om in de toekomst misverstanden op dit punt te voorkomen. Uw commissie neemt dat voorstel – enigszins redactioneel gewijzigd – over.

Oost Europa (4)

Uw commissie heeft gevraagd of het signaal van één persoon al voldoende is om contact te zoeken met een bepaalde kerk. Deputaten onderstrepen de wenselijkheid en de noodzakelijkheid van contacten, omdat we in één Europa leven dat sterk geseculariseerd is.

Naar aanleiding van de enquête hebben deputaten gekeken naar contacten die in het verleden zijn gegroeid (bijv. Hongarije, Roemenië, Tsjechië), als naar nieuwe contacten, zoals in de Baltische staten, die ons blikveld kunnen verbreden.

Kerken (5)

5.2.1: op de vraag of de FCS onze contacten met de FCSC accepteert, antwoordden deputaten dat dit erg moeilijk ligt, al wijst de FCS ons er niet om af. Deputaten hebben beide kerken aangegeven met al-letwee een zusterrelatie te willen. De tijd voor verzoening is nog niet rijp, ook al zijn deputaten bereid om te bemiddelen, in de lijn van de ICRC die hetzelfde aanbod.

5.2.4: uw commissie heeft gevraagd naar de kwestie van de vrouwelijke ambtsdragers in de EREI.

Deputaten willen maximaal de situatie van de vaak zeer kleine gemeenten verdisconteren. Vaak treft men er gereformeerd kerkelijk leven aan en tegelijk stuiten deputaten op zaken die moeilijk liggen. De opgebouwde contacten hebben de vorm van een beperkte correspondentie; deputaten proberen deze kerken in gereformeerde zin te stimuleren.

5.3.4: het was uw commissie opgevallen dat de informatie in het Jaarboek met betrekking tot sommige buitenlandse kerken, zoals de IERB in Brazilië, in het verleden uitvoeriger was. Deputaten achten het een goede zaak dat uw commissie een voorstel aan de GS doet om nog eens te kijken naar de wijze waarop de buitenlandse zusterkerken waarmee we een relatie hebben in het Jaarboek worden vermeld.

De rechtspositie van de CGK predikant binnen de IERB is momenteel zo geregeld, dat de IERB een geldbedrag stort in de emeritikas van de CGK en dat deputaten buitenlandse zending een ziektekostenverzekering hebben afgesloten. Deze constructie wordt nu goed bekeken.

5.4.1: bij de fusie van de Universiteit Potchefstroom met de seculiere University of North-West is het een strijd geweest om het christelijke karakter te handhaven. Deputaten hebben respect voor de wijze waarop de Universiteit erin is geslaagd om het christelijke karakter in haar program tot uitdrukking te blijven brengen.

In de GKSA worden zusters wel toegelaten tot het ambt van diaken, maar de diakenen maken geen deel uit van de kerkenraad.

Uw commissie stelt de synode voor om te **besluiten**:

1. de bestaande onduidelijkheid in art. 4 sub 4b K.O. weg te nemen door de formulering hiervan als volgt te wijzigen: 'Een kerkenraad die een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een kerkgemeenschap in het buitenland wenst te beroepen, zal deputaten correspondentie in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk om advies vragen. Deputaten geven dit advies schriftelijk en gemotiveerd. In dit advies wordt specifieke aandacht geschonken aan de situatie in het kerkverband van de te beroepen predikant, de opleiding in diens kerken, en overige relevante informatie'. Etc.;
2. a. de door deputaten opgestelde gedragslijn ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten goed te keuren en
b. tevens goedkeuring te hechten aan het voornemen van deputaten om bij het onderzoek naar relaties met Oost-Europese kerken die mogelijk in aanmerking komen voor 'contact', zich met name te richten op de Református kerk in Hongarije en Roemenië, de Roemeense Evangelische Kerk (BER), gereformeerde kerken in de Baltische staten en in Tsjechië;
3. deputaten op te dragen om in de correspondentie met de FCS en FCSC blijvend alert te zijn op mogelijkheden om – eventueel samen met andere zusterkerken – bij te dragen aan de verbetering van de verstoorde onderlinge relaties;
4. deputaten op te dragen aan de Evangelical Presbyterian Church of Ireland volledige correspondentie aan te bieden;
5. a. definitief geen correspondentie aan te gaan met de LRC;
b. de door de synoden van 1995 en 2001 genomen besluiten tot het aangaan van nadere contacten met de DRCSL niet te effectueren;
6. deputaten op te dragen binnen de ICRC blijvend te participeren en te bevorderen dat van deze organisatie een opbouwende werking en een gereformeerd geluid uitgaan;
7. deputaten op te dragen alert te zijn op de mogelijkheden om contacten met allerlei kleinere kerken te doen verlopen via de ICRC;
8. deputaten op te dragen de gegevens in het Jaarboek met betrekking tot buitenlandse kerken nog eens kritisch door te nemen, te evalueren en eventueel aan te passen;
9. a. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen hartelijk te danken voor hun arbeid;
b. opnieuw deputaten te benoemen.

P.D.J. Buijs, rapporteur

BIJLAGE 53
Artikel 125

Brief Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika

Deputaten Ekumenisiteit: Buitenlandse Kerke
Postbus 20002 Noordbrug 2522 Suid-Afrika
Voorsitter: dr. C.J. Smit

11 Oktober 2004

Groeteboodskap van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika

Aan die Sinode
Christelike Gereformeerde Kerke in Nederland

Kerkgenote!

Om u te groet, is om 'n hand van broederlike geneentheid uit te reik. Deur die jare het meer as vriendskap tussen die Christelike Gereformeerde Kerke in Nederland en die GKSA tot stand gekom. Die eenheid in die Here dring ons om mekaar in liefde te omarm en ook op mekaar te let – soos broers en susters in dieselfde huis dit met mekaar doen.

Graag wens ons u 'n geseënde sinode toe. Mag u besluite die kerke in gehoorsaamheid aan die Here dien en so sy nooit volprese Naam verheerlik. Dit spyt ons dat ons moet volstaan met 'n geskrewe groeteboodskap. Dit is dan ook die rede waarom hierdie boodskap u op 'n redelike laat stadium bereik: ons het tot nou toe probeer om te kyk of dit nie moontlik is om 'n gesant te stuur nie – maar, helaas, dit was hierdie keer nie vir ons moontlik nie.

By hierdie geleentheid deel ons u graag een en ander mee oor die besluite van die GKSA Sinode 2003, waar u afgevaardigdes, Prof. Eric Peels en oudl. Henk Last, teenwoordig was en 'n gewaardeerde bydrae tot die sinodeverrigtinge gemaak het.

Soos oor die ander kerke met wie die GKSA kerklike eenheid onderhou, het die sinode opnuut besluit om die eenheidsband met u verder in diepte te beleef. Hierdie eenheidsband, sowel as ekumenisiteit in 'n wyer betekenis, is deur die sinode soos volg omskryf:

Die volgende begrippe word gebruik om die verskillende fases in die ekumeniese gesprek te onderskei:

*(i) In die binneste sirkel, waar korrespondensie (eenheid in kerkverband) uitgedruk word, praat ons van **Ekumeniese Eenheid/Ecumenical unity**.*

*(ii) In die tweede sirkel, waar gesprekke en samewerking uit roepingsvervulling van die een kerkgemeenskap teenoor 'n ander in koninkryksgerigtheid plaasvind, ook ter voorbereiding van een kerkverband, praat ons van **Ekumeniese Bande/ Ecumenical Ties**.*

*(iii) In die derde en wydste sirkel, waar gesprekke en samewerking plaasvind met die doel van die uitbreiding van die koninkryk (gesamentlike optrede en profetiese getuienis), en met die langtermyn doel van een kerkverband, praat ons van **Ekumeniese Kontak/Ecumenical Contact**.*

Oor u kerkgemeenskap het die sinode met dankbaarheid soos volg besluit:

- (i) Die Sinode konstateer sy dankbaarheid oor die ekumeniese eenheid met die CGKN, wat 'n jarelange band van eenheid in leer, diens en tug is, en wat telkens prakties op ekumeniese vlak tot uitdrukking kom.*
- (ii) Hierdie eenheid word onderhou en verder uitgebou deur besoeke van afgevaardigdes waar dit moontlik is.*

Daar is besluit om ook met die ERCC (**Belydende Gereformeerde Kerk in die Kongo**) ekumeniese eenheid, as die elfde kerk in dié kategorie, aan te gaan.

Oor die breuk wat in die *Free Church of Scotland* ontstaan het, het die GKSA sy leedwese uitgespreek en besluit om geen oordeel uit te spreek nie en bande van kerklike eenheid met beide, die *Free Church of Scotland* en die *Free Church of Scotland (Continuing)* te handhaaf.

Ten opsigte van die *Christian Reformed Church in North America* het die GKSA na jarelange gesprekke oor en weer kortliks besluit om ons kerklike verhouding "on hold" te plaas, om verdere persoonlike kerklike gesprekke te voer oor sake ten opsigte van Skrifbeskouing en kerklike praktyke waaroor ons onduidelikheid en twyfel het.

Oor “die vrou in die amp” is besluit dat vrouelidmate toegelaat word om in die amp van diaken te mag dien. Hierdie besluit se motivering is volledig aan u afgevaardigdes beskikbaar gestel. Kortliks kom dit daarop neer dat geen Skrifbewyse gevind kon word waarvolgens vrouelidmate verbied word om in die diakensamp te funksioneer nie, terwyl daar verskeie Skrifgedeeltes is waarin die moontlikheid van een of ander vorm van amptelike diensbaarheid van vrouelidmate in die gemeente voorkom. Daar is ook opnuut deputate aangewys om die Skrifgegewens oor vrouelidmate se diensbaarheid in die ander ampte verder te ondersoek en aan die Sinode van 2006 te rapporteer.

Na jare se oorweging het die Sinode besluit om ’n nuwe konsepbewoording oor die descensus aan die kerke voor te hou vir finalisering by die volgende Sinode in Januarie 2006. In die plek van “... *en neerge-daal het na die hel...*” word voorgestel: “...*wat die angste van die hel tot in die dood toe ondergaan het...*” Ons het reeds u deputate versoek om ’n inset van u kant af te maak sodat ons uiteindelik, na oorleg met kerke met wie die GKSA ekumeniese eenheid onderhou, op ’n bewoording kan besluit wat nie vir ’n verkeerde persepsie ruimte sal laat nie.

Dit verbly ons ook om daarop te wys dat die Sinode besluit het om die strukturele geskeidenheid tussen die Sinodes van Potchefstroom, Soutpansberg en Middellande daadwerklik op die regte kerkregtelike wyse te oorbrug en die eenheid waaraan nou reeds vir jare gewerk word, van Potchefstroom se kant af daadwerklik by wyse van “geografiese klassisse” deur te voer:

1. *om die geografiese indelingsbeginsel vir Klassisse volgens K.O. art.41 waar die behoefte bestaan so spoedig moontlik tot sy volle konsekwensies in werking te stel.*
2. *om Deputate aan te wys om alle betrokke Part. Sinodes en Klassisse behulpsaam te wees met die uitvoering van (1) hierbo na oorleg met Sinodes Middellande en Soutpansberg.*

Motivering

(a) *Die eenheid in Christus behoort ’n groter sigbare gestaltegewing te verkry, ook in meerdere vergaderings.*

(b) *Uit gesprekke tussen verteenwoordigers van Klassisse in Part. Sinode Noordwes het dit geblyk dat daar ’n behoefte vir ’n geografiese samekoms van Klassisse bestaan, asook ’n behoefte om in kultuurverband te vergader.*

(c) *Dit is noodsaaklik dat daar daadwerklik gevorder moet word sodat kerke geografies kan vergader om o.a. ’n gesamentlike getuienis teenoor alle owerheidsvlakke te lewer.*

Daar is onder meer ook positiewe besluite op grond van Skrif en belydenis geneem oor sake soos die MIV-VIGS pandemie, die Sondag/Sabbat kwessie, evolusionisme as uitgangspunt in skoolleerplanne, misdaad in die Suid-Afrikaanse konteks en die misbruik van die Naam van die Here in die Suid-Afrikaanse samelewing.

Oor buite-egtelike seksuele omgang en homoseksualiteit het die GKSA sterk standpunt ingeneem, trouens, teen alle vorme van buite-egtelike en homoseksuele omgang: *God se Woord wys die monogame huwelik tussen ’n man en ’n vrou aan as die grense waarbinne die Godgegewe seksualiteit beoefen moet word. Gelowiges en alle mense word daartoe opgeroep om almal binne die kerk en samelewing met liefde en bewoënheid, deur woord en voorbeeld, op te roep tot ’n heilige en God-erende uitlewing van die seksuele lewe. In Jesus Christus is daar (soos met enige ander sonde) verlossing vir persone wat buite-egtelike en homoseksuele praktyke beoefen het. Deur die krag van God se Heilige Gees kom daar berou en is ’n heilige lewe moontlik. Persone met homoseksuele neigings moet soos alle ander mense met die nodige pastorale bewoënheid hanteer en toegerus word om ook ten opsigte van hulle seksuele lewens getrou aan God se Woord te lewe.*

Op hierdie wyse wou ons u ’n blik op die gedagtegang en waarde-oordele gee wat in die hart van die GKSA roer, met die versoek dat u ons ook in u gebede sal gedenk, sodat ons die wysheid mag ontvang om volgens die Bybelse woord “die dinge te mag onderskei waarop dit werklik aankom” (Fil. 1:10).

Dit is dan ook ons gebed vir u, tydens die duur van hierdie Sinode, maar ook vir elke dag in sy diens! Mag u kerke deur die besluite van u sinode so gedien word dat elkeen sal kan sê dat die Here u kennelik deur sy Gees gelei het.

God seën u ryklik!

dr. Neels Smit
(In opdrag van die GKSA as Voorsitter van die Deputate)

BIJLAGE 54
Artikel 131

Rapport deputaten onderlinge bijstand en advies

1. Samenstelling van het deputaatschap

Door de generale synode 2001 werden tot deputaten (her)benoemd:

J. Ouwehand, Bennekom (voorzitter);
C. Langelaar, Almere (secretaris);
G. Verhoef RA, Veenendaal (penningmeester);
H. Schuitema, Leeuwarden en A. van der Wal, Leiderdorp.

Als hun secundi werden benoemd respectievelijk:

G. van Putten, Badhoevedorp;
Drs. R.J. van der Moolen, Hoofddorp;
T.A. Sanders, Dordrecht;
J. Verhoef RA, Rijnsburg;
O. Zuidema, Emmen.

(Her)benoemd werden door de particuliere synode 2004 van het

Noorden : K. Wiersma, Dokkum (sec. Ing. C. Grit, Dalfsen);
Oosten : Ing. S.A. Banning, Amersfoort (sec. H. van Diermen, Bunschoten);
Westen : G. de Jong, Nieuw Venneep (sec. L.A. van Garderen RA, Hilversum);
Zuiden : C. W. Van Oijen, Dordrecht (sec. J.C. Spruyt, Krimpen aan de IJssel).

In de afgelopen synodale periode heeft br. H. Schuitema om medische redenen zijn deputatenwerk moeten neerleggen. Zijn plaats is per oktober 2002 ingenomen door de secundus br. O. Zuidema uit Emmen.

2. Rapport

Deputaten hebben u het volgende te rapporteren:

- A. Verantwoording van het beleid en het financieel beheer van deputaten voor onderlinge bijstand en advies over de periode 2001 tot en met 2003 (bijlage 1A / B / C en bijlage 2, 3 en 4).
- B. Communicatie met secundus deputaten en de kerkenraden.
- C. Begroting van baten en lasten over de jaren 2005 tot en met 2007 (bijlage 5).
- D. Aanpassen instructie:
  - Bijlage 6.1. Uitbreiding instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies inzake een minimum startleeftijd bij de eerste inschaling van predikanten met betrekking tot de traktementsberekening.
  - Bijlage 6.2. Aanpassing instructie artikel 4 sub c) van deputaten onderlinge bijstand en advies inzake steunverlening draagkrachtbeginsel bij een combinatie van gemeenten met meer dan 250 (doop)leden in de samenwerking.
  - Bijlage 6.3. Aanpassing instructie deputaten onderlinge bijstand en advies betreffende de maximering van de steun predikantskosten per (doop)lid per jaar.
  - Bijlage 6.4. Aanpassing instructie deputaten onderlinge bijstand en advies betreffende de steun bij langdurig zieke predikanten.
  - Bijlage 6.5. Actualisering artikel 3 (middelen) van de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.
  - Bijlage 6.6. Actualisering artikel 4b: (bijdrage in rente en aflossing) van de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.
  - Bijlage 6.7. Toevoeging artikel 5f: (meerjarenoverzicht onderhoud) aan de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.
  - Bijlage 6.8. Toevoeging artikel 4f: (pastoraal werk) aan de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.
  - Bijlage 6.9. Trapsgewijze afbouw steun predikantskosten bij groeiende gemeenten.

A. Verantwoording van het beleid en het financieel beheer over de jaren 2001 tot en met 2003

1. Algemeen

Naast hetgeen is bepaald in de instructie voor de deputaten onderlinge bijstand en advies hanteren deputaten de volgende beleidsregels:

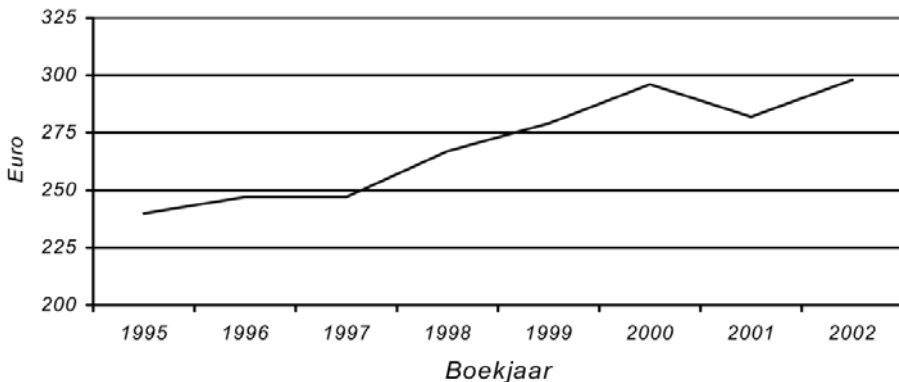
- De steunvragende gemeenten worden er op gewezen, dat de primaire verplichtingen te allen tijde voorrang dienen te verkrijgen boven het vormen van reserves.
De enige uitzondering is een door deputaten goedgekeurde redelijke reservering voor grootonderhoud. Deze is vastgesteld op € 25,- per zitplaats tot een maximum per jaar van € 4.600,- per gemeente.
- Het doen van vervroegde aflossing behoeft toestemming van deputaten.
- Het reserveren van de opbrengsten uit bijzondere acties behoeft de goedkeuring van deputaten.
- Indien het vrij besteedbare vermogen groter is dan tweeënehalf (2.5) maal de totale jaarlijkse lasten, dan dient het meerdere voor de exploitatie aangewend te worden c.q. in mindering gebracht te worden op de steun. Deze vermindering van het vrij besteedbare vermogen dient te geschieden gedurende vijf (5) jaar à 20%. Vermogen dat – in overleg met deputaten – voor een bijzonder doel is bijeengebracht is hiervan uitgezonderd.

- Indien er liquiditeitsmoeilijkheden worden verwacht kan een voorschot worden verstrekt dat later wordt verrekend met de definitieve uitkering.
- Een eventuele bijdrage in de financieringskosten van kerk-(ver)bouw wordt in principe toegezegd voor een periode van maximaal tien jaar, in de regel aflopend met 10% per jaar.
- De gemiddelde opbrengst per (doop)lid wordt getoetst aan vergelijkingsmateriaal dat bij deputaten aanwezig is.

Hieronder een grafische weergave van de gemiddelde inkomsten over de periode van 1995 tot en met 2002 per (doop)lid van de steunontvangende gemeente.

Deputaten hebben ook in 2002 een eigen bijdrage van € 240,- per (doop)lid als voorwaarde gesteld bij het verlenen van steun. Deputaten zien in de ontwikkeling van de opbrengst per lid een bevestiging van de door hen gehanteerde beleidsregel. De gemiddelde eigen bijdrage – over het jaar 2002 – van steunontvangende kerken is € 298,-, hier is echter wel een ruime spreiding te zien (bijlage 1B onderste deel).

Gemiddelde eigen bijdrage steunontvangende gemeenten per (doop)lid.

Bijlage 1A geeft een overzicht van de bijdragen die deputaten hebben verstrekt als steun predikantskosten en de draagkrachtuitkeringen over de jaren 2000 tot en met 2002.

Bijlage 1B geeft in het bovenste deel de gemiddelde eigen bijdrage per jaar vanaf 1995 van de steunontvangende gemeenten. Hierin zien we een stijgende lijn die in 2002 opgelopen is naar € 298,- per (doop)lid.

In het onderste deel van bijlage 1B is de eigen bijdrage per (doop)lid in het jaar 2002 per steunontvangende gemeente grafisch weergegeven. In het jaar 2002 was genoemde spreiding € 197,- aan de onderzijde tot € 365,- aan de bovenzijde van de grafiek per (doop)lid.

Bijlage 1C is de gemiddelde steun van deputaten per (doop)lid aan de steunontvangende gemeente weergegeven. Ook deze grafiek geeft een oplopende trend aan. De stelling lijkt gewettigd dat de financiële nood binnen de kleine kerken toeneemt, (alhoewel de totale steunuitkering van deputaten onderlinge bijstand en advies afneemt), ondanks het gegeven dat de steunontvangende gemeenten wel een hoger steunbedrag per (doop)lid ontvangen. In het onderste deel van bijlage 1C is de steun over boekjaar 2002 per (doop)lid van de steunontvangende gemeenten aangegeven.

Ondanks de hogere steunverlening per (doop)lid blijven er ongedekte tekorten bij een aantal gemeenten. Bij 42% van de steunontvangende gemeenten treedt dit probleem op. In totaal bedraagt dit ongedekte tekort € 54.781,- over het jaar 2002. De oorzaken zijn divers, wij zijn van mening dat door de aanpassingen die in de instructie worden voorgesteld er voldoende financiële verlichting in deze gemeenten ontstaat.

2. Ontwikkelen van toekomstig beleid

2.1. Administratie

De verwerking van de financiële gegevens van het deputaatschap geschiedt door het Dienstenbureau en deels door de penningmeester. De jaarrekening wordt samengesteld door het Dienstenbureau te Veenendaal onder verantwoordelijkheid van de penningmeester.

2.2. Steunverlening

Deputaten kunnen een bijdrage verlenen in de financieringskosten bij aankoop, nieuwbouw of verbouw van een kerk of vergaderruimten en/of in de predikantskosten. Bovendien bestaat nog de mogelijkheid voor een steunbijdrage volgens de draagkrachtregeling. Bijdragen worden uitsluitend verstrekt als er een tekort is en zullen in de regel nooit meer bedragen dan het werkelijke tekort.

Steunaanvraag Christelijke Gereformeerde Kerk Zeewolde

Deputaten hebben een steunaanvraag ontvangen van de kerkenraad a.i. van Zeewolde. Door de omstandigheden waarin de Christelijke Gereformeerde Kerk in Zeewolde verkeerde, was de financiële situatie

nijpend. De bank was niet bereid om het krediet te verhogen. De nood was zo hoog dat er in het voorjaar van 2003 geen financiële middelen meer aanwezig zouden zijn om de predikant zijn traktement uit te keren. Op het moment dat er geen traktement meer zou worden uitgekeerd moest de classis er op rekenen dat de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zeewolde in gebreke zou worden gesteld. De financiële gevolgen hiervan laten zich gemakkelijk raden.

Het tekort over 2002 was circa € 37.000,- en het begrote tekort voor 2003 was circa € 39.000,-.

Het moderamen onderkende de problematiek in Zeewolde, maar had te maken met onze instructie, die steunverlening aan Zeewolde niet zondermeer toestaat, omdat:

- Het aantal (doop)leden van de CGK Zeewolde hoger is dan 250 (265);
- De eigen bijdrage gedaald is tot onder het minimum van € 240,- per (doop)lid.

In onze instructie artikel 2 wordt gesproken over 'overigens in financiële moeilijkheden verkeren' en artikel 4 'behoudens zeer bijzondere omstandigheden'.

De vraag die we ons als deputaten hebben gesteld was: kunnen en mogen wij deze zinsneden lezen als een hardheidsclausule? Het moderamen van OB&A heeft contact gezocht met deputaten vertegenwoordiging van de kerken.

De beide moderamina van de deputaatschappen zijn op 29 januari 2003 bijeen geweest in de Theologische Universiteit in Apeldoorn. Deputaten vertegenwoordiging van de kerken waren het volledig eens met de interpretatie van deputaten OB&A.

Op 3 februari hebben de moderamina van OB&A en de classis Amersfoort en een lid van de kerkenraad a.i. Zeewolde in Bunschoten met elkaar gesproken. Alle gesprekken gevoerd hebbend is het moderamen tot de volgende afwegingen gekomen:

- Als we niet helpen, zal er een kerk zeer waarschijnlijk niet meer kunnen voortbestaan.
- Onze hardheidsclausule is toereikend en geeft geen precedent.
- Niet helpen is naar de generale synode toe slechter uit te leggen (c.q. te verantwoorden) dan wel helpen.
- Zodra het probleem in Zeewolde is opgelost kan de kerk stabiliseren, en gaat 'de knip' bij mensen weer open, niet eerder.
- Het ledental zal waarschijnlijk tot onder de 250 dalen.
- Vooralsnog zal niet verder worden gegaan dan een lening tot het begrotingstekort voor één jaar.
- De schuldbekentenis zal worden ondertekend door de classis Amersfoort.

Er is wederom overleg geweest met het moderamen van de classis Amersfoort waar de voorwaarden zijn besproken.

Hierop volgend heeft de classisvergadering van 19 maart goedkeuring verleend tot het aangaan van de voornoemde rentevrije lening van maximaal € 40.000,-, welke moet worden terugbetaald over een periode van maximaal vijf (5) jaar.

Steunaanvraag Christelijke Gereformeerde Kerk Antwerpen/Deurne

In een vergadering van deputaten evangelisatie en OB&A en een delegatie van de Christelijke Gereformeerde Kerk Antwerpen/Deurne in het dienstenbureau te Veenendaal op 17 juni 2002 is de problematiek van deze gemeente besproken. Aanleiding was het acute liquiditeitstekort als gevolg van het versnelde aflossen van de hypotheekschuld.

Door het ontvangen van twee legaten heeft Antwerpen/Deurne de totale hypothecaire schuld afgelost en als gevolg hiervan zullen deputaten evangelisatie hun subsidie mogelijk reduceren.

Deputaten evangelisatie en OB&A hebben besloten dat zij in gezamenlijkheid de Christelijke Gereformeerde Kerk Antwerpen/Deurne een rentevrije lening zullen verschaffen van € 24.000,- (deputaten evangelisatie 50% en OB&A 50%). Deze rentevrije lening dient door de Christelijke Gereformeerde Kerk Antwerpen/Deurne in vijf (5) jaar te worden terugbetaald.

Evaluatie vervangende of aanvullende steun in het pastoraat

De generale synode heeft deputaten in de brief van januari 2002 punt 3 opdracht gegeven te evalueren en te rapporteren.

Deputaten hebben in de afgelopen synodale periode éénmaal een verzoek ontvangen om financiële steun in het kader van een beperkte bestaansduur. De onderhavige aanvraag heeft nog niet geleid tot daadwerkelijke steun, daar de vacature nog niet is vervuld. We kunnen dus vaststellen dat er weliswaar (gelukkig) geen grote vraag naar deze oplossing is geweest, toch lijkt het deputaten geraden deze mogelijkheid in de instructie in te bouwen. (Zie bijlage 6.8)

Een complicerende factor bij het toekennen van steun voor een pastoraal medewerker is de eis die gesteld dient te worden ten aanzien van de kerkelijke signatuur van de kerkelijk werker (kerkorde bijlage 38 artikel 3).

Aangezien deputaten zich niet bevoegd achten daar uitspraken over te doen, maar wel met de realiteit ter zake te maken krijgen, verwachten zij hierover meer duidelijkheid te ontvangen. Ofwel steun mag slechts verleend worden ten aanzien van een kerkelijk werker van christelijke gereformeerde signatuur, ofwel deze afweging behoort tot de verantwoordelijkheid van de steunvragende gemeente.

Deputaten merken op dat het werken met steunoplossingen 'op maat' van steeds groter belang zal worden. Het relatief grote aantal voorstellen tot aanpassing van de instructie wijst daar al op. Deputaten hebben te maken met een in variatie toenemende problematiek. De voorgestelde uitbreidingen van de instructie zijn derhalve van groot belang om oplossingen te kunnen bieden. Deputaten stellen u voor om een uitbreiding van de instructie te aanvaarden zoals die is omschreven in de bijlage 6.8.

3. Financiën

De toename en het verloop van het eigen vermogen blijkt uit de bijlage 4, waarin de balans per 31 december 2001 en 2003 is vermeld.

4. Eigen vermogen

Het jaarlijkse verloop van het eigen vermogen is in de periode 1 januari 2001 tot en met 31 december 2003 als volgt (bijlage 4):

	2001	2002	2003
Saldo per 1 januari	994.643	1.259.164	1.372.712
Bij / af saldo boekjaar	264.521	113.548	-/- 13.766
Saldo per 31 december	1.259.164	1.372.712	1.358.946

Schulden op korte termijn

Geen

Staat van baten en lasten

De financiële resultaten over de periode van 1 januari 2001 tot en met 31 december 2003 zijn uitgebreid weergegeven in bijlage 3:

Jaarrekening	2001	2002	2003	Totaal
Baten	453.554	279.110	313.352	1.046.016
Lasten	190.486	164.013	314.688	669.187
Saldo	263.069	115.097	-/- 1.336	376.830

B. Communicatie met secundus deputaten en de kerkenraden

1. De secundus deputaten van dit deputaatschap ontvangen van elke vergadering de notulen. Vervolgens worden ieder jaar de rapportages van deputaten aan de particuliere synoden aan hen verstuurd.
2. Voorts ontvangen zij de rapportage aan de generale synode en bovendien worden zij eens per drie jaar -een synodale periode- uitgenodigd om een vergadering bij te wonen. Zij worden dan voorgelicht over de werkwijze en de gang van zaken en over problemen die zich voordoen en eventueel over nieuwe ontwikkelingen.
3. Medio 2002 is er weer een brochure aan alle kerkenraden verstuurd waarin alle relevante regels opnieuw zijn weergegeven.
4. Per januari 2003 heeft het deputaatschap OB&A op de internetsite van onze kerken veel relevante informatie beschikbaar. In januari 2004 is hieraan een matrix aan toegevoegd waarmee het voor alle Christelijke Gereformeerde Kerken mogelijk wordt om met behulp van deze matrix een verantwoorde planning op te zetten voor de reservering van gelden voor het onderhoud van het kerkgebouw e.d.
5. Informatieverstrekking aan de kerken.

Jaarlijks wordt er ultimo november in 'De Wekker' onder de rubriek 'Kerknieuws' een bericht opgenomen, waarin wordt medegedeeld dat de steunaanvraagformulieren beschikbaar zijn en kunnen worden opgevraagd bij de secretaris.

Sinds 1999 zijn de steunformulieren tevens op diskette beschikbaar en sinds 2003 kunnen de steunformulieren rechtstreeks worden gedownload vanaf de internetsite van onze kerken. Deze uitbreidingsmogelijkheden bevordert de eenduidigheid en maakt het werk van zowel de kerkenraden als deputaten eenvoudiger.

Deputaten brengen regelmatig verbeteringen aan in het aanvraagformulier waardoor het voor de kerken eenvoudiger wordt om hier mee om te gaan.

C. Begroting van baten en lasten over de jaren 2005 tot en met 2007 (zie bijlage 5)

	2005	2006	2007
	€	€	€
Baten	322.500	317.300	312.100
Lasten	322.500	317.300	312.100

D. Aanpassen instructies

In de bijlagen 6.1 tot en met 6.9 worden aanpassingen van de instructie voorgesteld, waardoor het mogelijk wordt gemeenten nog gericht financieel te ondersteunen.

E. Voorstellen.

Deputaten stellen voor:

1. In te stemmen met het door hen gevoerde beleid en het financieel beheer, hen daarvoor te dechargeeren.
2. Te besluiten de in de bijlage 6 voorgestelde wijzigingen en aanvullingen van de instructie goed te keuren.
3. Opnieuw deputaten te (her)benoemen.
4. De verplichte bijdrage van de kerken per (doop)lid vast te stellen op € 1,85.
  - ◇ De afgelopen jaren waren financieel-economisch 'vette jaren', hetgeen ook aan de inkomsten van de kerken merkbaar was. Dientengevolge werd er een lagere steun door deputaten uitgekeerd. Deputaten verwachten dat de inkomsten van de kerken de komende jaren onder druk zullen komen door de 'economische recessie'.

- ◇ Het lijkt ons reëel om hiermede rekening te houden met de begroting en rekening te houden met een afname van het eigen vermogen.
- ◇ De bijdragen die werden verstrekt ten behoeve van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging zullen in de komende jaren naar onze verwachting ongeveer op hetzelfde niveau blijven als in 2002.

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend, namens deputaten,

J. Ouwehand, voorzitter
C. Langelaar, secretaris.
G. Verhoef RA, penningmeester.

Toegevoegd:

- ◇ Bijlage 1A Bijdrage predikantskosten en draagkrachttuitkering;
- ◇ Bijlage 1B Gemiddelde eigen bijdrage per lid per jaar;
- ◇ Bijlage 1C Gemiddelde steun per gemeente per jaar;
- ◇ Bijlage 2 Lopende toezeggingen kerkbouw;
- ◇ Bijlage 3 Staat van baten en lasten 2001 tot en met 2003;
- ◇ Bijlage 4 Balans 31 december 2001 tot en met 31 december 2003;
- ◇ Bijlage 5 Begroting 2005 tot en met 2007;
- ◇ Bijlage 6 (1 tot en met 9) Verzoek tot aanpassingen instructie deputaten OB&A.

Bijlage 1A

Overzicht bijdrage predikantskosten over de jaren 2000 t/m 2002

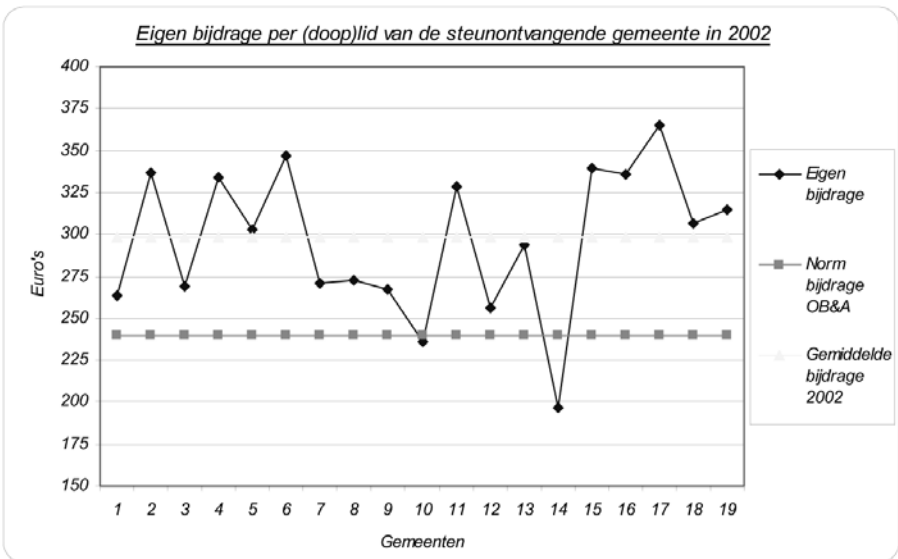
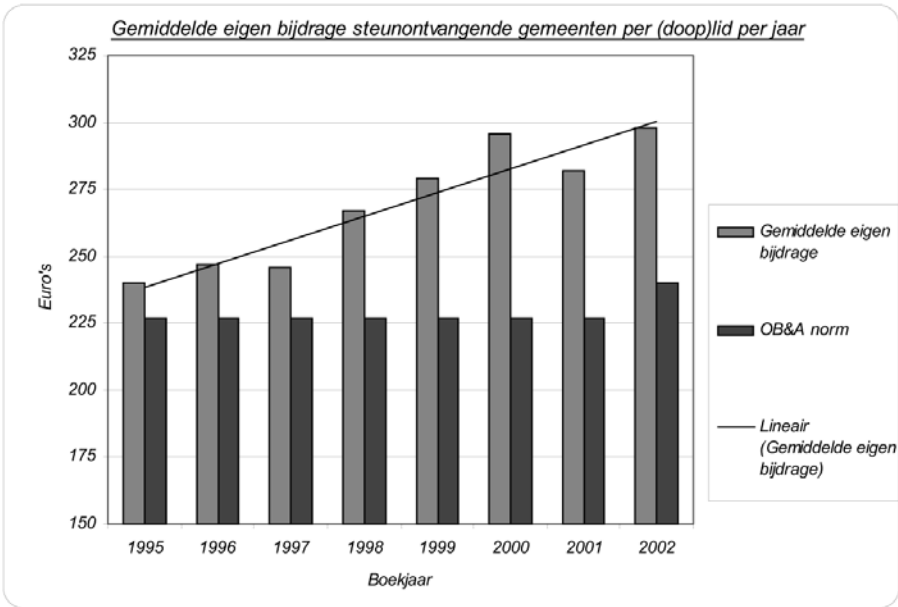
Kerk van:	2000	2001	2002	Totaal €
Alblasserdam	13.255	12.252	15.015	40.522
Amsterdam	0	0	14.595	14.595
Beverwijk	3.844	6.455	8.420	18.719
Broeksterw.-Andreas	12.434	12.376	0	24.810
Culemborg	0	1.510	9.020	10.530
Delfzijl	0	3.619	6.173	9.792
Franeker	6.593	0	8.475	15.068
Gorinchem	6.242	0	0	6.242
Harlingen	3.499	8.345	9.366	21.210
Heerenveen	0	2.370	5.437	7.807
Hillegom	13.069	9.405	0	22.474
Hoofddorp	11.560	11.983	12.700	36.243
Klundert	8.679	10.920	0	19.599
Lutten	0	0	12.566	12.566
Maassluis	6.355	8.410	17.405	32.170
Midwolda	6.276	11.305	11.295	28.876
Nijmegen	6.115	7.105	9.125	22.345
Oud-Vossemeer	3.179	2.765	0	5.944
Sassenheim	10.156	12.505	9.140	31.801
Schiedam	7.344	0	0	7.344
Sneek	0	0	3.515	3.515
Soest	8.259	0	0	8.259
Steenwijk	2.852	3.380	3.745	9.977
Tholen	0	0	8.549	8.549
Westzaan	4.361	0	5.225	9.586
Woerden	7.183	5.110	11.710	24.003
Zeevolde *	2.906	0	0	2.906
Totaal	144.159	129.815	181.476	455.450

* incl. SKIJP

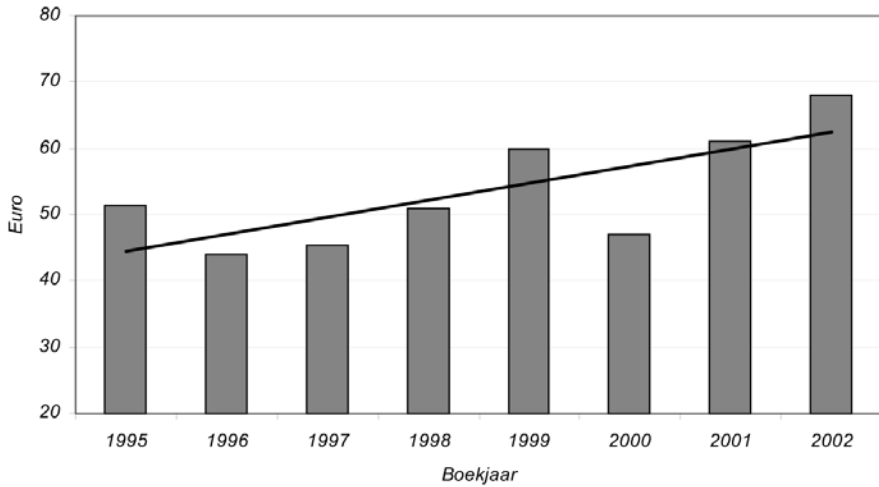
Overzicht draagkrachttuitkeringen over de jaren 2000 t/m 2002

Kerk van:	2000	2001	2002	Totaal €
Alblasserdam	1.860	2.663	3.000	7.523
Amsterdam	0	0	3.040	3.040
Broeksterw.-Andreas	2.700	2.684	0	5.384
Harlingen	0	0	2.059	2.059
Heerenveen	0	0	1.308	1.308
Hillegom	2.838	0	0	2.838
Hoofddorp	3.921	4.129	5.033	13.083
Klundert	0	2.365	0	2.365
Lutten	0	0	4.834	4.834
Woerden	0	0	485	485
Totaal	11.320	11.841	19.759	37.601

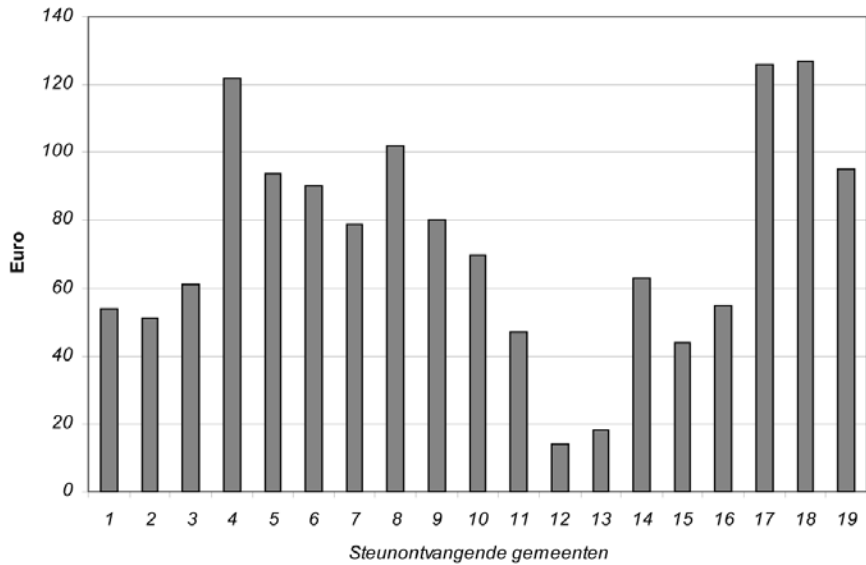
Bijlage 1B

Gemiddelde OB&A steun per steunontvangende gemeente per (doop)lid per jaar

OB&A steun per (doop)lid in 2002 per steunontvangende gemeente

Bijlage 2

Lopende toezeggingen kerkbouw per 31 december 2003

Gemeente:	Toezegging 1e jaar	Oorspr. max. toezegging	Reeds uitgekeerd t/m 2003	Niet uitgekeerd t/m 2003	Saldo verpl. per 31-12-2003	Aant. Rest- jaren	Max. uitk. in 2004 t.i.v. 2003
Aalten	6.807	37.437	0	27.227	10.210	5	3.404
Alkmaar	14.975	149.747	2.571	42.351	104.825	7	14.975
Antwerpen	43.109	237.100	224.167	8.622	4.311	1	4.311
Delfzijl	7.170	39.434	6.146	18.231	15.057	6	4.302
Ermelo	4.538	24.958	2.997	21.507	454	1	454
Helder den Hoofddorp	2.723	14.975	0	14.702	273	1	272
Nijkerk	7.306	40.182	31.919	3.877	4.386	3	2.192
Oud-Vossemeer	22.869	124.790	60.444	62.059	2.287	1	2.269
Surhuisterveen	4.538	24.958	5.954	18.550	454	1	454
Werkendam	9.076	49.916	0	30.848	19.068	6	5.445
Totaal	18.605	102.327	48.366	48.379	5.582	2	3.721
		845.824	382.564	296.353	166.907		41.799

Bijlage 3

Staat van baten en lasten 2001 t/m 2003

	2001		2002		2003		2001/2003 Totaal	
	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.
Baten								
Bijdrage van kerken	340.335	324.416	223.000	211.127	223.000	216.937	786.335	752.480
Interest	36.302	67.197	50.000	67.983	50.000	71.915	136.302	207.095
Giften		61.941				24.500		86.441
Uit vermogen					83.000		83.000	
Inkomsten	376.637	453.554	273.000	279.110	356.000	313.352	1.005.637	1.046.016
Begroting zoals vastgesteld door de GS 1998 en 2001								
Lasten								
Bijdrage kerkbouw	95.294	15.959	95000	5.417	95.000	-1.080	285.294	20.296
Bijdrage pred.kosten	224.621	131.913	204000	112.939	204.000	234.375	632.621	479.227
Draagkrachttuitk.	18.151	7.864	12000	8.234	12.000	36.359	42.151	52.457
Overige uitkeringen								
Pensioenuitkering		8.612	4000	3.717	4.000		8.000	12.329
Voort. ambtsbeeind.		14.103	23000	16.871	23.000	25.665	46.000	56.639
Langdurig zieke pred.			5000		5.000		10.000	
Bijstandsuitkeringen								
Aanvulling eigen verm.	16.336						16.336	
Diverse kosten	13.000	12.034	13000	16.835	13.000	19.369	39.000	48.238
Saldo Euro	9.235	263.069	-83.000	115.097	0	-1.336	-73.765	376.830

Bijlage 4

Balans

	31-12-2001		31-12-2003	
	€	€	€	€
Activa:				
Effecten	1.043.101		1.284.472	
Leningen u/g			44.000	
Vorderingen	81.915		42.618	
Voorschotten				
Liquide middelen	355.007		232.861	
		1.480.023		1.603.951
Passiva:				
Eigen vermogen	1.259.164		1.358.946	
Schulden op korte termijn	220.859		245.005	
Reserve bijzondere uitkeringen				
		1.480.023		1.603.951

Toelichting op balans:

Van het vermogen was per 31/12/2003 belegd
Fondsenstaat per 31 december 2003

Fondsnaam obligatie

		Nominaal 31/12/03	Koers 31/12/03	Waarde 31/12/03
8,500 % Nederland	1991-06 I+II	45.378	112,70	51.141
7,500 % Nederland	1993-23	90.756	133,52	121.177
7,250 % Nederland	1994-04	45.378	103,60	47.012
7,750 % Nederland	1995-05	45.378	106,02	48.110
6,750 % Nederland	1995-05	22.690	107,20	24.324
5,250 % A.S.R. Bank	1998-08	40.840	105,00	42.882
4,625 % ABN-AMRO Bank	1999-09	180.000	102,70	184.860
3,625 % Nat. Invest. Bank	1999-04	45.000	101,04	45.468
4,625 % Ned. Inv. Ontw. Landen	1998-10	58.991	102,70	60.584
5,750 % Nederland	1997-07	55.000	107,72	59.246
6,000 % European Invest. Bank	1996-06	45.378	106,60	48.128
5,500 % Waterschapsbank	1997-08	49.916	107,35	53.585
4,625 % RABO Bank	1998-08	49.916	104,06	51.943
6,125 % SNS	2000-10	50.000	110,50	55.250
5,125 % Ned. Waterschapsbank	2001-11	75.000	106,20	79.650
5,750 % Achmea Holding	2001-2008	50.000	105,54	52.770
5,500 % Wolters Kluwer	1999/06	50.000	104,55	52.275
0,000 % ROBECO		50.000	103,20	51.600
		1.049.621		1.130.004

Aandelen

RABO Bank ledencertificaten 1	1.320	26,53	35.020
RABO Bank ledencertificaten 2	353	111,52	39.367
ROBECO Lux-0- Rente	1.380	89,02	122.845
Kon. Nederl. Petr. Mij.	900	41,80	37.620
			234.851

Totaal Euro

1.364.855

Bijlage 5

Begroting 2005 t/m 2007

		2005	2006	2007
Inkomsten:				
	Intering uit vermogen	125.600	125.400	125.200
	Omslag kerken	136.900	136.900	136.900
	Intrest	60.000	55.000	50.000
	Totaal inkomsten	€ 322.500	317.300	312.100
Uitgaven:				
1.	Uitkeringen kerken:			
a.	bijdragen kerkbouw	83.500	77.800	72.100
b.	bijdragen pred.kosten	175.000	175.000	175.000
c.	draagkrachtuitkeringen	17.000	17.000	17.000
2.	Overige uitkeringen:			
a.	Bijstandsuitkering	30.000	30.000	30.000
3.	Algemene kosten:			
a.	diverse kosten	17.000	17.500	18.000
	Totaal uitgaven	€ 322.500	317.300	312.100
	Saldo	€ 0	0	0
	Aantal (doop)leden CGK.	74000	74000	74000
		1,85	1,85	1,85
	Inkomsten bij omslag van:	€ 1,85	136.900	136.900

Bijlage 6.1

Uitbreiding instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies inzake een minimum startleeftijd bij de eerste inschaling van predikanten m.b.t. de traktementsberekening.

Aanleiding

Bij de aanvragen voor steun in de predikantskosten worden deputaten geconfronteerd met het feit dat predikanten die op latere leeftijd tot het ambt geroepen worden hoger zijn ingeschaald dan deputaten financiële zaken in hun jaarlijkse opgave ten aanzien van beginnende predikanten aangeeft. Deputaten OB&A moesten daarom korten op de steun c.q. deze afwijzen doordat daarvoor binnen de vigerende instructie geen ruimte bestaat.

Overwegingen

Indien een predikant op latere leeftijd tot het ambt is geroepen, ontvangt hij in bepaalde gevallen een traktement dat hoger is dan de deputaten financiële zaken adviseren. Er worden namelijk een aantal extra 'leeftijd'-periodieken toegekend. Deputaten vinden het binnen redelijkheid en billijkheid liggen dat er in deze een verruiming in hun instructie komt.

Een beginnend predikant van 25 jaar zonder gezin en een beginnend predikant van 40 jaar met een gezin en schoolgaande kinderen inschalen op dezelfde traktementschaal is door deputaten niet met redenen te verdedigen.

Het antwoord van deputaten financiële zaken op ons schrijven ter zake aan hen was, dat deputaten OB&A een instructie zouden kunnen indienen ten aanzien van voornoemde problematiek op de komende generale synode.

Conclusie

Het is gewenst dat deputaten OB&A in die gevallen steun kunnen verlenen binnen het kader van een verruimde instructie.

Criteria

De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden. De normale regels voor steunverlening predikantskosten zijn van toepassing. Het ingangsjaar is 2004.

Uitbreiding instructie

- ◇ Deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten besluiten in gevallen dat een predikant die op latere leeftijd tot het ambt komt een leeftijd van dertig jaar als startleeftijd met o (nul) periodieken te hanteren.
- ◇ Inschaling geschiedt dan volgens de regel, aantal 'dienstjaren' = leeftijd minus 30.

Bijlage 6.2

Aanpassing instructie artikel 4 sub c) van deputaten onderlinge bijstand en advies inzake steunverlening draagkrachtbeginsel bij een combinatie van gemeenten met meer dan 250 (doop)leden in de samenwerking.

Aanleiding

Doordat de afgelopen jaren de predikantstraktementen een inhaalslag hebben doorgemaakt, zien we bij de kleine gemeenten ongedekte tekorten ontstaan. Deze kleine gemeenten kunnen als aanvulling op de predikantssteun onder bepaalde voorwaarden een bijdrage ontvangen van 60% van de verplichte afdracht aan de kerkelijke kassen. Deputaten zijn geconfronteerd met het feit dat er een ongedekt tekort bleef, doordat in de combinatie van gemeenten het aantal (doop)leden van de combinatie hoger was dan 250.

Overwegingen

Het betreft hier de kleinere gemeenten. Deze twee samenwerkende gemeenten hebben ten aanzien van de gebouwen met bijbehorende kosten en de geografische spreiding hogere lasten dan ware het één gemeente op één locatie. Deze gemeenten hebben te maken met hogere vergoedingen voor overige kosten predikant, door onder andere hogere reiskosten. Hiernaast is er een trend waarneembaar dat grotere gemeenten samen met een kleine gemeente een predikant beroepen. Het is volgens deputaten wenselijk dat de kleine gemeente naast de steun van predikantskosten ook een bijdrage in de steun van draagkracht kan ontvangen.

Conclusie

Het is gewenst dat deputaten OB&A in voornoemde gevallen steun kunnen verlenen binnen het kader van de aangepaste instructie.

Criteria

De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden.

Aanpassing instructie

Deputaten vinden het redelijk en billijk om de onderstaande zinsnede in artikel 4 sub c) te laten vervallen:

- ◇ '...alleen of in combinatie met een andere kerk per 1 januari samen...'

Bijlage 6.3

Aanpassing instructie deputaten onderlinge bijstand en advies betreffende de maximering van de steun predikantskosten per (doop)lid per jaar.

Aanleiding

Door de inhaalslag van de predikantstraktementen de laatste jaren door de uitbreiding van het aantal periodieken dient de maximale steun van € 105,- per (doop)lid aangepast te worden.

Overwegingen

Dat met name de kleine gemeenten – die een predikant hebben met het maximum aantal periodieken – geconfronteerd worden met ongedekte tekorten. Volgens de instructie kunnen kleine gemeenten 40% steun in de predikantskosten ontvangen. De maximale steungrens van € 105,- per (doop)lid kan bij gemeenten met minder dan ongeveer 190 (doop)leden een ongedekt tekort laten ontstaan. In de achterliggende synodale periode zijn de maximale predikantskosten en de overige vergoedingen met ruim 16% gestegen.

Conclusie

Het is een vereiste om de maximale bijdrage voor predikantskosten te verhogen om de bestaansduur van genoemde gemeenten te waarborgen, voor zover dit binnen de reikwijdte van deputaten ligt. Een omslagpunt bij 150 (doop)leden en maximale predikantskosten lijkt redelijk.

Criteria

De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden.
De normale regels voor steunverlening predikantskosten zijn van toepassing.

Aanpassing instructie

◇ Artikel 4 sub d de laatste regel wijzigen van € 105,- per (doop)lid per jaar in € 135,- per (doop)lid per jaar.

Bijlage 6.4

Aanpassing instructie deputaten onderlinge bijstand en advies betreffende de steun bij langdurig zieke predikanten.

Aanleiding

De generale synode 2001 heeft een instructie aanvaardt van de particuliere synode van het noorden ten aanzien van steun in geval van langdurige ziekte van de predikant. In een schrijven, medio januari 2002, heeft de generale synode deputaten opgedragen een voorstel dienaangaande tot uitbreiding van de instructie voor te leggen.

Overwegingen

Dat met name de kleine gemeenten – die te maken hebben met een langdurig zieke predikant – geconfronteerd kunnen worden met ongedekte tekorten door extra uitgaven om het gemeentelijk leven voortgang te laten vinden.

Conclusie

Het is een vereiste dat de extra kosten, welke veroorzaakt worden door de langdurig zieke predikant, leiden tot tekorten die steun van deputaten OB&A noodzakelijk maken.

Criteria

De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden.
De normale regels voor steunverlening predikantskosten zijn van toepassing.

Aanpassing instructie

Toevoegen aan de instructie punt 4 e);

4 e. Regeling in geval van langdurige ziekte predikant:

◇ Van langdurige ziekte kan worden gesproken, indien deze langer dan zes (6) maanden voortduurt. De kerkenraad van de langdurig zieke predikant kan zich – na consultatie van de consulent – tot de classis wenden voor hulp en bijstand in pastoraat en prediking. De kerkenraad kan zich door middel van de gebruikelijke wegen wenden tot en een beroep doen op OB&A voor steun. Deze steun zal nimmer hoger zijn dan het werkelijke tekort. Eén en ander met inachtneming van hetgeen in artikel 4 sub a bepaald is ten aanzien van neveninkomsten. Deze steun zal nimmer meer bedragen dan € 135,- per (doop)lid per jaar.

Bijlage 6.5

Actualisering artikel 3 (middelen) van de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.

Aanleiding

De destijds door de generale synode besloten samensmelting van de kassen FSK (fonds steun kerkbouw) en KOB (kas onderlinge bijstand) is reeds geruime tijd volledig gerealiseerd. Het apart verwoorden van deze éénwording in de instructie heeft onzes inziens zijn relevantie verloren.

Overwegingen

Een instructie moet begrijpelijk en overzichtelijk en werkbaar zijn.

Conclusie

Die delen die niet meer relevant zijn uit de instructie verwijderen.

Criteria

Niet van toepassing

Aanpassing instructie

Artikel 3 als volgt redigeren:

- ◊ De kas voor onderlinge bijstand en advies wordt gevormd door inbreng van zijn vermogensbestanddelen en aangevuld met de door de generale synode vastgestelde bijdragen van de kerken en eventuele andere ontvangsten.

Bijlage 6.6**Actualisering artikel 4b; (bijdrage in rente en aflossing) van de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.****Aanleiding**

Deputaten zijn enige malen geconfronteerd met verzoeken van gemeenten met (ver)bouwplannen. In artikel 4b van de instructie staat verwoord dat de gemeente in principe omstreeks 50% van de bouwsom in vrij besteedbaar vermogen beschikbaar moet hebben.

Overwegingen

Het kan voor gemeenten in bepaalde gevallen bijzonder moeilijk zijn om 50% van de bouwsom als vrij besteedbaar vermogen te verwerven. Uit de meerjarencijfers blijkt dat bij circa 40% van de toezeggingen – bij de start van de bouw – niet behoeft te worden uitgekeerd.

Conclusie

Het is wenselijk om meer verantwoordelijkheid neer te leggen bij de plaatselijke kerken, die als gevolg van minder eigen middelen en een daardoor hogere lening een hogere jaarlast willen en kunnen dragen.

Criteria

Niet van toepassing

Aanpassing instructie

Artikel 4b aan te vullen met:

- ◊ Of een zodanig percentage van de kosten dat uit de meerjarenraming duidelijk blijkt dat de lasten die samenhangen met de rente en aflossing van het geleende kapitaal ruimschoots kan en wil worden opgebracht door de gemeente. Het percentage – vrij besteedbaar vermogen – zal minimaal 40 moeten bedragen.

Bijlage 6.7**Toevoeging artikel 5f: (meerjarenoverzicht onderhoud) aan de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.****Aanleiding**

Deputaten zijn – nadat er nijpende financiële situaties zijn ontstaan bij verscheidene kerken a.g.v. de verwaarlozing van het onderhoud – enige malen geconfronteerd met verzoeken van gemeenten om financiële hulp in de kosten van onderhoud van kerk en bijgebouwen.

Overwegingen

Dit deputaatschap heeft de kennis en mensen in huis om voor alle CGK kerken een steun in deze materie te zijn. Deputaten stellen zich voor om een matrix te ontwerpen die op een verantwoorde wijze alle CGK kerken kan ondersteunen in het maken van een onderhoudsplanning voor de komende jaren. Het is van groot belang, dat kerken die steun ontvangen kunnen reserveren voor grootonderhoud. Er dient dan wel een meerjarenplan te worden opgesteld.

Conclusie

Deze matrix zal op de website van deputaten beschikbaar worden gesteld aan de kerken.

Criteria

De kerken binnen het arbeidsterrein van deputaten worden verplicht om jaarlijks een geactualiseerd meerjarenoverzicht voor het onderhoud gelijktijdig met de steunaanvraag voor te leggen aan deputaten. De kerken met meer dan 249 (doop)leden kunnen vrijblijvend gebruik maken van de kennis en expertise van de bouwkundigen binnen dit deputaatschap.

Aanpassing instructie

Artikel 5 aan te vullen met punt f:

- ◊ Een tienjarig meerjaren overzicht voor (groot)onderhoud.

Bijlage 6.8

Toevoeging artikel 4f: (pastoraal werk) aan de instructie deputaten onderlinge bijstand en advies.

Aanleiding

Deputaten zijn geconfronteerd met verzoeken van gemeenten om ondersteuning voor pastorale arbeid in de gemeente ook door een niet-predikant.

Overwegingen

De generale synode heeft in de vergadering van 2001 deputaten toestemming gegeven om gedurende één synodale periode uitvoering te geven aan dit besluit en dit te evalueren en de generale synode 2004 hierover te rapporteren. Dat deputaten krachtens hun instructie niet geroepen zijn om een uitspraak te doen over de kerkelijke achtergrond van de aan te stellen pastoraal werker.

Conclusie

Er heeft zich tot dit moment één gemeente gemeld om steun in 2003.

Criteria

De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden.

De normale regels voor steunverlening als voor een predikant zijn van toepassing.

Aanpassing instructie

Artikel 4 aan te vullen met punt f:

- ◊ De pastorale hulp bij tijdelijke aanvulling of tijdelijke vervanging wegens noodzakelijke uitbreiding van pastoraal werk dan wel het niet functioneren van de predikant anders dan door ziekte.
- ◊ Tevens voor pastorale hulp aan gemeenten die helaas wellicht nog maar een beperkte bestaansduur zullen hebben.
- ◊ De kerkenraad is verantwoordelijk voor de personele invulling van deze tijdelijke steun (predikant, emeritus-predikant, pastoraal werker).
- ◊ In beginsel wordt deze steun voor een periode van maximaal vijf (5) jaren toegekend.
- ◊ De kerkelijke signatuur van de pastoraal medewerker is een verantwoordelijkheid van de steunvragende gemeente.

Bijlage 6.9

Trapsgewijze afbouw steun predikantskosten bij groeiende gemeenten.

Aanleiding

Deputaten zijn geconfronteerd met een verzoek vanuit een particuliere synode – tijdens de bespreking van het rapport van deputaten – om de ondersteuning voor predikantskosten niet meer abrupt stop te zetten bij overschrijding van de grens van 249 leden.

Overwegingen

Groeiende gemeenten die de grens van 249 (doop)leden overschrijden en die de drie jaren daarvoor steun in de predikantskosten van deputaten hebben ontvangen dit steun percentage af te bouwen. Nu is de steun abrupt ten einde als die grens wordt overschreden.

Conclusie

Het is gewenst om deputaten OB&A de ruimte te geven om in die gevallen een trapsgewijze afbouw in de steun van predikantskosten te kunnen verlenen.

Criteria

De gemeente heeft de voorgaande drie jaren steun van deputaten ontvangen en telde in die periode minder dan 250 (doop)leden. Het ingangsjaar is 2004.

De normale regels voor steunverlening als voor een predikant zijn van toepassing.

Aanpassing instructie

Aanvulling artikel 4 met punt e:

- ◊ Een uitzondering is dat aan kerken die het maximum leden van 249 (doop)leden overschrijden en de voorgaande drie jaren steun ontvangen hebben voor de predikantskosten in aanmerking kunnen komen voor een afbouwregeling. Deze regeling bouwt het steunbedrag af naar in het eerste jaar tot 67% en het tweede jaar tot 33% en het derde jaar tot 0%.

BIJLAGE 55
Artikel 131

Rapport 2 van commissie 6 inzake het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het werk dat deputaten onderlinge bijstand en advies hebben verricht. Deputaten hebben hun werk nauwkeurig en binnen de geldende regels uitgevoerd.

Tijdens de bespreking die uw commissie met deze deputaten heeft gehad, is zowel de situatie in Antwerpen als de situatie in Zeewolde besproken. Hoewel Antwerpen voor het aflossen van de hypotheekschuld geen overleg met deputaten OB&A had gehad, hebben deputaten – na gerezen liquiditeitsproblemen – de gemeente van Antwerpen toch geholpen met een lening. Commissie 6 waardeert de wijze waarop deputaten in deze zaken hebben gehandeld.

Dat de financiële nood binnen de kleine kerken toeneemt, hebben deputaten nader toegelicht. Van de 19 steunontvangende gemeenten, zijn er 11 die in 2003 na uitkering door OB&A nog een gezamenlijk tekort hadden van € 23.000,-. Deze 11 gemeenten hebben allen tussen de 130 en 150 leden. Uit de begrotingen voor 2004 blijkt een begroot tekort van € 120.000,- voor diezelfde 11 gemeenten. Hoewel dit nog begrotingen zijn, zal het daadwerkelijke tekort zeker boven het bedrag van 2003 uitkomen.

De vraag of er steun kan worden verleend aan een kerkelijk werker van een andere dan christelijke gereformeerde signatuur, behoort niet tot de competentie van uw commissie. In overleg met deputaten is besloten de geldende regeling in de kerkorde te volgen. Deze zal mogelijk, naar aanleiding van een instructie die ter synode dient, worden aangepast.

Met deputaten zijn de gevraagde aanpassingen voor de instructie van dit deputaatschap besproken. Uw commissie neemt de voorstellen over. Zij betekenen in enkele gevallen verruiming van de regels, waarbinnen deputaten werken. De daarmee gepaard gaande kostenverhoging lijkt echter binnen redelijke grenzen te blijven. In overleg met deputaten zijn hier en daar kleine aanpassingen of aanvullingen gedaan.

Uw commissie heeft ook ingestemd met het definitief maken van de mogelijkheid steun te verlenen voor pastorale hulp ondanks het feit dat in de proefperiode geen uitkeringen daarvoor zijn gedaan en evaluatie daarvan dus niet mogelijk was (zie voorstel 3g.)

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten voor de uitgevoerde werkzaamheden te danken en deze goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. de volgende wijzigingen aan te brengen in de instructie voor de deputaten onderlinge bijstand en advies, bijlage 4 (artikel 11 K.O.):
  - a. Artikel 3 als volgt te laten luiden: 'De kas voor onderlinge bijstand en advies wordt gevormd door zijn vermogen en wordt aangevuld met de door de generale synode vastgestelde bijdragen van de kerken en eventuele andere ontvangsten.'
  - b. Artikel 4 sub a aan te vullen met: 'Een uitzondering is dat kerken die het maximum ledenaantal van 249 (doop)leden overschrijden en de voorgaande drie jaren steun ontvangen hebben voor de predikantskosten in aanmerking kunnen komen voor een afbouwregeling. Deze regeling bouwt het steunbedrag als volgt af: in het eerste jaar nadat het ledenaantal van 249 (doop)leden is overschreden tot maximaal 67%, in het tweede jaar tot maximaal 33%, waarna geen bijdrage meer wordt verleend.'
  - c. Artikel 4 sub a eveneens aan te vullen met: 'Deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten besluiten in gevallen dat een predikant die op latere leeftijd (ouder dan 30 jaar) in de ambtelijke dienst komt een leeftijd van dertig jaar als startleeftijd met nul periodieken te hanteren. Inschaling ten behoeve van de steunverlening geschiedt dan volgens de regel, aantal 'dienstjaren' = leeftijd minus 30, echter nooit hoger dan de werkelijke inschaling.'
  - d. Artikel 4b aan te vullen met: 'In geval van voldoende draagkracht van de betreffende gemeente is een minimum percentage van 40 van voornoemde kosten nog aanvaardbaar.'
  - e. De tweede zin van artikel 4 sub c te wijzigen in: 'Deze steun geldt voor die kerken die minder dan 250 (doop)leden hebben en gedurende het gehele jaar het minimumtraktament van een (deeltijd) predikant hebben te dragen.'
  - f. Het bedrag in artikel 4 sub d te wijzigen in € 135,- per (doop)lid per jaar.
  - g. Artikel 4 aan te vullen met sub e: 'Deputaten toe te staan binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor pastorale arbeid.
    - Deze steunverlening geldt voor gemeenten met maximaal 249 (doop)leden.
    - Deze steunverlening blijft op voorhand beperkt tot:
      - a. hulp bij tijdelijke aanvulling of tijdelijke vervanging wegens noodzakelijke uitbreiding van pastoraal werk dan wel het niet functioneren van de predikant anders dan door ziekte
      - b. hulp aan gemeenten die helaas wellicht nog maar een beperkte bestaansduur zullen hebben.
    - De kerkenraad is verantwoordelijk voor de personele invulling van deze tijdelijke steun (predikant, pastoraal werker)'.
     - In beginsel wordt deze steun voor een periode van maximaal vijf (5) jaren toegekend.

- h. Artikel 4 aan te vullen met sub f: Regeling in geval van langdurige zieke predikant:
Van langdurige zieke kan worden gesproken, indien deze langer voortduurt dan zes (6) maanden na de ziekmelding bij de kerkenraad. De kerkenraad van de langdurig zieke predikant kan zich – na consultatie van de consulent – tot de classis wenden voor hulp en bijstand in pastoraat en prediking. De kerkenraad kan zich door middel van de gebruikelijke wegen wenden tot en een beroep doen op onderlinge bijstand en advies voor steun. Deze steun zal nimmer hoger zijn dan het werkelijke tekort dat ontstaat door extra uitgaven om het gemeentelijk leven voortgang te doen vinden. Eén en ander met inachtneming van hetgeen in artikel 4 sub a bepaald is ten aanzien van de neveninkomsten. Deze steun zal nimmer meer bedragen dan € 135,- per (doop)lid per jaar.
- i. Artikel 5 na e. aan te vullen met f.: ‘Een tienjaren prognose voor (groot)onderhoud.’

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 56
Artikel 135

Rapport van deputaten voor contact met de overheid

1. Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode 2001 werden tot deputaten benoemd: prof.dr. T.M. Hofman, voorzitter; mr. H. Herweijer, secretaris; ds. G.L. Born, mevrouw mr.dr. G.W. Brands-Bottema, mr. H. de Hek, br. J.W. Overeem, ds. G. van Roekel, mr. A. Rouvoet en als algemeen secundus ds. C.A. den Hertog. Deputaten kwamen gedurende de verslagperiode negenmaal in vergadering bijeen. Br. Rouvoet heeft te kennen gegeven dat hij vanwege zijn drukke werkzaamheden als voorzitter van de Tweede Kamer-fractie van de ChristenUnie zijn werkzaamheden als deputaat niet zal kunnen voortzetten. Br. Rouvoet is overigens wel bereid om op ‘ad hoc basis’, als ‘bijzonder’ aanspreekpunt te (blijven) fungeren voor aangelegenheden waarbij de Tweede Kamer is betrokken. Deputaten zijn dankbaar dat op deze wijze er toch vanuit het deputaatschap een ‘lijntje’ naar de Tweede Kamer blijft, aangezien in het verleden al meerdere malen gebleken is dat een dergelijk contact waardevol is voor het deputaatschap.

2. Contacten met deputaatschap Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Voorzitter en secretaris van het deputaatschap voor contact met de overheid hebben in de verslagperiode tweemaal (een constructief) overleg gehad met de voorzitter en een andere afgevaardigde van deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Een aantal jaren geleden werd de afspraak gemaakt dat het overleg in principe jaarlijks tussen de moderamina van de beide deputaatschappen zou plaatsvinden; echter tengevolge van de ziekte van prof. Hofman tijdens de verslagperiode was het helaas niet mogelijk elk jaar deze afspraak na te komen.

3. Activiteiten wegens maatschappelijk debat over ‘waarden en normen’

De Nederlandse samenleving kent aan het begin van de 21e eeuw grote problemen, niet alleen van economische, maar ook van sociale en morele aard. Steeds meer is de overtuiging gegroeid dat deze problemen mede voortkomen uit een gebrek aan gemeenschappelijke waarden en normen in een pluriforme samenleving. De regering heeft de behoefte aan bezinning hierop onderkend. De minister-president heeft tijdens de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer op 18 en 19 september 2002 aangedrongen op een gesprek over waarden en normen en onder andere de kerken opgeroepen hieraan deel te nemen.

3.1. Woerden 2-overleg

Een aantal kerken van de gereformeerde gezindte heeft gemeend om gehoor te moeten geven aan de uitnodiging van de minister-president om als kerken deel te nemen aan het maatschappelijk debat over ‘waarden en normen’. Deze kerken, die reeds eerder onder de naam ‘Woerden-overleg’ met elkaar hadden ‘samengewerkt’ binnen een studiec ommissie ‘huwelijk’ (waarover aan de vorige synode werd gerapporteerd), hebben gemeend opnieuw de handen ineen te moeten slaan. In het ‘Woerden 2-overleg’ participeerden de volgende kerken/groeperingen: Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, alsmede de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Deze samenwerking heeft geresulteerd in de verschijning van de brochure ‘Gerechtigheid en welzijn’, ‘Een boodschap van de kerken over waarden en normen’. In deze brochure roepen de kerken, overheid en samenleving op om terug te keren naar Gods Woord en Zijn geboden. Er wordt een aanzet gegeven voor een concretisering van de Tien Geboden, die stuk voor stuk behandeld worden. Verder wordt ook gewezen op het werk van de Heere Jezus, door Wiens verzoenend lijden en sterven gerechtigheid en welzijn gestalte krijgen. De boodschap maakt echter duidelijk dat alleen het Evangelie van genade nieuwe mensen maakt en kracht geeft om nu ook echt gerechtigheid en welzijn te praktiseren. Gods geboden zijn niet ‘los verkrijgbaar’.

De boodschap van de kerken is niet alleen bedoeld voor overheid en samenleving, maar zeker ook voor de kerken zelf en hun leden. Al aan het begin van de boodschap belijden de kerken hun tekort en hun schuld aan het verval van waarden en normen. De kerken moeten eerst naar zichzelf kijken. Hebben zij hun roeping wel verstaan en het profetisch getuigenis van het woord van God wel duidelijk laten horen in de samenleving? Hebben zij zich wel genoeg ingespannen om de christelijke waarden en normen door te

geven aan hun leden? En wat is er van de kerkleden op hun plaats in de samenleving uitgegaan? Het zijn terecht vragen. Er is geen enkele reden voor zelfgenoegzaamheid, wel voor zelfkritiek.

Binnen het deputaatschap bestaat enerzijds dankbaarheid dat het mogelijk was om als gezamenlijke kerken een standpunt in dezen naar voren te brengen.

Anderzijds bestonden er ook wel aarzelingen met betrekking tot deze boodschap van de kerken; een boodschap die met name bestemd was voor de volksvertegenwoordigers en de samenleving. Meerdere deputaten vonden het gebezigde taalgebruik niet eigentijds genoeg. Deputaten hebben zich voorts afgevraagd of deze boodschap wel zou landen bij de beoogde 'doelgroep(en)'.

Ook waren meerdere deputaten van oordeel dat het stuk (te) tijdloos en weinig concreet was. De concretisering van de Tien Geboden had scherper gekund.

Daarnaast bestond en bestaat binnen het deputaatschap de diepe overtuiging dat een dergelijk document een meer belijdend karakter dient te hebben van christelijke hoop, in plaats van een theologisch exposé zonder toespitsing. Ondanks deze kanttekeningen en aarzelingen hebben deputaten gemeend toch te moeten participeren in de verschijning van deze brochure, aangezien het 'afhaken' van de Christelijke Gereformeerde Kerken een verkeerd signaal naar de buitenwereld zou geven.

De brochure werd op 11 september 2003 overhandigd aan de minister-president ter gelegenheid van het congres van het Platform Waarden en Normen (zie hierna). Aan de minister-president is gevraagd de kerken uit te nodigen om verder met de regering te spreken over waarden en normen. Aan alle leden van de Eerste en Tweede Kamer van de Staten-Generaal en aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid is eveneens een brochure toegezonden.

In De Wekker werd naar aanleiding van de verschijning van de brochure een bericht geplaatst, waarin werd gemeld waar belangstellenden de brochure konden bestellen.

Namens de kerken van het 'Woerden 2-overleg' is eveneens nog gebruik gemaakt van de mogelijkheid, welke in de Staatscourant werd geboden, om schriftelijk commentaar te geven op de kabinetsreactie naar aanleiding van het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid met de titel 'Waarden, normen en de last van het gedrag'.

Door de Raad van Kerken en een vertegenwoordiger van de kerken van het 'Woerden 2-overleg' werd in het voorjaar 2004 op verzoek van de minister-president deelgenomen aan een gesprek over de problematiek met betrekking tot waarden en normen.

3.2. Platform Waarden en Normen

In het jaar 2003 werd het Platform Waarden en Normen opgericht. Het Platform stelt zich tot doel vanuit een gemeenschappelijke basis – namelijk de Bijbel – te participeren in het maatschappelijk debat over waarden en normen, met elkaar tot afstemming te komen en activiteiten te ontwikkelen. Het Platform zoekt steeds naar de meest effectieve wegen om de publieke opinie en het overheidsbeleid te beïnvloeden in de door het Platform gewenste richting.

Op basis van een verschillende betrokkenheid bij het Platform zijn er participanten en waarnemers. De waarnemers zijn onder andere de kerken, die vanaf het begin heel duidelijk hebben benadrukt dat zij een heel eigen positie en taak hebben in de maatschappij, maar die waar mogelijk en gewenst het streven van de participanten ondersteunen. Deputaten hebben gemeend dat deputaten namens de Christelijke Gereformeerde Kerken als waarnemer dienen deel te nemen in het Platform Waarden en Normen. Als waarnemer zullen onze kerken jaarlijks een bescheiden financiële bijdrage dienen te voldoen; deze bedraagt thans € 200,- per jaar.

4. Uitvoering opdrachten generale synode 2001

Terzake aangelegenheden betreffende het deputaatschap voor contact met de overheid besloot de generale synode 2001 als volgt:

- aan artikel 70 K.O. een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen als sub 1 (waarbij een vernummering optreedt): 'Onder huwelijk dient te worden verstaan: de wettelijk geregelde, als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan.';
- de standpuntbepaling van het 'Woerden-overleg' de kerken ter kennisname aan te bieden;
- deputaten op te dragen de nota 'Ontwikkelingen rond het huwelijk' de kerken aan te bieden met de aanbeveling om het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijksbevestigingen dienovereenkomstig te handhaven;
- deputaten op te dragen een beknopte bruikbare handleiding op te stellen waarin wordt aangegeven hoe de kerk moet handelen met betrekking tot het begeleiden van ongehuwd samenwonende paren naar het sluiten van een huwelijk, naar analogie van artikel 70 K.O. sub 2a, daarbij uitgaande van het vijfde en zevende gebod;
- de volgende uitspraak te doen:

De generale synode

Overwegende:

- dat het noodzakelijk is, dat de kerk zich in deze tijd uitspreekt over de bijbelse waarden en normen op het terrein van huwelijk en seksualiteit;
- dat de kerk en haar leden een getuigenis van die bijbelse waarden mogen laten horen en uitstralen temidden van een samenleving waarin seksuele gemeenschap is losgekoppeld van een – levenslange – huwelijksrelatie;

van oordeel:

- dat de kerk er werk van zal moeten maken de taak van de ouders in de seksuele opvoeding van de jongeren te ondersteunen;
- dat de geloofsopvoeding inzake huwelijk en seksualiteit binnen de gemeente in deze tijd veel aan-

dacht verdient, en dat het nodig is dat onze kinderen, jongeren en jongvolwassenen in de catechese en in het verenigings- en clubwerk structureel leren rekenen met de heilzaamheid van Gods geboden voor relaties;

besluit:

aan deputaten op te dragen:

- a. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te (laten) verzamelen en op bruikbaarheid te beoordelen;
- b. dit materiaal – eventueel aangevuld met nader te ontwikkelen onderdelen – als een bruikbare hand-leiding beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, voor gebruik in de catechese, voor themadiensten, gespreksgroepen etc.

Deputaten hebben in de afgelopen verslagperiode gevolg gegeven aan de besluiten hiervoor onder 2 en 3 omschreven. De standpuntbepaling van het 'Woerden-overleg' werd samen met de nota 'Ontwikkelingen rond het huwelijk' in één brochure opgenomen. Deze brochure verscheen onder de titel 'Het huwelijk nader bekeken'.

Aan alle christelijke gereformeerde kerkenraden werd die brochure toegezonden, terwijl kerkenraden de gelegenheid werd geboden om extra exemplaren te bestellen. Ook heeft in De Wekker een bericht gestaan dat de brochure bij het Dienstenbureau besteld kon worden.

Bij de toezending van de brochure aan de kerkenraden is door deputaten in de begeleidende brief nog uitdrukkelijk vermeld dat de synode besloten heeft aan de kerken de aanbeveling te doen om het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijksbevestigingen dienovereenkomstig te handhaven.

Deputaten hebben uitvoerig beraadslaagd op welke wijze aan de hiervoor onder 4 en 5 omschreven opdrachten gevolg zou kunnen worden gegeven. Vanaf de eerste deputatenvergadering waarin over de uitvoering van de opdrachten werd gesproken, bleken deputaten een bepaalde verlegenheid c.q. moeite te hebben met deze verstrekte opdrachten. Naar het oordeel van deputaten vallen de verstrekte opdrachten 4 en 5 – waar met name ten aanzien van opdracht 4 een aantal pastorale aspecten aan verbonden is – niet onder de instructie van het deputaatschap. Deputaten hebben zich afgevraagd of hier niet sprake is van een oneigenlijke opdracht.

Ondanks de binnen het deputaatschap levende gevoelens van 'verlegenheid en moeite' was een ruime meerderheid van het deputaatschap toch van oordeel dat een zeer serieuze bezinning moest plaatsvinden over de vraag op welke wijze **toch** aan de verstrekte opdracht gevolg zou kunnen worden gegeven. Dit heeft geleid tot een 'doorworsteling' in diverse deputatenvergaderingen met betrekking tot de problematiek. Deputaten hebben zich daarbij overigens wel terdege gerealiseerd dat de vertegenwoordigers van het deputaatschap bij de synodebespreking in 2001 aanvankelijk bezwaar hebben gemaakt tegen voorstel 5, maar de volgende ochtend wel instemming hebben betuigd met de aangepaste commissievoorstellen. Overigens is van de zijde van het deputaatschap wel direct de opmerking gemaakt dat de opdracht 'beperkt' zou dienen te zijn.

Uiteindelijk hebben deputaten unaniem de conclusie getrokken dat zij – in het besef dat in deze ook de hand in eigen boezem gestoken dient te worden met betrekking tot de aanvankelijke instemming met deze opdrachten – slechts in een beperkte mate gevolg kunnen geven aan deze verstrekte opdrachten 4 en 5.

Teneinde (op bescheiden wijze) uitvoering te geven aan opdracht 4 werd er van de zijde van het deputaatschap een 'Handleiding voor het omgaan met het verschijnsel samenwonen' opgesteld. Deze handleiding is als bijlage bijgevoegd en heeft allerminst de pretentie volledig te zijn.

De hiervoor onder 5.a. en 5.b. omschreven opdrachten tot inzameling van materiaal etc. hebben deputaten (eveneens op bescheiden wijze) toch uitgevoerd. In een bijlage treft u een overzicht aan van terzake ingezameld materiaal.

Deputaten zullen aan het slot van deze rapportage voorstellen doen omtrent het geven van bekendheid aan de kerken omtrent de beide hierboven bedoelde door deputaten opgestelde documenten.

Deputaten willen bij deze nog nadrukkelijk uitspreken dat wat hen betreft de opdrachten 4 en 5 thans tot een afronding zijn gekomen, en dat zij voor zichzelf terzake dit onderwerp geen taak meer zien weggelegd.

5. Werkzaamheden van deputaten met betrekking tot wet- en regelgeving etc.

Deputaten hebben zich tijdens de afgelopen verslagperiode met uiteenlopende onderwerpen op het gebied van wet- en regelgeving bezig gehouden. Enkele worden hieronder genoemd.

Brandveiligheid kerkgebouwen/bouwbesluit

In 2002 werd aan alle christelijke gereformeerde kerkenraden een circulaire toegezonden, welke werd opgesteld door de commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, CIO-K, waarbij onder meer aandacht wordt besteed aan een aantal actuele onderwerpen, waaronder met name het aspect brandveiligheid kerkgebouwen. In de circulaire is te lezen dat CIO-K zich ernstig bezorgd maakt over de categorie waarin het bouwbesluit kerkgebouwen indeelt: die van bioscopen, dancings en housepartyhallen. Kerkgebouwen zijn geen verduisterde ruimten en de meeste kerkdiensten worden bij daglicht gehouden, en bovendien, zo schrijft de commissie, 'lijkt de staat waarin de bezoekers zich bevinden zeer onvergelijkbaar'.

Gebruiksvergunningen

Bij een schrijven van deputaten aan alle christelijke gereformeerde kerkenraden is een gedeelte toegezonden van een door CIO-K opgestelde brochure over Bouwbesluit 2003, gebruiksvergunning en veel gestelde vragen daaromtrent.

In de gesprekken die plaatselijke kerken met gemeentebesturen en/of brandweer gaan voeren, dient benadrukt te worden dat kerken een bijzondere positie innemen en dat het vrijwilligerswerk binnen de kerken een cruciale plaats inneemt. Ook zullen de kerken duidelijk dienen te maken dat zij serieus wensen

mee te denken over een noodzakelijke aanpassing van hun kerkgebouw(en) teneinde de veiligheid van kerkgangers en andere personen te waarborgen.

Bij bedoeld schrijven werd eveneens nog een circulaire toegevoegd, waarbij aandacht wordt besteed aan:

- teruggave ecotaks voor verenigingsgebouwen;
- anti-legionellamaatregelen.

Geestelijke verzorging voor asielzoekers

Naar aanleiding van een verzoek van het CIO hebben deputaten alle christelijke gereformeerde diaconieën aangeschreven teneinde geïnformeerd te worden of de aangeschreven gemeenten ook op enigerlei wijze betrokken zijn bij de geestelijke verzorging voor asielzoekers en zo ja, in welke mate. Een behoorlijk aantal diaconieën heeft op deze oproep een reactie gegeven.

Het CIO heeft deze vraag destijds bij de in het CIO deelnemende kerken neergelegd om een bepaalde indicatie te hebben van de betrokkenheid van de kerken bij de geestelijke verzorging voor asielzoekers. Er is namelijk geopperd dat het CIO in de periodieke contacten met de politici bepleit dat de staat, die zorg draagt en verantwoordelijk is voor asielzoekers voor de duur van hun asielpprocedure, geestelijke verzorging aanbiedt aan asielzoekers, zoals de staat dat ook doet aan anderen die in een bijzondere rechtsverhouding staan tot de rijksoverheid, zoals gedetineerden en militairen.

Over de verdere ontwikkelingen in dezen kunnen thans nog geen nadere mededelingen worden gedaan.

6. Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO)

6.1. Onze kerken maken reeds vele jaren deel uit van het CIO, een samenwerkingsverband van meer dan 20 kerkgenootschappen. Het CIO heeft met name ten doel de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende kerken van op het terrein van kerk en overheid gelegen zaken.

De financiële bijdrage welke de deelnemende kerken jaarlijks aan het CIO dienen te voldoen, is indirect gebaseerd op de ledenaantallen van de deelnemende kerken. Reeds lang geleden is er binnen het CIO een modus gevonden waardoor de kosten niet direct op basis van ledenaantallen worden omgeslagen, maar op basis van de vierkantswortel uit de ledenaantallen van de deelnemende kerken. Daardoor wordt immers de sterke spreiding in ledenaantallen aanzienlijk afgedempt. Voor de Christelijke Gereformeerde Kerken bedroeg de hoogte van de verschuldigde bijdrage voor de jaren 2002, 2003 en 2004 ongeveer € 6.000,- per jaar.

De heer Mr. J.P.H. Donner heeft gedurende een aantal jaren als voorzitter leiding gegeven aan het CIO. Dit deed hij op een manier die respect en waardering opleverde. Tijdens de verslagperiode heeft de heer Donner zijn taak als CIO-voorzitter beëindigd vanwege zijn benoeming tot minister van justitie. Uiteindelijk is het CIO erin geslaagd om voor de heer Donner een goede opvolger te vinden, en wel de heer drs W.J. Deetman, burgemeester van 's-Gravenhage en voorheen gedurende een aantal jaren voorzitter van de Tweede Kamer.

Onder de leiding van de heer Donner is er reeds een aantal jaren geleden binnen het CIO een bezinning op gang gekomen over de vraag op welke wijze de kerken kunnen voorkomen dat zij te veel in het 'defensief' worden gedrongen. In een namens het CIO opgestelde notitie, genaamd: 'Zichtbaar en relevant' wordt aan deze problematiek aandacht besteed.

Een veelzeggend citaat uit deze notitie:

'Dit neemt niet weg dat in het overheidsbeleid vitale keuzes gemaakt worden en dat dit beleid in die zin zeker niet 'neutraal' is. De conclusie moet dan zijn dat in het huidige tijdsgewricht de beeldbepalende en dominante visies en stromingen (te denken valt aan een 'negatief' individualisme dat zich aan de 'ander' weinig gelegen laat liggen of een onevenwichtig denken in termen van korte termijn financiële rendementen) correctie behoeven en dat het debat zich daarop moet richten. Een voorbeeld kan dit verduidelijken: kerken, het bijzonder onderwijs, geestelijke verzorging, levensbeschouwelijke organisaties moeten ook hier in relatie tot de dominante stromingen hun eigen meerwaarde bewijzen om hun bestaan te rechtvaardigen.

Dat er sprake is van een verschraving met allerlei ongewenste gevolgen daarvan voor de samenleving als geheel, begint langzamerhand ook beseft te worden, ook van overheidswege. De brede zorg in de samenleving over 'waarden en normen' en over het instandhouden van een werkelijke 'samenleving' komt sterker naar voren als politiek en maatschappelijk probleem.

Kerken mogen niet passief blijven bij deze ontwikkelingen. Men kan niet alleen anderen deze ontwikkelingen verwijten; het zijn de kerken zelf die in de eerste plaats moeten zorgen dat zij zichtbaar en relevant zijn in de samenleving. Ook als men er van uitgaat dat de werking van Gods Woord in de wereld niet van mensen afhankelijk is, houdt dat niet in dat bedoelde ontwikkelingen in irenische berusting of fatalistische gelatenheid moeten worden aangezien en ondergaan. Ieder van de kerken gaat er van uit dat geloof mede in 'werken' tot uitdrukking komt en in de wijze waarop de mens in de samenleving staat. Wij zijn niet alleen verantwoordelijk voor onszelf, maar ook voor 'de broeder'. Het gaat om het uitdrukking geven aan de verantwoordelijkheid voor de 'wereld': de samenleving om ons heen.'

Tot zover het citaat uit de notitie. Deze notitie zal als een 'handreiking' aan de in het CIO deelnemende kerken worden aangeboden.

Binnen het deputaatschap bestaat brede waardering voor deze notitie. Door deputaten is een aantal conclusies getrokken uit dit document, en wel:

- op een heldere manier wordt afgerekend met de valse tegenstelling 'algemeen' versus 'bijzonder';
- geloof heeft ook een sociale dimensie (het is niet louter een privé aangelegenheid);
- kerken en geloof zijn maatschappelijk relevant; de kerken moeten hun (eigen) plaats innemen in het publieke domein;
- het christelijk maatschappelijk middenveld is in de loop van de jaren steeds meer weggevallen. Op dit punt hebben de kerken de taak niet alleen naar binnen gericht te zijn, maar ook te wijzen op de positie die christenen behoren in te nemen op het maatschappelijk middenveld. Overigens is er door deputaten constateerd dat er gelukkig (nog) wel christenen zijn die hun positie op dit punt innemen;

- de kerken dienen bereid te zijn om op dit punt aan gemeenteleden een stuk coaching en ondersteuning te geven.

6.2. Diverse onderwerpen, waarmee CIO zich heeft bezig gehouden

Door het CIO (met name CIO-K) is gedurende de verslagperiode veel energie gestoken in het zoeken naar oplossingen en alternatieven voor de sterk gestegen KPN-tarieven voor kerktelefoonlijnen. Uiteindelijk richtten CIO-K en LOK (vereniging van Landelijke Organisatie Kerktelefoon) de door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat gevraagde intermediaire stichting: sIKN, op. De oprichting vond plaats per 3 oktober 2001. De doelstelling van de stichting is het scheppen en instandhouden van mogelijkheden tot het uitzenden van kerkdiensten en vergelijkbare gebeurtenissen tegen een zo laag mogelijke kostprijs. De stichting fungeert als centraal aanspreekpunt, adviesorgaan en intermediair tussen kerkgenootschappen e.d., (koepels van) gebruikers enerzijds en overheden en leveranciers anderzijds. Door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat werd aan sIKN een eenmalige subsidie verstrekt van € 946.500,-. Dit bedrag was bestemd voor de ontwikkeling van introductie van randapparatuur en voor de daartoe te ontwikkelen activiteiten van de stichting. Aan de subsidie-toekenning werd een aantal voorwaarden inzake de besteding verbonden.

De sIKN heeft alternatieve mogelijkheden voor kerkradio op een rij gezet, en wel de volgende: kerkradio via de kabel, via de ether dan wel via Internet.

Overigens blijkt dat in diverse plaatsen in Nederland de plaatselijke kerken en parochies zelf reeds – al dan niet in samenwerking met andere kerken of instanties – initiatieven hebben ontwikkeld (die niet gereleerd zijn aan die van sIKN) om alternatieve oplossingen te vinden met betrekking tot de kerktelefoonproblematiek.

Ook allerlei andere problematiek met betrekking tot kerkgebouwen, rechtspositionele regelingen van geestelijken etcetera vraagt voortdurend veel aandacht van het CIO. In nota's van het CIO wordt geconstateerd dat het belang van bestuursregelgeving voor de kerken steeds meer toeneemt. Deze regelgeving levert veelal problemen op, aangezien zij meer dan eens niet adequaat rekening houdt met kerkgenootschappen. Bovendien kenmerkt zij zich vaak door complexiteit. Een groot gedeelte van de onderwerpen waarop deze regelgeving betrekking heeft wordt behartigd door CIO-K. In deze behartiging zijn twee dimensies te onderscheiden. Aan de ene kant de inhoud van de regelgeving zelf; aan de andere kant de voorlichting aan de kerken omtrent deze complexe regelgeving. Met het oog op de hiervoor aangeduide ontwikkelingen in de bestuursregelgeving is het van belang voor het CIO om de 'serviceverlening' naar de kerken voldoende aandacht te blijven geven c.q. te versterken. De website van het CIO kan daarin een belangrijke rol vervullen. Concrete voorbeelden zijn het op de CIO-website plaatsen van model-bezwaarschriften en model-contracten c.q. -formulieren. Ook kan gedacht worden aan het beschikbaar stellen van modelreglementen.

De CIO-website heeft overigens ook zogenaamde links naar (links van (de)) aan het CIO deelnemende kerken en soms ook omgekeerd. Onze kerken zijn en/of worden van tijd tot tijd geattendeerd op het bestaan van deze CIO-website die met name informatie bevat die voor commissies van beheer interessant is.

7. Contact deputaatschap met vertegenwoordigers CIO-commissies

Binnen het CIO bestaan een aantal commissies die met een speciale taak of opdracht zijn belast. Het betreft de volgende commissies, waarin de navolgende personen namens onze kerken zitting hebben:

- CIO-M (geestelijke verzorging voor Militairen);
- br. A.J. de Jong te Steggerda;
- CIO-J (geestelijke zorg Justitiële inrichtingen);
- ds. G. van Roekel;
- CIO-K (Kerkelijke gebouwen): br. ing. J. Hoogendoorn te Hilversum;
- CIO-G (geestelijke verzorging in de Gezondheidszorg): ds. J. de Jong te Veenendaal is gedurende de verslagperiode opgevolgd door ds. P.W. Hulshof.

Onze Kerken waren tijdens de verslagperiode niet vertegenwoordigd in de Kerncommissie. Overigens zijn lang niet alle aan het CIO deelnemende kerken vertegenwoordigd in de Kerncommissie. In alle overige hiervoor genoemde commissies waren onze kerken wel vertegenwoordigd.

Met alle christelijke gereformeerde CIO-commissieleden hebben deputaten in de verslagperiode een goed en vruchtbaar contact mogen onderhouden. Van de werkzaamheden binnen de commissies is door alle hiervoor bedoelde commissieleden mondeling verslag gedaan in diverse vergaderingen van deputaten.

In het overleg dat deputaten tijdens deze verslagperiode mochten hebben met ds. J. de Jong en diens opvolger, ds. P.W. Hulshof, werd nogmaals bevestigd met hoeveel gedrevenheid, enthousiasme en deskundigheid ds. De Jong zijn werk in CIO-G gedurende vele jaren heeft mogen verrichten. Met veel dankbaarheid mogen deputaten terugzien op plezierige onderlinge verhoudingen en op de door ds. De Jong verrichte arbeid in dezen. Met ds. Hulshof in zijn hoedanigheid van nieuwe CIO-G vertegenwoordiger werd gelijktijdig kennis gemaakt. In hem zullen onze kerken een enthousiast opvolger van ds. De Jong hebben.

Bij laatstbedoeld overleg tussen deputaten en ds. J. de Jong heeft laatstgenoemde een aantal opmerkingen gemaakt die deputaten graag in deze rapportage willen doorgeven aan de synode:

- er wordt de laatste jaren steeds meer geknaagd aan de 'ambtelijke zending' van geestelijk verzorgers;
- steeds vaker wordt geaccepteerd dat geestelijk verzorgers worden aangesteld zonder zendende instantie; naar het oordeel van ds. De Jong (en ook naar het oordeel van het CIO) is het uitermate belangrijk dat een geestelijk verzorger een zendende instantie 'achter zich heeft';
- de kerken (b)lijken weinig dan wel geen geld over te hebben voor geestelijke verzorging buiten de kerken;

- er is een tendens waarneembaar dat zorginstellingen steeds vaker een HBO-er aanstellen om zorg te dragen voor de geestelijke verzorging (met name vanuit kostenooipunt). Deze keuze heeft vervolgens weer tot gevolg dat er geen sprake kan zijn van een 'zendende instantie'. De beroepsvereniging van geestelijk verzorgers in de gezondheidszorg, de VGVZ, hecht aan een wetenschappelijke vorming en ambtelijke zending van de geestelijk verzorgers. Overigens speelt deze problematiek niet alleen bij de geestelijk verzorgers in de gezondheidszorg; het heeft in feite betrekking op de categoriale zielszorg in de volle breedte.

In het overleg met de bedoelde vertegenwoordigers in CIO-G, CIO-J en CIO-M is door hen beklemtoond dat het deputaatschap voor contact met de overheid een rol dient te vervullen teneinde predikanten te stimuleren en te motiveren om na te denken over de vraag of zij zich – indien er daadwerkelijk vacatures zijn – beschikbaar willen stellen voor de geestelijke verzorging in de gezondheidszorg, de krijgsmacht dan wel in justitiële inrichtingen. Naar het oordeel van deputaten kunnen de kerken op deze wijze (zichtbaar) in de samenleving aanwezig zijn. In 2003 werd daarom door deputaten een bericht in De Wekker geplaatst om bij predikanten een stuk bewustwording over deze vraag op gang te brengen of verder te (doen) ontwikkelen.

8. Contact deputaatschap met ds. J.M. Aarnoudse

Zoals reeds werd beschreven in het rapport voor de synode 1998 hebben deputaten geen directe verantwoordelijkheid voor de werkzaamheden van ds. Aarnoudse als parttime justitie-predikant in het huis van bewaring te Scheveningen.

Jaarlijks ontvangt ons deputaatschap – met instemming van de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Hillegom – een verslag van de werkzaamheden van ds. Aarnoudse als justitie-predikant. Ook in deze verslagperiode mochten deputaten met ds. Aarnoudse (conform een in het verleden gemaakte afspraak) overleg voeren over zijn werkzaamheden in het justitiepastoraat. In dat overleg heeft ds. Aarnoudse aandacht gevraagd voor de volgende ontwikkelingen:

- a. er dient op gelet te worden dat het justitiepastoraat voldoende kwaliteit houdt. De ontwikkeling binnen het justitiepastoraat dat – vanwege bezuinigingen – HBO-ers de plaats van academici gaan innemen, wordt zorgelijk geacht;
- b. het verschijnsel dat justitiepredikanten c.q. pastoraal werkers werkzaam zijn in het justitiepastoraat zonder dat er sprake is van een 'zendende' instantie wordt eveneens zorgelijk geacht.

Een dergelijke ontwikkeling zou tot gevolg kunnen hebben dat predikanten die belangstelling hebben om het justitiepastoraat in te gaan en die voldoende capabel zijn om als zodanig te functioneren, niet voor benoeming in aanmerking komen omdat HBO-ers en/of predikanten zonder een 'zendende kerk' in feite de justitiepastoraat-posten innemen.

9. Overige werkzaamheden van het deputaatschap

Naast de hiervoor omschreven werkzaamheden mochten deputaten in de verslagperiode ook namens onze kerken (jaarlijks) de gelukwensen overbrengen bij de verjaardagen van H.M. Koningin Beatrix en van Z.K.H. Prins Claus. Na het overlijden van Z.K.H. Prins Claus werd namens onze kerken deelneming betuigd door de generale synode die juist in die week voor een extra zitting bijeen was (met als onderwerp de huisvesting van de Theologische Universiteit). Ter gelegenheid van de geboorte van kroonprinses Amalia werd namens onze kerken door deputaten een gelukwens verzonden aan prins Willem Alexander en prinses Maxima. De tekst van deze gelukwens werd in De Wekker gepubliceerd.

Naar aanleiding van het overlijden van prinses Juliana werd door deputaten namens onze kerken deelneming betuigd aan Z.K.H. Prins Bernhard en aan de andere leden van de Koninklijke Familie. De tekst hiervan werd integraal in De Wekker geplaatst.

In de vergaderingen van deputaten is meerdere malen gesproken over de wijze waarop de kerken zichtbaar en relevant in de samenleving aanwezig kunnen zijn. Ook werd er gesproken over het belang dat ook individuele gemeenteleden – vanuit hun christelijke achtergrond – in allerlei vormen van vrijwilligerswerk, in besturen van maatschappelijke organisaties en in het verenigingsleven participeren. Op die posten liggen namelijk kansen om het evangelie, via een christelijke levensstijl en christelijk hulpbetoon, weer zichtbaar te maken in de maatschappij. Deputaten hebben over deze problematiek een artikel geschreven onder de naam 'Gerechtigheid en welzijn'. Via het Dienstenbureau is begin 2004 aan alle christelijke gereformeerde kerken verzocht om dit artikel in het plaatselijke kerkblad te plaatsen.

In besprekingen tijdens deputatenvergaderingen over de rol van de kerken in onze samenleving is ook gesproken over de mogelijkheden welke de plaatselijke kerken hebben om hun standpunt met betrekking tot aangelegenheden in de (plaatselijke) samenleving kenbaar te maken. Op die manier kunnen de kerken op het plaatselijke niveau hun eigen (bescheiden) plaats in het publieke domein innemen.

Deputaten hadden in de afgelopen periode graag meer tijd vrijgemaakt om te stimuleren dat overal in het land christelijke gereformeerde kerken (mede) het initiatief zouden nemen om plaatselijke CIO's op te richten. In de besprekingen met de afvaardiging van deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) is dit punt ook uitdrukkelijk aan de orde geweest als één van de aangelegenheden die in onderlinge samenwerking tussen de beide deputaatschappen zou kunnen worden 'opgepakt'.

Mede om reden dat de afvaardigingen van de beide deputaatschappen tijdens de afgelopen periode niet jaarlijks bij elkaar konden komen, kon helaas niet de vereiste aandacht aan dit onderwerp worden gegeven. Deputaten hopen in de komende periode de gelegenheid te krijgen om een stimulerende rol te kunnen vervullen bij het oprichten van plaatselijke CIO's.

10. Benoeming van deputaten

Bij een separaat aan het moderamen van de synode gericht schrijven hebben deputaten nadere voorstellen gedaan om te komen tot benoeming van deputaten.

Voorstellen:

Deputaten doen op grond van hun rapportage de volgende voorstellen:

- a. deputaten op te dragen de door hen opgestelde 'handreiking voor het omgaan met het verschijnsel samenwonen' aan alle kerkenraden toe te (doen) zenden;
- b. deputaten op te dragen het door hen opgesteld overzicht inzake huwelijk en seksualiteit aan alle christelijke gereformeerde kerkenraden toe te (doen) zenden en er voor zorg te dragen dat dit overzicht bij het Dienstenbureau te Veenendaal beschikbaar is voor (andere) belangstellenden;
- c. deputaten op te dragen binnen de kerken bekendheid te geven aan de verschijning/uitgifte van de documenten hiervoor onder a en b bedoeld;
- d. (voor het overige) vorenstaande handelingen van deputaten goed te keuren;
- e. over te gaan tot (her)benoeming van deputaten.

Bijlage 1**Handreiking voor het omgaan met het verschijnsel samenwonen**

Kerkenraden worden in toenemende mate geconfronteerd met gemeenteleden die al dan niet tijdelijk kiezen voor samenwonen in plaats van een huwelijk.

Geen enkele situatie is hetzelfde en het komt een pastorale benadering ten goede indien ambtsdragers zich bewust zijn van de verschillende persoonlijke omstandigheden van de betreffende leden. Om een idee te krijgen van de diversiteit van de omstandigheden is in een aparte bijlage een soort 'checklist' opgenomen.

In het navolgende worden suggesties gedaan voor de pastorale bearbeiding van gemeenteleden.

Formulieren en bekendmaken van het kerkenraadsbeleid

Voorop gesteld dient te worden, dat de kerkenraad zijn beleid duidelijk kenbaar dient te maken in de gemeente. Dit kan op verschillende manieren: publicatie in ledenboekje, uitreiken beleidsnotitie aan de gemeenteleden vanaf een bepaalde leeftijd enz.

De jeugd en gemeenteleden zouden door middel van een gestructureerde aanpak kunnen worden onderwezen met betrekking tot huwelijk en samenwonen.

De kerkenraad dient volgens het door hem uitgezette beleid te handelen. Gewaakt moet worden dat dit onderwerp het enige is, dat een kerkenraad in actie brengt; geen selectieve verontwaardiging.

Afgeraden worden een houding van negeren van het verschijnsel, omdat hierdoor de samenwonende leden tekortgedaan worden en een verkeerd signaal naar de gemeente wordt afgegeven.

Pastoraal gesprek

Ambtsdragers zoeken een pastoraal gesprek met samenwonenden. Zij kunnen de variabelen in kaart brengen en aangeven wat de inhoud is van de bijbelse lijn welke de kerkenraad als uitgangspunt hanteert. Indien nodig kan nogmaals het beleid van de kerkenraad bekend gemaakt worden. Gewaakt moet worden dat de discussie zich beperkt tot het aspect van de seksualiteit. Het zevende gebod is breder: trouw aan elkaar en bescherming van de relatie. In dit verband fungeert ook het vijfde gebod: het respect hebben voor samenlevingsregels. Het moet gaan om de vraag of echte liefde (in bijbelse zin) ook niet vraagt elkaar en kinderen rechtsbescherming te bieden.

Vervolggesprek(ken)

Gaat het om een samenlevingsrelatie tussen twee mensen van hetzelfde geslacht, dan dienen gesprekken uiteindelijk gericht te zijn op de verbrekking van de samenleving.

Indien sprake is van een samenlevingsrelatie tussen twee mensen van verschillend geslacht dienen gesprekken in beginsel gericht te zijn op het tot stand laten komen van een huwelijk. Dit spreekt helemaal als er een kind (op komst) is. Moeilijker kan het liggen indien sprake is van een kortstondige relatie met een ongelovige/buitenkerkelijke of als mensen twijfelen aan de duurzaamheid van hun relatie. Mensen dienen aangesproken te worden op de onvolkomenheid van een dergelijke relatie en dat op deze wijze voortzetten van de relatie geen recht doet aan de wederzijdse belangen.

Samenwonenden dienen tot het inzicht gebracht te worden dat hun motieven niet doorslaggevend kunnen zijn. Dit kan door goede voorlichting of huwelijks catechese.

Indien praktische problemen opgeworpen worden welke een huwelijk zouden verhinderen, kan eventueel met behulp van familie en diaconie gezocht worden naar oplossingen.

Verdere stappen

Indien de samenwonenden niet willen aannemen dat zij onjuist handelen door op deze weg verder te gaan, is dit ernstiger naarmate:

- zij het samenwonen als een proef beschouwen;
- een kind op komst is en nog niet erkend is door de vader;
- zij juridisch niets geregeld hebben;
- zij naar de gemeente toe ook geen openbaarheid aan hun stap hebben willen geven en het dus puur als een privé-onderneming beschouwen.

Een vuistregel kan zijn dat naarmate de samenwoning meer karaktertrekken van een huwelijk vertoont – duurzaamheid, verantwoordelijkheid, publiek element – de samenwoning minder 'verwerpelijk' is.

In de periode waarin nog geen duidelijkheid is verkregen over de weg die de samenwonenden willen inslaan naar aanleiding van de gesprekken:

- voor belijdende leden: aanraden zich te onthouden van het avondmaal;
- voor doopleden: geen toelating tot het doen afleggen van geloofsbelijdenis;

- geen leidinggevende functies uit oefenen (met name jeugd- en jongerenwerk, gelet op de voorbeeld-functie).

Het verschil tussen doopleden en belijdende leden wordt veroorzaakt door de verschillende verantwoordelijkheid van de kerkenraad op dat moment naar een belijdend casu quo dooplid. Bij het aangaan aan het avondmaal is er sprake van een 'recht' dat aan ieder belijdend gemeentelid in beginsel toekomt. Mocht de kerkenraad echter van oordeel zijn dat dit recht door een bepaald gemeentelid niet zonder meer ten volle kan worden uitgeoefend, dan is er een bepaalde mate van 'actie' (namelijk 'afhouding van het avondmaal') nodig van de zijde van de kerkenraad. Voor het doen van openbare geloofsbelijdenis zal een dooplid toestemming nodig hebben van de kerkenraad en dient de kerkenraad dus actief te overwegen en in te stemmen met het verzoek.

De kerkenraad zal van geval tot geval naar bevind van zaken hebben te handelen, indien samenwonenden geen acht slaan op de pastorale aanwijzingen/vermaningen.

Indien de samenwonenden (doop)lid zijn van een verschillende kerk is het raadzaam om contact op te nemen met die kerk om eventuele stappen indien mogelijk op elkaar af te stemmen.

Een eventueel toepassen van kerkelijke tucht dient te passen in het gevoerde beleid van de kerkenraad in andere situaties. Selectieve tucht is ongeloofwaardig.

Indien samenwonenden inzien dat zij onjuist gehandeld hebben en hiervan oprecht hun schuld belijden, dienen zij hun samenwoning op zo kort mogelijke termijn te beëindigen door het sluiten van een huwelijk. Het is aan de kerkenraad om aan te geven op welke wijze deze schuldbelijdenis dient plaats te vinden, passend in zijn vastgestelde beleid in het algemeen.

In dat geval is de weg naar een kerkelijke inzegening van het huwelijk open.

Varianten/variabelen:

I. Status van de samenwonenden

- Beide zijn doopleden.
- Beide zijn belijdende leden.
- Eén is dooplid en de ander belijdend lid.
- Eén is belijdend lid en de ander is geen lid van een kerk.
- Eén is belijdend lid en de ander is (doop/belijdend) lid van een ander kerkgenootschap of zusterkerk.
- Eén is dooplid en de ander is geen lid van een kerk.
- Eén is dooplid en de ander is (doop/belijdend) lid van een ander kerkgenootschap of zusterkerk.

II. Het geslacht van de samenwonenden

- Een man-vrouwrelatie.
- Een relatie tussen mensen van hetzelfde geslacht.

III. De wijze waarop het ter kennis is gebracht aan de gemeente/kerkenraad

- De samenwonenden hebben de kerkenraad vooraf van hun voornemen in kennis gesteld.
- De gemeenteleden hebben kennis genomen van het feit dat men is gaan samenwonen en dit is gemeld aan de kerkenraad.
- Tijdens huisbezoek is vernomen dat samengewoond wordt.
- Er wordt om voorbede/kerkelijke inzegening gevraagd.
- Er wordt om kerkelijke inzegening gevraagd van een voorgenomen huwelijk en in de voorbespreking wordt aangegeven dat men samenwoont.

IV. Waar wordt samengewoond

- In het eigen geografische gebied van de gemeente.
- In een andere plaats.

V. Hebben de samenwonenden juridisch iets geregeld?

- Er is sprake van een samenlevingscontract.
- Er is sprake van een geregistreerd partnerschap.
- Er is niets geregeld.

VI. Kinderen

- Geen kind.
- Een kind op komst.
- Een kind van beide partners.

VII. Tijdsduur.

- Korte tijd, als overbrugging tot huwelijk, praktische redenen.
- Langere tijd en geen bedoeling tot huwen binnen afzienbare tijd.

VIII. Motieven.

- Financiële motieven (bruiloft te duur; samenwonen goedkoper dan ieder apart).
- Onzekerheid over de vraag of men inderdaad levenslang aan de ander verbonden wil zijn.
- Het is vanzelf gegaan/gegroeid, vanwege de omstandigheden.
- Bezwaren tegen het instituut huwelijk.
- Moeite met het huwelijksformulier.
- Geen inzicht in verschil huwelijk/samenwonen.

Bijlage 2

De generale synode 2001 heeft aan het deputaatschap voor contact met de overheid de volgende opdracht gegeven:

- a. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te (laten) verzamelen en op bruikbaarheid te beoordelen;
- b. dit materiaal – eventueel aangevuld met nader te ontwikkelen onderdelen – als een bruikbare hand-leiding beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, voor gebruik in de catechese, voor themadiensten, gespreksgroepen etc.

Gevolgdewerkwijze.

Aan de kerken is gevraagd om te inventariseren welk (studie) materiaal aanwezig was en wat gebruikt werd voor bovengenoemde doeleinden. Het volgende materiaal is ontvangen: brochures, een preken-serie; catechesemateriaal en een schets voor de jeugdverenigingen.

Brochures die door de kerken zelf zijn ontwikkeld:

- ‘Huwelijk of samenwonen’, januari 1995, 22 p., uitgave door de Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken van Apeldoorn.
De brochure bevat een uiteenzetting over: het huwelijk als inzet van God; de buitenkant van het huwelijk; alternatieve samenlevingsvormen; de pastorale taak van de kerkenraad.
De brochure kan door gemeenteleden besteld worden en verschaft bijbelse en juridische informatie. Er zijn geen vragen voor bijvoorbeeld een groepsbespreking opgenomen.
- ‘Samen één, maar hoe?’, 2001, een beleidsstuk van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Lisse, dat tevens is overgenomen door de Christelijke Gereformeerde Kerk te Hillegom.
De brochure bevat bijbelse noties over het huwelijk en een standpunt over samenwonen en de gevolgen voor de kerkelijke bevestiging en de mogelijkheid belijdenis te doen en avondmaal te vieren. De brochure is aangeboden aan de gemeenteleden en bevat gespreksvragen.
- ‘Heel of half’ over gehuwd en ongehuwd samenwonen, 1990, 12 p., uitgave van de kerkenraad Christelijke Gereformeerde Kerk Leeuwarden.
De brochure is in de gemeente verspreid en maakt deel uit van de kerkenraadsmap. In de praktijk is gebleken dat het pastorale aspect onderbelicht is.
- ‘Samenwonen?’, 2001, 4 p., samenvatting van de opvattingen van de christelijke gereformeerde kerkenraad te Emmen. Voor gemeenteleden op aanvraag beschikbaar.
- ‘Trouw en samenwonen’, 1990, 17 p., Christelijke Gereformeerde Kerk te Oud-Beijerland. Aangeboden aan de gemeenteleden en bevat gespreksvragen. De Christelijke Gereformeerde Kerk te Hengelo heeft deze brochure besproken in de kerkenraad.
- Notitie inzake huwelijk en samenwonen, 2000, 5 p., van de kerkenraad van de Samenwerkingsgemeente De Bron te Amsterdam. Deze notitie is besproken in een gemeentevergadering.
- Christelijke Gereformeerde Kerk Enschede-West heeft een brochure, 2001, grotendeels overgenomen van de Geref. Kerk Groningen-Noord, als beleidsstuk overgenomen en aan de gemeenteleden van 16 jaar en ouder aangeboden. Het stuk bevat studievragen en een kerkenraadsstandpunt.
- ‘Echt samenwonen’, 1999, Christelijke Gereformeerde Kerk te Zwolle. De nota is een samenvoeging en bewerking van eerdere nota’s en gaat over de motieven die kunnen leiden tot ongehuwd samenwonen; de bijbelse normen t.a.v. huwelijk en seksualiteit en hoe de kerkenraad met ongehuwd samenwonen zal omgaan.
- ‘Echt samen’, juni 1993, 11 p., Christelijke Gereformeerde Kerk van Doesburg, bevat een standpuntbepaling van de kerkenraad over huwelijk en samenwonen.
- ‘Verliefd, verloofd, getrouwd?’, 1996, 7 p., geschreven door ds. Trommel, onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Kornhorn.
- ‘Ongehuwd samenwonen’, 1996, 6 p., notitie van de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk Broeksterwoude-Petrusgemeente.
- ‘Huw en samenwonen’, 1997, 8 p., notitie raad Christelijke Gereformeerde Kerk ‘de Hoeksteen’ te Zoetermeer.

Door de Christelijke Gereformeerde Kerk Leiden zijn een drietal artikelen opgenomen in het contactblad van de gemeente: 1994/95, ‘Kerkelijke tucht – uit de tijd?’; ‘Samenwonen, huwelijk (en echtscheiding)’; ‘huwelijk en samenwonen’.

Daarnaast heeft een aantal kerkenraden pastorale brieven aan de gemeenteleden verzonden, waarin informatie wordt gegeven en het standpunt van de raad.

De maatschappelijke ontwikkelingen zijn voor diverse kerkenraden aanleiding geweest tot veel studie en het schrijven van handzame notities voor de gemeente. Bovengenoemde brochures verschillen weinig wat betreft de opzet en inhoud. Ze hebben als hoofddoel informatieverstrekking naar de gemeente over een bijbels gemotiveerd standpunt over huwelijk en samenwonen. Tevens wordt aangegeven wat het beleid van de kerkenraden dienaangaande is.

Geconcludeerd kan worden dat de opzet in brochures eveneens is terug te vinden in de uitgave ‘Het huwelijk nader bekeken’ van ons deputaatschap. Hierin zijn echter de juridische kant en historische noties nader uitgewerkt.

Preken-serie.

Verder is ontvangen een preken-serie ‘Echt samen’ van ds. J.G. Schenau, november 2000, 5 preken naar aanleiding van de catechismuszondag over het zevende gebod.

Zoals de titel al aangeeft is dit bedoeld voor de eredienst en zou de serie een functie kunnen vervullen voor leesdiensten, dan wel een stimulans kunnen vormen om het onderwerp in de prediking aan de orde te stellen.

Materiaal voor de catechese

- Voor de huwelijks catechese is een drietal schetsen met vragen geschreven door ds. J.G. Schenau: 'het huwelijk als een verbond'; 'het huwelijksverbond bedreigd en beleefd'; 'Sexualiteit en gezinsvorming'.
- Bouwen aan je huwelijk, W.H. Velema, 's-Gravenhage 1996.
- Door ds. Van Atten wordt gewezen op de catecheseserie 'Rondom de Bijbel', waarin een les is gewijd aan huwelijk en gezinsvorming. Hij acht het niet onmogelijk dat een apart deeltje zal verschijnen over dit onderwerp.
Hij heeft ook geschreven voor een themanummer van 'Echo', 'het huwelijk: van vele kanten aangevochten.'

Schets voor de jeugdvereniging

Het landelijk contact jeugdverenigingen (LCJ) heeft een handreiking geschreven voor de leeftijdscategorie 16+: 'Trouwen of samenwonen?'. In de schets, 15 p., wordt op een aansprekende wijze informatie gegeven over het thema. Aan de hand van gespreksvragen kunnen jongeren nadenken over het onderwerp.

Door kerkenraden opgegeven literatuur

- 'Meer dan liefde, Gods plan voor je huwelijk', D. Lemmens, uitg. Centrum voor pastorale counseling, Heverlee, België.
- Hoofdstuk 6 uit het boek van drs. J.M. Mudde, 'Kostbaar en Kwetsbaar', uitg. Buijten & Schipperheijn.
- 'Ik beloof je trouw', L.M. Vreugdenhil.
- 'Groeien naar een christelijk huwelijk', Bertine en Benno van den Toren, uitg. IZB, ISBN: 90-75535-09-0.
- 'Echt samen', ds. L.G. Compagnie, uitg. Buijten & Schipperheijn, ISBN 90-6064-936-2.
- 'Man en vrouw naar Gods beeld', Kampen, 1984, J. Hoek.
- 'Man en vrouw in Gods weg', Kampen, 1985, J. Hoek/A.B.F. Hoek-Van Kooten.
- 'Trouw en teder', Kampen, 1996, A. Hoek-Van Kooten.
- 'Kinderen krijgen of nemen?', Kampen 1984, J.H. ten Hove.
- 'Gij zult niet echtbreken' I en II, Houten 1993, R. van Kooten.
- 'Samen het huwelijk in', P. Eikelboom e.a., 2000, uitg. Groen, ISBN 90-5829-126-x.
- 'Samen praten', Over communicatie in het huwelijk, Heerenveen 1998, H. van Groningen.
- 'Samen in liefde, over gezinsvorming en seksualiteit', Heerenveen 2000, W.H. Velema e.a.
- 'Trouw en Liefde', Heerenveen 2001, P.J. Vergunst (red.)
- 'De Tien Geboden', J. Douma, Kampen 1992.
- 'Liefdevol oog en open oor', hfdst. 7, H.C. van der Meulen (red.), Zoetermeer 1999.
- 'Het wonder tussen man & vrouw', T. en B. LaHaye, Apeldoorn 1976.
- 'Het huwelijk als inzetting Gods', B. Wielenga, Kampen 1936.
- 'Het huwelijk', W.G. de Vries, Groningen 1976.

Tevens is van het landelijk bureau Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een literatuuropgave over samenwonen/trouwen/echtscheiding ontvangen.

BIJLAGE 57
Artikel 135

Rapport 2 van commissie 5 inzake het rapport van deputaten voor contact met de overheid

Uw commissie onderstreept het belang van contacten met de politiek via christenpolitici. Ze heeft met deputaten gesproken over het versterken van deze lijn. Zonder hieraan een officiële status te geven is het goed dat er in voorkomende gevallen snel contact is met Den Haag.

Er is op moderameniveau tweemaal een ontmoeting geweest met deputaten van de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt). Daarbij is gesproken over de breedte van het werkveld. De uitwisseling van ervaringen wordt als positief ervaren. In de toekomst kan men samen wellicht goed inspelen op ontwikkelingen in de maatschappij.

Hoewel deputaten nog wat moeite hebben gehouden met de brochure 'Gerechtigheid en welzijn', staan ze toch achter deze uitgave. Tijdens de besprekingen is ten dele gehoor gegeven aan hetgeen zij inbrachten, zodat ze hun steun niet wilden onthouden. Deputaten hebben officieel nog geen verslag gekregen van het gesprek met de minister-president, zodat zij daarover niets kunnen melden.

Als motivatie om in het platform Waarden en normen te kiezen voor het waarnemerschap, melden deputaten dat de kerk niet op één lijn staat met een organisatie. Men voert een voorzichtig beleid, om als kerk zelfstandig te kunnen reageren op ontwikkelingen.

Officiële reacties op de brochure 'het huwelijk nader bekeken' hebben de deputaten niet ontvangen, wel waren er in de wandelgangen positieve geluiden te horen.